

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Νικόλαος Ασπρούλης

Σουλτάνα Γκαργκάνα

Θρησκευτικά

Σε διάλογο με τις χριστιανικές
ομολογίες και τις θρησκείες του κόσμου

Γ΄ Γυμνασίου

Θρησκευτικά

Σε διάλογο με τις χριστιανικές ομολογίες και τις θρησκείες του κόσμου

Γ΄ Γυμνασίου

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονιστής / Αξιολογητής

Αθανάσιος Παπαρνάκης

Εν ενεργεία μέλος Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού Πανεπιστημίου

Αξιολογήτρια

Καλλιρρόη Ακανθοπούλου

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογητής

Χαράλαμπος Ανδρεόπουλος

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Αιμιλιανός Ευαγγελινός

Πτυχιούχος Πληροφορικής

Επικουρικός Εμπειρογνώμονας

Χρήστος Κεντρωτής

Πτυχιούχος Γραφιστικής

**Υπεύθυνη του μαθήματος/
γνωστικού αντικειμένου στο πλαίσιο
της Πράξης**

Ειρήνη Παπαδάκη, Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ, μέλος της Επιστημονικής
Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης

Πολυξένη Μπίλλα

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης

Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πρόγραμμα
Ανθρώπινο Δυναμικό και
Κοινωνική Συνοχή

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Νικόλαος Ασπρούλης

Σουλτάνα Γκαργκάνα

Θρησκευτικά

Σε διάλογο με τις χριστιανικές ομολογίες και τις θρησκείες του κόσμου

Γ΄ Γυμνασίου

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

Επιστημονικός υπεύθυνος

Δημήτριος Μόσχος, Καθηγητής Γενικής Εκκλησιαστικής Ιστορίας, Τμήμα Θεολογίας,
Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Συγγραφείς

Νικόλαος Ασπρούλης

Θεολόγος, αν. δ/ντής Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου, διδάσκων στο Ελληνικό Ανοικτό
Πανεπιστήμιο

Σουλτάνα Γκαργκάνα

Θεολόγος (ΜΔΕ Θεολογίας) σε δημόσια Γυμνάσια και Λύκεια

Συντονισμός ομάδας σχεδιασμού και αισθητικής

Σωτήριος Κόλλιας

Σύμβουλος παρακολούθησης σε παιδαγωγικά θέματα

Γεώργιος Μπίκος, Σύμβουλος Εκπαίδευσης κλάδου κοινωνικών επιστημών

Γλωσσική και Φιλολογική επιμέλεια

Δήμητρα Γκούτη-Τσιαμπόκαλου, Φιλολόγος

Διόρθωση δοκιμίων

Ευγενία Χαρακλιά

Ιφιγένεια Αθανασοπούλου

Εικονογράφηση

Τριανταφυλλιά Βάσσου

Σελιδοποίηση - γραφιστική επιμέλεια

Εμμανουήλ Πάλλας

Σχεδιασμός εξωφύλλου

Νικόλαος Λιάκος

Εικαστικό θέμα εξωφύλλου

Γιώργος Κόρδης, «Πρώτα ο Θεός»

Δημιουργία ψηφιακών μαθησιακών αντικειμένων

Νικόλαος Ασπρούλης - Σουλτάνα Γκαργκάνα

Υλοποίηση ψηφιακών μαθησιακών αντικειμένων

Μάριος-Ραφαήλ Στίνης, επιστήμων Πληροφορικής

Συντονισμός και επιμέλεια έκδοσης

Δρ Γεώργιος Δ. Μπίκος

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α΄ Θεματικό Πεδίο: Το φαινόμενο της θρησκείας και ο κόσμος που μας περιβάλλει

Εισαγωγή στο Θεματικό Πεδίο

1. Η αναζήτηση του Θεού	
A) Η αναζήτηση του Θεού	10
B) Πώς αναζητούν οι άνθρωποι τον Θεό και πώς Τον αντιλαμβάνονται	13
Γ) Το φαινόμενο της θρησκείας και τα χαρακτηριστικά του	16
2. Θρησκεία, τέχνη, πολιτισμός και κοινωνική οργάνωση	18
3. Θρησκεία, λατρεία και ο άνθρωπος	
A) Λατρεία και προσευχή	21
B) Η σπουδαιότητα της επικοινωνίας του ανθρώπου με τον Θεό	25
4. Η επιλογή να ζει κανείς χωρίς Θεό (αθεΐα και άλλες κοσμοθεωρίες)	
A) Η αμφισβήτηση των παραδοσιακών θρησκευτικών αντιλήψεων	27
B) Ζωή χωρίς Θεό	30
5. Διάλογος με τη θρησκευτική ετερότητα από τη σκοπιά της ορθόδοξης πίστης	
A) Ο άνθρωπος είναι διαλογικό ον	32
B) Ο διάλογος θα σώσει... τον κόσμο	36

Β΄ Θεματικό Πεδίο: Χριστιανισμός στην Ανατολή και τη Δύση

Εισαγωγή στο Θεματικό Πεδίο

6. Χριστιανοί της Αιγύπτου, της Αιθιοπίας, της Αρμενίας, της Συρίας και της Ινδίας	
A) Από την ενότητα στον χωρισμό	41
B) Γνωρίζοντας τους Ανατολικούς Χριστιανούς	44
7. Η πορεία του Χριστιανισμού στη Δύση	
A) Από τα πρώτα σύννεφα... μέχρι την οριστική διαίρεση	47
B) Γνωρίζοντας τον Δυτικό Χριστιανισμό	50
8. Όψεις θεολογίας και ζωής στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία σήμερα	
A) Γνωρίζοντας τους Ρωμαιοκαθολικούς Χριστιανούς	54
B) Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία σήμερα	58
9. Η Μεταρρύθμιση και οι συνέπειές της	
A) Ο Μαρτίνος Λούθηρος και η Μεταρρύθμιση: ένας επαναστάτης με... αιτία!	61
B) Ο ρόλος της Μεταρρύθμισης στην Ιστορία	64
10. Σύγχρονες όψεις θεολογίας και ζωής στον χώρο του Προτεσταντισμού	
A) Γνωρίζοντας καλύτερα τους Προτεστάντες Χριστιανούς	66
B) Αγώνας υπέρ της ελευθερίας, της αλληλεγγύης και της δικαιοσύνης	69
11. Οικουμενικός διάλογος	
A) Καιρός να αρχίσουμε να μιλάμε μεταξύ μας	73
B) Πρόσωπα και θεσμοί του οικουμενικού διαλόγου	76

Γ΄ Θεματικό Πεδίο: Θρησκείες στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων

Εισαγωγή στο Θεματικό Πεδίο

12. Ο Ιουδαϊσμός στην Ιστορία και το παρόν	
A) Μια ματιά στην ιστορία της θρησκείας των Εβραίων	80
B) Η ιουδαϊκή θρησκεία σήμερα	84
13. Ιστορία και θεολογία του Ισλάμ	
A) Η ανάδυση του Ισλάμ στην Ιστορία	87
B) Η πίστη και η λατρεία του Ισλάμ	90

14. Το Ισλάμ στον σύγχρονο κόσμο	
A) Η πανανθρώπινη ισλαμική κοινότητα	93
B) Όψεις της πνευματικότητας και της ζωής του Ισλάμ	96

Δ΄ Θεματικό Πεδίο: Θρησκείες της Ανατολής

Εισαγωγή στο Θεματικό Πεδίο

15. Παραδοσιακές θρησκείες της Ινδίας	
A) Γνωριμία με μια αρχέγονη θρησκευτική πίστη	100
B) Τα ιερά βιβλία και τα πιστεύω του Ινδουισμού	102
Γ) Ο Ινδουισμός στην εποχή μας	105
16. Παραδοσιακές μορφές του Βουδισμού	
A) Ο δρόμος προς την αφύπνιση	109
B) Οι τέσσερις ευγενείς αλήθειες στη ζωή του Βούδα	112
Γ) Η βουδιστική πνευματική παράδοση και η σημασία της για τους πιστούς της	115
17. Θρησκείες και θρησκευτικός πολιτισμός στην Κίνα	
A) Ο θρησκευτικός πολιτισμός της Κίνας	118
B) Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του θρησκευτικού Ταοϊσμού	122
Γ) Τα βασικά σημεία της διδασκαλίας του Κομφουκιανισμού	125
18. Σίντο και θρησκείες της Ιαπωνίας	
A) Η οδός των θεών	128
B) Η σιντοϊστική πίστη και η καθημερινή ζωή των ανθρώπων	132

Ε΄ Θεματικό Πεδίο: Αρχέγονες όψεις της θρησκείας και θρησκείες της μετανεωτερικότητας

Εισαγωγή στο Θεματικό Πεδίο

19. Αρχέγονη θρησκευτικότητα	
A) Αρχέγονη θρησκευτικότητα. Ένα δέντρο με πολλά κλαδιά και βαθιές ρίζες	135
B) Αρχέγονες θρησκευτικές μνήμες και συμπεριφορές στον σύγχρονο κόσμο	138
20. Αρχαιοελληνική θρησκεία	
A) Η εξέλιξη της αρχαιοελληνικής θρησκείας	140
B) Μνημεία και γιορτές	143
21. Νέα θρησκευτικά κινήματα	
A) Γνωρίζοντας τα νέα θρησκευτικά κινήματα	146
B) Παραδείγματα των νέων θρησκευτικών κινήματων	149
22. Θρησκευτικότητα του 21ου αιώνα	
A) Οι νέες μορφές της θρησκευτικότητας του 21ου αιώνα	151
B) Εξετάζοντας κριτικά τη θρησκευτικότητα του 21ου αιώνα	154

Στ΄ Θεματικό Πεδίο: Ο Θεός φροντίζει τον κόσμο

Εισαγωγή στο Θεματικό Πεδίο

23. Θεία Οικονομία	
A) Οι φάσεις της Θείας Οικονομίας	158
B) Η αποστολή του προφήτη Ιωνά	160
Γ) Ο προφήτης Ιωνάς, ο Χριστός και η σωτηρία	163

Επίλογος	165
Γλωσσάρι	166
Βιβλιογραφία-Δικτυογραφία	167

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Αγαπημένοι/-ες μας μαθητές/-ριες,

Ζούμε σε έναν διαρκώς μεταβαλλόμενο κόσμο που αντιμετωπίζει καθημερινά νέες προκλήσεις. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, όλες οι θρησκευτικές παραδόσεις καλούνται να υπηρετήσουν την αρμονική και ειρηνική συνύπαρξη μεταξύ ανθρώπων και πολιτισμών.

Με το παρόν βιβλίο ολοκληρώνεται ένα ταξίδι γνωριμίας με σημαντικές πτυχές από τη ζωή της Εκκλησίας. Φέτος, μέσα από το βιβλίο σας, θα έχετε την ευκαιρία να αφουγκραστείτε τα πολυσιχδή θρησκευτικά μονοπάτια, ερχόμενοι/-ες σε επαφή και με άλλες χριστιανικές παραδόσεις της Ανατολής και της Δύσης. Μέσα από έναν βιωματικό κύκλο μάθησης και τη χρήση καινοτόμων δραστηριοτήτων, είτε ψηφιακού είτε άλλου τύπου, θα μπορέσετε να προσεγγίσετε κριτικά ποικίλες κοσμοθεωρίες και σχετικά άγνωστες θρησκευτικές παραδόσεις από την ευρύτερη γειτονιά μας μέχρι την Άπω Ανατολή, την Ασία και την Αφρική. Παράλληλα, θα εμβαθύνετε σε επιμέρους όψεις της χριστιανικής παράδοσης σε Ανατολή και Δύση και θα αντιληφθείτε τον ρόλο της στη διαμόρφωση του σύγχρονου παγκοσμιοποιημένου κόσμου. Στο ταξίδι αυτό δεν θα είστε μόνοι/-ες, καθώς θα κάνετε συχνά (νοερό) διάλογο με επιφανείς εκπροσώπους των θρησκευτικών αυτών παραδόσεων, που έζησαν και έδρασαν σε διάφορες ιστορικές περιόδους επηρεάζοντας, ακόμα και σήμερα, ευεργετικά πολυπληθείς ανθρώπινες κοινωνίες και λαούς.

Σας ευχόμαστε ολόψυχα το ταξίδι αυτό να είναι μοναδικό και μέσα από αυτό να ανακαλύψετε πτυχές του εαυτού σας που θα σας δώσουν το έναυσμα για γόνιμες αναζητήσεις, αλλά και για την καλλιέργεια της αυτοεκτίμησης, της ενσυναίσθησης και της αγάπης για ολόκληρο τον κόσμο στον οποίον ζείτε!

Αγαπητοί/-ές εκπαιδευτικοί,

Το βιβλίο που έχετε στα χέρια σας, έχει γραφτεί με φροντίδα, ώστε να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της σύγχρονης θρησκευτικής εκπαίδευσης και να εναρμονίζεται με τα σύγχρονα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Θέτοντας ως επίκεντρο τον μαθητή και τη μαθήτριά, περιέχει έναν μεγάλο αριθμό από προτεινόμενες δραστηριότητες με σκοπό η διδακτική πράξη να ενεργοποιήσει το ενδιαφέρον των μαθητών/-τριών στο πλαίσιο της βιωματικής μάθησης. Μέσα στη σχολική τάξη οι εκπαιδευτικοί μπορείτε να αξιοποιήσετε όλα τα πρόσφορα μέσα που προτείνονται στο βιβλίο διδακτικά, πάντοτε λαμβάνοντας υπόψη την ιδιαίτερη φυσιογνωμία της τάξης σας.

Σε κάθε διδακτική ώρα αξιοποιείται η 4μερής πορεία διδασκαλίας που αποτελείται από τα ακόλουθα στάδια: βιώνοντας, νοηματοδοτώντας, αναλύοντας και εφαρμόζοντας. Καθένα από αυτά συντελεί στην αυτοτέλεια κάθε διδακτικής ώρας και συνοδεύεται από αντίστοιχες δραστηριότητες, οι οποίες μπορούν να υλοποιηθούν μέσα στην τάξη. Κάθε διδακτική ώρα ολοκληρώνεται με στοχευμένες δραστηριότητες αξιολόγησης και κλείνει με σύντομες δραστηριότητες ή εργασίες σύνοψης και ανακεφαλαίωσης. Ένα επιπλέον στοιχείο που εντάξαμε είναι η εξατομίκευση. Μια σύντομη (προαιρετική) δραστηριότητα, με την οποία επιδιώκεται η περαιτέρω βιωματική εμπέδωση της γνώσης που έχει ανακαλυφθεί. Τέλος, σχεδόν σε κάθε ενότητα υπάρχουν δύο ακόμη σύμβολα: το «βιβλίο μάς μιλάει» και «μαθητής/μαθήτριά μιλάει», με σκοπό ό,τι γράφουμε να αποκτήσει μεγαλύτερη αμεσότητα και ζωντάνια στο πλαίσιο μιας αλληλεπίδρασης με τους/τις μαθητές/-τριες. Η πληθώρα του υλικού που προσφέρεται μπορεί να αξιοποιηθεί στη διδακτική πράξη κατ' επιλογήν και σύμφωνα με τις εκάστοτε δυνατότητες και ανάγκες.

Ευχόμαστε το βιβλίο αυτό να εξυπηρετήσει τους σκοπούς του μαθήματος, διευκολύνοντας τον ρόλο σας!

Οι συγγραφείς

Παραπομπές:

Γέν. = Γένεσις
Δτ. = Δευτερονόμιον
Εκ. = Εκκλησιαστής
Έξ. = Έξοδος
Ησ. = Ησαΐας
Ιερ. = Ιερεμίας
Ιων. = Ιωνάς
Ψλ. = Ψαλμοί
Α΄ Βασ. = Βασιλειών Α΄
Β΄ Μακ. = Μακκαβαίων Β΄
Μτ. = Κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο
Λκ. = Κατά Λουκάν Ευαγγέλιο
Ιω. = Κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο
Πράξ. = Πράξεις Αποστόλων
Ρωμ. = Προς Ρωμαίους
Α΄ Κορ. = Α΄ προς Κορινθίους
Εφ. = Προς Εφεσίους
Ιακ. = Ιακώβου
Α΄ Τιμ. = Α΄ προς Τιμόθεον
Α΄ Ιω. = Α΄ Ιωάννου
Απ. = Αποκάλυψη

Αυτό το εικονίδιο που ακολουθείται από την οριζόντια γαλάζια γραμμή δηλώνει την έναρξη της φάσης «**Βιώνοντας**».

Αυτό το εικονίδιο που ακολουθείται από την οριζόντια πράσινη γραμμή δηλώνει την έναρξη της φάσης «**Νοηματοδοτώντας**».

Αυτό το εικονίδιο που ακολουθείται από την οριζόντια πορτοκαλί γραμμή δηλώνει την έναρξη της φάσης «**Αναλύοντας**».

Αυτό το εικονίδιο που ακολουθείται από την οριζόντια γκρι γραμμή δηλώνει την έναρξη της φάσης «**Εφαρμόζοντας**».

Αυτό το εικονίδιο δηλώνει τη φάση της «**Αξιολόγησης**».

Λίστα πηγών εικόνων ανά ενότητα

A

ΜΕΡΟΣ

Α΄ Θεματικό Πεδίο: Το φαινόμενο της θρησκείας και ο κόσμος που μας περιβάλλει

Εισαγωγή στο Θεματικό Πεδίο

Στο πρώτο Θεματικό Πεδίο του βιβλίου θα γνωρίσετε θέματα που αφορούν στην αναζήτηση του Θεού, θα συζητήσετε για τον ρόλο της θρησκείας στην τέχνη, τον πολιτισμό και την κοινωνική οργάνωση. Επίσης, θα έρθετε σε διάλογο με κοσμοθεωρίες και αντιλήψεις που στέκονται κριτικά απέναντι στο θρησκευτικό φαινόμενο, ενώ θα ανακαλύψετε τη σημασία της θρησκευτικής ετερότητας από τη σκοπιά της ορθόδοξης πίστης, βασικό στοιχείο της ειρηνικής συνύπαρξης λαών και πολιτισμών.

Άνθρωποι διαφόρων θρησκευτικών παραδόσεων αναζητούν τον Θεό μέσω της προσευχής

1. Η αναζήτηση του Θεού

αναζήτηση, ποικιλομορφία, πίστη

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να περιγράφετε τους λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι αναζητούν τον Θεό.
- Να ονομάζετε τα κύρια χαρακτηριστικά του φαινομένου θρησκείας.

Α) Η αναζήτηση του Θεού

Γιατί οι άνθρωποι αναζητούν τον Θεό;

Ιδεοθύελλα:

Ο/Η εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα τη λέξη «Θεός». Να εκφράσετε λέξεις και ιδέες που σας έρχονται στο μυαλό όταν ακούτε τη λέξη αυτή. Ο/Η εκπαιδευτικός τις καταγράφει στον πίνακα χωρίς να σχολιάζει, να ερμηνεύει ή να παραφράζει. Η ολομέλεια μετά από σύντομη συζήτηση αποφασίζει ποιες από αυτές (4 ή 5) είναι οι σπουδαιότερες για να εκφράσουν το νόημα της λέξης «Θεός».

Κείμενο 1: «Σύμφωνα με τον άγιο Σιλουανό, ο λόγος πάνω από όλα για τον οποίο οι άνθρωποι αναζητάνε τον Θεό είναι γιατί Τον γνώρισαν και κατόπιν Τον έχασαν. Γι' αυτό και Τον νοσταλγούν» (Αρχιμανδρίτου Σωφρονίου, Άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης, εκδ. Ιερά Σταυροπηγιακή Μονή Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας, 2003, σ. 119).

Να διαβάσετε επίσης το κείμενο για τον άγιο Σιλουανό εδώ:

Κείμενο 2: «Ο πόνος τόσων εκατομμυρίων ζώων, που μοιάζει ατελείωτη στον χρόνο, είναι προφανώς ασυμβίβαστη με την ύπαρξη ενός δημιουργού που είναι δεσμευμένος στο καλό» (Κάρολος Δαρβίνος στο Michael

Murray, *Nature Red in Tooth and Claw: Theism and the Problem of Animal Suffering*, εκδ. Oxford University Press, Oxford 2008, σ. 8) (μετάφραση των συγγραφέων).

Κείμενο 3: «Όλο το σκάνδαλο του μονοθεϊσμού έγκειται στο ότι ο Θεός είναι πανάγαθος, είναι και παντοδύναμος και, ωστόσο, το κακό βασιλεύει στον κόσμο [...] Αυτό το πρόβλημα [...] δοκιμάζει την πίστη των Εβραίων και των Χριστιανών, βασανίζει την ψυχή και το πνεύμα τους. Απλώς, ο Θεός θέλει να μην μπορεί [...]. Πώς να εξεγερθείς ενάντια στον Θεό, επειδή δεν τήρησε την υπόσχεσή Του, [...], αφού ο Θεός αυτός είναι ολότελα ανήμπορος...» (Σταύρου Ζουμπουλάκη, *Ποιος Θεός και Ποιος άνθρωπος*. Φιλοσοφικά δοκίμια, εκδ. Πόλις, Αθήνα 2013, σ. 64) (διασκευή).

Κείμενο 4: «Το “γράμμα για τον Θεό” που έγραψε ο Αλμπερτ Αϊνστάιν το 1954 σημείωνε ότι “ο Θεός δεν παίζει ζάρια με το σύμπαν”, εννοώντας ότι το σύμπαν διαθέτει μια θαυμαστή αρμονία, μια δομή όπου τίποτα δεν είναι τυχαίο, όπου όλα είναι χτισμένα με απόλυτη σοφία και καθετί μπορεί να εξηγηθεί πλήρως μέσα από την επιστημονική έρευνα. Για τον Αϊνστάιν ο Θεός είναι αυτή η δομή. [...] Ο Θεός του Αϊνστάιν δεν είναι κακός, δεν είναι εκδικητικός, δεν τυλίγεται από μυστήρια. Ο Αϊνστάιν έγραφε ότι “για εμένα ο Θεός δεν είναι τίποτα περισσότερο από το αποτέλεσμα της ανθρώπινης αδυναμίας...”». (Παύλος Παπαδόπουλος, «Ο Αϊνστάιν και ο Θεός», *Η Καθημερινή*, 29.12.2018· διασκευή).

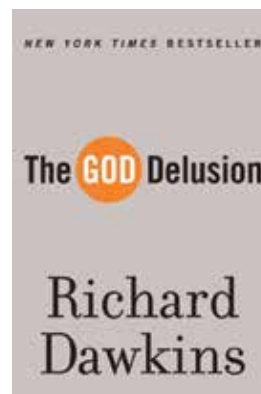
Κείμενο 5: «Υπάρχεις, Θεέ μου; Και αν υπάρχουν που είσαι; Χάνονται άνθρωποι εδώ, άλλοι Σε αναζητούν και άλλοι Σε απαρνιούνται άλλοι νομίζουν ότι Σε βρήκαν μέσα από αυταπάτες...» (Κατερίνας Τσιλιλή, *Μέρες διττές*, εκδ. Manifesto, Αθήνα 2012, σ. 47).

Μπορείτε να διαβάσετε τους στίχους του τραγουδιού «Ο Προσκυνητής» του Αλκίνοου Ιωαννίδη από το άλμπουμ «Οι περιπέτειες ενός προσκυνητή», (2003, Mercury Records) εδώ:

και να ακούσετε το τραγούδι εδώ:

Δρόμος στον λόφο

Εξώφυλλο της αγγλικής έκδοσης του βιβλίου του Richard Dawkins

Εσωτερικός και εξωτερικός κύκλος:

Να σχηματίσετε δύο ομόκεντρους κύκλους και να σταθείτε αντικριστά. Στη συνέχεια, αφού έχετε μελετήσει τα παραπάνω κείμενα, τις εικόνες και το τραγούδι, να συζητήσετε με τον/τη συμμαθητή/-τριά σας που έχετε απέναντί σας τους λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι αναζητούν τον Θεό. Όσοι/-ες μαθητές/-τριες βρίσκονται στον εξωτερικό κύκλο να μετακινούνται μια θέση δεξιά συναντώντας νέους/-ες συνεργάτες/-ιδες. Στο τέλος, να αναζητηθούν και καταγραφούν οι πιο δημοφιλείς απόψεις και να γίνει συζήτηση στην ολομέλεια.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Από τα αρχαία χρόνια, οι άνθρωποι αναζητούσαν τον Θεό. Η αναζήτηση αυτή ήταν στενά συνδεδεμένη με την έμφυτη επιθυμία του ανθρώπου να γνωρίσει την αλήθεια. Το ερώτημα για τον Θεό σχετίζεται αναπόφευκτα με τα ερωτήματα για τον κόσμο και τον

άνθρωπο. Αναζητώντας τον Θεό, οι άνθρωποι αναζητούν και την αλήθεια για το μυστήριο της δημιουργίας, τον σκοπό της ύπαρξής τους, το τι συμβαίνει μετά τον θάνατο, γιατί υπάρχει το κακό, τι σημαίνει ευτυχία, ενώ η λίστα με τα υπαρξιακά ερωτήματα δεν έχει τέλος. Όλοι οι άνθρωποι σε διάφορες στιγμές της ζωής τους αναζητούν τον Θεό, ακόμη κι εκείνοι που συχνά Τον απορρίπτουν ή αδιαφορούν. Η αναζήτηση του Θεού μοιάζει με ένα διαρκές ταξίδι στο... άγνωστο. Αυτά που χρειάζονται από την πλευρά του ανθρώπου είναι επιμονή, ανοικτή καρδιά και υπέρβαση προκαταλήψεων.

Παιχνίδι ρόλων:

Να χωριστείτε σε ομάδες των τεσσάρων. Σε κάθε ομάδα να επιλέξετε έναν από τους παρακάτω ρόλους: Ένας άθεος, ένας αγνωστικιστής (αυτός που ισχυρίζεται ότι δεν μπορεί να αποδειχθεί η ύπαρξη ή η ανυπαρξία του Θεού), ένας χριστιανός που έχει μια ζωντανή σχέση με τη ζωή της Εκκλησίας κι ένας χριστιανός που έχει μια τυπική σχέση. Αφού πρώτα στοχαστείτε ατομικά, στη συνέχεια να συζητήσετε όλοι οι ρόλοι μεταξύ σας σε κάθε ομάδα για τις εμπειρίες σας σχετικά με την αναζήτηση του Θεού και το νόημα της ζωής. Στη συνέχεια, να συγκρίνετε τα συμπεράσματά σας με τα συμπεράσματα των άλλων ομάδων και να γίνει σύνθεση των απόψεων στην ολομέλεια.

Θεέ μου, Θεέ μου,
γιατί με εγκατέλειψες;
Γιατί στέκεις μακριά και δε με σώζεις;
Γιατί τα λόγια της κραυγής μου δεν ακούς;
Θεέ μου,
Σου κράζω όλη τη μέρα, μα Εσύ δεν αποκρίνεσαι.
Φωνάζω και τη νύχτα, μα να ησυχάσω δεν μπορώ.
Αλλά Εσύ 'σαι ο Άγιος κι είσαι πάντα Εκείνος που το Ισραήλ δοξολογεί.
(Ψλ. 22, 2-3)

Μετατροπή κειμένου σε τέχνη: Να αποδώσετε καλλιτεχνικά τον παραπάνω ψαλμό και να τον μετατρέψετε σε ζωγραφική ή κολάζ.

Να ξεχωρίσετε τους τρεις σπουδαιότερους κατά τη γνώμη σας λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι αναζητούν τον Θεό. Στη συνέχεια, να τους τοποθετήσετε σε σειρά προτεραιότητας, δικαιολογώντας με συντομία την πρώτη επιλογή σας.

- 1
- 2
- 3

Σύνοψη. Άσκηση συμπλήρωσης κενών:

Β) Πώς αναζητούν οι άνθρωποι τον Θεό και πώς Τον αντιλαμβάνονται

Σιωπηρό ερέθισμα με κείμενο: Ο/Η εκπαιδευτικός γράφει σιωπηρά ή προβάλλει στον πίνακα τα παρακάτω σύντομα κείμενα. Στη συνέχεια, να στοχαστείτε ατομικά και να μοιραστείτε τις εντυπώσεις σας με την ολομέλεια.

Κείμενο 1: «Και ποιος είναι ο Θεός μου; Ρώτησα τη γη και αυτή μου είπε “δεν είμαι εγώ θεός”... ρώτησα τη θάλασσα με τα βάθη της κι όλα τα ζωντανά... μου είπαν: “Θεός σου εμείς δεν είμαστε. Ψάξε ψηλά πιο πάνω από μας...”» (Αυγουστίνου Ιππώνος, *Εξομολογήσεις*, κεφ. 10, 6 μτφρ. Γ. Τσανανάς) (διασκευή).

Κείμενο 2: «Κύριε, είσαι το μέγα άπειρο που ανασαίνουμε... όλα από Σένα ξεκινούν, όλα σε Σένα τελειώνουν...» (Τάσου Λειβαδίτη, *Ο τυφλός με τον λύχνο*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1983, σ. 53, 58) (διασκευή).

«Ο Σκεπτόμενος»
του Auguste Rodin

Κεραυνός

Άνθη κερασιάς

Μαθητής/-τρια μιλάει: Πολλές φορές αναρωτιέμαι γιατί υπάρχει ο κόσμος, ποιος είναι ο λόγος που γεννήθηκα, εάν υπάρχει Θεός. Συζητάμε συχνά με τους φίλους και τις φίλες μου τέτοια θέματα. Φαίνεται να έχουν τα ίδια ερωτήματα με εμένα. Όταν πάλι βρίσκομαι σε αδιέξοδο και νιώθω πως δεν μπορεί κανείς να με βοηθήσει, αναζητώ τον Θεό. Μερικές φορές νιώθω να Τον φοβάμαι κι άλλοτε όχι. Μπορεί κάποιος να μου πει με σιγουριά πώς είναι ο Θεός και πού θα Τον βρω;

Κείμενο: «Οι Δυο Προφήτες»

«Όρα που ο ήλιος τόξευε με πύρινες σαΐτες,
σταύρωμα του μεσημεριού τη μέση της ερήμου,
χειρονομώντας έντονα βάδιζαν δυο προφήτες
και λογοφέρνανε για το πώς είναι ο Θεός.

Έλεγε ο ένας πως φωτιά είναι κι αστροπελέκι,
και σπίθιζε το βλέμμα του στων αματιών τις κόχες,
κι ο άλλος αποκρίνονταν που βάδιζε παρέκει,
κερήθρα μέλι είν' ο Θεός και μυγδαλιάς ανθός.

“Αν είν’ αλήθεια ο λόγος μου με του βοριά το χάδι,
θέλω τα όρη να σκιστούν” εφώναξε ο πρώτος,
κι “αν έχω δίκιο να γενεί τώρα πηχτό σκοτάδι”
απάντησε ο δεύτερος. Κι έγιναν και τα δυο.

“Σήμερα”, είπε ο Θεός, “γέλασα απ’ την καρδιά μου”
κι εφώναξε τσ’ αγγέλους Του να δουν τους ερημίτες.
“Πώς κάνω χάζι αυτά τα δυο τ’ αληθινά παιδιά μου,
μελένια και ανήμερα όπως τα θέλω εγώ”».

Στίχοι – Μουσική: Δημήτρης Αποστολάκης
Τραγούδι: Δημήτρης Ζαχαριουδάκης
Δίσκος: Ξυπόλητος Πρίγκιπας (2000)
Εταιρεία: MBI
Διεύθυνση Παραγωγής: Ακης Γκολφίδης

Ακρόαση τραγουδιού: Μετά την ακρόαση ο/η εκπαιδευτικός ρωτά τους/τις μαθητές/-τριες: Γιατί πιστεύετε ότι ακούσαμε αυτό το τραγούδι σήμερα; Τι σχέση μπορεί να έχει με το θέμα που συζητάμε;

Ποιο μήνυμα νομίζετε ότι θέλει να στείλει το τραγούδι; Πώς το καταλαβαίνετε από τους στίχους ή τη μουσική;

Το βιβλίο μάς μιλάει

Το ερώτημα για την ύπαρξη του Θεού είναι τόσο παλιό όσο κι ο άνθρωπος.

Στο ερώτημα αυτό έχουν δοθεί διαχρονικά ποικίλες απαντήσεις, ανάλογα με τις εμπειρίες των ανθρώπων, τον πολιτισμό τους και την εποχή. Έτσι, εμφανίζεται ο Θεός ως κάποια ανώτερη, ανεξήγητη δύναμη που δεν έχει σχέση με τους ανθρώπους, ως Θεός τιμωρός, ο οποίος απαιτεί τυφλή υποταγή στο θέλημά Του, ως Θεός με απόλυτη εξουσία, ως Θεός συμπαραστάτης και βοηθός στις δύσκολες στιγμές ή ως Θεός που προσφέρει αμοιβές σε όσους Τον επικαλούνται. Υπάρχουν και εκείνοι που επικαλούνται τον Θεό μόνο σε σημαντικές στιγμές της ζωής τους (λ.χ. γέννηση, θάνατος), κάποιοι που ισχυρίζονται ότι δεν μπορεί να δοθεί απάντηση στο ερώτημα για την ύπαρξη του Θεού, αλλά και όσοι συγχέουν Θεό και κόσμο.

Ο Παλιός των Ημερών (William Blake, 1794, Βρετανικό Μουσείο)

Κουίζ αντιστοίχισης: Με τη βοήθεια του προηγούμενου κειμένου να πλοηγηθείτε στον προτεινόμενο σύνδεσμο και να αντιστοιχίσετε τις προτάσεις, ώστε να δημιουργηθούν τα κατάλληλα ζευγάρια.

Εναλλακτικά

Αντιλογίες: Να δημιουργηθούν δύο ομάδες, η ομάδα του λόγου που υποστηρίζει τη θέση «ο Θεός τιμωρός» και η ομάδα του αντιλόγου που υποστηρίζει την αντίθεση «ο Θεός φίλος». Αφού συντάξετε τα επιχειρήματά σας, τα παρουσιάζετε και θέτετε ερωτήματα στην άλλη ομάδα. Τα συμπεράσματα παρουσιάζονται στην ολομέλεια και γίνεται συζήτηση.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Στο πέρασμα των αιώνων, οι διάφορες θρησκευτικές παραδόσεις επιχειρήσαν να δώσουν άλλοτε περισσότερο κι άλλοτε λιγότερο συστηματικά απάντηση για το ποιος είναι ο Θεός. Συχνά, η ύπαρξη του Θεού επιχειρείται να αποδειχθεί με τη βοήθεια της επιστήμης (κοσμολογική απόδειξη), με αφετηρία την αρμονία και τη σκοπιμότητα που παρατηρείται στο σύμπαν (τελεολογική), την ύπαρξη του ηθικού νόμου που είναι έμφυτος σε κάθε άνθρωπο (ηθική), αλλά και την καθολικότητα του θρησκευτικού φαινομένου (θρησκευσιολογική) ή την ψυχολογική ανάγκη του ανθρώπου για αναζήτηση πέρα από τα δεδομένα της ύπαρξής του (ψυχολογική).

Πήτερ Χίγκς (1929-2024), Νομπελίστας φυσικός ο οποίος θεωρείται ότι ανακάλυψε το «σωματίδιο του Θεού» με τον οποίο επιχειρήσε να εξηγήσει πως αποκτούν μάζα τα σωματίδια.

Τοποθέτηση απέναντι σε κείμενο: Να αποτυπώσετε με συντομία και με επιχειρήματα τη στάση και τις σκέψεις σας σε σχέση με τις λεγόμενες αποδείξεις για την ύπαρξη του Θεού.

Κολάζ: Να εργαστείτε ατομικά ή ομαδικά και να συνθέσετε σε επιφάνεια ποικίλα στοιχεία (μικρά κείμενα, χρώματα, φωτογραφίες, χρωματιστά χαρτιά, φύλλα κ.λπ.) εκφράζοντας διαθέσεις, αισθήματα, σκέψεις σε σχέση με τις ποικίλες αντιλήψεις για την ύπαρξη του Θεού. Ακολουθεί παρουσίαση και ερμηνεία των έργων στην ολομέλεια.

Δελτίο εξόδου: Να συμπληρώσετε με συντομία τις παρακάτω φράσεις.

Το καινούριο που έμαθα στο σημερινό μάθημα.....

Με δυσκόλεψε.....

Με προβλημάτισε πολύ.....

Κατάλαβα περισσότερο.....

Θα ήθελα ακόμα περισσότερες διευκρινίσεις για.....

Σύνοψη: Να στοχαστείτε ατομικά και να διατυπώσετε έναν σύντομο τίτλο που να αποδίδει το περιεχόμενο της διδακτικής ώρας.

Γ) Το φαινόμενο της θρησκείας και τα χαρακτηριστικά του

Ιστο-εξερεύνηση: Με τη βοήθεια του βίντεο να αναζητήσετε πληροφορίες για τα χαρακτηριστικά των θρησκειών. Στη συνέχεια, να καταγράψετε τα συμπεράσματά σας για το κατά πόσο οι θρησκείες επηρεάζουν τη ζωή των ανθρώπων.

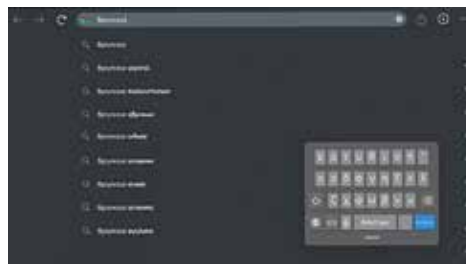

Εναλλακτικά

Να κάνετε αναζήτηση στο διαδίκτυο σχετικά με τη λέξη «θρησκεία». Στη συνέχεια, να ανακοινώσετε τα συμπεράσματά σας για το περιεχόμενο της λέξης αυτής στην ολομέλεια της τάξης σας και να συνθέσετε μια λίστα από πέντε λέξεις στις οποίες καταλήξατε μετά από σύντομη συζήτηση.

Κοινές λέξεις

.....
.....
.....
.....
.....

Αναζήτηση του όρου «θρησκεία» στο διαδίκτυο

Κείμενο 1: «Η θρησκεία είναι μέρος του πολιτισμού μας [...]. Δεν κατανοεί κανείς αυτόν τον πολιτισμό, εάν δε δει τη θρησκευτική ρίζα των θεσμών, των μορφών και των αξιών του.

Η ηθική μας, η τέχνη μας, η επιστήμη μας, οι θεμελιώδεις κοινωνικές δομές αναπτύχθηκαν μέσα από τη θρησκεία ή μέσα από την αντιπαράθεση με αυτή. Η γενική μόρφωση ακόμη και ενός άθεου στον κόσμο μας δεν μπορεί να είναι "γενική" εάν δεν περιλαμβάνει τη θρησκεία» (Κ. Δεληκωνσταντή, «Η ευρωπαϊκή μας ταυτότητα μεταξύ χριστιανικής παράδοσης και πλουραλισμού» Σύναξη 74 (2000), σ. 39).

Κείμενο 2: «Για τη θρησκευσιολογία οι θρησκείες θεωρούνται ως δεδομένα του ανθρώπινου πολιτισμού. Στο διάβα των χρόνων περιγράφηκε το θρησκευτικό γεγονός με διάφορους τρόπους ανάλογα με τη θέση και τον ρόλο που είχε στην κοινωνία, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο κατανοούνταν. Το θρησκευτικό γεγονός εκδηλώνεται μέσα από πρακτικές και τελετουργίες και περιλαμβάνει αντιλήψεις που εκφράζουν την πίστη των ανθρώπων που ανήκουν σε μια συγκεκριμένη θρησκεία. Μέσα από αυτό μπορεί να εκφράζονται κοινωνικές αντιλήψεις, απαγορεύσεις, καθώς και ηθικές εντολές. Το αντικείμενο της θρησκείας γενικά μπορεί να ονομασθεί ως "θείο", "άγιο", "ιερό". Μπορεί να αισθανθούμε το νόημα των λέξεων αυτών όμως δεν μπορούμε να ορίσουμε με ακρίβεια το νόημά τους» (Ι. Σ. Πέτρου, Κοινωνιολογία, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 361-362).

Κείμενο 3: «Η θρησκευσιολογία είναι ο επιστημονικός κλάδος που μελετά το θρησκευτικό φαινόμενο, τη θρησκευτική εμπειρία της ανθρωπότητας σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης [...] Η μελέτη αυτή πραγματοποιείται από διάφορες οπτικές γωνίες. Την ιστορική, τη φαινομενολογική (επιστημονική μελέτη φαινομένων), τη φιλοσοφική, την κοινωνιολογική» (Αναστασίου Γιαννουλάτου, Αρχιεπισκόπου Τιράνων, Ίχνη από την αναζήτηση του υπερβατικού, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2004, σ. 49-50).

Εννοιολογικός χάρτης: Να στοχαστείτε πρώτα ατομικά και έπειτα σε δυάδες, ποιες είναι οι κατάλληλες λέξεις για τον διπλανό εννοιολογικό χάρτη. Στη συνέχεια, να συγκρίνετε τις λέξεις που βρήκατε με εκείνες των άλλων ομάδων και να αποφασίσετε μαζί ποιες από τις λέξεις αυτές είναι οι πιο ταιριαστές για τον χάρτη.

Κείμενο 1: [...] Αν και δεν υπάρχει συμφωνία σε έναν ορισμό της θρησκείας, κατά κανόνα ομολογείται ότι στη θρησκεία συνυπάρχουν η βεβαιότητα στην ύπαρξη μιας ανώτερης, υπερβατικής (που υπερβαίνει τις αισθήσεις) δύναμης, προσωπικής ή απρόσωπης, μιας ή πολλών. Διάφορες λατρευτικές εκδηλώσεις (προσευχή, θυσία, λατρεία, περισυλλογή, αναφορά και ανάταση προς το Υπερβατικό). Συνείδηση εξάρτησης από το "Άγιο" και, όπου αυτό θεωρείται προσωπικό, η επιθυμία σχέσης και επικοινωνίας μαζί του. Η συμμετοχή και συχνά η συσπείρωση σε μια κοινότητα [...] (Γιαννουλάτου, Ίχνη από την αναζήτηση του υπερβατικού, σ. 27).

Κείμενο 2: «Σύμφωνα με τον Μιρτσέα Ελιάντε υπάρχουν δύο είδη θρησκευτικότητας: ο πολυθεϊσμός (πίστη στην ύπαρξη πολλών θεών) και ο μονοθεϊσμός (πίστη σε έναν θεό) (Μ. Μπέγζου, Δοκίμια Φιλοσοφίας της Θρησκείας: μεταμοντερνισμός και εσχατολογία. εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1988, σ. 91, διασκευή).

Το βιβλίο μάς μιλάει

Η θρησκεία είναι ένα φαινόμενο που οι ρίζες του είναι τόσο βαθιές όσο και η ιστορία του ανθρώπινου γένους. Ανεξάρτητα από τις μορφές που έχει διαχρονικά πάρει, αποτελεί γενικά ένα σύνολο από πεποιθήσεις, κανόνες και βιώματα που σχετίζονται με την πίστη του ανθρώπου σε μια ανώτερη δύναμη, προσωπική ή απρόσωπη, μια ή πολλές (το θείο, θεότητα). Αυτή η πίστη εκφράζεται με ποικίλους τρόπους, όπως τελετουργικές πράξεις, οικοδόμηση ιερών ναών, θυσίες κ.ά. με σκοπό την επικοινωνία του ανθρώπου με το θείο. Η θρησκεία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής του ανθρώπου, η οποία επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα κάθε πτυχή της καθημερινότητάς του, αλλά και ευρύτερα την κοινωνική οργάνωση, τον πολιτισμό, τα ήθη και τα έθιμα ενός λαού. Τις θρησκείες μελετάει η επιστήμη της θρησκευσιολογίας, η οποία επιχειρεί να προσεγγίσει με αντικειμενικό τρόπο τις διάφορες θρησκείες ως δεδομένα του ανθρώπινου πολιτισμού εξετάζοντας κυρίως την ιστορική τους εμφάνιση και εξέλιξη.

Θρησκείες – Συλλογή φωτογραφιών:

Οι τρεις Αβρααμικές θρησκείες (Ιουδαϊσμός, Χριστιανισμός, Ισλάμ. Και οι τρεις παραδόσεις αναγνωρίζουν τον Πατριάρχη Αβραάμ της Παλαιάς Διαθήκης ως σημαντικό πρόσωπο στην ιστορία τους)

Φτιάχνω ιστορίες με την εικόνα - Αρχή-Μέση-Τέλος: Με αφετηρία τις παραπάνω φωτογραφίες, να δημιουργήσετε σε ομαδοσυνεργασία μια φανταστική ιστορία γύρω από μία φωτογραφία που θα επιλέξετε και να αποφασίσετε εάν θα τη βάλετε στην αρχή, στη μέση ή στο τέλος της ιστορίας. Στη συνέχεια, να παρουσιάσετε την ιστορία σας στην ολομέλεια και να ακολουθήσει συζήτηση.

Οπτικοποίηση: Να οπτικοποιήσετε, να αποτυπώσετε με τον δικό σας τρόπο (με εικόνα, ζωγραφιά κ.ά.) αυτό που σας έκανε εντύπωση από τη διδακτική ενότητα, απαντώντας στο ερώτημα: Ποιος είναι ο ρόλος των θρησκειών στον σύγχρονο κόσμο;

Σύνοψη

Να χαρακτηρίσετε καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις ως **Σωστή (Σ)** ή **Λανθασμένη (Λ)**.

1. Οι θρησκείες εκφράζουν τη βεβαιότητα στην ύπαρξη μιας ανώτερης υπερβατικής δύναμης.	Σ	Λ
2. Υπάρχει ένας ξεκάθαρος και κοινά αποδεκτός ορισμός της θρησκείας.	Σ	Λ
3. Κάθε θρησκεία ερμηνεύει διαφορετικά τη λέξη Θεός.	Σ	Λ
4. Η θρησκεία εμφανίζεται, όταν οι άνθρωποι δημιουργούν γραπτό λόγο.	Σ	Λ
5. Οι θρησκείες δεν μπορούν να διαμορφώνουν κοινωνικές αντιλήψεις, εφόσον οι άνθρωποι δεν έχουν όλοι την ίδια θρησκεία.	Σ	Λ

Εναλλακτικά

Να συμπληρωθεί ο εννοιολογικός χάρτης: Θρησκείες και θρησκευτά-άσκηση:

2. Θρησκεία, τέχνη, πολιτισμός και κοινωνική οργάνωση

θρησκεία, τέχνη, πολιτισμός, κοινωνική οργάνωση

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να ανακαλύπτετε όψεις της θρησκείας στην τέχνη, τον πολιτισμό και την κοινωνική οργάνωση σε παγκόσμιο επίπεδο.

Τι παρατηρείτε;
Τι αναγνωρίζετε στις εικόνες;
Τι αισθήματα σας δημιουργούνται;

Μαθητής/-τρια μιλάει

Δεν περίμενα ποτέ ότι στο μάθημα των Θρησκευτικών θα μιλούσαμε για [...] Λογοτεχνία! Στην αρχή, νόμιζα ότι η καθηγήτριά μας μπέρδεψε το μάθημα. Έκανα όμως, λάθος. Μετά από λίγο, μας μοίρασε ένα φύλλο με ένα σύντομο λογοτεχνικό κείμενο.

Κείμενο 1: «Λευτέρης: Θυμάσαι τότε που μας είχε πάει ο πατέρας στο γήπεδο; [...] Τον Παραστάτωφ τον θυμάσαι; Πώς τους πέρναγε όλους εεε; [...] Περνάει και τον τερματοφύλακα [...] κενό το τέρμα [...] Προχωράει [...] και στη γραμμή πάνω σταματάει! [...] Κοιτάζει όλους αυτούς που άφησε πίσω του και χαμογελάει [...] Όλος ο κόσμος κρατάει την ανάσα του [...] Ύστερα ο τερματοφύλακας [...] πηγαίνει προς τον Παραστάτωφ [...] Αργά χωρίς να βιάζεται. Κι εκεί πάνω στη γραμμή τον αγκαλιάζει [...] και ο κόσμος ξεσπάει σε φωνές και ζήτω. Και η μπάλα να είναι πάνω στη γραμμή. Ούτε μέσα, ούτε έξω [...] Να αυτό είναι ο θεός [...] Νομίζω» (Β. Κατσικούρης, *Το γάλα*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2011, σ. 45-47, (δισσκευή).

Κείμενο 2: «Όλες οι λογοτεχνίες και προ πάντων το θέατρο οφείλουν στη θρησκεία τη γέννησή τους. Η αρχαία τραγωδία δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια συνέχεια και εξέλιξη των Διονυσιακών εορτών. Μα και τα θέατρα των άλλων λαών στα θρησκευτικά μυστήρια οφείλουν τη γέννησή τους, που παιζόντουσαν και μέσα ακόμη στις εκκλησίες. Ένα είναι τώρα το ζήτημα: Ξέρει πάντα ο ποιητής ποια είναι η θρησκεία που έχει μέσα στην ψυχή του ο λαός; Εάν το ξέρει πέτυχε και το έργο του θα παρασύρει τον λαό, γιατί εκεί μέσα θα βρει τη θρησκεία που ίσως και ο ίδιος δεν ξέρει, μα μόνο τη διαισθάνεται [...] Εάν είναι αληθινός ποιητής μέσα στο έργο του θα καθρεφτιστεί όλη η ψυχή του λαού και επομένως και η θρησκεία του» (Π. Χορν, «Θρησκεία και τέχνη», εφ. *Η Βραδυνή*, 29 Ιαν. 1932).

Σκέψου, Συζήτησε ανά 2 και ανά 4, Μοιράσου: Με αφορμή τα παραπάνω αποσπάσματα, να συζητήσετε, ανά 2 και ανά 4, τον ρόλο της θρησκείας στην καθημερινή ζωή και τον πολιτισμό ενός λαού. Μπορείτε να αναφερθείτε σε άλλες παρόμοιες περιπτώσεις;

Το βιβλίο μάς μιλάει

Προκειμένου να κατανοηθεί καλύτερα ο ρόλος της θρησκείας στην τέχνη, τον πολιτισμό και την κοινωνική οργάνωση, χρειάζεται να δούμε τι σημαίνει θρησκεία. Με τον όρο αυτό περιγράφεται η πολύπλοκη προσπάθεια του ανθρώπου να δημιουργήσει σχέση με το θείο, είτε πρόκειται για προσωπικό ή όχι θεό, είτε για δυνάμεις και πνεύματα. Η σχέση αυτή εκφράζεται διαχρονικά με πολλούς τρόπους (λ.χ. κείμενα, πολιτισμός) επηρεάζοντας άμεσα ή έμμεσα ποικίλες όψεις της ζωής μας: τον τρόπο που ερμηνεύουμε τον κόσμο (υπάρχει ή όχι κάποια ανώτερη δύναμη, κάποιο νόημα στη ζωή), πώς συμπεριφερόμαστε στους άλλους ανθρώπους και το περιβάλλον (ειρηνική συνύπαρξη ή «ιερός πόλεμος», σεβασμός ή καταστροφή του περιβάλλοντος), τι τρώμε («ακάθαρτες τροφές», υπερκατανάλωση, δίαιτα), πώς οργανώνονται οι κοινωνίες μας (δημοκρατικά ή αυταρχικά), τον πολιτισμό που δημιουργούμε (ελευθερία λόγου, δικαιώματα των γυναικών, «βλασφήμια του ιερού») κ.ά.

Δείτε την επεξήγηση των όρων εδώ:

Κείμενο 1: [...]«Πέραν των πολιτικών θεμάτων που προκύπτουν και νοηματοδοτούνται τις περισσότερες φορές θρησκευτικώς, υπάρχει και μια σειρά από ζητήματα τα οποία χρήζουν συνεχούς διευθέτησης. Το θέμα π.χ. της χρήσης των συμβόλων και της θρησκευτικής ενδυμασίας, της περιτομής σε εβραίους και μουσουλμάνους, της θρησκευτικώς ενδεδειγμένης εβραϊκής και μουσουλμανικής σφαγής των ζώων, των μεικτών γάμων, της κηδεμονίας των τέκνων και της εφαρμογής της Σαρία, [...], καθώς και θέματα ρατσισμού και ξενοφοβίας, είναι ορισμένα μόνον για τα οποία το κάθε ευρωπαϊκό κράτος λαμβάνει ή δε λαμβάνει πολιτικές θεραπείας, χωρίς να απουσιάζουν και παραδείγματα μετωπικής και συγκρουσιακής αντιμετώπισής τους» [...] (Αγγελική Ζιάκα, «Ισλάμ, Ευρώπη και Δημοκρατία: Προκλήσεις και Προοπτικές», Πολυμερώς και Πολυτρόπως ημερομηνία ανάκτησης 15 Δεκεμβρίου 2023).

Κείμενο 2: «Το “The Matrix”, μια δημοφιλής ταινία, θεωρείται συχνά ως μια θρησκευτική ταινία - μια ταινία που ενσωματώνει θρησκευτικά θέματα και υπερβατικές αξίες. Πολλοί άνθρωποι πιστεύουν ακριβώς αυτό - βλέπουν στο “The Matrix” τις σκέψεις των δικών τους θρησκευτικών δογμάτων. Κάποιοι αντιλαμβάνονται τον χαρακτήρα του Keanu Reeves ως ανάλογο του χριστιανικού Μεσσία, ενώ άλλοι τον βλέπουν ως ανάλογο με έναν βουδιστικό Μποτισάτβα» (Austin Cline, «To Matrix, η θρησκεία και η φιλοσοφία» (δισκευή)

Απόσπασμα από το βιβλίο του Georges Bernanos,
Ημερολόγιο ενός επαρχιακού εφημερίου:

Παραλλαγή γνωστής απεικόνισης για τη δημιουργία του ανθρώπου

Σταθμοί μάθησης/τροχιά μάθησης: Αφού ο/η εκπαιδευτικός δημιουργήσει δύο ή τρεις σταθμούς μάθησης με τα παραπάνω κείμενα και την εικόνα, στη συνέχεια να χωριστείτε σε ισοδύναμες ομάδες. Να περιηγηθείτε για δεκαπέντε λεπτά από σταθμό σε σταθμό, επιχειρώντας να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα, με βάση όσα δεδομένα επεξεργαστήκατε σε κάθε σταθμό μάθησης: Ποια θρησκευτική όψη αναδεικνύεται σε κάθε κείμενο και την εικόνα; Τι εντύπωση σας προκαλεί; Στο τέλος, να παρουσιάσετε τα αποτελέσματα στην ολομέλεια της τάξης και να γίνει συζήτηση.

Τέχνη με επιρροές από τη θρησκεία:

Εναλλακτικά

Μελέτη Περίπτωσης: Ο/Η εκπαιδευτικός παρουσιάζει κείμενα και εικόνες με σκοπό να συζητηθούν όψεις της θρησκείας στην τέχνη, τον πολιτισμό και την κοινωνική οργάνωση. Στη συνέχεια, θέτει τα ακόλουθα ερωτήματα: Τι διαπιστώνετε από τη μελέτη της συγκεκριμένης περίπτωσης; Ποια αποτελέσματα αναμένονται σε σχέση με τον ρόλο της θρησκείας; Αφού εργαστείτε ομαδοσυνεργατικά και καταλήξετε σε συμπεράσματα, να τα καταγράψετε στο τετράδιό σας και να τα παρουσιάσετε στην ολομέλεια. Στο τέλος, να γίνει σύνθεση των αποτελεσμάτων.

Παιχνίδι ρόλων:

Αφού επιλέξετε έναν ρόλο από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον σας (λ.χ. σεφ, γιατρός, ξενοδοχοϋπάλληλος) να παρουσιάσετε όψεις της καθημερινότητάς του που μπορεί να ρυθμίζονται ή να επηρεάζονται λιγότερο ή περισσότερο από τη θρησκευτική πίστη του. Στην απάντησή σας θα βοηθηθείτε από το παρακάτω κείμενο.

«Ταυτίστηκα με τον Χριστό, βλέποντας το πάθος του, το μαρτύριο που πέρασε. Αυτό σήμερα ο άνθρωπος προσπαθεί να μην το σκέφτεται, δεν του αρέσει το βρώμικο, το άσχημο... Ο άνθρωπος προτιμά μια θρησκεία που βοηθάει τον άνθρωπο να δραπετεύει από τον πόνο και όσους μας ενοχλούν και ζητιανεύουν. Με τον ίδιο τρόπο βλέπουμε και τον Χριστό, σαν μέσο φυγής από τη σκληρή πραγματικότητα γύρω μας. Εμένα αυτό που με έκανε, ωστόσο, να πιστέψω ήταν ακριβώς το πάθος του Χριστού» (Συνέντευξη της Μυρτώ Θεοχάρους στον Ηλία Μαγκλίνη, «Έχει και ποιον ρόλο η πίστη στη σημερινή εποχή;», Καθημερινή, 21.04.2020).

Κολάζ: Να χωριστείτε σε 3-4 ομάδες και να δημιουργήσετε (σε χαρτόνι ή ψηφιακά) κολάζ με εικόνες θρησκευτικών εορτών που αποτελούν μεγάλες επίσημες αργίες για το σχολείο και το κράτος σε διάφορες χώρες στην Ευρώπη. Στη συνέχεια, να ακολουθήσει παρουσίαση στην ολομέλεια και σχολιασμός από την άλλη ομάδα. Το κολάζ που έχει τη μεγαλύτερη ακρίβεια και πληρότητα πληροφοριών να τοποθετηθεί στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης.

Σύνοψη. Δελτίο εξόδου:

Να αναστοχαστείτε και να απαντήσετε με συντομία στις παρακάτω ερωτήσεις:

Τι καινούριο μάθατε στο σημερινό μάθημα για τον ρόλο της θρησκείας;

Τι θα προσπαθήσετε να εφαρμόσετε στη ζωή σας;

Η Βίβλος του Γουτεμβέργιου, με την οποία εγκαινιάζεται η τυπογραφία

3. Θρησκεία, λατρεία, άνθρωπος

τελετουργία, τόπος, συνομιλία, θρησκεία

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να εκθέσετε συνοπτικά τα βασικά γνωρίσματα της λατρείας και της προσευχής των ανθρώπων.
- Να αναγνωρίζετε τη σπουδαιότητα της επικοινωνίας του ανθρώπου με το Ιερό στην καθημερινότητά του.

Α) Λατρεία και προσευχή

Βάζοντας τίτλους:

Να συγκρίνετε τις διπλανές εικόνες και να βάλετε έναν τίτλο που θεωρείτε ότι ταιριάζει και στις τρεις. Στη συνέχεια, να συζητήσετε στην ολομέλεια και να επιλέξετε τον τίτλο που ταιριάζει καλύτερα.

Κείμενο 1: Ινδουισμός: «Η Ινδία είναι κατάσπαρτη από ιερά και ναούς, από τους πιο απλούς βωμούς έως τα πιο εντυπωσιακά κτίσματα. Ο ινδουιστικός ναός είναι περισσότερο ένα παλάτι-οίκος του θεού, παρά οικοδόμημα για τις συνάξεις του λαού. Στο είδωλο του θεού αποδίδονται καθημερινά βασιλικές τιμές. Στις επίσημες γιορτές γίνονται λιτανείες του ειδώλου και άλλες εντυπωσιακές τελετές. Η οικογενειακή λατρεία είναι μικρογραφία της λατρείας που τελείται στους ναούς» (Γιαννουλάτου, Ίχνη από την αναζήτηση του υπερβατικού, σ. 164-165).

Κείμενο 2: Ιουδαϊσμός: Στη συναγωγή, συγκεντρώνονται οι πιστοί, τα μέλη της ιουδαϊκής κοινότητας για να μελετήσουν τον Νόμο και να προσευχηθούν στον Θεό. Σήμερα, δεν προσφέρονται θυσίες όπως γινόταν στην αρχαία εποχή. Η συναγωγή αποτελεί το επίκεντρο της ιουδαϊκής λατρείας και καθιερώθηκε από το 70 μ.Χ. Στις μέρες μας, αποτελείται από μια αίθουσα, στο κέντρο της οποίας υπάρχουν καθίσματα και μπροστά τους ένα υπερυψωμένο βάθρο. Από εκεί ο ραββίνος (θρησκευτικός δάσκαλος) διαβάζει αποσπάσματα του Νόμου. Η λατρεία περιλαμβάνει τρεις βασικές ακολουθίες, οι οποίες γίνονται πρωί, μεσημέρι και βράδυ. Το Σάββατο, κατεξοχήν λατρευτική ημέρα των Ιουδαίων, περιλαμβάνει την ίδια δομή, περισσότερο εμπλουτισμένη. Αποτελεί ημέρα αναπαυσης των Εβραίων, οι οποίοι συγκεντρώνονται στη συναγωγή και φορώντας ένα σκουφάκι στο κεφάλι (κιπά) και ένα σάλι (ταλίτ) στους ώμους. (των συγγραφέων)

Βουδιστής μοναχός

Κείμενο 3: Ισλάμ

«Η καθιερωμένη μουσουλμανική προσευχή έχει ρυθμό αυστηρά καθορισμένο, στον οποίο μετέχει ολόκληρο το σώμα. Σε συνδυασμό με καθιερωμένες κινήσεις, γονυκλισία και μετάνοιες στο έδαφος, περιλαμβάνει σύντομες δοξολογίες (ευχές) και ανάγνωση αποσπασμάτων από το Κοράνι... Η μεσημβρινή προσευχή της Παρασκευής γίνεται με συγκέντρωση ολόκληρης της μουσουλμανικής κοινότητας στο τέμενος. Ο ιμάμης, ο προϊστάμενος της λατρευτικής συνάθροισης, στέκεται μπροστά και απαγγέλλει στίχους του Κορανίου, ενώ οι πιστοί σε ζευγάρια εκτελούν ρυθμικά τις αντίστοιχες κινήσεις» (Γιαννουλάτου, Ίχνη από την αναζήτηση του υπερβατικού, σ. 250).

Ορθόδοξο ορφανοτροφείο στην Ινδία

Κείμενο 4: Η λατρεία στην Ορθόδοξη Εκκλησία: «Η λατρεία του Θεού είναι ένα μυστήριο που δε σταθμίζεται με τα ανθρώπινα μέτρα. Είναι ενέργεια του Αγίου Πνεύματος μέσα στην Εκκλησία. Κανείς δεν μπορεί να ονομάσει Πατέρα του τον Θεό αν δεν του το διδάξει το Άγιο Πνεύμα. Η χριστιανική λατρεία είναι κατεξοχήν «λογική λατρεία». Ο χριστιανός προσεύχεται με το πνεύμα του, προσεύχεται και με το μυαλό του. Ψάλλει με το πνεύμα του, ψάλλει και με το μυαλό του. Γιατί, αν προσεύχομαι σε ακατανόητη γλώσσα, προσεύχεται το πνεύμα μου, ο νους μου όμως παραμένει αμέτοχος». (Α΄ Κορ. 14, 14). Ο προσευχόμενος χριστιανός δεν είναι αυλός (πνευστό μουσικό όργανο), είναι αυλητής (Ι. Φουντούλη, Λογική Λατρεία, Σειρά: «Λογική Λατρεία» τ. 5 εκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήνα 31997, σ. 12-13).

Η λατρεία του Θεού στις θρησκείες:

Θεματική προσέγγιση:

Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να επιλέξετε ένα από τα παραπάνω κείμενα. Στη συνέχεια, αφού το επεξεργαστείτε, να αξιολογήσετε τα ιδιαίτερα γνωρίσματα κάθε θρησκείας. Μετά την παρουσίαση των συμπερασμάτων της κάθε ομάδας στην ολομέλεια, να αντιπαραβάλλετε τα ιδιαίτερα και τα κοινά γνωρίσματα μεταξύ των θρησκειών ως προς τη λατρεία συμπληρώνοντας τον πίνακα.

	Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά	Κοινά γνωρίσματα
Ιουδαϊσμός		
Χριστιανισμός		
Ισλάμ		
Ινδουισμός		

Κείμενο 1: «Μερικές φορές νιώθουμε την ανάγκη να επικοινωνήσουμε με τον Θεό, αλλά δεν ξέρουμε πώς να το κάνουμε, ούτε είμαστε σίγουροι αν μπορεί να μας ακούσει. Όμως, εφόσον ο Θεός γνωρίζει τα πάντα, μπορούμε να προσπαθήσουμε να αφουγκραστούμε τι έχει να πει

Εκείνος για μας. Όταν προσευχόμαστε, το σημαντικό δεν είναι τι θα πούμε εμείς στον Θεό, μιας και δεν υπάρχει κάτι που Εκείνος δε γνωρίζει, όσο το να ακούσουμε τι έχει να πει σε εμάς. Γι' αυτό και η ανώτερη μορφή προσευχής είναι η σιωπή» (Κ. Γουέαρ, Επισκόπου Διοκλείας, Ο Ορθόδοξος δρόμος, μτφρ. Μ. Πάσχου, εκδ. Επτάλοφος, Αθήνα 2001, σ. 114).

Τι είναι προσευχή:

Κείμενο 2: «Βρίσκεται κανένας σας σε δύσκολη θέση; Να προσεύχεται. Είναι κάποιος χαρούμενος; Να υμνεί τον Θεό. Είναι κάποιος από σας άρρωστος; Να προσκαλέσει τους πρεσβυτέρους της εκκλησίας να προσευχηθούν γι' αυτόν και να τον αλείψουν με λάδι, επικαλούμενοι το όνομα του Κυρίου. Και η προσευχή που γίνεται με πίστη θα σώσει τον άρρωστο· ο Κύριος θα τον κάνει καλά. Ο Ηλίας ήταν άνθρωπος σαν κι εμάς και προσευχήθηκε να μη βρέξει και δεν έβρεξε πάνω στη γη τρία χρόνια κι έξι μήνες. Και προσευχήθηκε ξανά, κι ο ουρανός έδωσε βροχή και βλάστησε η γη τον σπόρο που είχε μέσα της» (1ακ. 5, 13-17).

Προσευχή - Δυτικό Τείχος - Ισραήλ

Το βιβλίο μάς μιλάει

Η λατρεία αποτελεί μια από τις βασικές εκφράσεις της θρησκευτικής πίστης και κοινό στοιχείο σε όλες τις θρησκείες. Τελείται σε κοινούς αλλά και σε ιδιωτικούς ιερούς χώρους. Η ευσέβεια και η λατρεία των πιστών εκφράζονται με διάφορους τρόπους: Τελετές, καύσεις θυμιάματος, προσφορές, λιτανείες, ύμνους και προσευχές. Με τις λατρευτικές εκδηλώσεις, τα τάματα και τις προσευχές, οι άνθρωποι επιχειρούν να επικοινωνήσουν με το Θείο, το Ιερό, να εκφράζουν την πίστη τους, αναζητούν καταφύγιο και βοήθεια.

Συνδέοντας, επεκτείνοντας, προκαλώντας: Μετά τη μελέτη των παραπάνω κειμένων, να εντάξετε τις ιδέες σας σε μια ή σε όλες τις κατηγορίες του παρακάτω πίνακα. Μπορείτε να συζητήσετε στην ολομέλεια τις επιλογές με τις οποίες συμπληρώσατε τον πίνακα.

Σύνδεσε	Με ποιον τρόπο συνδέεται η λατρεία με την προσευχή;
Επέκτεινε	Ποιες από τις νέες πληροφορίες που αποκτήσατε μέσω των κειμένων επεκτείνουν τη σκέψη σας σε νέες κατευθύνσεις;
Προκάλεσε	Ποιες ερωτήσεις ή αναζητήσεις έχετε αυτήν τη στιγμή;

Κοιτάζοντας δέκα επί δύο: Να παρατηρήσετε την εικόνα στην επόμενη σελίδα για τουλάχιστον δύο λεπτά. Στη συνέχεια, να συνθέσετε έναν κατάλογο από δέκα (10) λέξεις ή φράσεις σχετικά με οποιαδήποτε όψη ή πτυχή της εικόνας. Να επαναλάβετε τη διαδικασία, προσπαθώντας να βρείτε άλλες δέκα λέξεις ή φράσεις. Μετά, να χωριστείτε σε ομάδες των δύο και να διατυπώσετε μια σύνομη πρόταση πάνω στο θέμα της εικόνας.

Η Δεομένη - ερμηνεία της εικόνας:

Η Δεομένη, τοιχογραφία του 3ου ή 4ου αιώνα από την κατακόμβη της Αγίας Πρισκίλλας στη Ρώμη

«Πολλοί Ορθόδοξοι για να βοηθήσουν την εξωτερίκευση της προσευχής, χρησιμοποιούν ένα κομποσκοίνι, η κατασκευή του οποίου διαφέρει κάπως από το δυτικό ροζάριο. Το ορθόδοξο κομποσκοίνι είναι συνήθως φτιαγμένο από μαλλί ή σπάγκο, κι έτσι εντελώς αθόρυβο σε αντίθεση με το ροζάριο ή το κομπολόι» (Καλλίστου Γουέαρ, *Η Ορθόδοξη Εκκλησία*, (μτφρ., Ι. Ρηλίδης), εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1996, σ. 481), Η προσευχή που συνοδεύει τη χρήση του κομποσκοινιού είναι η λεγόμενη Προσευχή του Ιησού: «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με τὸν ἁμαρτωλόν».

Το ροζάριο [...] είναι ένα κομμάτι της παράδοσης της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, αποτελούμενο από μία σειρά χαντρών και ένα μεθοδικό σύστημα προσευχής. Η χρήση του ροζαρίου συνδυάζει προσευχή και περισυλλογή, αρχίζει με το «Πάτερ ἡμῶν» και μετά ακολουθούν δέκα προσευχές του «Χαίρε, Μαρία».

ροζάριο και κομποσκοίνι

Μαθητής/-τρια μιλάει

Βρίσκομαι πρώτη μέρα, στην πρωινή προσευχή του καινούριου μου σχολείου. Ένας άγνωστος μαθητής ξεκινάει: «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς...». Πίσω μου δυο συμμαθητές/τριές μου σιγοκουβεντιάζουν. Τα λόγια της προσευχής πετάνε πάνω από το κεφάλι μου. Το μυαλό μου ταξιδεύει στο παλιό μου σχολείο. Ξαφνικά, νιώθω μόνος/-η. Η προσευχή τελείωσε. Άκουσε άραγε ο Θεός τις σκέψεις μου; Μήπως θύμωσε μαζί μου που δεν πρόσεξα τα λόγια της προσευχής;

Σύνθεση κειμένου: Σε συνεργασία με τον/τη διπλανό/-ή σας, να γράψετε μια επιστολή στον μαθητή/-τρια του παραπάνω κειμένου, προσπαθώντας να απαντήσετε στους φόβους και τα ερωτήματά του/της σχετικά με την έγνοια του/της για το σχολείο και τους/τις φίλους/-ες που άφησε, καθώς και με την αγωνία του/της, για το αν ο Θεός άκουσε τις σκέψεις του/της. Στη συνέχεια, να συγκρίνετε την επιστολή σας με την επιστολή της διπλανής δυάδας και να την ξαναγράψετε, συνθέτοντας τα στοιχεία των δύο επιστολών. Να διαβάσετε τις επιστολές στην ολομέλεια και να τις αναρτήσετε σε κάποιο εμφανές σημείο, αποφασίζοντας όλοι/-ες μαζί έναν κοινό τίτλο.

Β) Η σπουδαιότητα της επικοινωνίας του ανθρώπου με τον Θεό

Ιδεοθύελλα: Να καταγράψετε στο τετράδιό σας με ποια πρόσωπα θα θέλατε να επικοινωνείτε και τι είναι εκείνο που ζητάτε από αυτήν την επικοινωνία.

Κείμενο:

«Άκουσε, Θεέ, την έκκλησή μου·
δώσε προσοχή στην προσευχή μου.
Από τα πέρατα της γης σ' Εσέ φωνάζω
μ' αδύναμη καρδιά·
στον βράχο, που πιο πάνω από μένα υψώνεται,
ανέβασέ με.

Γιατί είσ' Εσύ για μένα καταφύγιο
κάστρο ισχυρό μπρος στον εχθρό.
Αιώνια θα 'θελα να μένω στη σκηνή Σου·
να καταφεύγω κάτω απ' τις φτερούγες Σου».
(Ψλ. 61, 1-5)

Αντιλαμβάνομαι, γνωρίζω, φροντίζω:

Αφού διαβάσετε τον Ψαλμό, να περιγράψετε ανά δυάδες σε μια σύντομη παράγραφο (50 λέξεων): Τι θεωρείτε ότι σκεφτόταν ο ψαλμωδός όταν συνέθετε το συγκεκριμένο ποίημα; Τι θα μπορούσε να πιστεύει; Τι είναι αυτό που τον ένοιαζε;

Σκεφτείτε, αμφιβάλλετε, εξερευνήστε:

Αφού παρατηρήσετε την εικόνα, να στοχαστείτε ανά δυάδες:

- Τι γνωρίζετε σχετικά με το θέμα του έργου τέχνης;
 - Ποια ερωτήματα σας δημιουργούνται καθώς το παρατηρείτε;
 - Τι είναι αυτό που θα σας έκανε να θέλετε να αναζητήσετε περισσότερες πληροφορίες για το θέμα του συγκεκριμένου έργου;
- Στη συνέχεια, να τα συζητήσετε στην ολομέλεια της τάξης σας.

Κείμενο 1: *Ο Ιησούς προσευχόταν. Αυτό παράγγειλε στους ανθρώπους: «Ζητάτε και θα σας δοθεί, ψάχνετε και θα βρείτε, χτυπάτε την πόρτα και θα σας ανοιχτεί. Γιατί όποιος ζητάει λαβαίνει κι όποιος ψάχνει βρίσκει κι όποιος χτυπά του ανοίγεται!» (Μτ. 7, 7-8).*

Κείμενο 2: *Κάποτε ο Ιησούς προσευχόταν σ' έναν τόπο. Όταν τελείωσε, ένας από τους μαθητές Του Τού είπε: «Κύριε, δίδαξέ μας πώς να προσευχόμαστε, όπως κι ο Ιωάννης δίδαξε τους μαθητές Του». Κι ο Ιησούς τους είπε: «Όταν προσεύχεστε να λέτε:*

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·
ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·
ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου·
γενηθήτω τὸ θέλημά σου,
ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·
τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον
δός ἡμῖν σήμερον·
καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,
ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν·
καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ
ρύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

(Μτ. 6, 9-13)

Πατέρα μας, που βρίσκεσαι στους ουραμούς,
κάνε να Σε δοξάσουν όλοι ως Θεό,
κάνε να έρθει η βασιλεία Σου,
κάνε να γίνει το θέλημά Σου
και από τους ανθρώπους
όπως γίνεται από τις ουράνιες δυνάμεις.
Δίνε μας κάθε μέρα
τον απαραίτητο για τη ζωή μας άρτο.
Συγχώρεσε τις αμαρτίες μας,
γιατί κι εμείς συγχωρούμε
όλους όσους μας φταίνε.
Και μη μας αφήσεις να πέσουμε σε πειρασμό,
αλλά γλίτωσέ μας από τον πονηρό».

Κείμενο 3: «Όταν ήμουν παιδί άκουσα ένα κήρυγμα που αναφερόταν σε ένα περιστατικό που συνέβη σε κάποιον ναό. Υπήρχε κάποιος ηλικιωμένος που περνούσε αρκετές ώρες κάθε μέρα στην εκκλησία. “Τι κάνεις όλο αυτό το διάστημα εκεί, τον ρωτούσαν”. “Προσεύχομαι”, απαντούσε. “Προσεύχεσαι;” αναφωνούσαν εκείνοι. “Θα πρέπει να έχεις πάρα πολλά πράγματα να ζητήσεις από τον Θεό”. Με ευγένεια ο ηλικιωμένος άνδρας τους απάντησε: “Δε ζητώ τίποτα από τον Θεό”. “Τότε τι κάνεις, λοιπόν;” τον ρώτησαν. Εκείνος απάντησε: “Απλώς κάθομαι και κοιτάω τον Θεό και ο Θεός κάθεται και με κοιτάζει» (Μητροπολίτης Διοκλείας Κάλλιστος Ware, «Τι είναι προσευχή;», *Public Orthodoxy*, 14.04.2020· διασκευή).

Ο Χριστός ένθρονος,
Γιώργος Κόρδης

Χιονοστιβάδα: Αφού χωριστείτε σε ομάδες των δύο, να σχολιάσετε το νόημα του κειμένου 3 και να καταγράψετε τις σκέψεις σας. Στη συνέχεια, μπορείτε να αντιπαραβάλετε την απάντησή σας με την απάντηση της διπλανής δυάδας και να ανακοινώσετε τα συμπεράσματά σας στην ολομέλεια της τάξης.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Η προσευχή οδηγεί τον άνθρωπο κοντά στον Θεό. Είναι αναγκαία για να αντιμετωπίσει την καθημερινή προσωπική του μάχη για τη ζωή. Ο ίδιος ο Ιησούς προσευχόταν. Αυτό παράγγειλε να κάνουν και οι άνθρωποι. Η Εκκλησία διδάσκει ότι μέσα από την προσευχή ο άνθρωπος αποκτά τον φωτισμό της ψυχής και τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος. Οι άγιοι Πατέρες μάς συμβουλεύουν να προσευχόμαστε σαν τα μικρά παιδιά.

Κείμενο: «Η προσευχή είναι συναναστροφή του νου με τον Θεό».

«Όταν κατά τη διάρκεια της προσευχής σου ξεπεράσεις κάθε άλλη χαρά, τότε πράγματι βρήκες την αληθινή προσευχή».

«Πήγαινε πούλησε τα υπάρχοντά σου και δώσε στους φτωχούς (Μτ. 19, 21) και πάρε τον σταυρό σου και απαρνήσου τον εαυτό σου (Μτ. 16, 24) για να μπορέσεις να προσευχηθείς χωρίς περισπασμούς».

«Αν επιθυμήσεις να προσευχηθείς όπως πρέπει, μη λυπήσεις κανέναν άνθρωπο. Διαφορετικά προσεύχεσαι μάταια».

«Να αγωνίζεσαι να μην προσευχηθείς εναντίον κανενός στην προσευχή σου, για να μην γκρεμίζεις ό,τι χτίζεις» (Αγίου Νείλου του Ασκητού, «Περὶ προσευχῆς, 153 κεφάλαια», στο *Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν*, μτφρ. Γ. Γαλίτης, επιμ. Γ. Γαλίτης, εκδ. Τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας, Θεσσαλονίκη 1986, σ. 219-234· επιλογή).

Εξατομίκευση: Τελικά, υπάρχει προσευχή που μπορεί να αλλάξει τον κόσμο; Να γράψετε μια σύντομη προσευχή με τέτοιο περιεχόμενο.

Ο άγιος Νείλος
για την προσευχή:

Λέξεις Α-Β-Γ: Αφού χωριστείτε σε 2-3 ομάδες να χρησιμοποιήσετε τα γράμματα του αλφάβητου ή μια λέξη για να δημιουργήσετε μια ακροστιχίδα-λίστα με λέξεις ή μικρές φράσεις που σχετίζονται με το θέμα του σημερινού μαθήματος. Στη συνέχεια, να τις συγκρίνετε με τις ακροστιχίδες των άλλων ομάδων.

Σύνοψη: Με αφετηρία τη διπλανή εικόνα από την καταστροφική πυρκαγιά που ξέσπασε στην Παναγία των Παρισίων (Γαλλία), να συντάξετε μια σύντομη επιστολή προς ένα υπαρκτό ή φανταστικό πρόσωπο που ζει στο Παρίσι για να εκφράσετε τα συναισθήματά σας γι' αυτό που δείχνει η εικόνα. Η δραστηριότητα μπορεί να συνοδευτεί από την ακρόαση (μέσω διαδικτύου) της προσευχής «Άβε Μαρία» (προσευχή Ρωμαιοκαθολικών προς την Παναγία).

Η μεγάλη πυρκαγιά στις 15 Απριλίου 2019, άφησε άφωνους τους ανθρώπους σε όλο τον κόσμο. Αυτόπτες μάρτυρες αφηγούνται την ταραχή των ανθρώπων, ανεξαρτήτως αν ήταν Χριστιανοί, Μουσουλμάνοι, Βουδιστές ή άθεοι. Κάποιοι έψαλλαν το «Άβε Μαρία». Κάποιοι άλλοι προσεύχονταν γονατιστοί.

4. Η επιλογή να ζει κανείς χωρίς Θεό (αθεΐα και άλλες κοσμοθεωρίες)

αμφιβολία, άρνηση, γνώση, ερωτηματικά

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να διατυπώνετε τις σκέψεις σας για την αμφισβήτηση της θρησκείας από διάφορες απόψεις: επιστημονικές, της ανθρώπινης λογικής, κοινωνικές, μαρξιστικές ή άλλες.
- Να εξετάζετε πώς διαμορφώνεται ένας τρόπος ζωής κάτω από την επίδραση των αθεϊστικών αντιλήψεων και κοσμοθεωριών.

A) Η αμφισβήτηση των παραδοσιακών θρησκευτικών αντιλήψεων

Στη Σκωτία υπάρχει μια λίμνη που ονομάζεται Λοχ Νες. Κάποιοι άνθρωποι πιστεύουν ότι στη λίμνη ζει ένα μυστηριώδες πλάσμα που είναι γνωστό ως το τέρας του Λοχ Νες. Το ονομάζουν Νέσι (Nessie). Μερικοί ισχυρίζονται πως το έχουν δει, παρόλο που η ύπαρξή του δεν έχει αποδειχθεί. Αυτοί που το πιστεύουν ονομάζονται Nessies. Αυτοί που δεν παραδέχονται την ύπαρξή του είναι οι Anessies.

Σκέψου - Συζήτησε - Μοιράσου: Στην καθημερινή μας ζωή για να πιστέψουμε κάτι, από το πιο ασήμαντο μέχρι το πιο σημαντικό, ζητάμε αποδείξεις. Τι είδους αποδείξεις ψάχνουμε; Μπορούμε να εμπιστευτούμε οτιδήποτε χωρίς απόδειξη; Να σκεφτείτε ατομικά, να συζητήσετε ανά δυάδες και στο τέλος να παρουσιάσετε στην ολομέλεια τις σκέψεις σας για το θέμα αυτό.

Η Νέσι ή αλλιώς το τέρας του Λοχ Νες

Μαθητής/-τρια μιλάει

Μεγάλωσα σε ένα θρησκευτικό περιβάλλον. Μπορεί να συμμετέχω στις θρησκευτικές γιορτές και εκδηλώσεις, όμως μέσα μου κρύβω κάποια ερωτήματα ή και κάποιες ενστάσεις. Πώς μπορώ να είμαι σίγουρος/-η για την αλήθεια της πίστης μου;

Κείμενο 1: «Στην αρχή, ο Θεός δημιούργησε τον ουρανό και τη γη. Η γη όμως ήταν έρημη και ασχημάτιστη· ήταν σκοτάδι πάνω από την άβυσσο και πάνω στα νερά έπνεε Πνεύμα Θεού. Τότε είπε ο Θεός: «Να γίνει φως»· κι έγινε φως...» (Γέν. 1, 1-3).

Κείμενο 2: «Στο όνομα του ΑΛΛΑΧ του Παντελεήμονα, του Πολυεύσπλαχνου. Η Δόξα ανήκει στον ΑΛΛΑΧ, τον Άρχοντα όλων των κόσμων» (Ιερό Κοράνιο, Σούρα 1, 1-2).

Κείμενο 3: «Από Μένα έχει απλωθεί τούτο όλο το σύμπαν [...] όλες οι υπάρξεις έχουν τοποθετηθεί μέσα μου [...]» (Μπαγκαβάτ Γκίτα: το θείο τραγούδι, μτφρ. Δ. Γαλανού, Γ.Κ., Ζωγραφάκη, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα-Γιάννινα 1983, σ. 94).

Κείμενο 4: «[...] Αυτός "ο κόσμος ο μικρός ο μέγας", μακράν του να αποτελεί το περιούσιο δημιούργημα κάποιου Θεού, αποτελεί απλώς μian ασήμαντη στιγμή στην ατέλειωτη διαδοχή πολιτισμών του Σύμπαντος [...]» (Γ. Γραμματικάκη, Η κόμη της Βερενίκης, εκδ. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2012, σ. 137-142).

Κείμενο 5: «Το Τάο είναι πολύτιμο, ένα μαργαριτάρι που περιέχει τη Δημιουργία [...] Όταν το βγάξετε έξω, το φως του λάμπει σαν μαργαριτάρι [...]» (Liu-I., Ming, *Η αφύπνιση στο Τάο*, μτφρ. Αντρ. Λυμπερόπουλου), εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1994, σ. 143).

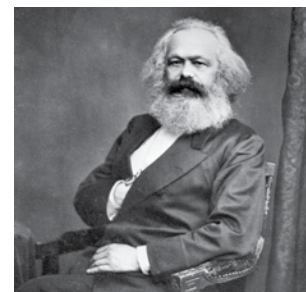
Στοχασμός για ερωτήματα: Να χωριστείτε σε ομάδες των τεσσάρων και να αντιπαραβάλετε τις ιδέες των παραπάνω κείμενων σχετικά με τη δημιουργία του κόσμου. Να εκφράσετε τις σκέψεις και τα ερωτήματά σας. Στη συνέχεια, να μοιραστείτε τις απόψεις σας με τις υπόλοιπες ομάδες στην ολομέλεια της τάξης. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να σημειώσει τα συμπεράσματα της συζήτησης στον πίνακα.

Να ακούσετε τις απόψεις δύο κοσμοναυτών για το αν είδαν τον Θεό εδώ:

Κείμενο 1: «Ο αθεϊσμός ακολουθούσε πάντοτε τις πορείες των θρησκειών κι ανάλογα με τον χρόνο, τις κρίσεις και τα αιτήματα των καιρών στάθηκε δίπλα τους διστακτικός συνοδοιπόρος ή αδυσώπητος αντίπαλος. Απασχόλησε έντονα τις θρησκείες [...] εκδηλώθηκε ως επαναστατικό κίνημα, που μοιραία συμπαρέσυρε κι αφάνισε στο πέρασμά του, εκτός από τις θρησκευτικές και άλλες πολιτιστικές αξίες» (Β. Γιούλτση, *Κοινωνιολογία του αθεϊσμού: θεματικά όρια και προβλήματα*, εκδ. Π. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1984, σ. 7).

Κείμενο 2: «Σύμφωνα με τον Καρλ Μαρξ, η θρησκεία είναι η ανακούφιση του καταπιεσμένου, το πνεύμα ενός άψυχου κόσμου. Είναι μια κοινωνική κατάσταση από όπου εξορίστηκε το πνεύμα. Η θρησκεία είναι το όπιο του λαού» (Κ. Marx, «Critique de la philosophie du droit Hegel, Introduction», όπως παρατίθεται στο Γιούλτση, *Κοινωνιολογία του αθεϊσμού*, σ. 63).

Κάρλ Μάρξ (1818-1883)

Το βιβλίο μάς μιλάει

Υπάρχουν πολλοί και διαφορετικοί λόγοι, οι οποίοι οδηγούν κάποιους ανθρώπους να αμφισβητήσουν την ύπαρξη του Θεού. Μπορεί να είναι μια αρνητική εμπειρία σε ένα θρησκευτικό περιβάλλον, η πίστη στην παντοδυναμία της επιστήμης, η αλματώδης ανάπτυξη της τεχνολογίας. Περισσότερο από ποτέ στη σύγχρονη πραγματικότητα φαίνεται να καλλιεργείται η αντίληψη ότι δεν γίνεται να υπάρχει τίποτε πέρα απ' αυτό που αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις μας. Ότι βλέπουμε και ό,τι μπορούμε να εξηγήσουμε με τη λογική, αυτό και μόνο μπορεί να υπάρχει. Σύμφωνα με τη μαρξιστική θεωρία, η θρησκεία είναι προϊόν του κράτους και της κοινωνίας με σκοπό την ανακούφιση της ανθρώπινης δυστυχίας, αλλά και την ακύρωση κάθε κοινωνικής αλλαγής. Ο γνωστός Ρώσος λογοτέχνης Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι στο έργο του *Αδερφοί Καραμαζώφ* υποστηρίζει ότι «όταν δεν υπάρχει Θεός ή όταν ο άνθρωπος είναι Θεός, τότε τα πάντα επιτρέπονται [...]» (Φ. Ντοστογιέφσκι, *Αδερφοί Καραμαζώφ*, τ. 4ος μτφρ. Ά. Αλεξάνδρου, εκδ. Γκοβόσσης, Αθήνα 1991, σ. 66).

Ο Χάινριχ Κάρλ Μάρξ (Τρίρ 1818 - Λονδίνο 1883) θεωρείται ο ιδρυτής της υλιστικής αντίληψης της Ιστορίας. Σπούδασε στη Βόννη και έπειτα στο Βερολίνο, όπου ήρθε σε επαφή με τους κύκλους του «Γερμανικού ριζοσπαστισμού». [...] Η σκέψη του Μάρξ πηγάζει απ' την κλασική γερμανική φιλοσοφία, τον γαλλικό σοσιαλισμό και την αγγλική πολιτική οικονομία.

Ο Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι γεννήθηκε στις 11 Νοεμβρίου του 1821 στη Μόσχα. [...] Υπηρέτησε στον στρατό για ένα μικρό χρονικό διάστημα, αλλά τον εγκατέλειψε γρήγορα για να αφοσιωθεί στη λογοτεχνία [...] Θέμα των έργων του, η ίδια η ζωή [...] Η προσφορά του στην παγκόσμια λογοτεχνία είναι διεθνώς αναγνωρισμένη [...] τα έργα του έχουν μεταφραστεί σχεδόν σε όλες τις γλώσσες του κόσμου.

Ταχεία Γραφή: Να σχολιάσετε με συντομία στο τετράδιό σας τη φράση του Ντοστογιέφσκι: «Όταν δεν υπάρχει Θεός ή όταν ο άνθρωπος είναι Θεός, τότε τα πάντα επιτρέπονται».

Αντιλογίες: Δημιουργούνται δύο ομάδες, η ομάδα του λόγου που υποστηρίζει και συμφωνεί με τη θέση που εκφράζει ο Ντοστογιέφσκι και η ομάδα του αντιλόγου που δε συμφωνεί με την παραπάνω θέση. Να συντάξετε τα επιχειρήματά σας, να τα παρουσιάσετε και να θέσετε ερωτήματα στην άλλη ομάδα. Να συζητήσετε τα συμπεράσματα στα οποία θα καταλήξετε στην ολομέλεια της τάξης.

Ο τάφος του Φ. Ντοστογιέφσκι (1821-1881) στο Κοιμητήριο της Μονής Αλέξανδρου Νέφσκι στην Αγία Πετρούπολη

Κείμενο: «Για τους σύγχρονους τίποτε δε φαίνεται να υπάρχει έξω απ' αυτό που μπορούμε να δούμε και να αγγίξουμε ή τουλάχιστον ακόμη κι αν παραδέχονται θεωρητικά ότι μπορεί να υπάρχει κάτι διαφορετικό, σπεύδουν να το ανακηρύξουν όχι μόνο άγνωστο αλλά "αγνώριστο", πράγμα που τους απαλλάσσει να ασχοληθούν μαζί του. Παρ' όλα αυτά υπάρχουν ορισμένοι που γυρεύουν να σχηματίσουν μια κάποια ιδέα ενός "άλλου κόσμου", καθώς δεν επικαλούνται για κάτι τέτοιο παρά τη φαντασία, τον φαντάζονται καμωμένο πάνω στο πρότυπο του γήινου κόσμου [...]» (R. Guenon, *Η κρίση του σύγχρονου κόσμου*, μτφρ., Σ. Γουνελάς, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα 1980, σ. 119-120).

Μπορεί να ζει κανείς χωρίς Θεό; Απόψεις και θέσεις:

5 Π και 1 Γ: Σύμφωνα με τα όσα ανακαλύψατε έως τώρα για την αμφισβήτηση της θρησκείας, να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα.

Ποιες απόψεις συνθέτουν την αμφισβήτηση της θρησκείας; (επιστημονικές, κοινωνικές, λογικές, άλλες...)	
Πού μπορούμε να τις συναντήσουμε;	
Πότε άρχισε η αμφισβήτηση της θρησκείας;	
Γιατί συμβαίνει αυτό;	
Ποιοι πιστεύετε την έχουν υποκινήσει;	
Πώς πιστεύετε μπορεί να ξεπεραστεί αυτή η αμφισβήτηση;	

1. Να σκεφτείτε και να γράψετε τρεις λέξεις που πιστεύετε ότι χαρακτηρίζουν συνολικά το συγκεκριμένο μάθημα:

A)..... B)..... Γ).....

2. Να συντάξετε τρεις σύντομες προτάσεις που να περιγράφουν το περιεχόμενο του σημερινού μαθήματος.

A).....

B).....

Γ).....

Σύνοψη: Να συμπληρώσετε με συντομία γραπτά στις παρακάτω φράσεις:

- Κάτι καινούριο που έμαθα.....
- Με δυσκόλεψε.....
- Αμφιβάλλω ακόμα για.....

B) Ζωή χωρίς Θεό

Έντεχνος συλλογισμός:

Να παρατηρήσετε προσεκτικά την εικόνα και να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις: Τι βλέπετε; Τι αναγνωρίζετε; Τι αισθήματα σας δημιουργούνται για το περιεχόμενο της εικόνας; Να καταγράψετε παρατηρήσεις, σκέψεις και απορίες.

Χάρτης εννοιών (εννοιολογικός χάρτης): Κάποιοι άνθρωποι λένε ότι πιστεύουν στον Θεό και κάποιοι όχι. Να προσπαθήσετε να προσδιορίσετε την έννοια της αθεΐας με τη βοήθεια των παρακάτω ερωτημάτων. Στη συνέχεια, να συμπληρώσετε το παρακάτω γράφημα προσθέτοντας, αν χρειάζεται, περισσότερα στοιχεία.

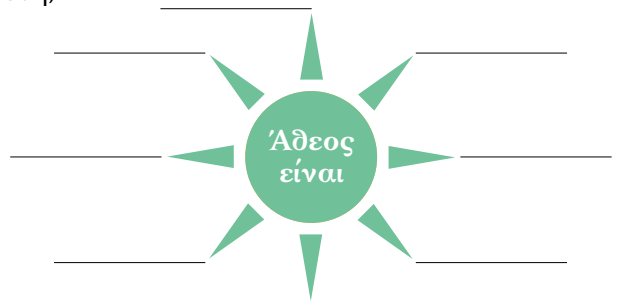
Είναι άθεος ένας άνθρωπος:

1. που αναγνωρίζει ένα «Υπέρτατο Όν» απόμακρο και αδιάφορο;
2. που δεν αρνείται την ύπαρξη του Θεού, αλλά αμφιβάλλει για τον ρόλο του;
3. που παραδέχεται ότι μπορεί και να υπάρχει μπορεί και να μην υπάρχει Θεός;
4. που διακηρύττει ότι είναι άθεος, αλλά δέχεται έναν κώδικα αυστηρής ηθικής;
5. που άλλες φορές παραδέχεται και άλλες όχι την ύπαρξη του Θεού;
6. που απορρίπτει την ύπαρξη του Θεού, αλλά αποδέχεται με θρησκευτική ευλάβεια κάποιες πολιτικές ή κοινωνικές θεωρίες;
7. που λέει ότι πιστεύει σε κάποιον Θεό, αλλά με τις πράξεις του δεν Τον υπολογίζει;

(B. Γιούλτση, *Κοινωνιολογία του αθεϊσμού: Θεματικά όρια και προβλήματα*, εκδ. Π.Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1984, σ. 15-27, διασκευή).

το σύμβολο της αθεΐας

Κείμενο 1:

«Τα ουράνια φανερώνουνε το μεγαλείο του Θεού και δείχνει το στερέωμα τα έργα που έχει φτιάξει. Η μια στην άλλη μέρα μεταδίδει αυτό το μήνυμα κι η μια στην άλλη νύχτα μεταφέρει αυτήν τη γνώση. Χωρίς να 'χουν μιλιά και δίχως λόγια· η φωνή τους δεν ακούγεται. Κι όμως σ' όλη τη γη απλώθηκε η λαλιά τους, οι λέξεις τους στα πέρατα της οικουμένης».
(Ψλ. 19 [18], 2-5).

Κείμενο 2:

«Το σύμπαν, πιστεύουμε σήμερα, δημιουργήθηκε από μια μεγάλη έκρηξη πριν από δεκαπέντε δισεκατομμύρια χρόνια. Κατά τη μεγαλειώδη αυτή γένεση του σύμπαντος, τα κουάρκ παρήχθησαν με αφθονία από τη συσσωρευμένη ενέργεια [...] Υπό την καθοδήγηση κάποιου Θεού, εκθές και πάντοτε Απόντος, αλλά που είχε ασφαλώς τις ικανότητες ενός μεγάλου υπολογιστή» (Γ. Γραμματικάκη, *Κοσμογραφήματα*, εκδ. Πόλις, Αθήνα, 1996, σ.43).

Δημιουργικές ερωτήσεις: Αφού χωριστείτε σε ομάδες των τεσσάρων, να μελετήσετε και κατόπιν να συγκρίνετε τα δύο παραπάνω κείμενα. Στη συνέχεια, να επιχειρήσετε να απαντήσετε με συντομία στο τετράδιό σας στα παρακάτω ερωτήματα:

Μπορείτε να αναγνωρίσετε την κεντρική τους ιδέα;

Για ποιον σκοπό πιστεύετε γράφτηκαν;

Τι προσπαθούν να μας μεταδώσουν;

Υπάρχουν σημεία των κειμένων που συμφωνείτε και σημεία που διαφωνείτε; Ποια είναι αυτά;

Αλλάζει κάτι στη ζωή των ανθρώπων αν συμφωνούν ή αν διαφωνούν με τις απόψεις των δύο κειμένων;

Αν μπορούσατε να συνομιλήσετε με τους δύο συντάκτες των κειμένων, τι θα τους λέγατε;

Το βιβλίο μάς μιλάει

Σε διεθνή επιστημονική έρευνα στο πλαίσιο του προγράμματος «Κατανοώντας την Απιστία» που διεξήχθη το 2019, οι επιστήμονες δημοσίευσαν τα πορίσματα της εν λόγω έρευνας, όπου διαπιστώνεται ότι ένα μεγάλο ποσοστό των ανθρώπων που δήλωσαν άπιστοι ή άθεοι (δεν πιστεύουν στο Θεό), άθρησκοι (δεν ανήκουν σε κάποια θρησκεία) ή αγνωστικιστές (δεν ξέρουν αν υπάρχει ή όχι Θεός και δεν πιστεύουν ότι υπάρχει τρόπος για να μάθει κανείς με σιγουριά) δεν έχουν έλλειψη πίστης για διάφορα υπερφυσικά φαινόμενα. Είναι σχετικά λίγοι οι άθεοι ή αγνωστικιστές, οι οποίοι δεν πιστεύουν καθόλου στο υπερφυσικό. Στην έρευνα διαπιστώθηκε επίσης η πίστη των συγκεκριμένων ανθρώπων σε αντικειμενικές ηθικές αξίες, όπως η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, τα ανθρώπινα δικαιώματα και ο σεβασμός στη φύση. Οι άπιστοι, όπως και οι άνθρωποι που δήλωσαν ότι είναι πιστοί, συμφωνούν σε μεγάλο βαθμό για τις πιο σημαντικές αξίες που δίνουν νόημα στον κόσμο και στη ζωή του καθενός. Η οικογένεια και η ελευθερία κατέχουν την πρώτη θέση. (Πηγή: «Θρησκεία και αθεΐα: Τι αποκάλυπτει νέα διεθνής επιστημονική έρευνα» περιοδικό *Science* 28 Μαΐου 2019).

Η κοινή γνώση της ελπίδας:

Δημιουργία πολυτροπικού κειμένου: Αφού χωριστείτε σε 2-3 ομάδες, να δοκιμάσετε να εκφράσετε την άποψή σας για το θέμα, δημιουργώντας ένα πολυτροπικό κείμενο με μικρές παραγράφους, ζωγραφιές, συνθήματα, μηνύματα, χρώματα, εικόνες και ό,τι άλλο μπορείτε να σκεφτείτε. Για τον σκοπό αυτό κάθε ομάδα να χρησιμοποιήσει ένα μεγάλο χαρτόνι που θα έχει ως θέμα «Ζωή χωρίς Θεό». Οι δημιουργίες κάθε ομάδας μπορούν στη συνέχεια να αναρτηθούν σε έναν τοίχο της τάξης και να σχολιαστούν στην ολομέλεια.

Καραβάτσο, «Ο Άπιστος Θωμάς» (1601-1602)

Σωκρατικό σεμινάριο: Αφού χωριστείτε σε δυάδες, κάθε μέλος της ομάδας (δυάδας) να ετοιμάσει τρεις ερωτήσεις σχετικά με το μάθημα που θα υποβάλει στο άλλο μέλος της ομάδας. Στη συνέχεια, να απαντήσετε με συντομία στις ερωτήσεις.

Σύνοψη

Συννόηλεξο: Να σκεφτείτε ατομικά και να επιλέξετε λέξεις (2-3), οι οποίες αποδίδουν το περιεχόμενο της διδακτικής ώρας. Στη συνέχεια, οι λέξεις αυτές γράφονται στον πίνακα και επιλέγονται οι πιο κατάλληλες. Μπορούν να αξιοποιηθούν και διαδικτυακές εφαρμογές.

5. Διάλογος με τη θρησκευτική ετερότητα από τη σκοπιά της ορθόδοξης πίστης διάλογος, ετερότητα, φανατισμός, σεβασμός

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να αναγνωρίζετε με βάση τη χριστιανική πίστη ποια είναι η χρησιμότητα και αναγκαιότητα του διαλόγου.
- Να εκτιμάτε την ανάγκη καλλιέργειας συνθηκών διαλόγου σήμερα μεταξύ των θρησκευτικών κοινοτήτων και των πιστών τους αλλά και με τις μη θρησκευτικές κοσμοθεωρίες.

Α) Ο άνθρωπος είναι διαλογικό ον

Συννεφόμελο: Να σημειώσετε πάνω στα βέλη λέξεις που να περιγράφουν καταστάσεις από την καθημερινή (σχολική, οικογενειακή) σας ζωή, όπου ο διάλογος μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Ο άνθρωπος είναι κοινωνικό ον. Δεν μπορεί, δηλαδή, να υπάρξει χωρίς κάποιο είδος σχέσης με τον άλλο (άνθρωπο, κόσμο). Αυτή η σχέση εκδηλώνεται μέσω ενός άμεσου ή έμμεσου διαλόγου, ο οποίος δεν είναι παρά αντανάκλαση του διαλόγου μεταξύ Θεού και ανθρώπου.

Κείμενο 1: «[...] Εκείνος που δεν μπορεί να είναι μέλος μιας κοινωνίας και λόγω της αυτάρκειάς του δεν χρειάζεται την κοινωνία, αυτός δε είναι μέρος της πόλης και επομένως είναι είτε θηρίο είτε θεός» (Αριστοτέλους, Πολιτικά, Α, 1252b - 1253a 33) (μτφρ. συγγραφέων).

Κείμενο 2: «Ο άνθρωπος είναι ήμερο και κοινωνικό ον, δε ζει μόνο του και ούτε είναι άγριο [...]» (Μ. Βασιλείου, Όροι κατά πλάτος PG 31, 917) (μτφρ. συγγραφέων).

Κείμενο 3: «Διάλογος είναι, κατά τη δική μου γνώμη, να παραδεχτείς ότι η αλήθεια είναι πολλαπλή. Ότι είναι ανέφικτη η πλήρης αλήθεια [...] Επομένως,

Ο Χριστός συνομιλεί με τους πρωτόπλαστους

έχει ανάγκη από τον έλεγχο του άλλου [...] Όταν λες ότι κατέχεις εσύ την αλήθεια μόνος σου και δε χρειάζεσαι τον άλλον, είσαι δογματικός, δεν είσαι κριτικός τους. Και δεύτερο, πρέπει να παραδεχτεί κανείς ότι για να πλησιάσει τον άλλον, ένας μόνος τρόπος υπάρχει: να τον πείσει. Του διαλόγου μέθοδος είναι μόνο η πειθώ. Ούτε η γοητεία, ούτε η απάτη - η πειθώ [...]» (Πηγή: Παπανούτσος, Ε., «Διάλογος ...», από άρθρο σε εφημερίδα • αναδημοσίευση στην πλατφόρμα «Έκφραση - Έκθεση Α' Λυκείου» του ΙΕΠ, διαθέσιμο στο i-ebooks.edu.gr, πρόσβαση: 7/7/2025).

Το βιβλίο μάς μιλάει

Στην ορθόδοξη παράδοση, ο Θεός ο Ίδιος κατανοείται ως κοινωνία προσώπων, ως ένας, θα μπορούσαμε να πούμε, ζωντανός διάλογος μεταξύ των τριών θείων προσώπων: του Πατέρα, του Υιού και του αγίου Πνεύματος. Με τη δημιουργία του ανθρώπου εγκαινιάζεται πάλι ένα είδος διαλόγου μεταξύ Θεού και ανθρώπου, ο οποίος αντικατοπτρίζει σε έναν βαθμό τον διάλογο μεταξύ των τριών προσώπων στον Θεό.

Η φιλοξενία του Αβραάμ σε καμβά, Μπάμπης Πυλαρινός

Λέξεις, σκέψεις στη σειρά: Ας υποθεθεί ότι παρακολουθείτε από μια γωνία τον διάλογο των τριών αγγέλων της εικόνας της φιλοξενίας του Αβραάμ ή των συμμαθητών/-τριών σας κατά τη διάρκεια ενός 15μελούς συμβουλίου. Με τη βοήθεια των παραπάνω κειμένων και εικόνων, να σημειώσετε σε καρτάκια σύντομες σκέψεις και λέξεις για τα χαρακτηριστικά που θα πρέπει να έχει ο διάλογος. Στη συνέχεια, τα καρτάκια να κρεμαστούν με μανταλάκια σε ένα σχοινί, ώστε όλοι οι συμμαθητές/-τριες να μπορούν να τα διαβάσουν και να συμμετάσχουν στη συζήτηση.

Κείμενο 1: «Εκείνο τον καιρό πήγε ο Ιησούς στην πόλη της Σαμάρειας που λεγόταν Συχάρ, κοντά στον τόπο που έδωσε ο Ιακώβ στον γιο του Ιωσήφ. Ήταν δε εκεί ένα πηγάδι, που το είχε ανοίξει ο Ιακώβ· ο Ιησούς, λοιπόν, κουρασμένος όπως ήταν από την οδοιπορία, πήγε και καθόταν απλά και ταπεινά κοντά στο πηγάδι· η ώρα ήταν πάνω κάτω μεσημέρι. Έρχεται μια γυναίκα Σαμαρείτισσα να βγάλει νερό. Της λέγει ο Ιησούς: “Δώσ’ μου να πω” [...]. Του λέγει λοιπόν η γυναίκα, η Σαμαρείτισσα: “Πώς εσύ που είσαι Ιουδαίος ζητάς να πεις νερό από μένα που είμαι Σαμαρείτισσα;”. Και το είπε αυτό, γιατί δεν έχουν συναναστροφή οι Ιουδαίοι με τους Σαμαρείτες. Αποκρίθηκε ο Ιησούς και της είπε: “Αν ήξερες τη δωρεά του Θεού και ποιος είναι Αυτός που σου λέγει: ‘δώσ’ μου να πω’, εσύ θα του ζητούσες και θα σου έδινε νερό ζωντανό”» (Ιω. 4, 5-42).

Ιησούς και Σαμαρείτισσα, αγνώστου Αφρικανού καλλιτέχνη

Κείμενο 2: «Ο διάλογος, από ορθόδοξη άποψη, συνιστά ουσιαστικά και πρωταρχικά μία αντανάκλαση του διαλόγου του Θεού με τον άνθρωπο: εγκαινιάζεται με την πρωτοβουλία του Θεού και καθοδηγείται από τον θείο Λόγο (δια-λόγος), του Κυρίου και Σωτήρος ημών Ιησού Χριστού. Διατρέχοντας ολόκληρη την ανθρώπινη ζωή, ο διάλογος αυτός διεξάγεται σε όλες τις κοινωνικές και πολιτικές συναντήσεις μας, αλλά και στις συναντήσεις με όσους ακολουθούν διαφορετικές θρησκευτικές παραδόσεις» («Υπέρ της του κόσμου ζωής. Το κοινωνικό ήθος της Ορθόδοξης Εκκλησίας», παρ. 54).

Να μελετήσετε το επιπλέον κείμενο για τη σημασία του διαλόγου της Ορθόδοξης Εκκλησίας με τις άλλες θρησκείες εδώ:

Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου:

Να σκεφτείτε ατομικά, να συζητήσετε ανά δυάδες και στο τέλος να παρουσιάσετε στην ολομέλεια τις σκέψεις σας για το ακόλουθο ερώτημα: Με αφετηρία τα παραπάνω κείμενα ποιος νομίζετε ότι είναι ο ρόλος και ποια η χρησιμότητα του διαλόγου;

Το βιβλίο μάς μιλάει

Ο Χριστός κατά την επίγεια παρουσία Του, ήρθε σε διάλογο με όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως καταγωγής, θρησκείας, και κοινωνικής τάξης. Το ίδιο έκανε και η Εκκλησία στην πορεία της Ιστορίας, όπως όταν συναντήθηκε με τον Ελληνισμό ή άλλες θρησκείες όπως το Ισλάμ. Μεγάλοι Πατέρες (λ.χ. οι Τρεις Ιεράρχες ή ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς) δε δίστασαν ούτε στιγμή να κάνουν διάλογο, προσλαμβάνοντας νέα στοιχεία από το περιβάλλον τους, δίνοντάς τους χριστιανικό νόημα και αντιμετώπιζοντας από κοινού τις ποικίλες προκλήσεις.

Οι Τρεις Ιεράρχες (αριστερά), υπήρξαν πρότυπο διαλόγου της Εκκλησίας με τον πολιτισμό της εποχής τους, όπως άλλωστε και ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς με το Ισλάμ (δεξιά).

Το βιβλίο μάς μιλάει

Ο διάλογος δεν ήταν ούτε πάντα δεδομένος, ούτε εύκολος. Πολλοί είναι οι παράγοντες εκείνοι που εμποδίζουν συχνά έναν ειλικρινή και γόνιμο διάλογο.

Κείμενο 1: «Γιατί γυρίζεις αργά κάθε βράδυ», «Δε μ' αρέσουν οι φίλοι σου», «Σας το λέω από τώρα. Φέτος το καλοκαίρι θα πάω διακοπές με τους φίλους μου», «Θέλω χρήματα για να αγοράσω μοτοσικλέτα (ηλεκτρική κιθάρα, ηλεκτρονικό συγκρότημα κ.λπ.)», «Αποφάσισα να παρατήσω το σχολείο», «Ένας μισθός δε φτάνει. Πρέπει ν' αφήσεις το σχολείο, για να δουλέψεις», «Αν εξακολουθήσετε αυτήν την τακτική, σας το δηλώνω ότι θα φύγω από το σπίτι», «Πρέπει να βελτιώσεις την επίδοσή σου στο σχολείο. Δεν έχεις μόνο δικαιώματα αλλά και υποχρεώσεις» (χαρακτηριστικές φράσεις από συζητήσεις μεταξύ εφήβου/έφηβης και γονιών του/της).

Κείμενο 2: «Υπάρχουν δύο τρόποι διαλόγου στη ζωή και την καθημερινότητα: [...] διάλογος από "πρωτοβουλία" και διάλογος από "αντίδραση" [...] Διαλέγομαι από πρωτοβουλία σημαίνει πως έχω σφαιρική θέαση των πραγμάτων, έχω όραμα [...] χωρίς να έχω κανένα λόγο να [...] βάζω "τρικλοποδιές" [...] διαλέγομαι από "αντίδραση" σημαίνει [...] ότι δεν έχω ούτε λόγο ούτε αντίλογο και προσπαθώ με τρόπο [...] φονταμενταλιστικό και βίαιο [...] να αναιρέσω αυτό που κάνει ο άλλος [...]» (Αρχ. Γ. Παπαθωμά, «Εκκλησία εν διαλόγω», περιοδικό Θεολογία, τεύχος 4, (2013), σ. 11, διασκευή).

Ιστορία με εικόνες: Με αφετηρία τα όσα έχετε διαπιστώσει για τη σημασία του διαλόγου και με τη βοήθεια του κειμένου 2 στην προηγούμενη σελίδα, να συνθέσετε ατομικά ή σε ομάδες φωτογραφίες, σχέδια ή ζωγραφιές προκειμένου να αφηγηθείτε ξανά το περιεχόμενο του κειμένου 1 στην προηγούμενη σελίδα (διάλογος έφηβου/-ης με γονείς). Ακολουθεί παρουσίαση και συζήτηση.

Εξατομίκευση: Έχετε τσακωθεί και δε μιλάτε εδώ και μέρες με την καλύτερη συμμαθήτριά-φίλη σας. Να ετοιμάσετε μια κάρτα με ένα σύντομο κείμενο (50 λέξεις) ή μια ζωγραφιά που θα θέλατε να της στείλετε, προκειμένου να τα ξαναβρείτε και να ξεπεράσετε τα εμπόδια που σας κρατούν μακριά.

Στόχος:

Ο/Η εκπαιδευτικός σχηματίζει σε χαρτόνι ομόκεντρους κύκλους. Ανάλογα με τον αριθμό των στοιχείων που θα αξιολογηθούν, οι κύκλοι μπορεί να χωριστούν σε κομμάτια, σχηματίζοντας ακτίνες. Πάνω σε κάθε κομμάτι του στόχου γράφει τον τίτλο του στοιχείου που θέλει να αξιολογηθεί με βάση τη διδακτική ώρα (π.χ. το βρήκα ενδιαφέρον, με βοήθησε να αλλάξω γνώμη, κ.ά.). Στη συνέχεια, οι μαθητές/-τριες σημειώνουν με μαρκαδόρο διαφορετικού χρώματος τη γνώμη τους: θετική πιο κοντά στο κέντρο (στόχο) του κύκλου και αρνητική πιο μακριά.

Σύνοψη: Να χαρακτηρίσετε καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις ως **Σωστή (Σ)** ή **Λανθασμένη (Λ)**.

1. Ο άνθρωπος είναι αποκλειστικά λογικό ον.	Σ	Λ
2. Ο Θεός του χριστιανισμού ως Τριάδα προσώπων αποτελεί ο ίδιος κατεξοχήν μια μορφή διαλόγου.	Σ	Λ
3. Ο Χριστός δε μιλούσε στους Σαμαρείτες παρά μόνο με τους συμπατριώτες του.	Σ	Λ
4. Ο διάλογος αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο της οικογενειακής, κοινωνικής ζωής κάθε ανθρώπου αλλά και της Εκκλησίας.	Σ	Λ
5. Ο διάλογος θα πρέπει να επιδιώκεται με κάθε μέσο, ακόμη και με την άσκηση βίας.	Σ	Λ

Ο διάλογος των φιλοσόφων στη Σχολή των Αθηνών, 1509-1511, φρέσκο, Ραφαήλ (Βατικανό)

Β) Ο διάλογος θα σώσει... τον κόσμο

Μαθητής/-τρια μιλάει

«Μόλις άρχισε η νέα σχολική χρονιά και το προεδρείο του 15μελούς μάς ενημέρωσε ότι η τάξη μου είχε επιλεγεί για να προετοιμάσει μια τελετή υποδοχής όλων των μαθητών/-τριών του σχολείου που προέρχονται από άλλη χώρα, πολιτισμό και θρησκεία. Ήταν πρώτη φορά που συνέβαινε κάτι τέτοιο [...] και είχαμε όλοι μας πολύ άγχος [...] Κανείς δεν ήξερε πως θα εξελιχθεί [...]».

Συνάντηση κορυφής θρησκευτικών ηγετών στην Ασίζη (Ιταλία, 2011).

Ρόλος στον τοίχο: Ο/Η εκπαιδευτικός σχεδιάζει το περίγραμμα μιας ανθρώπινης μορφής, που παριστάνει εκπρόσωπο μιας θρησκευτικής παράδοσης, στον πίνακα. Να γράψετε εντός του περιγράμματος σκέψεις ή συναισθήματα που θα μπορούσε να έχει η εικονιζόμενη ανθρώπινη μορφή και εκτός του περιγράμματος σκέψεις και συναισθήματα δικά σας για την ανθρώπινη μορφή με αφορμή τη συνάντηση υποδοχής.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Ζούμε σε μια εποχή, στην οποία διαφορετικοί πολιτισμοί και θρησκείες καλούνται να συνυπάρξουν. Την ίδια στιγμή, νέες προκλήσεις εμφανίζονται που επιζητούν την προσοχή μας. Σ' ένα τέτοιο περιβάλλον, πολλοί είναι εκείνοι που βλέπουν μόνο κινδύνους, οι οποίοι θέτουν σε κίνδυνο τη δική τους ταυτότητα. Η θρησκευτική ετερότητα, ο θρησκευτικά άλλος, θεωρείται απειλή.

Κείμενο 1: «Όποιος αγαπάει δε φοβάται. Η τέλεια αγάπη διώχνει τον φόβο. Γιατί ο φόβος σχετίζεται με την τιμωρία κι όποιος φοβάται την τιμωρία, δείχνει πως δεν έχει φτάσει στην τέλεια αγάπη» (Α΄ Ιω. 4, 8).

Κείμενο 2: «Η Ορθόδοξος Εκκλησία [...] κυρίως τονίζει [...] ότι θεμελιώδες δικαίωμα είναι η προστασία της θρησκευτικής ελευθερίας, δηλαδή της ελευθερίας της συνειδήσεως, της πίστεως, της λατρείας και όλων των ατομικών και συλλογικών εκφράσεων αυτής, συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματος κάθε πιστού και κάθε θρησκευτικής κοινότητας να τελούν ελεύθερα από κάθε κρατική παρέμβαση τα θρησκευτικά τους καθήκοντα, ως και το δικαίωμα της δημόσιας διδασκαλίας της θρησκείας» (Μήνυμα της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθοδόξου Εκκλησίας, Κρήτη, Ιούνιος 2016).

Κείμενο 3: «Άρθρο 10. Ελευθερία σκέψης συνειδήσεως και θρησκείας: 1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, συνειδήσεως και θρησκείας. Το δικαίωμα αυτό συνεπάγεται την ελευθερία μεταβολής θρησκευύματος ή πεποιθήσεων καθώς και την ελευθερία εκδήλωσης του θρησκευύματος ή των πεποιθήσεών του, ατομικά ή συλλογικά, δημοσία ή κατ' ιδίαν, με τη λατρεία, την εκπαίδευση, την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων και τις τελετές» (Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2000, 2009, 2016).

Σιωπηρό ερέθισμα με κείμενο: Αφού μελετήσετε τα παραπάνω κείμενα να συζητήσετε στην ολομέλεια της τάξης σας τις εντυπώσεις σας σχετικά με το ποιες είναι οι θεμελιώδεις προϋποθέσεις του διαλόγου με τη θρησκευτική ετερότητα.

► Ο θρησκευτικός (ή όχι) άλλος και εμείς

«Κάποιος άνθρωπος, κατεβαίνοντας από τα Ιεροσόλυμα για την Ιερικώ, έπεσε πάνω σε ληστές. Αυτοί τον ξεγύμνωσαν, τον τραυμάτισαν και έφυγαν παρατώντας τον μισοπεθαμένο. Από εκείνον τον δρόμο έτυχε να κατεβαίνει και κάποιος ιερέας, ο οποίος τον είδε, αλλά τον προσπέρασε χωρίς να του δώσει σημασία. Το ίδιο και κάποιος λευίτης, που περνούσε από εκείνο το μέρος· παρόλο που τον είδε κι αυτός, τον προσπέρασε χωρίς να του δώσει σημασία. Κάποιος όμως Σαμαρείτης που ταξίδευε, ήρθε προς το μέρος του, τον είδε και τον σπλαχνίστηκε» (Λκ. 10, 30-33).

Ναός Ταξιαρχών, Μηλιές Πηλίου, 2024 - Ανώνυμος καλλιτέχνης. Η τοιχογραφία ανάγεται στον 18ο αιώνα

Σκέψου, Γράψε, Συζήτησε, Μοιράσου: Να σκεφτείτε ατομικά και να συζητήσετε ανά δυάδες ποιος/-α μπορεί να είναι ο/η πλησίον στην τάξη σου, στην πολυκατοικία σου και στην αθλητική ομάδα που συμμετέχεις. Ποιο παράδειγμα αντιμετώπισης του άλλου μας δίνει ο Σαμαρείτης της παραβολής; Στη συνέχεια, ανά δύο να παρουσιάσετε τα συμπεράσματα στην ολομέλεια της τάξης σας.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Η Εκκλησία, με αφετηρία τη ζωή και την παράδοσή της, οφείλει να εκφράζει ένα οικουμενικό πνεύμα αμοιβαιότητας και ανεκτικότητας. Για να το επιτύχει αυτό, ο μόνος τρόπος είναι η συνάντηση και ο διάλογος με όλες τις θρησκείες και κοσμοθεωρίες του κόσμου. Κανείς δεν κινδυνεύει από τον διάλογο με τον άλλο. Ο φανατισμός, ο θρησκευτικός ριζοσπαστισμός (ακραία έκφραση θρησκευτικότητας) και φονταμενταλισμός* είναι αυτά που μας εμποδίζουν να συνυπάρξουμε ειρηνικά, όχι ο... διάλογος. Αυτός ανοίγει τις καρδιές των ανθρώπων. Ο φανατισμός κάνει ακριβώς το αντίθετο: τις κλείνει, καλλιεργώντας το μίσος και την έχθρα. Ο σεβασμός της θρησκευτικής ετερότητας και του πλουραλισμού των ιδεών βρίσκονται στον πυρήνα του Ευαγγελίου της αγάπης.

Στρατόπεδο συγκέντρωσης στο Άουσβιτς. Φούρνοι οι οποίοι χρησιμοποιούνταν για την εξόντωση των Εβραίων

Να αναζητήσετε περισσότερες εικόνες θρησκευτικού φανατισμού

Κείμενο: «Σχεδόν κάθε μέρα ακούμε για βία στο όνομα της θρησκείας [...] Η άγνοια, η μισαλλοδοξία και η βία είναι η αποτυχία και όχι η ουσία της θρησκείας. Είναι τα σημάδια του φονταμενταλισμού και του εξτρεμισμού, τα οποία θεωρούν τη δική τους ιδεολογία και τα συμφέροντά τους ως αλήθεια που πρέπει να επιβληθούν στους άλλους. Ωστόσο, η πεποίθησή μας είναι ότι κάθε έγκλημα που υποτίθεται ότι διαπράττεται στο όνομα του Θεού είναι στην πραγματικότητα ένα έγκλημα κατά του Θεού. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο εργαζόμαστε για την καταπολέμηση του θρησκευτικού φονταμενταλισμού».

Να μελετηθεί και το σχετικό Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου εδώ:

Μουσουλμάνοι και Εβραίοι βιώνουν τον αποκλεισμό

Κολάζ: Με αφετηρία το παραπάνω κείμενο του Οικουμενικού Πατριάρχη, το Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και τις εικόνες να συνθέσετε σε χαρτόνι ποικίλα στοιχεία (χρώματα, φωτογραφίες, χρωματιστά χαρτιά, φύλλα κ.λπ.) εκφράζοντας διαθέσεις, αισθήματα, σκέψεις γύρω από τα φαινόμενα αντι-χριστιανισμού, αντισημιτισμού* ή ισλαμοφοβίας* στη σύγχρονη εποχή.

Δορυφορική απεικόνιση της δασικής πυρκαγιάς στην Αλεξανδρούπολη (καλοκαίρι 2023) (αριστερά)

Η ιστορία του πολέμου με εικόνες (μέση)

Εικόνα γυναίκας προϊόν της τεχνητής νοημοσύνης (δεξιά)

Συνέντευξη: Με αφορμή το θέμα «θρησκείες και σύγχρονες προκλήσεις» να προετοιμάσετε μια σειρά ερωτήσεων, τις οποίες θα απευθύνετε σε εκπρόσωπο κάποιας θρησκείας. Αφού τις επεξεργαστείτε ομαδικά, επιλέγεται ο/η εκπρόσωπος της ομάδας που θα τις απευθύνει.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Έχουν στην πραγματικότητα να χωρίσουν κάτι μεταξύ τους οι επιμέρους θρησκευτικές παραδόσεις;

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα ο κόσμος μας επιβάλλουν τη συνεργασία όλων μεταξύ τους. Για παράδειγμα, η κλιματική αλλαγή απειλεί σήμερα όσο τότε άλλοτε τη ζωή μας. Όλοι οι άνθρωποι και ειδικά οι θρησκείες, οφείλουν να δράσουν. Η Ορθόδοξη Εκκλησία και ειδικά το Οικουμενικό Πατριαρχείο αναλαμβάνει δράσεις σε όλο τον κόσμο για την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, σχετικά με το πρόβλημα αυτό. Επίσης, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ειρήνη μεταξύ των λαών, οι κοινωνικές ανισότητες, αλλά και η ραγδαία εξάπλωση της χρήσης της τεχνητής νοημοσύνης καθιστούν επιτακτική ανάγκη τον διάλογο μεταξύ των θρησκευτικών κοινοτήτων και των πιστών τους, τόσο μεταξύ τους όσο και με τον ευρύτερο κόσμο.

Κείμενο 1: «[...] α) Η πραγματοποίηση στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης μιας σειράς Οικολογικών Σεμιναρίων, με στόχο τον διάλογο μεταξύ της επιστημονικής κοινότητας, της οικολογικής κοινωνίας των πολιτών και της Ορθόδοξης Εκκλησίας, καθώς και την ενημέρωση και εκπαίδευση των Ορθοδόξων ιερέων. Από τα πλέον χαρακτηριστικά αναφέρουμε: 1) την από κοινού διοργάνωση με τον Πρίγκιπα Φίλιππο τον Ιούνιο του 1992 της Ημερίδας με θέμα την προστασία του περιβάλλοντος, και 2) τη διεξαγωγή Οικολογικού Σεμιναρίου μέσα στα πλαίσια μιας σειράς θερινών εκπαιδευτικών προγραμμάτων με επί μέρους θέματα «Θρησκευτική Παιδεία και Περιβάλλον» (1994), «Περιβάλλον και Ηθική» (1995), κ.ά. [...]. 3) την πραγματοποίηση, από του έτους 1995 και μέχρι σήμερα, οκτώ πλωτών διεθνών συμποσίων με αντικείμενο την οικολογική προστασία αντιστοίχων υδάτινων σωμάτων του πλανήτη μας (Αιγαίου, Εύξεινου Πόντου, Δούναβη, Αδριατικής, Βαλτικής, Αμαζονίου, Αρκτικής, Μισισιπή) [...]. (Πηγή: Πεμπτουσία, «Οι οικολογικές πρωτοβουλίες του Οικουμενικού Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίου», 5/5/2015, <https://www.pemptousia.gr/2015/05/pagkosmia3/>, πρόσβαση: 7/7/2025)

Το λογότυπο του WWF. Πρόκειται για ένα από τους μεγαλύτερους περιβαλλοντικούς οργανισμούς σε Ελλάδα και στον κόσμο.

Κείμενο 2: «Είναι υπερβολικά ουτοπικό να αναμένουμε ότι η αλληλεγγύη και η κοινωνική συνοχή μπορούν να επιτευχθούν μέσω της παγκοσμιοποίησης, της οικονομικής προόδου, [...] της ψηφιακής επικοινωνίας και του διαδικτύου. Ένας κόσμος ειρήνης και δικαιοσύνης δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς τη συμβολή των μεγάλων πνευματικών δυνάμεων της ανθρωπότητας - δηλαδή των θρησκειών [...] Επίσης, [...] η κατανόηση των πεποιθήσεων και των αξιών των άλλων ανθρώπων αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τον διάλογο και την ειρηνική συνύπαρξη. Η πίστη ενισχύει τη δέσμευση της ανθρώπινης δράσης και διευρύνει τη μαρτυρία μας για ελευθερία και δικαιοσύνη [...]». («Ομιλία του Οικουμενικού Πατριάρχη στο World Economic Forum, Νταβός, 2020», https://www.goarch.org/news/patriarchate/-/asset_publisher/onfmMyWps1Ww/content/o-oikoumenikos-patriarches-sto-pankosmio-oikonomiko-phoroum-sto-ntabos/pop_up)

Κείμενο 3: «Καθημερινά γινόμαστε μάρτυρες εγκλημάτων που διαπράττονται στο όνομα του Θεού ή στο όνομα της θρησκείας [...]. Είμαστε αληθινοί χριστιανοί στο μέτρο και τον βαθμό που παραμένουμε πιστοί στην ευαγγελική εντολή της αγάπης όλων ανεξαιρέτως των ανθρώπων, ανεξαρτήτως φυλής, φύλου, θρησκείας, κοινωνικής τάξης και προέλευσης, μιας αγάπης που περιλαμβάνει ακόμη και τους εχθρούς [...].» (Ιγνάτιος, Μητροπολίτης Δημητριάδος και Αλμυρού, «Η εξάπλωση του φαινομένου του θρησκευτικού φανατισμού και η μαρτυρία και το μαρτύριο των χριστιανών στον σύγχρονο κόσμο» Αδημοσίευτη εισήγηση στο Διεθνές Διεπιστημονικό Συνέδριο με θέμα: «Θρησκεία και Βία» (Α.Π.Θ., 27-29 Απριλίου 2015).

Να μελετήσετε τα κείμενα για τον διάλογο μεταξύ θρησκείας και επιστήμης και μεταξύ θρησκειών και κοσμοθεωριών εδώ

Σύνταξη κειμένου: Να σημειώσετε σε ένα κείμενο 50-70 λέξεων ποιοι θεωρείτε ότι είναι οι βασικότεροι παράγοντες που συμβάλλουν στην επιτυχία του διαλόγου τόσο μεταξύ των θρησκειών όσο και μεταξύ θρησκειών και κοσμοθεωριών.

Μαθητής/-τρια μιλάει

Για αρκετό καιρό είχα απομακρυνθεί από πολλά μέλη της παρέας μου. Πολλοί ανήκαν σε διαφορετικές ομάδες. Μετά την ήττα της δικής μας ομάδας στον αγώνα μπάσκετ τον προηγούμενο μήνα —και μάλιστα με μεγάλη διαφορά— όλα όσα μας χώριζαν ήρθαν στην επιφάνεια. Κάποιοι και κάποιες κατάγονταν από άλλες χώρες. Άλλοι ανήκαν σε διαφορετικές θρησκείες. Υπήρχαν και άθεοι. Όλα αυτά, που μέχρι τότε δεν μας επηρέαζαν, τώρα μας χώριζαν. Οι πιο ψύχραιμοι φίλοι και φίλες προσπαθούσαν να μας ενώσουν. Μας ήξεραν από το δημοτικό. Έκαναν ό,τι μπορούσαν. Όμως, τίποτα δεν άλλαζε. Η παρέα μας έμοιαζε με σύγχρονο «Πύργο της Βαβέλ». Ο καθένας και η καθεμιά ακολουθούσε δικό του/της δρόμο. Δεν υπήρχε διάθεση για συνεννόηση. Παρ' όλα αυτά, πλησίαζε ο επαναληπτικός αγώνας. Θα γινόταν τον επόμενο μήνα. Οι προπονητές των δύο ομάδων αποφάσισαν να παρέμβουν. Μας κάλεσαν όλους και όλες για φαγητό (και τους παίκτες και τους φίλους από την εξέδρα). Υπήρχε όμως ένας όρος. Στην αρχή μου φάνηκε παράξενος: «Δεν πρόκειται να σηκωθείτε από το τραπέζι, αν δεν τα βρείτε ξανά μεταξύ σας». Ότι θα ακολουθούσε, θα είχε μεγάλο ενδιαφέρον...

Πέτερ Μπρύνγκελ ο Πρεσβύτερος, Ο πύργος της Βαβέλ, λάδι σε καμβά, 1563

Κείμενο: Ένας θεσμός, εκκλησιαστικός ή κοσμικός, θρησκευτικός ή πολιτικός, μπορεί και πρέπει να πείσει, να προτείνει τη μέτρια, τη μη φανατική και μη ολοκληρωτική ερμηνεία της πίστης. Αυτό σημαίνει ότι ο θρησκευτικός θεσμός και οι εκπρόσωποί τους θα πρέπει με κάθε μέσο να εκφράσουν τον διαχωρισμό της πίστης από τη βία, την καταπίεση και το μίσος». (Νικόλα Σεβαστάκη, «Θρησκευτικός φανατισμός ή πολιτική παθολογία», περιοδικό Φρέαρ, χειμώνας 2021).

Ξεφυλλίζοντας τη Βίβλο: Να αναζητήσετε στην Καινή Διαθήκη το χωρίο «Κατά Ματθαίον ευαγγέλιο, κεφ. 7, στίχος 1», και να το διαβάσετε φωναχτά.

Δελτίο Καιρού:

Αρχικά, ο/η εκπαιδευτικός τοποθετεί στο πάτωμα, σε σειρά, σύμβολα ή εικόνες που αναπαριστούν μετεωρολογικά φαινόμενα με διαβάθμιση (όπως κεραυνούς, σύννεφα, ήλιο κ.λπ.). Στη συνέχεια, κάθε μαθητής και μαθήτρια καλείται να σταθεί δίπλα στο σύμβολο που εκφράζει: τα συναισθήματά του/της, τον βαθμό κατανόησης του μαθήματος ή τους προβληματισμούς του/της. Η επιλογή αυτή γίνεται σε σχέση με τη χρησιμότητα του διαλόγου από χριστιανική σκοπιά, αλλά και με την ανάγκη καλλιέργειας συνθηκών διαλόγου ανάμεσα σε διαφορετικές θρησκευτικές παραδόσεις και κοσμοθεωρίες.

Σύνοψη. Διάλογος με τη θρησκευτική ετερότητα: Ας λύσουμε μία διαδραστική άσκηση:

B

ΜΕΡΟΣ

Β' Θεματικό Πεδίο: Χριστιανισμός στην Ανατολή και τη Δύση

Εισαγωγή στο Θεματικό Θεδίο

Στο δεύτερο Θεματικό Πεδίο του βιβλίου θα γνωρίσετε στοιχεία από τη ζωή και την ιστορία των χριστιανών της Ανατολής (Αίγυπτος, Αιθιοπία, Αρμενία, Συρία, Ινδία), θα ανακαλύψετε βασικούς σταθμούς από την πορεία του χριστιανισμού στη Δύση, τόσο ως προς τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία όσο και τον Προτεσταντισμό, αλλά και θα συνειδητοποιήσετε την ανάγκη και σημασία του διαλόγου μεταξύ των χριστιανικών παραδόσεων στο πλαίσιο του επίσημου οικουμενικού διαλόγου.

6. Χριστιανοί της Αιγύπτου, της Αιθιοπίας, της Αρμενίας, της Συρίας και της Ινδίας

Σχίσμα, Σύνοδος Χαλκηδόνας, χριστιανοί της Ανατολής

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να αναγνωρίζετε τις συνθήκες που οδήγησαν στο πρώτο μεγάλο εκκλησιαστικό Σχίσμα μετά τη Σύνοδο της Χαλκηδόνας.
- Να αναφέρετε στοιχεία από τη ζωή των χριστιανών και την τέχνη στην Αίγυπτο, την Αιθιοπία, την Αρμενία, τη Συρία και την Ινδία.

A) Από την ενότητα στον χωρισμό

Μαθητής/-τρια μιλάει

Θυμάμαι ότι για πολλά χρόνια οι φίλες μου κι εγώ ήμασταν ενωμένες σαν μια γροθιά. Είχαμε, άλλωστε, περάσει μαζί τόσα πολλά ήδη από το δημοτικό.

Όχι ότι συμφωνούσαμε πάντοτε, αλλά με τον ένα ή τον άλλο τρόπο βρίσκαμε λύση. Μετά όμως από εκείνη τη θυελλώδη συνεδρίαση του 15μελούς πέρσι, τα πράγματα είχαν αλλάξει οριστικά... Ο καθένας πήρε τον δρόμο του. Αν και όλοι μας συμφωνούσαμε ότι δεν ήταν τελικά σωστό να πάρουμε τόσο αυστηρές αποφάσεις, πολλοί από την παρέα μας δεν ήθελαν να μας ξαναδούν... Δεν υπήρχε πλέον τίποτε κοινό μεταξύ μας... Κρίμα!

Υπήρξε κάποια στιγμή στην οικογενειακή, σχολική ή ευρύτερα κοινωνική σας ζωή που να αισθανθήκατε όπως το μέλος της παρέας;

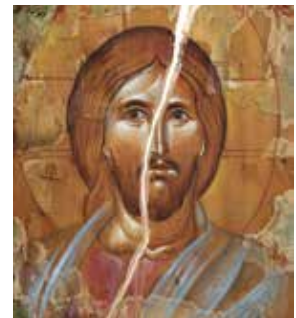
Συννεφόμελο: Με τη βοήθεια ενός δωρεάν διαδικτυακού εργαλείου παρουσίασης, να καταγράψετε ο καθένας και η καθεμιά από μία με δύο λέξεις που, κατά τη γνώμη σας, περιγράφουν καλύτερα τη λέξη «σχίσμα» (η λέξη προέρχεται από το αρχαίο ελληνικό «σχίζω» =χωρίζω, κόβω). Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στη συνέχεια είτε διαδικτυακά είτε εκτυπώνονται και παρουσιάζονται στην ολομέλεια.

Μαθητής/-τρια μιλάει

Σήμερα, η θεολόγος μάς παρουσίασε μια περίεργη εικόνα. Ενώ έμοιαζε σε μια συνηθισμένη εικόνα του Χριστού, ήταν σκισμένη στα δύο...! Δεν έφτανε μόνον αυτό... Μας είπε μάλιστα, ότι η εικόνα αυτή θα μπορούσε να εκφράσει το πνεύμα της θυελλώδους συνεδρίασης του 15μελούς των φίλων μας που είδαμε προηγουμένως!

*Ο Ιησούς Χριστός πάνω σε ξύλο,
Μπάμπης Πυλαρινός, διασκευή*

Με αφετηρία τις απόψεις που διατυπώθηκαν για τον όρο «σχίσμα» και την παραπάνω εικόνα να απαντήσετε με συντομία στις εξής ερωτήσεις: Τι αναγνωρίζετε στην εικόνα; Υπάρχει κάποια σύνδεση με τον όρο «σχίσμα»; Τι αισθήματα σας δημιουργούνται από την εικόνα;

► Από την Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο στο πρώτο μεγάλο εκκλησιαστικό Σχίσμα

Από την πρώτη στιγμή της ζωής της, η Εκκλησία είχε να αντιμετωπίσει πολλές προκλήσεις. Οι περισσότερες αφορούσαν στο ποιος είναι ο Χριστός.

Κείμενο: «Η θεολογική παράδοση της Αντιόχειας έδινε μεγαλύτερη σημασία στον Χριστό ως άνθρωπο. Από την άλλη, η θεολογική παράδοση της Αλεξάνδρειας έδινε μεγαλύτερη βαρύτητα στον Χριστό ως Θεό. Υπήρχε κίνδυνος και στις δύο περιπτώσεις για υποτίμηση είτε της ενότητας Θεού και ανθρώπου στον Χριστό (Αντιόχεια) είτε της ανθρώπινης φύσης του Χριστού (Αλεξάνδρεια)» (π. Γ. Φλωρόφσκυ, *Οι Βυζαντινοί Πατέρες του 5ου αιώνα*, μτφρ. Π. Κ. Πάλλης, Θεσσαλονίκη, Πουρναράς 1992, σ. 388-389) (διασκευή).

«Σύμφωνα με τον Όρο της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου, ο Χριστός είναι τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος. Οι δύο φύσεις του είναι ενωμένες σε ένα πρόσωπο "ασύγχυτα και αδιαίρετα, άτρεπτα και ακώριστα"».

Το βιβλίο μάς μιλάει

Με Οικουμενικές Συνόδους* η Εκκλησία προσπάθησε να αντιμετωπίσει λανθασμένες προσεγγίσεις για το πρόσωπο του Χριστού. Η Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος, η οποία συγκλήθηκε από τον αυτοκράτορα Μαρκιανό στη Χαλκηδόνα (σημερινή Τουρκία) το 451, επιχειρήσε να προσφέρει μια ισορροπημένη λύση για τη σχέση των δύο φύσεων στον Χριστό. Και πάλι, όμως, δεν έλειψαν τα προβλήματα στην ερμηνεία του Όρου (αποφάσεις Συνόδου). Ορισμένες εκκλησίες, αρχικά της Μέσης Ανατολής αλλά και της ευρύτερης περιοχής, κατέληξαν να απορρίψουν τις αποφάσεις της Συνόδου, όχι κυρίως για θεολογικούς λόγους, αλλά για λόγους εκκλησιαστικής πολιτικής και επειδή ένιωθαν ότι ζούσαν στο περιθώριο του ελληνορωμαϊκού κόσμου κοινωνικά και πολιτισμικά. Σ' αυτό συνέβαλε και η ακατάλληλη πολλές φορές αυτοκρατορική πολιτική.

Εργασίες της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου (έργο του 1876)

5 Π και 1 Γ: Αφού παρατηρήσετε την παραπάνω εικόνα και με τη βοήθεια των κειμένων που προηγούνται, στη συνέχεια να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. **Ποιο** είναι το πρόβλημα/γεγονός;
2. **Πού** συνέβη;
3. **Πότε** συνέβη;
4. **Γιατί** συνέβη;
5. **Ποιος** εμπλέκεται στο πρόβλημα;
6. **Πώς** θα μπορούσε να λυθεί;

Κείμενο 1: «Μετά την Οικουμενική Σύνοδο της Χαλκηδόνας (451), ένα μεγάλο κομμάτι χριστιανών ακολούθησε τον δικό του δρόμο. Πρόκειται για μια οικογένεια εκκλησιών (η Κοπτική της Αιγύπτου, η Αρμενική, η Αιθιοπική, η Συρο-Ιακωβιτική, η Συριακή Εκκλησία Μαλανκάρ στην Ινδία και αυτή της Ερυθραίας), οι οποίες διέκοψαν την εκκλησιαστική κοινωνία με το υπόλοιπο σώμα της Εκκλησίας (το οποίο αποτελούνταν από τα αποκαλούμενα σήμερα ως Πρεσβυγενή Πατριαρχεία* και την Εκκλησία της Ρώμης). [...] Όπως φαίνεται όμως στη δυσάρεστη αυτή εξέλιξη βάρυναν περισσότερο άλλοι λόγοι (πολιτικοί, πολιτισμικοί κ.ά.) παρά θεολογικοί ή εκκλησιαστικοί [...]».

Πέτρου Παναγιωτόπουλου, «Ποιες είναι οι αρχαίες ανατολικές εκκλησίες; Μια προσπάθεια γνωριμίας τους»

Κείμενο 2: «Μια ακόμη περίπτωση εκκλησίας που ακολούθησε διαφορετικό δρόμο μετά την Οικουμενική Σύνοδο της Χαλκηδόνας ήταν η λεγόμενη “Εκκλησία της Ανατολής”. Αυτή έχει έδρα τη Μεσοποταμία και έχει λάβει πολλά ονόματα (λ.χ. Περσική Εκκλησία). Από το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, υπάρχουν τρεις διαφορετικές εκκλησίες στο Ιρακ (οι οποίες όλες προέκυψαν ιστορικά μετά τη Σύνοδο της Χαλκηδόνας), οι οποίες διεκδικούν την κληρονομία της [...]» (διασκευή).

Η Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος και οι Αρχαίες Ανατολικές Εκκλησίες:

Με τη βοήθεια των κειμένων και του βίντεο, να συμπληρώσετε τις απαραίτητες πληροφορίες στον πίνακα που ακολουθεί ή στο τετράδιό σας.

Κεντρικά Γεγονότα	Χρονολογίες	Πρωταγωνιστές	Συνθήκες/αίτια σχίσματος	Αιρέσεις που αντιμετωπίστηκαν	Κύριες εκκλησίες που προέκυψαν

Χάρτης στον τοίχο:

Αφού χωριστείτε σε ομάδες και με τη βοήθεια ενός σύγχρονου πολιτικού χάρτη, να βρείτε σε ποιες χώρες αντιστοιχούν τα χρωματισμένα σημεία στον διπλανό χάρτη του κόσμου. Στη συνέχεια, με τη βοήθεια όσων πληροφοριών επεξεργαστήκατε μέχρι τώρα, να προσπαθήσετε να σημειώσετε ποιες Ανατολικές Εκκλησίες εμφανίζονται στις χώρες αυτές.

Εξατομίκευση: Μπορείτε να αναφέρετε περιπτώσεις αντιπαραθέσεων από το σχολικό περιβάλλον σας, όπου τα πράγματα θα μπορούσαν να έχουν εξελιχθεί διαφορετικά; Να γράψετε ένα σύντομο κείμενο στο τετράδιό σας, στο οποίο να προτείνετε λύσεις για την αντιμετώπιση ενός περιστατικού κρίσης στο οποίο ήσασταν μάρτυρες.

Θα σου πω μια ιστορία: Οι μαθητές/-τριες καλούνται να γράψουν ένα σύντομο κείμενο, όπου εξηγούν σε κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο (γονέα, συνομήλικο, κ.λπ.) κάτι που τους έκανε εντύπωση από το μάθημα της ημέρας ή προεκτείνουν τις σκέψεις τους για τις συνθήκες που προκάλεσαν το πρώτο εκκλησιαστικό Σχίσμα σε αναφορά με σύγχρονα γεγονότα.

Σύνοψη: Να χαρακτηρίσετε καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις ως **Σωστή (Σ)** ή **Λανθασμένη (Λ)**.

- α) Το Σχίσμα δεν αποτελεί κάποια σοβαρή παρενέργεια στη ζωή της Εκκλησίας. **Σ** **Λ**
- β) Η Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος απάντησε οριστικά στο ερώτημα τι ήταν ο Χριστός. **Σ** **Λ**
- γ) Μεταξύ των κυρίων αιτιών που οδήγησαν στο πρώτο εκκλησιαστικό Σχίσμα ήταν λόγοι πολιτισμικοί (διαφορά γλώσσας, πολιτισμού) και πολιτικοί (συγκεντρωτισμός αυτοκρατορικής εξουσίας). **Σ** **Λ**

Β) Γνωρίζοντας τους Ανατολικούς Χριστιανούς

Αρχαίες χριστιανικές παραδόσεις... σήμερα

Βλέπω, ισχυρίζομαι, αναρωτιέμαι:

Αφού παρατηρήσετε τις παραπάνω εικόνες, να περιγράψετε με συντομία: α) ποια συναισθήματα σας δημιουργούνται, β) ποιες διαφορές ή ομοιότητες παρατηρείτε με εκδηλώσεις του χριστιανισμού στη χώρα σας;

Μαθητής/-τρια μιλάει

Η θεολόγος μάς ζήτησε σήμερα να ετοιμαστούμε για ένα συναρπαστικό ταξίδι. «Προσδεθείτε», μας είπε και «ετοιμαστείτε για ένα ταξίδι γεμάτο μνήμες». Στο ταξίδι αυτό θα ζητούσαμε τη βοήθεια συμμαθητών/-τριών μας που κατάγονται από τη Μικρά Ασία ή προέρχονται από χώρες της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής... Δεν περίμενα να νιώσω τόσο όμορφα...

Ταξίδι στον χρόνο: Αφού χωριστείτε σε ομάδες των πέντε, με τη φαντασία σας να επιλέξετε ή να ζωγραφίσετε σε χαρτί πέντε αντικείμενα που θα μπορούσαν να αντιπροσωπεύουν μια όψη της καθημερινής ζωής ανθρώπων (χριστιανών κι άλλων) που ανήκουν στις λεγόμενες Ανατολικές Εκκλησίες και είτε εξακολουθούν να ζουν στον τόπο καταγωγής τους είτε έχουν μεταναστεύσει στην Ελλάδα. Στη συνέχεια, να τα τοποθετήσετε σε μια «πραγματική» ή εικονική κάψουλα χρόνου. Στο τέλος, να αιτιολογήσετε τις επιλογές των αντικειμένων.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Ας δούμε ποιοι είναι οι Ανατολικοί Χριστιανοί. Δεν πρόκειται για ομοιογενή ομάδα. Εκπροσωπούν μια μεγάλη ποικιλία χριστιανικών παραδόσεων. Συναντιούνται σήμερα, από τον Καύκασο (Αρμενία, Γεωργία), στην Αφρική [Αιθιοπία, Αίγυπτος (Κόπτες) και Νουβία-Βόρειο Σουδάν], την Ασία (Ασσυριακή εκκλησία) μέχρι την Κίνα και την Ινδία. Στη λατρεία τους χρησιμοποιούν τοπικές διαλέκτους, ζώντας συνήθως ως μειοψηφία μεταξύ κυρίαρχων μη χριστιανικών παραδόσεων και γνωρίζοντας διαχρονικά θρησκευτικούς διωγμούς (Αίγυπτος, Αρμενία, Ινδία, κ.ά.). Διατηρούν πολλά στοιχεία του αρχέγονου χριστιανισμού (λ.χ. αρχαίες λειτουργίες, μεταφράσεις κειμένων Ελλήνων Πατέρων που έχουν χαθεί στο πρωτότυπο, ενδυμασία) όντας πιο παραδοσιακοί στην εκδήλωση της πίστης τους. Οι περισσότερες από τις ομάδες έχουν διασπαστεί εσωτερικά. Οι μεγαλύτερες κοινότητες (λ.χ. Κόπτες, Αρμένιοι) βρίσκονται δογματικά πολύ κοντά στην Ορθόδοξη Εκκλησία.

Λέξεις-σκέψεις στη σειρά: Αφού επιλέξετε και μελετήσετε ατομικά ή σε ομάδες ορισμένα από τα παρακάτω κείμενα, να διατυπώσετε με συντομία σε χαρτιά τη γνώμη ή τη σκέψη σας για το ακόλουθο ερώτημα: Τι αισθήματα σας δημιουργούνται για τη ζωή των Ανατολικών Χριστιανών; Τα χαρτιά στερεώνονται με μανταλάκια σε ένα κορδόνι/σχοινί που έχει κρεμαστεί στην τάξη προσιτά σε όλους/-ες για τη συζήτηση που θα ακολουθήσει.

Κείμενο 1: «Κόπτες ονομάζονται οι αυτόχθονες χριστιανοί της Αιγύπτου που ανάγουν τις ρίζες στην αποστολική εποχή. Ανήκουν δογματικά στη λεγόμενη οικογένεια των προ-Χαλκηδονίων Εκκλησιών (μαζί με τους Αρμένιους και τους Συρο-Ιακωβίτες) και αποκόπηκαν από την αρχαία αδιαίρετη Εκκλησία μετά την Δ' Οικουμενική Σύνοδο του 451 στη Χαλκηδόνα [...]. Πρόκειται, λοιπόν, για μια χριστιανική κοινότητα με αρχαία παράδοση [...]. Στη λειτουργική τους ζωή χρησιμοποιούν την κοπτική γλώσσα, που αποτελεί μια ιδιότυπη μίξη της αρχαίας αιγυπτιακής με την ελληνική γλώσσα. Ο συνολικός πληθυσμός τους είναι περίπου 15-16 εκατ. άτομα. Απ' αυτούς, περίπου 11-12 εκατομμύρια ζουν στην Αίγυπτο [...]. Κοινότητα Κοπτών υπάρχει και στην Ελλάδα, η οποία υπολογίζεται σε περίπου 1.500-2.000 άτομα» (Νίκου Κουρεμένου, «Ποιοι είναι οι Κόπτες;»).

Τοιχογραφία κόγχης, Κοπτική Μονή του Απολλώ στο Bawit, Κοπτικό Μουσείο Καΐρου (φωτο Ν. Κουρεμένος) (αριστερά) Η φυγή στην Αίγυπτο, σκάλισμα σε πέτρα, Σπήλαιο του γάλακτος, Βηθλεέμ (φωτό Ν. Κουρεμένος) (δεξιά)

Κείμενο 2: «Τα Χριστούγεννα είναι στην αρχή και όχι στο τέλος του χρόνου και εορτάζονται στις 7 Ιανουαρίου. Τα Χριστούγεννα, κάποιοι Αιθίοπες παίζουν ένα παιχνίδι που λέγεται γκάννα (ganna). Είναι παρόμοιο με το χόκεϊ και λέγεται πως προέρχεται από μια παλιά ιστορία, όπου οι βοσκοί ξεχειλίζοντας από χαρά στην είδηση της Γέννησης του Ιησού Χριστού αυθόρμητα χρησιμοποίησαν τα αγκιστροειδή μαστούνια τους και δημιούργησαν ένα παιχνίδι που εξέφραζε την ευτυχία τους. [...] Η ημέρα του αγίου Μιχαήλ εορτάζεται στο τέλος της συγκομιδής. Οι Αιθίοπες παρακολουθούν στις εκκλησίες τις ιδιαίτερες λειτουργίες που εστιάζονται στον άγιο Μιχαήλ. Έπειτα, ακολουθούν εκδηλώσεις με τραγούδι και χορό, κατά τις οποίες πολλοί νέοι άντρες βρίσκουν τις μέλλουσες γυναίκες τους» (Π. Παπαγιάννη, Διαπολιτισμικό Εορτολόγιο 2006, εκδ., ΕΚΠΑ, Τμήμα Ψυχολογίας, 2006, σ. 76-77), (διασκευή).

Κείμενο 3: «Το 1915 οι ηγέτες της Τουρκίας έθεσαν σε εφαρμογή ένα σχέδιο για να “εξαφανίσουν” τον πληθυσμό των Αρμενίων που ζούσε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αν και οι αριθμοί ποικίλλουν, οι περισσότερες πηγές συμφωνούν ότι υπήρχαν περίπου 2 εκατομμύρια Αρμενίων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία κατά τη στιγμή της εξόντωσής τους. Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1920, όταν οι σφαγές και ο εκτοπισμός ολοκληρώθηκαν, 1,5 εκατομμύριο Αρμένιοι της Τουρκίας ήταν νεκροί και πολλοί περισσότεροι απομακρύνθηκαν βίαια από τη χώρα. Σήμερα, οι περισσότεροι ιστορικοί αποκαλούν το συμβάν γενοκτονία [...]» (Α. Κολοβού, «1915 Ξεκινά η γενοκτονία των Αρμενίων»)

Η ζωή των ανατολικών χριστιανών:

Εναλλακτικά: Δάσκαλος σε ρόλο

Ο/Η εκπαιδευτικός αυτοσχεδιάζει, υποδυόμενος/-η Κόπτη, Αρμένιο ή άλλον Ανατολικό Χριστιανό, με σκοπό να αφηγηθεί την ιστορία του/της. Με τη βοήθεια της εικόνας και του ΨΜΑ, θέτει στη συνέχεια τα κατάλληλα ερωτήματα, κατευθύνοντας την ομάδα των μαθητών/-τριών.

Από το παρελθόν και το παρόν των Χριστιανών της Αιγύπτου, της Αιθιοπίας, της Αρμενίας, της Συρίας και της Ινδίας:

Αρχαίος Αιθιοπικός σταυρός λιτανείας
(ειδική τελετή περιφοράς ιερών αντικειμένων)

Ιστοεξερεύνηση:

Με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού, να χωριστείτε σε ομάδες και να πλοηγηθείτε σε προτεινόμενες ιστοσελίδες με σκοπό να ανακαλύψετε και να γνωρίσετε στοιχεία της ζωής των Ανατολικών Χριστιανών στην Ελλάδα.

Εξατομίκευση: Έχοντας συνειδητοποιήσει τις διαχρονικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι Ανατολικοί Χριστιανοί να γράψετε ένα σύντομο γράμμα (ή να δημιουργήσετε ένα σύντομο βίντεο/podcast) που να απευθύνεται σε έναν Αρμένιο, Αιθίοπα ή άλλο Ανατολικό Χριστιανό φίλο/-η σας που γνωρίσατε στο σχολείο ή στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον σας. Τι θα του/της γράφατε; Τι θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί του/της;

.....
.....

Στόχος:

Ο/Η εκπαιδευτικός σχηματίζει σε χαρτόνι ή στον πίνακα ομόκεντρους κύκλους (στόχο) ή ιστό. Στη συνέχεια, χωρίζει τους κύκλους σε τρία κομμάτια, σχεδιάζοντας αντίστοιχες ακτίνες. Πάνω σε κάθε τμήμα του διαμοιρασμένου στόχου, γράφει μια από τις ακόλουθες προτάσεις: α) βρήκα ενδιαφέρον... β) με προβλημάτισε... γ) δεν γνώριζα ότι... Στη συνέχεια, να σημειώσετε με (διαφορετικό χρώμα) μαρκαδόρο ή μικρά αυτοκόλλητα στο αντίστοιχο μέρος την απάντησή σας.

Σύνοψη. Ερωτήσεις Πολλαπλής επιλογής:

Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση στις παρακάτω προτάσεις.

1. Ανατολικοί Χριστιανοί ονομάζονται οι Χριστιανοί που ζουν από πολύ παλιά κατά κύριο λόγο στη(ν):
α) Ρωσία, **β)** Αιθιοπία, Αίγυπτο και Αρμενία, **γ)** Αμερική.
2. Οι Αρμένιοι αναγκάστηκαν να φύγουν από την πατρίδα τους λόγω:
α) της κλιματικής κρίσης, **β)** θρησκευτικών διώξεων, **γ)** δικής τους επιλογής.
3. Κόπτες ονομάζονται οι Χριστιανοί που ζουν κυρίως στην:
α) Ινδία, **β)** Αιθιοπία, **γ)** Αίγυπτο.
4. Μεταξύ των Ανατολικών Χριστιανών και των Ορθοδόξων υπάρχουν:
α) αγεφύρωτες διαφορές, **β)** ανύπαρκτες διαφορές, **γ)** μικρές διαφορές.

Β' Θεματικό Πεδίο: Χριστιανισμός στην Ανατολή και τη Δύση

7. Η πορεία του Χριστιανισμού στη Δύση

Σχίσμα, φιλιόκβε, Μεταρρύθμιση

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να εξηγείτε τη διάσπαση της «Μίας, Αγίας, Αποστολικής και Καθολικής Εκκλησίας» λόγω του Σχίσματος του 1054.
- Να παρατηρείτε τη σταδιακή διαφοροποίηση του Δυτικού από τον Ανατολικό Χριστιανισμό και τις συνέπειές της.
- Να συνοψίζετε ορισμένα σημαντικά γεγονότα από την ιστορία του Χριστιανισμού στη Δύση.

Α) Από τα πρώτα σύννεφα... μέχρι την οριστική διαίρεση

Κοιτάζω / ακούω - βρίσκω 10 λέξεις - επαναλαμβάνω: Να παρατηρήσετε για δύο λεπτά τις παραπάνω εικόνες. Στη συνέχεια, να καταγράψετε πέντε λέξεις σχετικές με την παρατήρηση αυτή. Η διαδικασία επαναλαμβάνεται για άλλα δυο λεπτά και με την προσθήκη νέων πέντε λέξεων. Τι παρατηρείτε;

Μαθητής/-τρια μιλάει

Σήμερα η καθηγήτριά μας είχε πολλή όρεξη. Άρχισε να μας διηγείται μια ιστορία. Ακούγοντάς τη, νόμιζα ότι παρακολουθούσαμε ένα βραδινό δελτίο ειδήσεων: «Τον Ιούλιο του 1054, ο εκπρόσωπος του Πάπα Ρώμης (επικεφαλής της ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας) Ουμβέρτος με εντολή του πήγε στην Κωνσταντινούπολη με τη συνοδεία του. Σε επιστολές του προς τον βυζαντινό αυτοκράτορα και Πατριάρχη τούς κατηγορούσε ότι ήταν αρνητικοί απέναντι στην εκκλησία της Ρώμης. [...] Ο Ουμβέρτος ήταν προκλητικός. Μάλιστα στις 16 Ιουλίου 1054, κατά την ώρα του εσπερινού, εισήλθε στον ναό της Αγίας Σοφίας και άφησε πάνω στην Αγία Τράπεζα έναν αναθεματισμό (έγγραφο καταδίκης) για τον Πατριάρχη και άλλους βυζαντινούς αξιωματούχους. Το έγγραφο περιείχε εσφαλμένες κατηγορίες, οι οποίες αφορούσαν περισσότερο τη Δύση παρά την Ανατολή. Ο Πατριάρχης Μιχαήλ συγκάλεσε αμέσως Σύνοδο (24 Ιουλίου), καταδικάζοντας το παπικό έγγραφο και όσους το συνέταξαν. Η απόφαση έγινε δεκτή κι από τα άλλα Πατριαρχεία της Ανατολής και έτσι οριστικοποιήθηκε το Σχίσμα μεταξύ των δύο Εκκλησιών». Τελειώνοντας η καθηγήτριά μας σημείωσε με νόημα: «Προσοχή παιδιά! Δε θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε το Σχίσμα ως μια αντιπαράθεση μεταξύ δύο ανθρώπων που δεν είχαν μεταξύ τους καλές σχέσεις (Ουμβέρτος και Μιχαήλ), αλλά ως μια βαθύτερη σύγκρουση δύο κόσμων που, ενώ ξεκίνησαν με κοινή πίστη και εμπειρία, έφτασαν μετά από αιώνες να χωρίσουν τους δρόμους τους [...] Από τότε τίποτε πλέον δεν θα ήταν το ίδιο» (Δημητρίου Γόννη, «16 Ιουλίου 1054 - Το οριστικό Σχίσμα μεταξύ Ανατολής και Δύσης» (διασκευή-προσαρμογή).

Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου: Σκεφτείτε ατομικά, συζητήστε σε ζευγάρια και κατόπιν στην ολομέλεια σχετικά με τις αιτίες που οδήγησαν χριστιανούς, οι οποίοι για αιώνες μοιράζονταν κοινή πίστη και τρόπο ζωής, να φτάσουν τελικά στη διάσπαση. Θα μπορούσαν τα πράγματα να εξελιχθούν διαφορετικά;

Κείμενο 1:

A: «Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, Πατέρα [...]»,

B: «Πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα, [...]»

A: «Πιστεύω [...] καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, [...] τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον [...]»

B: «Πιστεύω [...] καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, [...] τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον [...]»

Κείμενο 2: Σημαντική διαφορά μεταξύ Ανατολής και Δύσης είναι ότι η δυτική σκέψη, με αφετηρία τον Αυγουστίνο, όταν μιλάει για τον Θεό, δίνει προτεραιότητα στην ουσία Του, στην ενότητά Του (Πρώτα ο Ένας Θεός). Από την άλλη, η Ανατολή δίνει μεγαλύτερη έμφαση στα τρία πρόσωπα (Πατήρ, Υἱός και Άγιο Πνεῦμα), χωρίς να αρνείται ότι υπάρχει ένας Θεός. (των συγγραφέων).

Κείμενο 3: Το φιλιόκβε (η εκπόρευση δηλαδή του Αγίου Πνεύματος και από τον Υἱό) διδάσκεται για πρώτη φορά από τον ιερό Αυγουστίνο στη Δύση (5ος αιώνας), στην προσπάθειά του να υπερασπιστεί την ορθόδοξη πίστη απέναντι σε αιρετικές απόψεις. Μόλις τον 10ο αιώνα, θα υιοθετηθεί επίσημα από την Εκκλησία της Δύσης και θα γίνει μια από τις βασικές αιτίες που θα οδηγήσουν στο Σχίσμα μεταξύ Ανατολής και Δύσης» (των συγγραφέων).

Η εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος από τον Πατέρα και τον Υἱό σύμφωνα με τη δυτική χριστιανική παράδοση (φιλιόκβε)

5 Π & 1 Γ:

Αφού μελετήσετε τα κείμενα, να προσπαθήσετε να απαντήσετε στα παρακάτω ερωτήματα σχετικά με τις κύριες θεολογικές διαφορές μεταξύ Ανατολής και Δύσης που θα οδηγήσουν στο Μέγα Σχίσμα:

Ποια είναι τα προβλήματα;

Πού συμβαίνουν/εμφανίζονται για πρώτη φορά;

Πότε συμβαίνουν;

Γιατί συμβαίνουν;

Ποιος εμπλέκεται στο πρόβλημα;

Καθότι αποτελεί μια από τις αιτίες διαφοροποίησης μεταξύ των χριστιανών Ανατολής και Δύσης, **πώς** μπορεί να ξεπεραστεί; Να διατυπώστε σύντομα την άποψή σας.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Τόσο στην Ανατολή όσο και στη Δύση, οι χριστιανοί θα χρησιμοποιήσουν την ίδια φιλοσοφική ορολογία, θα ερμηνεύσουν με διαφορετικό τρόπο τη σχέση τού ενός Θεού και των τριών προσώπων. Έτσι, οι θεολόγοι της Ανατολής θα δώσουν προτεραιότητα στα τρία πρόσωπα (Πατέρας, Υἱός, Άγιο Πνεῦμα), ενώ οι Λατίνοι στην ενότητα του Θεού (ουσία). Η διαφοροποίηση αυτή στον τρόπο προσέγγισης του Θεού θα αποτελέσει τη θεολογική αφετηρία του Μεγάλου Σχίσματος.

Αλλά ποτέ δεν υπάρχει μόνο μία αιτία. Η μεταφορά της πρωτεύουσας της αυτοκρατορίας από τη Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη (4^{ος} αιώνας) σε συνδυασμό με την κάθοδο των φραγκικών φύλων και τη διάλυση του δυτικού ρωμαϊκού κράτους (5^{ος} αιώνας), θα αναγκάσει την Εκκλησία στη Δύση να αποκτήσει και πολιτική εξουσία, προκειμένου να διατηρήσει την ενότητά της και να επιβιώσει. Την ίδια στιγμή, η σταδιακή πολιτισμική και ειδικά γλωσσική αποξένωση μεταξύ Ανατολής (ελληνικά) και Δύσης (κυριαρχία λατινικών) θα επιτείνει τη διαίρεση των δύο κόσμων.

► Η εξέλιξη και η εμπέδωση της διαφοροποίησης μεταξύ Ανατολής και Δύσης

Μετασχηματισμός κειμένου: Να χωριστείτε σε ομάδες και να επιλέξετε ένα από τα παρακάτω κείμενα. Στη συνέχεια: α) να υπογραμμίσετε τα βασικά σημεία β) να φέρετε παραδείγματα από την εμπειρία σας, όπου οι διαφορές που περιγράφονται μπορεί να επηρεάσουν την καθημερινή ζωή, γ) να αποτυπώσετε με γεωμετρικά σχήματα (λ.χ. πυραμίδα) τη διαφορετική φιλοσοφία που περιγράφει τις δύο αντιλήψεις που θα οδηγήσουν στο Σχίσμα.

Κείμενο 1: Η σταδιακή θεολογική αποξένωση Ανατολής και Δύσης διαμορφώνει σταδιακά μία διαφορετική προσέγγιση της πραγματικότητας. Ο χριστιανός στη Δύση διακρίνει απόλυτα μεταξύ Θεού και κόσμου, πίστης και λογικής, πολιτείας και εκκλησίας, κ.ά. Στην Ανατολή, υπάρχει η απόλυτη διάκριση αλλά όχι

αντίθεση μεταξύ Θεού (ακτίστου) και δημιουργίας (κτιστού). Η δημιουργία για να ζήσει χρειάζεται να βρίσκεται σε διαρκή σχέση με τον Θεό. (των συγγραφέων).

Κείμενο 2: Στον δυτικό Χριστιανισμό επικρατεί σταδιακά η λογική στην προσέγγιση της γνώσης και το νομικό πνεύμα στην πράξη. Δεν αποτελεί έκπληξη ότι αξιοποιείται η παράδοση του ρωμαϊκού δικαίου στην αντιμετώπιση των αμαρτιών του ανθρώπου και τη ρύθμιση της σχέσης του με τον Θεό. Ο αμαρτωλός θεωρείται ως παράνομος και υπόδικος, ο οποίος επιδιώκει τη δικαίωσή του από ένα δικαστήριο (την Εκκλησία). Από την άλλη, στην Ανατολή διαμορφώνεται μια περισσότερο φιλόνηθη αντιμετώπιση της αμαρτωλής κατάστασης του ανθρώπου, ως ασθένειας, η οποία χρειάζεται θεραπεία, και προϋποθέτει μετάνοια, όχι τιμωρία. Επίσης, αν και δεν υποτιμάται η σημασία του ορθού λόγου, η γνώση στην Ανατολή είναι αποτέλεσμα της σχέσης μεταξύ υποκειμένου (εκείνου που αναζητά τη γνώση, που ερευνά) και αντικειμένου (της έρευνας) (των συγγραφέων).

Το βιβλίο μάς μιλάει

Η σταδιακή απόκλιση Ανατολής και Δύσης από την κοινή πορεία δε θα αργήσει να πάρει τη μορφή Σχίσματος (διάσπαση της ενότητας μεταξύ Εκκλησιών) το 1054. Το Σχίσμα αυτό δε θα είναι το τελευταίο για τη Δύση. Μερικούς αιώνες αργότερα, μια νέα κρίση θα συνταράξει τον Χριστιανισμό της Δύσης. Ποικίλες ακρότητες του παπικού θεσμού (ακραίος συγκεντρωτισμός εξουσίας, *Ιερά Εξέταση,* συγχωροχάρτια**) οδήγησαν στη θρησκευτική Μεταρρύθμιση τον 16ο αιώνα. Με αφετηρία τη Γερμανία, η κίνηση θα επεκταθεί σε ευρύτερο γεωγραφικό χώρο, γεγονός που θα πολλαπλασιάσει τις συνέπειες του εσωτερικού Σχίσματος στη Δύση. Οι εξελίξεις αυτές θα συμβάλλουν σταδιακά στην πολυδιάσπαση και την πλήρη αποξένωση του δυτικού Χριστιανισμού από τις κοινές καταβολές και πηγές της αδιαίρετης Εκκλησίας.

«Ένός κακοῦ, μύρια ἔπονται» (Σοφοκλής).

Γνωρίζετε τι σημαίνει η φράση αυτή του αρχαίου τραγικού ποιητή Σοφοκλή;

Μαθητής/-τρια μιλάει

Η καθηγήτριά μας αφηγήθηκε μια σύντομη ιστορία: «Θυμάμαι όταν πριν χρόνια, η παρέα μου κι εγώ ξεκινήσαμε τις σπουδές μας με κοινά όνειρα. Μεγαλώνοντας, ο καθένας ακολούθησε τον δικό του δρόμο [...] σαν να μην υπήρχε τίποτε κοινό μεταξύ μας. Είχαμε τόσο αποξενωθεί που, ενώ όλοι μοιραζόμασταν το ίδιο πάθος για την έρευνα των θρησκειών και της εκκλησιαστικής ιστορίας, φαινόταν πια σαν να μην μας ένωνε τίποτε. Πολλές φορές, κάθομαι και σκέφτομαι: πώς μπορεί μια παρέα φίλων που ξεκινά με τα ίδια όνειρα να καταλήξει έτσι; Αλλά, δυστυχώς, αυτό συμβαίνει πολύ συχνά στις μεταξύ μας σχέσεις [...] ακόμη και μεταξύ αδελφών».

Λέξεις στη σειρά: Στην αρχή του σημερινού μαθήματος, είδατε πώς ο Χριστιανισμός σε Ανατολή και Δύση έφτασε για διάφορους λόγους στη σταδιακή διαίρεση. Πρόκειται πράγματι για μια θλιβερή εξέλιξη. Πρόκειται πράγματι για μια θλιβερή εξέλιξη, που μπορεί να στεναχωρήσει κάποιον που πιστεύει στην ενότητα των Χριστιανών. Τι θα συμβουλευάτε, λ.χ. έναν/μία συμμαθητή/-τρια σας που νιώθει λύπη για αυτήν τη διαίρεση; Να γράψετε σε ένα χαρτί μια συμβουλή με βάση όλα όσα συζητήσατε και γνωρίσατε σήμερα. Στη συνέχεια, να κρεμάσετε το χαρτί σας στο σκοινί που έχει τοποθετηθεί στην τάξη σας.

Η πολυδιάσπαση του Χριστιανισμού (δραστηριότητα συμπλήρωσης κενών):

Σύνοψη:

Να επιλέξετε σε ισοδιαστημική κλίμακα (άριστα, πολύ καλά, καλά, μέτρια, ελάχιστα ή απόλυτο, μεγάλο, μέτριο, μικρό, κανένα) τον βαθμό κατάκτησης της γνώσης, των δεξιοτήτων ή των στάσεων που αποκομίσατε από τη διδακτική ενότητα, απατώντας στις ακόλουθες ενδεικτικές ερωτήσεις: α) Ποιες είναι οι βασικές θεολογικές αιτίες που οδήγησαν στο Σχίσμα; β) Να εξηγήτε τη διάσπαση της «Μίας, Αγίας, Αποστολικής και Καθολικής Εκκλησίας» με βάση μη θεολογικές αιτίες.

Β) Γνωρίζοντας τον Δυτικό Χριστιανισμό

Μαθητής/-τρια μιλάει

Πέρσι είχα κερδίσει σε ένα διαγωνισμό του σχολείου μου εισιτήρια για τον γύρο της Ευρώπης. Ήταν μια μοναδική εμπειρία! Μπόρεσα να γνωρίσω καλύτερα πάρα πολλές πόλεις και την ιστορία τους. Σε κάθε πόλη που επισκεπτόμουν, μου έκαναν τρομερή εντύπωση οι πολλοί επιβλητικοί χριστιανικοί ναοί. Άλλοι γεμάτοι με αγάλματα και εικόνες, άλλοι λιτοί. Εκεί τους λένε «καθεντράλ» και εννοούν τον κεντρικό ναό μιας πόλης, τον καθεδρικό. Αλλά να σας πω την [...] αμαρτία μου, όλοι οι ναοί σαν «καθεντράλ» μου φαίνονταν [...] Σε πολλές μάλιστα, μικρότερες πόλεις χτυπάει κάθε ώρα και η καμπάνα, σαν ρολόι. Κι εδώ στη χώρα μας γίνεται αυτό [...] Ταξίδεψα λοιπόν σε Ρώμη, Μιλάνο, Βατικανό, Λυών, Παρίσι, Βιτεμβέργη, Ζυρίχη [...] εδώ που τα λέμε σε όλη την κεντρική Ευρώπη [...] Κάθε πόλη και ένας [...] καημός, ένας σημαντικός σταθμός στην ιστορία του Δυτικού Χριστιανισμού. Πιστέψτε με, αν δεν γνωρίζει κανείς τις λεπτομέρειες αυτές, δύσκολα μπορεί να καταλάβει πολλά από τους λαούς αυτούς.

Συννεφόμελο: Με αφετηρία την εμπειρία του/της μαθητή/-τριας, να μοιραστείτε μεταξύ σας ανάλογες εμπειρίες ταξιδιών σε ευρωπαϊκές πόλεις. Στη συνέχεια, να σημειώσετε μια χώρα που μπορεί να έχετε ταξιδέψει (πραγματικά ή με τη φαντασία) και αν είχατε την ευκαιρία να επισκεφτείτε κάποιον χριστιανικό ναό.

«Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα της Eurostat, το 71% των Δυτικοευρωπαίων αυτοχαρακτηρίζονται χριστιανοί, 24% άθρησκοι και 5% μουσουλμάνοι. Στην Πορτογαλία, την Ιταλία, την Αυστρία και την Ιρλανδία το ποσοστό των χριστιανών φτάνει το 80%, ενώ στο Βέλγιο, στη Νορβηγία, στην Ολλανδία και τη Σουηδία είναι μικρότερο από 56%». (Σ. Τριανταφύλλου, «Ο Χριστιανισμός στην Ευρώπη», 26 Φεβρουαρίου 2019).

Ο χάρτης της Ευρώπης κατά την πρώτη χιλιετία

Δραστηριότητα: Με αφετηρία τον παραπάνω χάρτη και τις πληροφορίες που θα αντλήσετε από το παραπάνω πλαίσιο, να σημειώσετε ποιες χώρες αναγνωρίζετε όπου ο χριστιανισμός γνώρισε μεγάλη διάδοση στη Δύση. (Στην προσπάθειά σας θα σας βοηθήσει το κείμενο που ακολουθεί).

Το βιβλίο μάς μιλάει

Ο Χριστιανισμός δεν εμφανίστηκε έτσι ξαφνικά στη δυτική Ευρώπη. Όπως και στην Ανατολή, η χριστιανική πίστη διαδόθηκε σύντομα και στη Δύση από τα πρώτα χρόνια της Εκκλησίας όχι μόνον από τους αποστόλους αλλά και με τη δράση σημαντικών ιεραποστόλων της αδιάρετης αρχικά Εκκλησίας. Από τον 4ο αιώνα μέχρι τον 10ο αιώνα λαοί όπως οι Κέλτες, οι Βησιγόθιοι, και οι Φράγκοι (Βρετανία, Γαλλία, Ισπανία), αλλά και οι Σκανδιναβοί (Δανία, Σουηδία, Νορβηγία) και οι κάτοικοι της Ισλανδίας και Γροιλανδίας θα ασπάζονταν σταδιακά τη νέα πίστη. Καταλυτικό γεγονός στην ιστορία του Δυτικού Χριστιανισμού υπήρξε η κατάρρευση του παλαιού δυτικού ρωμαϊκού κράτους και η ανάδυση στην εξουσία του Φράγκου βασιλιά Χλοδοβίκου (496 μ.Χ.), ο οποίος μετά τη βάπτισή του συνέβαλε δυναμικά στον εκχριστιανισμό πολλών ευρωπαϊκών πληθυσμών.

▶ Η «πορεία προς την ενηλικίωση» του Δυτικού Χριστιανισμού

Οι άγιοι Ειρηναίος, Αμβρόσιος, Αυγουστίνος και Γρηγόριος Μέγας (από αριστερά προς τα δεξιά)

Το βιβλίο μάς μιλάει

Στην επικράτηση του Χριστιανισμού στη Δύση, αλλά και στην αντιμετώπιση διαφόρων προβλημάτων, σημαντικό ρόλο θα παίξουν σημαντικές μορφές της Εκκλησίας. Έτσι, ο άγιος Ειρηναίος, που πήγε ως ιεραπόστολος από τη Μικρά Ασία στη Λυών της Νότιας Γαλλίας (2^{ος} αι. - αρχές 3^{ου} αιώνα) όπου και έγινε επίσκοπος, θα πολεμούσε εναντίον του Γνωστικισμού. Ο άγιος Αμβρόσιος επίσκοπος Μεδιολάνων (Μιλάνο Ιταλίας) (339-397), ισχυρή εκκλησιαστική προσωπικότητα με πλούσιο ποιμαντικό έργο, θα αντιμετωπίσει με επιτυχία τον Αρειανισμό.

Εκείνος που θα επηρεάσει όσο κανείς άλλος την ανάπτυξη του Δυτικού Χριστιανισμού θα είναι ο ιερός Αυγουστίνος (354-430). Ύστερα από πολλές περιπλανήσεις σε φιλοσοφικές παραδόσεις (νεοπλατωνισμός) και αιρετικές ομάδες της εποχής του (*μανικαϊσμός*), τελικά θα στραφεί στην Ορθοδοξία και θα γίνει επίσκοπος Ιπώνος (πόλη στη Βόρεια Αφρική). Σε μια εποχή όπου ο δυτικός άνθρωπος ένιωθε να καταρρέει ο κόσμος γύρω του λόγω της καθόδου νέων φύλων από τον Βορρά, ο Αυγουστίνος τον έστρεψε προς τον εσωτερικό εαυτό του, για να βρει το αναγκαίο στήριγμα προκειμένου να μη χάσει την πίστη του. Ο Πάπας Γρηγόριος ο Μέγας ή Διάλογος (540-604) υπήρξε ο πρώτος σημαντικός Πάπας του Μεσαίωνα, ο οποίος σε μια ταραγμένη ιστορική περίοδο, θα αναλάβει δράση για την ενότητα της Εκκλησίας, ισχυροποιώντας τον παπικό θεσμό.

Σημαντικό ρόλο έπαιξαν και τα μοναστήρια στην Ιρλανδία με την καλλιέργεια της ελληνικής γλώσσας. Από εκεί ήρθαν σημαντικοί Κέλτες άγιοι και ιεραπόστολοι στη Βρετανία τον 5^ο και 6^ο αιώνα, από την οποία πάλι έφυγαν με τη σειρά τους άλλοι που πήγαν σε ειδωλωλατρικά φύλα που είχαν μείνει στην ευρωπαϊκή ήπειρο, όπως οι Σάξονες.

Αντίπαλες θρησκευτικές και φιλοσοφικές θεωρίες:

«Οι Κέλτες είναι μια ομάδα Ινδοευρωπαϊκών λαών που ιστορικά εμφανίστηκε σε περιοχές της Ευρώπης και της Μικράς Ασίας. Παρά τις ομοιότητές τους δε μας επιτρέπεται να μιλάμε για μία φυλή, έθνος ή εθνότητα, ούτε πολύ περισσότερο για κάποιο κελτικό κράτος με τη σύγχρονη έννοια του εθνικού κράτους. Οι ιστορικές Κελτικές ομάδες περιλάμβαναν πολυάριθμες φυλές, με πιο γνωστές τους Γαλάτες [...]». (Πηγή: Wikipedia – άρθρο «Κελτικός πολιτισμός», ενότητα «Θρησκεία», https://el.wikipedia.org/wiki/Κελτικός_πολιτισμός#Θρησκεία, πρόσβαση: 7/7/2025)

Ιστοεξερεύνηση: Με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού, να αναζητήσετε περισσότερες πληροφορίες για τους παραπάνω Πατέρες της Εκκλησίας ή για Κέλτες αγίους (όπως ο άγιος Κέβιν, η αγία Μπριτζίτ κ.ά.) και τον ρόλο που έπαιξαν στην εδραίωση και διαμόρφωση του Δυτικού Χριστιανισμού.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Η ανακήρυξη του Καρλομάγνου, (πέθανε το 814) σε αυτοκράτορα του δυτικού κράτους το 800 μ.Χ. συμβάλλει, ώστε το μεγαλύτερο μέρος της Δυτικής Ευρώπης να ξαναγίνει και πάλι ένα ενιαίο κράτος. Η εξέλιξη αυτή προκάλεσε την έντονη ανησυχία αλλά και αντίδραση του βυζαντινού αυτοκράτορα, ενώ έδωσε και ώθηση στην *Καρολίγγεια Αναγέννηση**, μια περίοδο πολιτιστικής και πνευματικής προόδου του Δυτικού Χριστιανισμού, ο οποίος βρήκε στο πρόσωπό του έναν ισχυρό πολιτικό προστάτη. Η επεκτατική

πολιτική του Καρλομάγνου εναντίον της Ανατολής έμελλε να προκαλέσει εντάσεις με τις Εκκλησίες της Ανατολής, οδηγώντας σταδιακά στο μεγάλο Σχίσμα του 1054 μ.Χ.

*Η στέψη του Καρλομάγνου (αριστερά)
Ο χάρτης της δυτικής Ευρώπης την εποχή του Καρλομάγνου (δεξιά)*

Δραστηριότητα: Ο Καρλομάγνος θεωρείται πατέρας της ευρωπαϊκής ιστορίας. Μπορείτε να σκεφτείτε γιατί; Για την απάντησή σας θα σας βοηθήσει το ηχητικό αρχείο που θα βρείτε εδώ:

Ο Καρλομάγνος, ο πατέρας της Ευρώπης:

Το βιβλίο μάς μιλάει

Μια από τις πολλές προσωπικότητες που σφράγισαν την ιστορία του δυτικού Χριστιανισμού υπήρξε κι ο Θωμάς Ακινάτης (1225-1274). Αυτός προσπάθησε να συνθέσει τη λογική με την πίστη, φέρνοντας σε διάλογο την αριστοτελική φιλοσοφία με τη χριστιανική πίστη. Έτσι, διαμόρφωσε το σύστημα του σχολαστικισμού που θα επηρεάσει συνολικά την πορεία του Δυτικού Χριστιανισμού και της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας μέχρι και σήμερα.

Ο Θωμάς Ακινάτης, ο αποκαλούμενος και doctor angelicus

«Σχολαστικισμός ονομάζεται το θεολογικό και φιλοσοφικό ρεύμα, που άκμασε από τον 12ο ως τον 14ο αιώνα στην ευρωπαϊκή Δύση, στον χώρο της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας και αποσκοπούσε στη συμφιλίωση της φιλοσοφίας που αναπτύχθηκε από τους αρχαίους κλασικούς φιλοσόφους, όπως ο Αριστοτέλης και ο Πλάτωνας, με τη μεσαιωνική θεολογία. Βασικό χαρακτηριστικό της σχολιαστικής θεολογίας ήταν η μεθοδική χρήση της λογικής για τη συστηματοποίηση, επεξεργασία και θεμελίωση των θεολογικών δογμάτων». (Πηγή: Wikipedia, άρθρο «Σχολαστικισμός», <https://el.wikipedia.org/wiki/Σχολαστικισμός>, πρόσβαση: 7/7/2025)

Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου: Να σκεφτείτε ατομικά, να συζητήσετε ανά δυάδες και στη συνέχεια να μοιραστείτε στην ολομέλεια της τάξης σας τις σκέψεις σας σχετικά με τα προβλήματα που είχαν να αντιμετωπίσουν, αφενός οι Πατέρες της Εκκλησίας και αφετέρου ο Καρλομάγνος στη Δύση, ο καθένας στην εποχή του. Τι προβλήματα πιστεύετε ότι θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν στη σημερινή εποχή; Να σημειώσετε τις απαντήσεις σας στον πίνακα παρακάτω ή στο τετράδιό σας.

Πρόσωπα	Προβλήματα της εποχής εκείνης	Σύγχρονα προβλήματα

Σταθμοί μάθησης: Ο/Η εκπαιδευτικός δημιουργεί σταθμούς μάθησης με τα παρακάτω κείμενα. Κάθε σταθμός επεξεργάζεται ένα ιδιαίτερο θέμα που συνδέεται με τα υπόλοιπα. Αφού χωριστείτε σε ομάδες (ανάλογα με τη δύναμη της τάξης σας), να περιηγηθείτε ανά δέκα λεπτά ή για όσο χρόνο χρειάζεται από σταθμό σε σταθμό με σκοπό να συλλέξετε όσες πληροφορίες χρειάζονται για βασικά γεγονότα και πρόσωπα στην εξέλιξη του Δυτικού Χριστιανισμού. Να παρουσιάσετε στο τέλος τα αποτελέσματα στην ολομέλεια. Εναλλακτικά, μπορείτε κάθε ομάδα σε συνεργασία με τις άλλες να υπογραμμίζετε σε κάθε κείμενο τις απαραίτητες πληροφορίες.

Κείμενο 1: Δυστυχώς το Σχίσμα του 1054 μεταξύ Ανατολής και Δύσης δε θα ήταν και το τελευταίο. Σταδιακά στο πλαίσιο του Δυτικού Χριστιανισμού δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για ένα ακόμη Σχίσμα στο σώμα της Εκκλησίας. Κάποιες πρακτικές της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας (λ.χ. τα συγχωροχάρτια), οι υπερβολές

στον τρόπο άσκησης της παπικής εξουσίας, αλλά και η επικυριαρχία του Φράγκου αυτοκράτορα, προκάλεσαν την αντίδραση των γερμανικών κυρίως, πληθυσμών. Ο Καθολικός μοναχός και θεολόγος Μαρτίνος Λούθηρος θυροκόλλησε στις 31 Οκτωβρίου 1517 στον ναό της Βιτεμβέργης έναν κατάλογο με 95 θέσεις με τις οποίες διαμαρτυρόταν εναντίον των υπερβολών αυτών. Μετά από πολλές αντεγκλήσεις μεταξύ του Πάπα, του αυτοκράτορα Καρόλου Ε΄ εναντίον του Λούθηρου, τελικά υπήρξε συμβιβασμός με την υπογραφή της Ειρήνης της Αυγούστας (1555). Το γεγονός αυτό, ωστόσο, δεν απέτρεψε τις αιματηρές συγκρούσεις μεταξύ Ρωμαιοκαθολικών και Προτεσταντών (όπως ονομάστηκαν οι οπαδοί του Λουθήρου), οι οποίες οδήγησαν στον γενικευμένο τριακονταετή πόλεμο* (1618-1648) με καταστροφικές επιπτώσεις για όλη την Ευρώπη, μέχρι την υπογραφή της Συνθήκης της Βεσφαλίας* (1648). (των συγγραφέων)

Κείμενο 2: Με τη σύγκληση της Α΄ Βατικανής Συνόδου (1869-1870), καθιερώνεται μεταξύ άλλων ως δόγμα το παπικό αλάθητο, θεωρώντας ότι με τον τρόπο αυτό θα μπορέσει να ανατρέψει τη ροή των ιστορικών μεταβολών της εποχής. Εξίσου σημαντική για την ιστορία του Δυτικού Χριστιανισμού θεωρείται και η Β΄ Σύνοδος του Βατικανού (1962-65), η οποία υπήρξε μια προσπάθεια της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας μετά τους δύο Παγκοσμίους Πολέμους και την ιδεολογική αντιπαράθεση Ανατολής και Δύσης να διαλεχθεί με τις κατακτήσεις του σύγχρονου κόσμου, συμβάλλοντας αποφασιστικά στην αναγέννηση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. (των συγγραφέων)

Κείμενο 3: Από την πλευρά της, η Μεταρρύθμιση θα οδηγηθεί στην πολυδιάσπαση. Οι οπαδοί του Λούθηρου θα διαμορφώσουν τη λεγόμενη «λουθηρανική Εκκλησία» με επίκεντρο κυρίως τη Γερμανία, τις σκανδιναβικές χώρες, αλλά και τις Η.Π.Α. Σύντομα, ωστόσο, θα δημιουργηθεί ένας νέος μεγάλος κλάδος, η Εκκλησία των Καλβινιστών, με ηγέτη τον Ελβετό μεταρρυθμιστή Ιωάννη Καλβίνο (1509-1564), με σημαντική παρουσία στην Ελβετία, την Ολλανδία και το Βέλγιο. (των συγγραφέων)

Κείμενο 4: Μια νέα τάση θα εμφανιστεί ήδη από τον 13ο αιώνα με τον Ιωάννη Ουίκλιφ (1320-1384). Πρόκειται για την Αγγλικανική Εκκλησία, η οποία βρίσκεται κάπου στη μέση μεταξύ Ρωμαιοκαθολικών και Λουθηρανών. Σήμερα, οι προτεσταντικές ομολογίες είναι αναρίθμητες, ειδικά στις Η.Π.Α. Αν και όλες μοιράζονται τα βασικά πιστεύω της Μεταρρύθμισης του 16ου αιώνα (προτεραιότητα της ατομικής πίστης για τη σωτηρία του ανθρώπου και της αυθεντίας της Αγίας Γραφής, απλές τελετές, όχι εικόνες κ.ά.), ωστόσο διαφοροποιούνται στα επιμέρους στοιχεία, διαμορφώνοντας έτσι διαφορετική πνευματικότητα και πρακτικές. (των συγγραφέων)

Πορτραίτο του Ιωάννη Ουίκλιφ, ιδρυτή της Αγγλικανικής Εκκλησίας (περ. 1828)

Χρονογραμμή: Να συμπληρώσετε τα κενά σε σχέση με βασικούς σταθμούς στην πορεία του δυτικού Χριστιανισμού στη διαδραστική χρονογραμμή εδώ:

Στόχος: Ο/Η εκπαιδευτικός σχηματίζει σε χαρτόνι ή στον πίνακα ομόκεντρους κύκλους (στόχο). Οι κύκλοι χωρίζονται με ακτίνες σε 4 κομμάτια και σε κάθε τμήμα του διαμοιρασμένου στόχου, γράφεται κάτι από τα παρακάτω: το βρήκα ενδιαφέρον/ μου γέννησε ερωτήματα/ με βοήθησε να αλλάξω στάση / απέκτησα νέες γνώσεις. Να σημειώσετε με (διαφορετικό χρώμα) μαρκαδόρου ή μικρά αυτοκόλλητα στο αντίστοιχο μέρος τη γνώμη σας, θετική όσο πιο κοντά στο κέντρο του κύκλου και αρνητική όσο πιο κοντά στην εξωτερική περιφέρεια.

Σύνοψη. Να χαρακτηρίσετε καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις ως **Σωστή (Σ)** ή **Λανθασμένη (Λ)**

1. Ο Καρλομάγνος θεωρείται ο πατέρας της Ευρώπης.	Σ	Λ
2. Ο Αυγουστίνος βοήθησε στη σωτηρία του δυτικού ανθρώπου στρέφοντάς τον προς τα υλικά αγαθά.	Σ	Λ
3. Ο Ακινάτης ανέπτυξε μια ιδιαίτερη μορφή προσευχής.	Σ	Λ
4. Η Β΄ Βατικανή Σύνοδος συνέβαλε στην περαιτέρω αποξένωση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας από τα προβλήματα του κόσμου.	Σ	Λ
5. Ο Λούθηρος ήταν το πρόσωπο εκείνο που προκάλεσε την Αναγέννηση της δυτικής τέχνης.	Σ	Λ
6. Ο Καλβίνος, όπως και ο Ουίκλιφ, είναι σύγχρονοι άγιοι της Ορθόδοξης Εκκλησίας.	Σ	Λ

Β' Θεματικό Πεδίο: Χριστιανισμός στην Ανατολή και τη Δύση

8. Όψεις θεολογίας και ζωής στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία σήμερα

Πάπας, Β' Βατικανή Σύνοδος, θεολογία της απελευθέρωσης

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να αναγνωρίζετε βασικά χαρακτηριστικά από τη σύγχρονη θεολογία και ζωή της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας.
- Να εξετάζετε πρόσωπα και ιστορίες σχετικά με τις προσπάθειες συνάντησης της Δυτικής Εκκλησίας με τον σύγχρονο κόσμο.

Α) Γνωρίζοντας τους Ρωμαιοκαθολικούς Χριστιανούς

Μαθητής/-τρια μιλάει

«Μόλις είχε ξεκινήσει η νέα σχολική χρονιά και μπήκε στην τάξη η θεολόγος. Μας ζήτησε να γνωριστούμε. Δύο συμμαθήτριές μου, αφού σήκωσαν το χέρι, είπαν ότι είναι Ρωμαιοκαθολικές... Προς στιγμή δεν κατάλαβα, γινόταν και φασαρία, νόμιζα ότι ανήκαν σε κάποια... μουσική μπάντα! Όμως, μετά θυμήθηκα ότι το προηγούμενο βράδυ οι γονείς μου έβλεπαν μια ταινία με τίτλο «οι δύο Πάπες». Μου είπαν ότι μιλούσε για τον αρχηγό της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Όταν ήρθε η σειρά μου, είχα πολλά να ρωτήσω την κυρία...».

Τι θα θέλατε να γνωρίσετε για τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία;

Αφού ρίξετε μια ματιά στις παρακάτω εικόνες, να προσπαθήσετε να αναγνωρίσετε τι απεικονίζουν;

Πάπας (αριστερά)

Κηδεμία του Πάπα Ιωάννη Παύλου Β' με πλήθος (μέση)

Καθεδρικός Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας Αγίου Διονυσίου Αρεοπαγίτη, (τόπος) (δεξιά)

Κείμενο 1: «Ενώ στην πρώτη χιλιετία, παρά τις διαφορές και διενέξεις που εκδηλώθηκαν κατά καιρούς, η Ανατολή και η Δύση διατήρησαν την ενότητά τους, μετά το μεγάλο Σχίσμα μεταξύ της Ρώμης και Κωνσταντινουπόλεως το 1054 μ.Χ. οι δύο μεγάλες αυτές παραδόσεις [...] αποξενώθηκαν η μία από την άλλη» (Μητροπολίτη Δημητριάδος και Αλμυρού Ιγνατίου «50 χρόνια από τη συγκρότηση της Β' Βατικανής Συνόδου: Σκέψεις ενός Ορθόδοξου Επισκόπου»).

Κείμενο 2: «Πολλά είναι αυτά που με κρατάνε κοντά στη (δυτική) Εκκλησία. Η μεγάλη διαφορετικότητα των ανθρώπων και των εθνών που την αποτελούν [...], όπως και η εξουσία της, επικυρωμένη από θαύματα, από την ελπίδα, από την αγάπη, και η οποία έχει καθιερωθεί εδώ και αιώνες. Η αποστολική διαδοχή επίσης με κρατάει, με κεφαλή την έδρα του αποστόλου Πέτρου [δηλ. τη Ρώμη], στην οποία ο Κύριος, μετά την Ανάστασή Του, έδωσε την ευθύνη να φροντίζει τους πιστούς Του, μέσω του τωρινού Επισκόπου Ρώμης » (Αυγουστίνου, Contra Epistolam Manichaei Quam Vocant Fundamenti Lincus Unus, cap. 4.5 (μετάφραση των συγγραφέων).

Λέξεις, σκέψεις στη σειρά: Αφού μελετήσετε τα παραπάνω κείμενα, να διατυπώσετε σε ένα χαρτί τη γνώμη ή τη σκέψη σας σχετικά με στοιχεία που αφορούν στη θεολογία και τη ζωή της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Ποια αντίληψη σχηματίζετε για τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία; Τα χαρτιά στερεώνονται με μανταλάκια σε ένα κορδόνι/σχοινί που έχει κρεμαστεί στην τάξη, ώστε όλοι/-ες να μπορούν να τα διαβάσουν και να τα συζητήσουν.

Βλέπω-ισχυρίζομαι-αναρωτιέμαι-διερωτώμαι:

- Τι βλέπετε στις παραπάνω εικόνες;
- Τι σκέφτεστε γι' αυτό που βλέπετε;
- Τι είναι αυτό που σας κάνει να αναρωτιέστε;
- Τι θα θέλατε να μάθετε περισσότερο;

Εικόνες από τη σύγχρονη ζωή της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας:

Το βιβλίο μάς μιλάει

Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία έχει επικεφαλής τον Πάπα Ρώμης. Θεωρείται διάδοχος του αποστόλου Πέτρου, ο οποίος μαρτύρησε στη Ρώμη και από την εποχή εκείνη παραμένει ο μόνος ηγέτης της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας.

Στον παρακάτω πίνακα ή στο τετράδιό σας να συμπληρώσετε σημαντικά πρόσωπα, σπουδαία γεγονότα, βασικές ιδέες που αφορούν στη θεολογία και τη ζωή της Καθολικής Εκκλησίας σήμερα. Για να απαντήσετε, θα σας βοηθήσει το κείμενο που ακολουθεί.

Πρόσωπα	Γεγονότα	Ιδέες

Ρωμαιοκαθολικοί χριστιανοί ζουν σήμερα σε όλον τον κόσμο και κυρίως στην Ευρώπη (Ιταλία, Ισπανία, Βέλγιο, Πολωνία κ.ά.) τη Βόρεια και Νότια Αμερική, αλλά και στη Νοτιοανατολική Ασία (Φιλιππίνες).

Δάσκαλος σε ρόλο: Ο/Η εκπαιδευτικός υποδύεται έναν ρεπόρτερ που παρευρισκόταν στη βασιλική του Αγίου Πέτρου για να παρακολουθήσει από κοντά τις εργασίες της Β΄ Βατικανής Συνόδου. Για να δούμε τι έχει να μας πει.

Μετά από τους δύο Παγκόσμιους Πολέμους, η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία αναθεώρησε τη σχέση της με τον κόσμο. Με τη Β΄ Βατικανή Σύνοδο, η οποία συγκλήθηκε από τον Πάπα Ιωάννη τον 23ο (και έκλεισε από τον Πάπα Παύλο τον 6ο) καθώς διήρκεσε περίπου τρία χρόνια (1962-65) στην περίφημη βασιλική του Αγίου Πέτρου στη Ρώμη και τη συμμετοχή περισσότερων από 2.000 Ρωμαιοκαθολικών επισκόπων, η Εκκλησία αναζήτησε τρόπους ανοίγματος και διαλόγου με τα προβλήματα του σύγχρονου κόσμου, κάνοντας ταυτόχρονα την απαραίτητη αυτοκριτική της. Στη Σύνοδο αυτή είχαν προσκληθεί και Ορθόδοξοι παρατηρητές, κάτι πρωτοφανές για την εποχή.

Από τις πιο σημαντικές αποφάσεις ήταν: η κατάργηση της λατινικής γλώσσας και η υιοθέτηση των εθνικών γλωσσών στη λατρεία, η έναρξη του «διαλόγου της αγάπης» με τους άλλους χριστιανούς, η αναβάθμιση του ρόλου της Συνόδου στη λήψη των αποφάσεων αλλά και της θέσης του λαού και ειδικά των γυναικών, η εναρμόνιση με τις διακηρύξεις για τη θρησκευτική ελευθερία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.), το έμπρακτο ενδιαφέρον για τα κοινωνικά θέματα κ.ά.

Αντιλογίες: Να δημιουργήσετε δύο ομάδες, την ομάδα του λόγου και την ομάδα του αντιλόγου. Η πρώτη ομάδα υποστηρίζει ότι η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία πρέπει να ανοιχτεί στις προκλήσεις του σύγχρονου κόσμου και η ομάδα του αντιλόγου ότι πρέπει να μείνει προσκολλημένη στις αντιλήψεις του παρελθόντος. Αφού συντάξετε τα επιχειρήματά σας, τα παρουσιάζετε και μπορείτε να θέσετε ερωτήματα στην άλλη ομάδα. Στη συνέχεια, γίνεται συζήτηση στην ολομέλεια. Στη δραστηριότητα θα σε βοηθήσουν τα παραπάνω κείμενα, όπως και το διαδραστικό γλωσσάρι εδώ:

Βασικές περίοδοι της ευρωπαϊκής Ιστορίας:

Εργασίες της Β΄ Βατικανής Συνόδου στη βασιλική του Αγίου Πέτρου

Ο «Διάλογος της αγάπης» μεταξύ Καθολικής και Ορθόδοξης Εκκλησίας ξεκίνησε μετά το τέλος της Β΄ Βατικανής Συνόδου και τη συνάντηση Πάπα Ρώμης Παύλου του 6ου και Οικουμενικού Πατριάρχη Αθηναγόρα στα Ιεροσόλυμα (1965). Ενώ μέχρι τότε επικρατούσε κλίμα καχυποψίας και έχθρας μεταξύ των δύο Εκκλησιών, αρχίζει σταδιακά μια περίοδος προσέγγισης με βάση την κοινή πίστη της αδιαίρετης πρώτης χιλιετίας.

Ας υποθεθεί ότι συμμετείχατε ως παρατηρητές στη Β΄ Βατικανή Σύνοδο. Με ποια, κατά τη γνώμη σας, σύγχρονα θέματα θα έπρεπε να ασχοληθεί η Β΄ Βατικανή σύνοδος; Να αναφέρετε δύο τέτοια θέματα που σας απασχολούν.

.....
.....
.....

Δελτίο Εξόδου: Αφού ολοκληρώσετε τη διδακτική ώρα, να απαντήσετε με συντομία στις παρακάτω ερωτήσεις:

Κάτι καινούριο που έμαθα...

Με δυσκόλεψε...

Χάρηκα που...

Θα εφαρμόσω στη ζωή μου...

Τι ήταν σ' αυτό το μάθημα νέο ή έκπληξη για μένα;

Τι ήταν αυτό που με έκανε να αλλάξω γνώμη μετά την ολοκλήρωση του μαθήματος;

Θα ήθελα ακόμα περισσότερες διευκρινίσεις για...

Σύνοψη: Με βάση όσα ανακαλύψατε σε αυτή τη διδακτική ώρα να σημειώσετε Συμφωνώ (Σ) ή Διαφωνώ (Δ) στο κουτάκι δίπλα σε κάθε πρόταση.

Ο Πάπας Ρώμης είναι ο επικεφαλής της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας και διάδοχος του Αποστόλου Πέτρου.

Η Α' Βατικανή Σύνοδος δε συνέβαλε στον συγκεντρωτισμό της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας.

Η Β' Βατικανή Σύνοδος αναβάθμισε τη θέση του λαϊκού στοιχείου στην Εκκλησία.

Το παπικό πρωτείο αποφασίστηκε στην Α' Βατικανή Σύνοδο.

Ο «διάλογος της αγάπης» με τις άλλες Εκκλησίες υπήρξε από τις σημαντικότερες αποφάσεις της Β' Βατικανής Συνόδου.

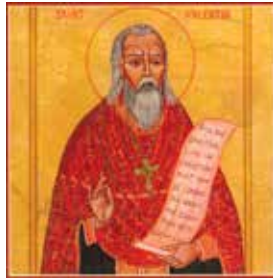
*Εθνόσημο του κράτους του Βατικανού
(έδρα του Πάπα Ρώμης)*

Β) Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία σήμερα

Μαθητής/-τρια μιλάει

Πέρσι τα Χριστούγεννα πήγα με την οικογένειά μου στη Ρώμη. Δεν μπορώ να περιγράψω πόσο όμορφα πέρασα! Επισκεφτήκαμε και την πλατεία του Αγίου Πέτρου στο Βατικανό. Βασικά, προσπαθήσαμε [...] αλλά δεν μπορέσαμε να πάμε πολύ κοντά γιατί είχε συγκεντρωθεί απίστευτο πλήθος κόσμου να ακούσει τον Πάπα. Περιμένοντας για να δούμε τι θα γίνει, παρατηρούσα γύρω μου άνδρες ντυμένους με μανδύα και σανδάλια και γυναίκες που έμοιαζαν σαν νοσοκόμες [...] Ε, αυτό ήταν! Μόλις θα επιστρέφαμε πίσω στο σχολείο είχα πολλές ερωτήσεις να κάνω στην καθηγήτρια...

Συνδέω, προεκτείνω, πρωτοτυπώ:

Να επεξεργαστείτε σε ομάδες τις παραπάνω εικόνες μέσα από τα ακόλουθα ερωτήματα: α) Με ποιον τρόπο συνδέονται οι πληροφορίες που παρουσιάζονται με ό,τι ήδη γνωρίζετε; β) Με ποιο τρόπο μπορείτε να προεκτείνετε αυτήν την ιδέα στο σήμερα; γ) Σκεφτείτε μια πρωτότυπη σύνδεση.

Κείμενο 1: «Ο Φραγκίσκος υποδεικνύει έναν τρόπο για τη φροντίδα του κοινού μας σπιτιού: την "οικολογική μεταστροφή". Αυτή απαιτεί αλλαγή νοοτροπίας και δέσμευση πως θα εργαστούμε για την ανθεκτικότητα των ανθρώπων και των οικοσυστημάτων. Αυτή η μεταστροφή απαιτεί να έχουμε ένα αίσθημα "ευγνωμοσύνης" για τη δημιουργία (την πλάση), το στοργικό και γενναιόδωρο δώρο του Θεού. Είναι απαραίτητο να αναγνωρίσουμε ότι είμαστε ενωμένοι μεταξύ μας αλλά και με τα υπόλοιπα πλάσματα του κόσμου. Επίσης, είναι ανάγκη να αντιμετωπίζουμε τα περιβαλλοντικά προβλήματα όχι ως μεμονωμένα άτομα, αλλά με αλληλεγγύη ως κοινότητα» (Πάπας Φραγκίσκος, «Ας αντιμετωπίσουμε τους κλιματικούς κινδύνους μειώνοντας τις εκπομπές»).

Κείμενο 2: «Χριστιανοί, μην απατάσθε! Χριστιανοί έχετε μια δύναμη πολύ μεγαλύτερη από οποιαδήποτε πολιτική ομάδα, από οποιαδήποτε οργάνωση που δε λαμβάνει υπόψη της παρά μόνο γήινα πράγματα! [...] Η Εκκλησία δεν ταυτίζεται με καμιά από αυτές τις δυνάμεις, αλλά τις εμπνέει και λέει στους ανθρώπους: αγωνιστείτε, αλλά χωρίς να χάνετε την προοπτική που σας δείχνω [...] Αφού έχετε το σχέδιο της Βασιλείας των ουρανών, με την πίστη στον βασιλιά και αναστημένο Χριστό, γιατί γίνεστε σκλάβοι των ιδεολογιών της γης; Γιατί πιστεύετε ότι ο χριστιανός αξίζει λιγότερο από την πολιτική; [...] Γιατί πρέπει να γίνεστε σκλάβοι των άλλων; [...] Ο χριστιανός είναι ο μεγαλύτερος επαναστάτης που υπάρχει, γιατί δεν υποτάσσεται σε καμιά γήινη ιδεολογία [...]» (Όσκαρ Ρομέρο, Ο ποιμένας μπροστά στα γεγονότα, εκδ. Μήνυμα, Αθήνα 1995, σ. 42-43).

Σκέψου, Συζητήσε, Μοιράσου: Με αφετηρία τα παραπάνω κείμενα να στοχαστείτε ατομικά, υπογραμμίζοντας φράσεις που αναφέρονται σε κάποιο σύγχρονο ζήτημα που αντιμετωπίζει σήμερα ο κόσμος. Στη συνέχεια, να συζητήσετε σε δυάδες και να καταγράψετε τις απαντήσεις σας για το πώς αντιμετωπίζονται τα θέματα αυτά. Στο τέλος, να συζητήσετε τα συμπεράσματά σας στην ολομέλεια. Ποιες σκέψεις κάνετε σχετικά με τη θέση των Ρωμαιοκαθολικών Χριστιανών στον σύγχρονο κόσμο;

Κείμενο 1: Από πολύ νωρίς (6^{ος} αιώνας), στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία δημιουργήθηκαν πολλά μοναστικά τάγματα, τα οποία συνέβαλαν στην ανάπτυξη του μορφωτικού επιπέδου του λαού και στη διάδοση της χριστιανικής πίστης. Τα περισσότερα διέθεταν μια ορισμένη αποστολή (κοινωνική εργασία, φιλανθρωπικό έργο, εκπαίδευση, ιεραποστολή). Μεταξύ αυτών τα πιο σημαντικά ήταν: το Τάγμα των Αυγουστινιανών, των παραδοσιακών Βενεδικτίνων (με ιδεώδες την προσευχή και την εργασία), των Φραγκισκανών (με ιδεώδες την απόλυτη φτώχεια), των Δομηνικανών (με ιδεώδες την αποστολική φτώχεια σε συνδυασμό με τη θεολογική σπουδή) οι Καπουτσίνι, κ.ά. («Δυτικά θρησκευτικά τάγματα»).

Στη γνωριμία με τα μοναστικά τάγματα θα σας βοηθήσει και η συλλογή εικόνων εδώ:

Κείμενο 2: Η θεολογία της απελευθέρωσης: Πρόκειται για κίνημα της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, το οποίο εμφανίζεται στα μέσα του 20ού αιώνα στις χώρες της Λατινικής Αμερικής. Αν και συχνά η επίσημη Εκκλησία δε συμφωνούσε με τη δράση τους, πολλοί επίσκοποι, απλοί ιερείς, μοναχοί και θεολόγοι αγωνίστηκαν μαζί με τον λαό για την κοινωνική δικαιοσύνη και την απελευθέρωση των ανθρώπων από κάθε μορφή κακού. Με αφορμή τις συνθήκες εξαθλίωσης που επικρατούσαν στις περιοχές αυτές, το κίνημα προβάλλει την έννοια της δικαιοσύνης, ως το κατεξοχήν γνώρισμα του Θεού, ο Οποίος παρεμβαίνει στην ανθρώπινη ιστορία, ελευθερώνοντας τους ανθρώπους από τα δεινά. Επίσης ο Χριστός παρουσιάζεται ως επαναστάτης, ο οποίος ήρθε για να καταλύσει τα δεσμά της φτώχειας, της εκμετάλλευσης και της δουλείας. Βασικοί εκπρόσωποι του κινήματος είναι μεταξύ άλλων, οι Γκουστάβο Γκουτιέρες (ιδρυτής του κινήματος, 1928), Όσκαρ Ρομέρο (1917-1980, δολοφονήθηκε από ακροδεξιούς παραστρατιωτικούς, ενώ τελούσε τη Θεία Λειτουργία και το 2018 ανακηρύχθηκε άγιος από την Καθολική Εκκλησία), Καμίλο Τόρες (1929-1966). (Ανδρέα Αργυρόπουλου, «Η θεολογία της απελευθέρωσης»).

Η θεολογία της απελευθέρωσης:

Γκουστάβο Γκουτιέρες (αριστερά)
Όσκαρ Ρομέρο (μέση)
Καμίλο Τόρες (δεξιά)

Κείμενο 3: Ο τωρινός Πάπας Φραγκίσκος (εξελέγη το 2013) έχει αναλάβει τα τελευταία χρόνια σημαντικές πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης. Μόλις το 2015 κυκλοφόρησε την περίφημη εγκύκλιο «Δοξασμένος να 'σαι», με την οποία εκφραζόταν η βαθιά ανησυχία της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας για τις συνέπειες της καταστροφής του περιβάλλοντος. Στην εγκύκλιο επικρίνεται το καταναλωτικό πνεύμα, η ανεύθυνη και αλόγιστη ανάπτυξη της εποχής μας, ενώ επισημαίνεται ότι η υπερθέρμανση του πλανήτη αποτελεί ένα από τα πλέον σημαντικά προβλήματα, ενώ τονίζεται η ανάγκη για μια παγκόσμια συνεργασία ενάντια στην κλιματική αλλαγή (περιοδικό Ανοικτοί Ορίζοντες, τεύχος 1055, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2015, επιμέλεια Ειρήνη Κουτελάκη).

Κείμενο 4: «Η Μαρία της Καλκούτας ή Αγία Μαρία Τερέζα υπήρξε μοναχή της Καθολικής Εκκλησίας, με σπουδαίο φιλανθρωπικό έργο στην Ινδία. Στον τόπο καταγωγής της (Καλκούτα αλλά και σε ολόκληρη την Ινδία) άνοιξε σχολεία, νοσοκομεία και ορφανοτροφεία. Ταξίδεψε σε πολλές χώρες του κόσμου βοηθώντας φτωχούς και πεινασμένους στην Αιθιοπία, τα θύματα της πυρηνικής έκρηξης στο Τσερνομπίλ (1986), τα θύ-

ματα του σεισμού στην Αρμενία (1988). Το 1979 τιμήθηκε με βραβείο Νόμπελ Ειρήνης για τη βοήθεια που προσέφερε στους δυστυχισμένους ανθρώπους [...] τα παιδιά και τους πρόσφυγες [...] για τους οποίους εργάστηκε ανιδιοτελώς τόσο πολλά χρόνια, ενώ το 2016 ανακηρύχθηκε αγία της Καθολικής Εκκλησίας από τον Πάπα Φραγκίσκο». (Πηγή: The Norwegian Nobel Committee, Press release – The Nobel Peace Prize 1979, Mother Teresa, 27.10.1979, NobelPrize.org, <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1979/press-release/>, πρόσβαση: 8/7/2025) (Πηγή: Wikipedia, άρθρο «Μητέρα Τερέζα», https://el.wikipedia.org/wiki/Μητέρα_Τερέζα, πρόσβαση: 8/7/2025)

Μητέρα Τερέζα

Ρόλος στον τοίχο: Ρωμαιοκαθολικός μοναχός, Πάπας Φραγκίσκος, Αγία Μαρία Τερέζα. Σε ένα μεγάλο χαρτόνι (ή στον πίνακα) να σχεδιάσετε το περίγραμμα ενός από τα προτεινόμενα πρόσωπα και να το αναρτήσετε στον τοίχο. Ο/Η εκπαιδευτικός καταγράφει έξω από το περίγραμμα διάφορα γνωρίσματα του χαρακτήρα (όνομα, εξωτερικά χαρακτηριστικά κ.ά.). Στη συνέχεια, να γράψετε μέσα στο περίγραμμα σκέψεις ή συναισθήματα του απεικονιζόμενου προσώπου και εκτός του περιγράμματος σκέψεις και συναισθήματα άλλων.

Αφού σκεφτείτε ανθρώπους που είναι ιδιαίτερα επιδραστικοί στην εποχή μας σε διάφορους τομείς, στη συνέχεια να γράψετε τα ονόματά τους στον πίνακα ή στο τετράδιό σας. Να ψηφίσετε στην ολομέλεια και να επιλέξετε τα δυο πιο σημαντικά πρόσωπα. Στη συνέχεια, να συζητήσετε ομοιότητες και διαφορές με τα πρόσωπα που αναφέρονται παραπάνω (Πάπας Φραγκίσκος, Μαρία Τερέζα, Όσκαρ Ρομέρο).

Ονόματα επιδραστικών ανθρώπων	Ομοιότητες	Διαφορές

Επιστολή: Να συντάξετε ένα σύντομο γράμμα (50 λέξεις) γράμμα σε κάποιο πρόσωπο υπαρκτό ή φανταστικό, το οποίο σχετίζεται με τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, ζητώντας να μάθετε ποιες πρωτοβουλίες έχει πάρει η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία για την αντιμετώπιση του bullying ή την κακοποίηση των ζώων.

Σύνοψη. Άσκηση αντιστοίχισης:

Β' Θεματικό Πεδίο: Χριστιανισμός στην Ανατολή και τη Δύση

9. Η Μεταρρύθμιση και οι συνέπειές της

«Επανάσταση», θρησκευτικοί πόλεμοι, ανάδυση σύγχρονης Ευρώπης

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να εντοπίζετε σημαντικά γεγονότα από τη ζωή και τη δράση του Μαρτίνου Λούθηρου και το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο γεννήθηκε ο προτεσταντισμός.
- Να αναδεικνύετε θρησκευτικές διαστάσεις του ρόλου της Μεταρρύθμισης στην πυροδότηση σημαντικών ιστορικών εξελίξεων.

Α) Ο Μαρτίνος Λούθηρος και η Μεταρρύθμιση: ένας επαναστάτης με... αιτία!

Μαθητής/-τρια μιλάει

Θυμάμαι, όταν ήμουν μικρό παιδί, πολλές φορές, όταν γινόταν μια αδικία ή κάτι κακό μπροστά μου οι μεγάλοι μου έλεγαν: «Κάτσε στα αυγά σου, μην μπλέκεσαι, άσε να τα λύσουν οι άλλοι» ή «αν ξαναπείς κακιά κουβέντα, δε θα σ' αγαπάει ο Χριστούλης» (Δέσποινα Ζαμάνη-Σωτήρη Κόλλια, *Χαριτωμένα Θεολογήματα*, εκδ. Εν Πλώ, Αθήνα 2021, σ. 18-19).

Είχα αρχίσει να πιστεύω ότι δε χρειάζεται να αντιδρά κανείς, όταν τον πνίγει το δίκιο του, η συνείδησή του δεν τον αφήνει..., γιατί θα τον τιμωρήσει ο Θεός...

Τι θα ήταν αυτό, το οποίο θα σας έκανε να «σηκωθείτε από τον καναπέ» και να διαμαρτυρηθείτε, να φωνάξετε, να επαναστατήσετε; Τι θα θέλατε να αλλάξετε γύρω σας;

Γκράφιτι σε τοίχο (αριστερά)
Σχολικός εκφοβισμός (δεξιά)

Χιονοστιβάδα: Να στοχαστείτε ατομικά και να καταγράψετε μηνύματα και συνθήματα για θέματα που θα άξιζε κανείς να αγωνιστεί. Στη συνέχεια, να εργαστείτε ανά δυάδες συγκρίνοντας τις σκέψεις σας. Αφού καταγράψετε ομοιότητες και διαφορές, να συνεργαστείτε και με ένα άλλο ζευγάρι. Στο τέλος, οι απόψεις των ομάδων παρουσιάζονται στην ολομέλεια, όπου γίνεται σύνθεση.

Η καθηγήτριά μας στο σημερινό μάθημα μάς μοίρασε τις περίφημες «95 θέσεις» του Λούθηρου... ή τουλάχιστον ένα μέρος από αυτές.

«1. Όταν ο Κύριος μας Ιησούς Χριστός είπε “μετανοείτε” (Μτ. 4, 17), ήθελε ολόκληρη η ζωή των πιστών να είναι μια ζωή μετάνοιας.

4. Η τιμωρία της αμαρτίας διατηρείται όσο παραμένει το μίσος προς το εγώ (δηλαδή, η πραγματική εσωτερική μετάνοια), άρα μέχρι την είσοδό μας στη Βασιλεία των Ουρανών.

5. Ο Πάπας δεν επιθυμεί ούτε είναι ικανός να συγχωρήσει οποιοσδήποτε τιμωρίες, εκτός από εκείνες που έχει επιβάλλει η δική του εξουσία ή εκείνη των εκκλησιαστικών κανόνων.

6. Ο Πάπας δεν μπορεί να συγχωρήσει οποιαδήποτε ενοχή, παρά μόνο δηλώνοντας και δείχνοντας ότι αυτή η ενοχή έχει συγχωρεθεί από τον Θεό. Ή, ακριβέστερα, συγχωρώντας την ενοχή σε περιπτώσεις που επαφίενται στην κρίση του. Αν κάποιος περιφρονήσει το δικαίωμά του να δώσει άφεση στις περιπτώσεις αυτές, ασφαλώς η ενοχή θα παραμείνει ασυγχώρητη.

7. Ο Θεός δεν δίνει άφεση σε κανέναν εκτός και αν την ίδια στιγμή ο άνθρωπος ταπεινωθεί σε όλα τα ζητήματα και δηλώσει υποταγή στον ιερέα, τον εκπρόσωπο Του.

8. Οι εκκλησιαστικοί κανόνες της μετάνοιας επιβάλλονται μόνο στους ζωντανούς και, σύμφωνα με τους ίδιους τους κανόνες, τίποτε δεν μπορεί να επιβληθεί σε όσους έχουν πεθάνει.

31. Εκείνος που εξαγοράζει πράγματι την άφεση με συγχωροχάρτια είναι τόσο σπάνιος όσο εκείνος που έχει πράγματι μετανοήσει. Μάλιστα, είναι εξαιρετικά σπάνιος.

Ελληνική Ευαγγελική Εκκλησία Κατερίνης:

Μπορείτε να δείτε επίσης μια επιλογή από τις 95 θέσεις εδώ:

Ο Μαρτίνος Λούθηρος (1483-1546) το 1529, έργο του Lucas Cranach του πρεσβύτερου

Οι 95 θέσεις γράφτηκαν από τον Μαρτίνο Λούθηρο, εξαιτίας της πρακτικής των συγχωροχαρτίων και στις 31 Οκτωβρίου 1517 θυροκολλήθηκαν από τον ίδιο στον Καθεδρικό Ναό της Βιτεμβέργης. Οι 95 θέσεις θεωρούνται ευρέως, ένας βασικός καταλύτης για την Προτεσταντική Μεταρρύθμιση.

Μελέτη περίπτωσης: Αφού υπογραμμίσετε στις παραπάνω «θέσεις του Λούθηρου» όσα σημεία σας έκαναν εντύπωση σχετικά με την αντίδρασή του απέναντι στον Πάπα, στη συνέχεια να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

Τι αισθήματα σας δημιουργούνται από τις θέσεις του Λούθηρου;

.....
Να δικαιολογήσετε εάν έγινε επαναστάτης με ή χωρίς... αιτία.

.....
Τι ήταν αυτό που πραγματικά τον ενοχλούσε και ήθελε να το αλλάξει;

5 Π και 1 Γ: Φτιάχνοντας την ταυτότητα της Μεταρρύθμισης

Που εμφανίστηκε η Μεταρρύθμιση;

Πότε ξέσπασε;

Ποιο ήταν το βασικό αίτημα;

Ποιοι ήταν οι βασικοί πρωταγωνιστές;

Ποια απόφαση έλαβαν;

Γιατί υπήρξε σημαντική;

Για να συμπληρώσεις τις πληροφορίες της «ταυτότητας», θα σε βοηθήσει το κείμενο που ακολουθεί.

«Το φαγητό είναι πιο σπάνιο από τα χιόνια στις Άλπεις», Γερμανός ποιητής.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Για να γνωρίσουμε καλύτερα τι οδήγησε στην «επανάσταση» του Λούθηρου και τη Θρησκευτική Μεταρρύθμιση, πρέπει να στραφούμε στη γενικότερη δυσарέσκεια που υπήρχε, ειδικά στις γερμανικές χώρες, απέναντι στις υπερβολικές οικονομικές απαιτήσεις του Πάπα που εξουθένωναν τον λαό. Παράλληλα, ο πολυτελής τρόπος διαβίωσης των εκκλησιαστικών αξιωματούχων, η αμάθεια μεγάλου μέρους του κλήρου και ο αυταρχικός τρόπος αντιμετώπισης των πιστών διαμόρφωσαν ένα κλίμα, ιδιαίτερα αρνητικό.

Δείτε εδώ ένα «συγχωροχάρτι»:

Η αφορμή δόθηκε, όταν το 1515, ο Πάπας Λέων ο 3ος έδωσε άδεια για την έκδοση και πώληση των συγχωροχαρτιών. Ο εμπορικός χαρακτήρας της όλης διαδικασίας προκάλεσε την έντονη αντίδραση του Λούθηρου. Μελετώντας με πάθος την Αγία Γραφή είχε πειστεί ότι η άφεση των αμαρτιών και η σωτηρία του ανθρώπου είναι έργο αποκλειστικά του Θεού και όχι αποτέλεσμα κάποιας εμπορικής συναλλαγής ή πολύ περισσότερο των ανθρώπινων έργων.

Τι πιστεύετε ότι αισθάνεται ο Λούθηρος, όταν καρφώνει τις θέσεις του στην πόρτα του ναού; βλ. εικόνα παρακάτω) Έχετε κολλήσει ποτέ στον πίνακα ανακοινώσεων τις αποφάσεις του πενταμελούς συμβουλίου της τάξης σας;

Στις 31 Οκτωβρίου 1517, ο Λούθηρος έπειτα από έντονες διαμαρτυρίες θυροκόλλησε στον ναό των Αγίων Πάντων της Βιτεμβέργης τις 95 θέσεις του, με τις οποίες καταδίκασε τις υπερβολές του Πάπα και της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Ο Πάπας αντέδρασε αφορίζοντας τον Λούθηρο, ο οποίος έκαψε την απόφαση του αφορισμού (βούλλα) το 1520. Ο Λούθηρος κλήθηκε από τον αυτοκράτορα Κάρολο Ε΄ σε απολογία ενώπιον της Δίαιτας (Βουλής) στην πόλη Βορμς, αλλά αρνήθηκε να αλλάξει τις απόψεις του.

Ο Λούθηρος θυροκολλά τις 95 θέσεις του (αριστερά)

Η απολογία του Λούθηρου ενώπιον του αυτοκράτορα (δεξιά)

Τελικά το 1555 με την Ειρήνη της Αυγούστας, ο αυτοκράτορας αναγκάστηκε να συμβιβαστεί και να αναγνωρίσει τη Μεταρρύθμιση, δίνοντας επίσης το δικαίωμα σε κάθε τοπικό ηγεμόνα να υιοθετεί στην περιοχή του το δόγμα που ήθελε. Έτσι σταδιακά, η Ευρώπη αρχίζει να διαιρείται σε κράτη που παραμένουν στην επιρροή του Πάπα και άλλα που ακολουθούν τη Μεταρρύθμιση.

Ανακριτική καρέκλα: Ένας μαθητής ή μια μαθήτρια αναλαμβάνει να υποδυθεί τον ρόλο του Λούθηρου. Οι υπόλοιποι μαθητές/-τριες της τάξης να απευθύνετε είτε ατομικές είτε ομαδικές ερωτήσεις με σκοπό να μπορέσετε να κατανοήσετε όσο καλύτερα γίνεται τους λόγους της συμπεριφοράς του.

Σκέψου, Συζήτησε ανά 2 και ανά 4, Μοιράσου:

Αφού στοχαστείτε ατομικά, στη συνέχεια να συζητήσετε και να γράψετε σε ζεύγη 5 θέσεις όπως αυτές του Λούθηρου, όπου θα αναφέρεστε σε πράγματα τα οποία θεωρείτε ότι χρειάζεται να αλλάξουν άμεσα στον τρόπο λειτουργίας του σχολείου (στην τάξη σας, στο ευρύτερο σχολικό περιβάλλον). Στη συνέχεια, να συζητήσετε ανά τέσσερις τις θέσεις των ομάδων και να καταλήξετε σε σύνθεση. Να παρουσιάσετε τις θέσεις που καταλήξατε ανά τετράδα στην ολομέλεια και να θυροκολλήσετε τις θέσεις που θα επιλέξετε ως ολομέλεια στην πόρτα της τάξης σας.

Εξατομίκευση: Αν θα έπρεπε να θυροκολλήσετε μια λίστα από 10 θέσεις έξω από το δωμάτιό σας, ποιες θα ήταν αυτές;

ΑΒΓ: Με αφετηρία όσα ανακαλύψατε στο σημερινό μάθημα, να χρησιμοποιήσετε, ατομικά ή ομαδικά, τα γράμματα του αλφάβητου ή μια λέξη για να δημιουργήσετε μια λίστα με λέξεις ή μικρές φράσεις που περιγράφουν τα βασικά σημεία από τη ζωή του Λούθηρου και το ιστορικό πλαίσιο της εποχής του.

Αφίσα από ταινία αφιερωμένη στον Λούθηρο

Σύνοψη: Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση υπογραμμίζοντας τη λέξη που ταιριάζει.

1. Ο Λούθηρος έγραψε 95/85/75 θέσεις για να καταγγείλει την αυθαιρεσία του Πάπα Ρώμης.
2. Η Θρησκευτική Μεταρρύθμιση/Αντιμεταρρύθμιση/Επανάσταση ξέσπασε αρχικά στην Ιταλία όπου ήταν και η έδρα του Πάπα Ρώμης.
3. Τα συγχωροχάρτια ήταν χαρτάκια που έγραφαν οι πιστοί και τα έδιναν στην εκκλησία υπέρ υγείας/αναπαύσεως/άφεσης των αμαρτιών των ίδιων και των μελών της οικογένειάς τους.
4. Με τη συνθήκη της Αυγούστας/του Μιλάνου/της Βιτεμβέργης, η Μεταρρύθμιση αναγνωρίστηκε από τον Γερμανό αυτοκράτορα και έτσι διαδόθηκε και σε άλλα κράτη της Ευρώπης.

Β) Ο ρόλος της Μεταρρύθμισης στην Ιστορία

Μαθητής/-τρια μιλάει

«Όταν θυροκολλήσαμε στην πόρτα της τάξης μας τις δέκα θέσεις για το πώς θα πρέπει να λειτουργεί η τάξη και το σχολείο μας, μαθητές και μαθήτριες από άλλες τάξεις παραξενεύτηκαν. Μας θεωρούσαν υπερβολικούς, μας έλεγαν... ότι το κάνουμε για επίδειξη...»

Άλλοι πάλι το είδαν με θετικό μάτι και έκαναν και εκείνοι το ίδιο στην τάξη τους. Μετά τη θυροκόλληση των θέσεών μας, τίποτε στο σχολείο και την τάξη μας δεν θα ήταν πάλι το ίδιο...».

Αν η τάξη σας έκανε τη δική της επανάσταση, ποιες πιστεύετε θα ήταν οι αντιδράσεις των άλλων τάξεων; Τι πιστεύετε ότι θα μπορούσε να αλλάξει στη λειτουργία της τάξης και του σχολείου σας από μια τέτοια... επανάσταση;

Έντεχνος συλλογισμός (βλέπω-ισχυρίζομαι-αναρωτιέμαι-διερωτώμαι):

Τι παρατηρείτε στις παρακάτω εικόνες;

Τι σκέφτεστε γι' αυτά που βλέπετε;

Τι συμπεράσματα θα μπορούσατε να βγάλετε σχετικά με τις πρώτες επιπτώσεις της Μεταρρύθμισης;

Έφημερίδα τοίχου: Σε ένα μεγάλο χαρτόνι ή χαρτί μέτρου να ετοιμάσετε ένα πλακάτ σε μορφή και ύψος εφημερίδας, όπου θα σημειώσετε κεντρικές έννοιες, γεγονότα και πρόσωπα γύρω από τις συνέπειες της Μεταρρύθμισης. Στην προσπάθεια αυτή θα σας βοηθήσει η επεξεργασία του κειμένου που ακολουθεί. Στη συνέχεια, να το κολλήσετε στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης σας.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Μετά το ξέσπασμα της Μεταρρύθμισης, η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία αντέδρασε με τη λεγόμενη *Αντι-μεταρρύθμιση**. Βλέποντας ότι έχανε την επιρροή της στον κόσμο, προσπάθησε με την ίδρυση μοναχικών ταγμάτων (κοινότητες μοναχών που είχαν ως βασική αποστολή τη διάδοση της Ρωμαιοκαθολικής πίστης), την Ιερά Εξέταση και τη λογοκρισία (λίστα απαγορευμένων βιβλίων) να περιορίσει τη διάδοση των ιδεών της Μεταρρύθμισης.

Ιστοεξερεύνηση: Έχετε ακούσει τη φράση «κυνήγι μαγισσών»; Να αναζητήσετε πληροφορίες για συγκεκριμένες περιπτώσεις αλλά και το σημερινό νόημα της φράσης.

Η Αντι-μεταρρυθμιστική προσπάθεια της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας κορυφώθηκε σε θεσμικό επίπεδο με τη Σύνοδο του Τρέντο (1545-1563), η οποία καταδίκασε τις μεταρρυθμιστικές ιδέες ως αιρετικές. Η σκληρή αντίδραση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, παράλληλα με τη γρήγορη διάδοση

των ιδεών της Μεταρρύθμισης, οδήγησε σε αιματηρές συγκρούσεις. Οι Γαλλικοί θρησκευτικοί Πόλεμοι (1562-1598)* κατέληξαν στη σφαγή δύο χιλιάδων προτεσταντών τη Νύκτα του Αγίου Βαρθολομαίου* (24 Αυγούστου 1572), μέχρι την κήρυξη της ειρήνης με το Διάταγμα της Νάντ (1598). Παρόμοια και ο Τριακονταετής Πόλεμος* που ξέσπασε στην Κεντρική Ευρώπη (1618-1648) ως αποτέλεσμα της προσπάθειας Γερμανών αυτοκρατόρων να επαναφέρουν τη θρησκευτική ενότητα με βάση την υπακοή στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία. Αυτός ολοκληρώθηκε με τη Συνθήκη της Βεσφαλίας* (1648).

Η Σύνοδος του Τρέντο

Μπορείτε να ανακαλύψετε τη σημασία των όρων με αστερίσκο εδώ:

Οι εξελίξεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα τη διάσπαση της θρησκευτικής ενότητας της Ευρώπης, τον κλονισμό του κύρους της θεσμικής Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, αλλά και τη σταδιακή ανάδυση των εθνικών κρατών και των ιδεών του Διαφωτισμού. Την ίδια στιγμή, η Μεταρρύθμιση κέρδισε έδαφος, δίνοντας μεγαλύτερη ελευθερία και αξία στο άτομο, συμβάλλοντας στην οικονομική ευημερία, τη σταδιακή επικράτηση φιλελεύθερων ιδεών, την ανάπτυξη των επιστημών, τον μερικό περιορισμό της μεγαλο-ιδιοκτησίας και τη γενικότερη ανατροπή του μεσαιωνικού αυταρχικού κοσμοειδώλου.

Απεικόνιση της υπογραφής της συνθήκης της Βεσφαλίας. Χέρραρντ τερ Μπορχ - Geheugen van Nederland

Μπορείτε να ερευνήσετε με περισσότερες λεπτομέρειες την επίδραση της Μεταρρύθμισης στην ανάδυση της επιστήμης εδώ: (Πηγή: Harrison, P., «Ο Προτεσταντισμός και η γένεση της επιστήμης», μτφρ. Α. Κακουλίδης & Γ. Γρηγοράκης, Antifono.gr, <https://antifono.gr/o-protestantismos-kai-h-geneση-tης-επι/>, πρόσβαση: 7/7/2025)

Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου:

Μπορείτε να φανταστείτε πώς θα ήταν η Ευρώπη σήμερα, εάν δεν είχε συμβεί η Μεταρρύθμιση και ό,τι επακολούθησε; Με αφετηρία ό,τι ανακαλύψατε μέχρι τώρα, να στοχαστείτε ατομικά, να συζητήσετε σε δυάδες και να μοιραστείτε με συντομία την άποψή σας στην ολομέλεια της τάξης σας. Μπορείτε συνοδευτικά να σχεδιάσετε έναν χάρτη της Ευρώπης, όπως φαντάζεστε πως θα ήταν σήμερα χωρίς τη Μεταρρύθμιση.

Θετικό-Αρνητικό: Δύο άκρες της τάξης ορίζονται από τον/την εκπαιδευτικό ως θετικό-αρνητικό. Στη μέση της τάξης χαράσσεται μια γραμμή με ένα ερωτηματικό. Ο/Η εκπαιδευτικός κάνει κάποιες ερωτήσεις σχετικά με τις ιστορικές εξελίξεις που πυροδότησε η Μεταρρύθμιση και πώς αυτές οι εξελίξεις έχουν επηρεάσει τη ζωή των ανθρώπων μέχρι σήμερα. Στη συνέχεια, οι μαθητές/-τριες καλούνται να τοποθετηθούν στον χώρο, επιλέγοντας ένα σημείο ανάμεσα στις δύο άκρες, ανάλογα με τη γνώμη τους. Στο κέντρο μπορούν να μείνουν όσες/όσοι έχουν αμφιβολίες. Οι μαθητές/-τριες στέκονται στις διαβαθμίσεις του θετικού-αρνητικού (λ.χ. συμφωνώ απόλυτα, λίγο κ.ά.). Ο/Η εκπαιδευτικός τους ρωτάει γιατί επέλεξαν τη συγκεκριμένη θέση. Οι μαθητές/-τριες μετά από κάθε ερώτηση ή διάλογο μπορούν να αλλάξουν θέση στον διάδρομο.

Σύνοψη: Να απαντήσετε με συντομία στις παρακάτω ερωτήσεις.

- Πώς ονομάζεται η αντίδραση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας στη Μεταρρύθμιση;
- Με ποια μέσα προσπάθησε να αντιμετωπίσει η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία τη Μεταρρύθμιση; (Να αναφέρετε τουλάχιστον δύο)
- Ποια γεγονότα σημάδεψαν την ευρωπαϊκή Ιστορία για δεκαετίες;
- Πότε εμφανίζεται η ιδέα του κυρίαρχου κράτους στην Ευρώπη;
- Ποια σύγχρονα δικαιώματα σχετίζονται με τη δράση της Μεταρρύθμισης;

10. Σύγχρονες όψεις θεολογίας και ζωής στον χώρο του Προτεσταντισμού

Βίβλος, ομολογίες, κοινωνική δράση

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να αναγνωρίζετε βασικά στοιχεία από την πίστη και τη θρησκευτική ζωή στον χώρο του προτεσταντισμού σήμερα.
- Να ανακαλύπτετε πτυχές της χριστιανικής ζωής μέσα από πρόσωπα και γεγονότα της πρόσφατης ιστορίας του προτεσταντικού κόσμου.

A) Γνωρίζοντας καλύτερα τους Προτεστάντες Χριστιανούς

Βλέπω, ισχυρίζομαι, αναρωτιέμαι:

Τι βλέπετε στην εικόνα;

Τι νομίζετε;

Τι αναρωτιέστε;

Breaking News,
21 Δεκεμβρίου 2015 (διασκευή)

Μαθητής/-τρια μιλάει:

Σήμερα έχουμε θρησκευτικά. Η καθηγήτρια, αφού μας ρώτησε πώς είμαστε, μας πρόβαλε στον πίνακα τη διπλανή εικόνα. Μας είπε, μάλιστα, ότι στην εικόνα αυτή μπορούμε να δούμε «την καρδιά της

θρησκευτικής ζωής των Προτεσταντών». Δεν είμαι σίγουρος ότι μπόρεσα να καταλάβω από την αρχή τι εννοούσε. Όλοι οι χριστιανοί στον Χριστό δεν πιστεύουν; Όλα όμως θα γίνονταν ξεκάθαρα σύντομα...

Βρες τον τίτλο που ταιριάζει: Τι βλέπετε στην εικόνα; Τι σκέψεις κάνετε για το πρόσωπο που απεικονίζεται; Να δώσετε έναν τίτλο στην εικόνα που να δικαιολογεί τη φράση της καθηγήτριας: «η καρδιά της θρησκευτικής ζωής των Προτεσταντών».

Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου: Αφού στοχαστείτε ατομικά στο παρακάτω κείμενο, στη συνέχεια να συζητήσετε σε δυάδες για το ποια είναι τα κύρια σημεία της πίστης των Προτεσταντών. Στη συνέχεια, μοιραστείτε τα αποτελέσματα με την ολομέλεια της τάξης.

Κείμενο: «Πιστεύουμε ότι η Αγία Γραφή, δηλαδή τα 39 βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης και τα 27 της Καινής Διαθήκης είναι ο εξ αποκαλύψεως Θεόπνευστος Λόγος του Θεού.

Πιστεύουμε στη θεότητα του Κυρίου μας Ιησού Χριστού και στην ενανθρώπησή του εκ Πνεύματος Αγίου και Μαρίας της Παρθένου. Πιστεύουμε στην αναμάρτητη ζωή Του, στη θαυματουργική δύναμή Του, στον σταυρικό Του θάνατο για τη σωτηρία του αμαρτωλού ανθρώπου, στη σωματική Ανάστασή Του εκ νεκρών, στην Ανάληψή Του και στην ένδοξη δεύτερη Έλευσή Του.

Πιστεύουμε στη διακονία του Αγίου Πνεύματος δια του οποίου ο αμαρτωλός αναγεννιέται, ζει την ευσεβή χριστιανική ζωή και με τη δύναμή Του και τα χαρίσματά Του, υπηρετεί και εκτελεί το Άγιο θέλημα του Θεού. Πιστεύουμε ότι ο άνθρωπος είναι εκ φύσεως αμαρτωλός και αποχωρισμένος από τον Θεό και ότι είναι αδύνατο να εισέλθει στη βασιλεία του Θεού και να σωθεί με τα έργα του, παρά μόνο δια της πίστεως στο ευλογημένο πρόσωπο και το απολυτρωτικό έργο του Ιησού Χριστού. Δια της πίστεως ο αμαρτωλός δέχεται τον Χριστό, εμπιστεύεται Αυτόν και επαναπαύεται για τη σωτηρία του μόνο σε Αυτόν».

Α΄ Ευαγγελική Εκκλησία της Ελλάδας:

Το βιβλίο μάς μιλάει

Η Αγία Γραφή, ως ο θεόπνευστος λόγος του Θεού αποτελεί το μοναδικό και απόλυτο κριτήριο για τη γνώση και βίωση της αλήθειας. Γι' αυτό θεωρείται πολύ σημαντικό το κήρυγμα (σύντομος επίκαιρος λόγος του θρησκευτικού λειτουργού) που ερμηνεύει την Αγία Γραφή. Η παράδοση της Εκκλησίας (π.χ. Πατέρες και άγιοι) θεωρείται ανθρώπινο κατασκεύασμα και επομένως δεν έχει το ίδιο κύρος και αυθεντία, όπως η Αγία Γραφή.

Η σωτηρία του ανθρώπου είναι δώρο (χάρη) του Θεού και σε καμιά περίπτωση αποτέλεσμα των πράξεων ή των καλών έργων του ανθρώπου. Για τον λόγο αυτό, δε δίνεται ιδιαίτερη σημασία στο πρόσωπο της Θεοτόκου. Επίσης, η παρουσία κληρικών (λ.χ. επισκόπων, πρεσβυτέρων ή διακόνων) δεν κρίνεται πάντοτε απαραίτητη, καθώς οι άνθρωποι δεν χρειάζονται διαμεσολάβηση στη σχέση τους με τον Θεό.

Ο προτεσταντικός κόσμος δίνει μεγάλη σημασία στον ρόλο του Αγίου Πνεύματος πάνω στον κάθε άνθρωπο και λιγότερο στην Εκκλησία. Αποδέχεται δύο μυστήρια, το Βάπτισμα και τη Θεία Ευχαριστία, ενώ προτιμά έναν πολύ λιτό διάκοσμο για τους ναούς του.

*Εσωτερικό προτεσταντικού ναού, Ελλάδα (πάνω)
Τα υλικά της Θείας Ευχαριστίας (κάτω)*

Έτσι οι Λουθηρανοί - Αγγλικανοί αναγνωρίζουν επισκόπους αλλά περισσότερο ως διοικητικά όργανα, ενώ οι Καλβινιστές /Πρεσβυτεριανοί, Βαπτιστές, Πεντηκοστιανοί κ.ά. διαθέτουν μόνον πρεσβυτέρους που ποιμαίνουν την κοινότητα κατόπιν εκλογής τους από αυτή.

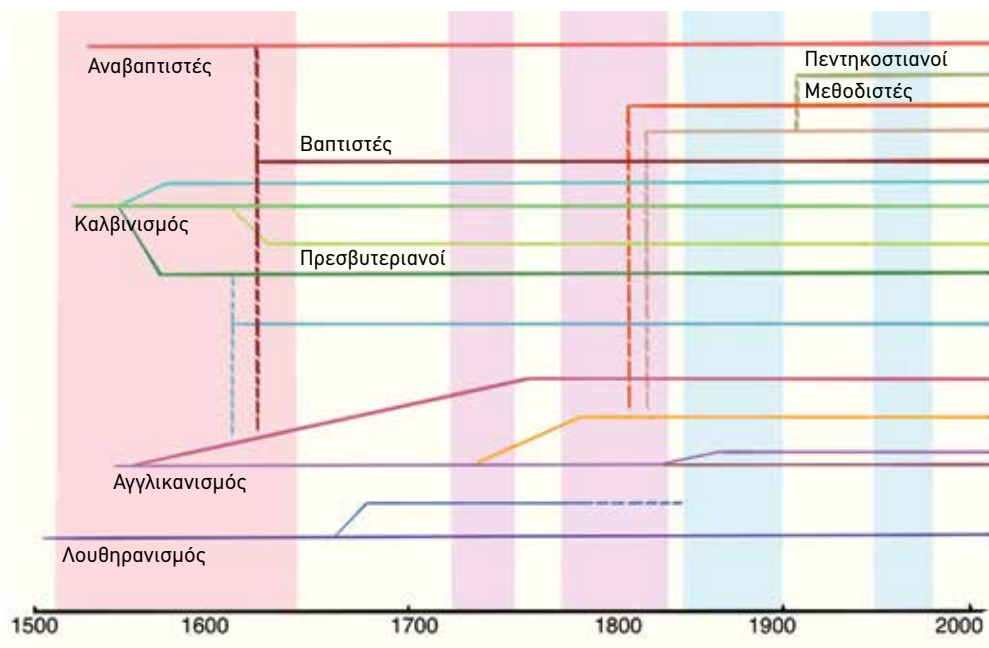
► Ο προτεσταντικός κόσμος μετά τη Μεταρρύθμιση του Λούθηρου

Δραστηριότητα: Ο προτεσταντισμός έχει χαρακτηριστεί ως η «Εκκλησία των συνεχών μεταρρυθμίσεων»; Τι μπορεί να σημαίνει άραγε η φράση αυτή; Στην απάντησή σας θα σας βοηθήσει το διάγραμμα και το κείμενο που ακολουθεί.

Οι Προτεστάντες δεν επρόκειτο να παραμείνουν για πολύ ενωμένοι. Όσοι ακολούθησαν τον Μαρτίνο Λούθηρο ίδρυσαν τη Λουθηρανική Εκκλησία με επίκεντρο τη Γερμανία (σήμερα και στις Σκανδιναβικές χώρες και τις ΗΠΑ). Ένας άλλος σημαντικός Μεταρρυθμιστής, ο Ιωάννης Καλβίνος (1509-1564), διαφοροποιήθηκε από τον Λούθηρο, ιδρύοντας την Εκκλησία των Καλβινιστών με επίκεντρο την Κεντρική Ευρώπη (Ελβετία, Σκωτία, Ολλανδία κ.ά.).

Σημαντικός κλάδος του αρχικού προτεσταντικού κόσμου είναι και η Αγγλικανική Εκκλησία, η οποία διατήρησε πολλά στοιχεία του καθολικισμού, αρνήθηκε ωστόσο την εξάρτηση από τον Πάπα Ρώμης. Εμφανίζεται κυρίως στην Αγγλία και τις ΗΠΑ.

Με το πέρασμα των αιώνων (από τον 19ο, κυρίως τον 20ό αιώνα μέχρι και σήμερα), εμφανίζονται στον προτεσταντικό κόσμο πολλές ακόμη Ομολογίες με σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ τους, όπως οι Πεντηκοστιανοί, οι Βαπτιστές, οι Ευαγγελικοί, οι Μεθοδιστές, κ.ά.

Ιωάννης Καλβίνος,
απόλυτος καλλιτέχνης
Γαλλία

**Ιωάννης Καλβίνος
και απόλυτος
προορισμός:**

Κύριοι κλάδοι εντός του Προτεσταντισμού

Στην Ελλάδα, η παρουσία διαφόρων προτεσταντικών ομολογιών είναι πολύ παλιά, ήδη από τα τέλη του 19ου αιώνα. Σήμερα, με επίκεντρο τις μεγάλες πόλεις, Αθήνα και Θεσσαλονίκη αλλά και άλλες (λ.χ. Βόλος, Κατερίνη) ζουν και δραστηριοποιούνται στη χώρα μας, κυρίως Ευαγγελικοί, Πεντηκοστιανοί και Αντβεντιστές. Συνολικά, φτάνουν περίπου τον αριθμό των 35.000.

Διαλόγος-Συνέντευξη: Να επικοινωνήσετε με τον Ποιμένα της Α΄ Ελληνικής Ευαγγελικής Εκκλησίας ή κάποιον άλλον ποιμένα των διαφόρων Ευαγγελικών Εκκλησιών κοντά στην περιοχή σας. Να συζητήσετε μαζί του για την πίστη και τη ζωή των Προτεσταντών στην Ελλάδα.

Επικαιροποίηση κειμένων: Με αφορμή τη φράση του αποστόλου Παύλου: «Η σωτήρια αυτή επέμβαση του Θεού απευθύνεται, δια μέσου της πίστεως στον Ιησού Χριστό, σε όλους τους ανθρώπους και ο Θεός σώζει όλους όσοι πιστεύουν, χωρίς να κάνει διάκριση Ιουδαίων και εθνικών» (Ρωμ. 3, 22) να ετοιμάσετε ένα σύντομο «κείμενο», περιγράφοντας στην ολομέλεια της τάξης σου τα βασικά νοήματα του αποσπάσματος.

Δραστηριότητα αξιολόγησης-ΑΒΓ: Να χρησιμοποιήσετε τα γράμματα του αλφαβήτου ή μια λέξη για να δημιουργήσετε μια λίστα με λέξεις ή φράσεις (2-3) που να συνοψίζει τα βασικά πιστεύω των Προτεσταντών.

Σύνοψη, Δελτίο εξόδου: Έχοντας γνωρίσει τα βασικά στοιχεία από την πίστη και τη θρησκευτική ζωή του προτεσταντισμού σήμερα, να συμπληρώσετε με συντομία τις παρακάτω φράσεις:

- Κάτι καινούριο που έμαθα...
- Με δυσκόλεψε...
- Θα εφαρμόσω στη ζωή μου...
- Ένα πράγμα που μου κέντρισε το ενδιαφέρον και θα ήθελα να το μελετήσω με περισσότερες λεπτομέρειες στο μέλλον...

Β) Αγώνας υπέρ της ελευθερίας, της αλληλεγγύης και της δικαιοσύνης

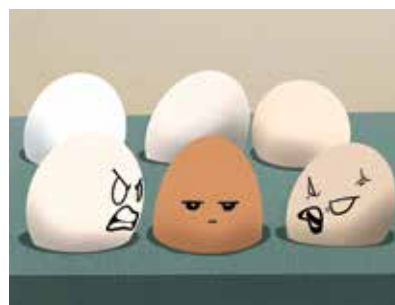
Δραστηριότητα:

Τι παρατηρείτε στις παρακάτω εικόνες;

Σε ποια προβλήματα αναφέρονται;

Τι γνωρίζετε για τα προβλήματα αυτά;

Ποιο θεωρείτε το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζετε στο δικό σας περιβάλλον;

Κείμενο 1: «...Έχω ένα όνειρο, ότι μια μέρα τα τέσσερα παιδιά μου θα ζήσουν σε ένα έθνος, όπου δε θα κριθούν από το χρώμα του δέρματός τους, αλλά από το περιεχόμενο του χαρακτήρα τους (...) Έχω ένα όνειρο, ότι μια μέρα η πολιτεία της Αλαμπάμα θα μεταμορφωθεί σε μια πολιτεία, όπου τα μικρά μαύρα αγόρια και κορίτσια θα μπορέσουν να πιαστούν χέρι με χέρι με τα μικρά λευκά αγόρια και κορίτσια και θα περπατήσουν μαζί σαν αδελφές και αδελφοί».

Απόσπασμα ομιλίας Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ στην Ουάσιγκτον:

Κείμενο 2: «Πρώτα ήρθαν...

Όταν οι Ναζί πήραν τους κομμουνιστές, σιώπησα, δεν ήμουν κομμουνιστής. Όταν ήρθαν για τους σοσιαλδημοκράτες, σιώπησα, δεν ήμουν σοσιαλδημοκράτης. Όταν πήραν τους συνδικαλιστές, σιώπησα, δεν ήμουν συνδικαλιστής. Όταν ήρθαν για τους Εβραίους, δεν μίλησα, δεν ήμουν Εβραίος. Όταν πήραν εμένα, δεν υπήρχε κανείς πλέον, για να διαμαρτυρηθεί» (Τα λόγια αυτά αποδίδονται στον Μάρτιν Νήμελλερ (1892-1984), Γερμανό θεολόγο. Για τις παραλλαγές και τη σχετική φιλολογία, βλ. *Remembering for the Future: Armenia, Auschwitz, and beyond*, επιμ. M. Berenbaum, Paragon House, 2015, σ. 173-199) (δισκευή).

Σκέψου, Συζήτησε με χρονομέτρηση, Μοιράσου: Να σκεφτείτε ατομικά πάνω σε προτάσεις-φράσεις του κειμένου που περιγράφουν κάποια σύγχρονα προβλήματα, να συζητήσετε σε δυάδες σε συγκεκριμένο χρόνο και να παρουσιάσετε τα συμπεράσματά σας στην ολομέλεια της τάξης.

Ποιες είναι οι σκέψεις σας για τα γεγονότα που περιγράφονται;

.....

Ποια πρέπει να είναι η στάση των χριστιανών απέναντι στα προβλήματα αυτά;

.....

► **Ο αγώνας για τον άλλο**

Κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα, ο κόσμος μας βίωσε πολλές άσχημες στιγμές.

Ο Μπονχέφερ είχε δηλώσει κάποτε ότι «μονάχα όποιος βγάζει κραυγή διαμαρτυρίας υπέρ των Εβραίων, δικαιούται να ψέλνει το Γρηγοριανό μέλος» (Έρικ Μεταξάς, *Μπόνχεφερ: Ο θεολόγος που εναντιώθηκε στον Χίτλερ*, Εν Πλω, Αθήνα 2017, σ. 193). «Οι χριστιανοί στη Γερμανία θα βρεθούν μπροστά σε δύο φρικτές επιλογές είτε να αποδεχθούν την ήττα του έθνους τους, προκειμένου να επιβιώσει ο χριστιανικός πολιτισμός, είτε να προτιμήσουν τη νίκη του έθνους τους και ως εκ τούτου να καταστρέψουν τον πολιτισμό τους» (Μεταξάς, *Ο θεολόγος που εναντιώθηκε στον Χίτλερ*, 213), στο ίδιο σ. 213.

«Bonhoeffer: Unchained Faith», ακρυλικό σε κόντρα πλακέ, Επίσκοπος Λος Άντζελες Μάξιμος Βασίλιεβιτς, 2024

Το βιβλίο μάς μιλάει

A) Η άνοδος του ναζιστικού κόμματος στην εξουσία βρήκε υποστήριξη στους κόλπους της Λουθηρανικής Εκκλησίας στη Γερμανία. Αυτό οδήγησε σ' ένα εσωτερικό σχίσμα: μια πλευρά συνέχισε να υποστηρίζει τον Χίτλερ («Γερμανοί Χριστιανοί»), ενώ μια άλλη («Ομολογούσα Εκκλησία»), έλαβε έμπρακτα μέρος στον αγώνα ενάντια στο καθεστώς.

Γεννημένος το 1905, ο Ντήτριχ Μπονχέφερ, πιστός Λουθηρανός, θα συμμετάσχει στην ίδρυση (μαζί με τον Μάρτιν Νήμελλερ) της Ομολογούσας Εκκλησίας. Έχοντας ταξιδέψει και σπουδάσει θεολογία στην Αμερική, θα επιστρέψει στην πατρίδα του για να αναλάβει δράση εναντίον του ναζισμού και υπέρ της προάσπισης των καταδιωκόμενων Εβραίων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να του αφαιρέσουν την άδεια διδασκαλίας από το Πανεπιστήμιο του Βερολίνου, ενώ το 1938 θα του απαγορευτεί να ομιλεί δημόσια και αργότερα (1939) να γράφει. Θα λάβει μέρος στη συνωμοσία, με την ονομασία «μαύρο παρεκκλήσι», με σκοπό τη δολοφονία του Χίτλερ. Το 1943 θα συλληφθεί από την Γκεστάπο, παραμένοντας για 18 μήνες κρατούμενος. Κρεμάστηκε στις 9 Απριλίου 1945 στο στρατόπεδο Φλόσενμπεργκ, έπειτα από προσωπική εντολή του Χίτλερ, λίγο καιρό πριν την πτώση του Γ' Ράιχ.

«Μαύρο παρεκκλήσι» ονομάστηκε από την Γκεστάπο η ομάδα των συνωμοτών που προσπάθησαν να ανατρέψουν τον Χίτλερ.

Κείμενο:

«Ποιος είμ' εγώ;»
Ποιος είμ' εγώ; Συχνά μου λένε,
πώς βγαίνω απ' το κελί μου
ήρεμος και πρόσχαρος και βέβαιος
σαν άρχοντας απ' το κάστρο του.
Ποιος είμ' εγώ; Συχνά μου λένε,
πώς μιλώ στους δεσμοφύλακές μου
ελεύθερα και φιλικά και ξεκάθαρα,
σαν να 'μουν εγώ αυτός που διατάζει.

Ποιος είμ' εγώ; Μου λένε ακόμη,
πώς αντέχω τις μέρες της δυστυχίας
άφοβος και χαμογελαστός και περήφανος
σαν κάποιος συνηθισμένος να νικά.
Όποιος κι αν είμαι, εσύ με ξέρεις.
[...] Θεέ, δικός σου είμαι!

Ποίημα που έγραψε ο Μπονχέφερ στη φυλακή
(Πηγή: περιοδικό *Σύναξη* 106 (Απρ. – Ιουν. 2008).

Παγωμένη εικόνα: Με τη βοήθεια του παραπάνω ποιήματος να αποτυπώσετε μια εικόνα από τη ζωή του Μπονχέφερ στη φυλακή.

Β) Οι φυλετικές διακρίσεις (ρατσισμός) αποτελούν ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα στις Η.Π.Α. (και όχι μόνο) ήδη από την ίδρυσή της. Εκεί οι έγχρωμοι κάτοικοι, Αφρο-αμερικάνοι αλλά και γηγενείς πληθυσμοί (Ινδιάνοι), για αιώνες στερούνταν βασικά δικαιώματα.

Ο Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ μαζι με τον τότε (Ελληνορθόδοξο) Αρχιεπίσκοπο Αμερικής Ιάκωβο (1911-2005) στην πορεία ενάντια στις φυλετικές διακρίσεις στην πόλη Σέλμα

Ο Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ (1929 –1968) υπήρξε ιερέας που ανήκε στην εκκλησία των Βαπτιστών. Ήταν ειρηνιστής, ηγέτης του Αφροαμερικανικού Κινήματος για τα πολιτικά δικαιώματα των έγχρωμων ανθρώπων. Αφού ολοκλήρωσε τις θεολογικές σπουδές του, έγινε πάστορας (εκείνος που ασκεί χρέη θρησκευτικού λειτουργού), ενώ αναμίχθηκε στον αγώνα των έγχρωμων για την απόκτηση πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων.

Για τις σημαντικές στιγμές στον αγώνα του εναντίον των φυλετικών διακρίσεων δείτε εδώ τη χρονογραμμή.

Ο Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ και ο αγώνας του εναντίον των φυλετικών διακρίσεων

Δολοφονήθηκε το 1968, ενώ σχεδίαζε ακόμα μια πορεία προς την Ουάσιγκτον, την «Πορεία των Φτωχών». Βραβεύτηκε με Νόμπελ Ειρήνης το 1964.

Εναλλακτικά

Ρόλος στον τοίχο: Σ' ένα μεγάλο χαρτόνι σχεδιάζεται το περίγραμμα μιας ανθρώπινης μορφής που αναπαριστά έναν ρόλο (μετανάστης, έγχρωμος, ζητιάνος) και αναρτάται στον τοίχο. Ο/Η εκπαιδευτικός καταγράφει έξω απ' το περίγραμμα διάφορα γνωρίσματα του χαρακτήρα (όνομα, εξωτερικά χαρακτηριστικά, προσωπικά στοιχεία, κ.λπ.). Στη συνέχεια, να γράψετε εντός του περιγράμματος σκέψεις ή συναισθήματα του ρόλου και εκτός του περιγράμματος σκέψεις και συναισθήματα δικά σας ή άλλων προσώπων για τον ρόλο.

Σκέψου, Συζήτησε, Σύγκρινε, Μοιράσου: Αφού επιλέξετε ένα σύγχρονο κοινωνικό πρόβλημα που απασχολεί τη χώρα σας ή τον κόσμο γενικότερα (λ.χ. πόλεμος, φτώχεια, ρατσισμός κ.ά.), στην αρχή να στοχαστείτε ατομικά και στη συνέχεια να συζητήσετε σε δυάδες πώς θα αντιδρούσαν ο Μπονχέφερ ή ο Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ. Να συγκρίνετε τις θέσεις σας με τις θέσεις του διπλανού ζευγαριού και αφού τις συνθέσετε, να τις παρουσιάσετε στην ολομέλεια της τάξης σας.

Εξατομίκευση: «Αγάπα τον πλησίον σου, όπως τον εαυτό σου» (Μτ. 19, 19· μτφρ. συγγραφέων). Να σκεφτείτε περιπτώσεις, όπου η παραπάνω εντολή του Χριστού θα μπορούσε να εφαρμοστεί στο σχολικό ή κοινωνικό περίγυρό σας; Να συντάξετε μια σύντομη προσευχή ή ένα μικρό χαϊκού με σχετικό περιεχόμενο.

Ημερολόγιο Αναστοχασμού:

Να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα με ό,τι κρίνετε ότι σας εκφράζει. Εναλλακτικά, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το τετραδιά σας για τις απαντήσεις σας.

Ημερομηνία μαθήματος:
Αριθμός μαθήματος:
Θέμα μαθήματος:
Τι διάβασα για αυτό το μάθημα;
Ποιο ήταν το πιο ενδιαφέρον πράγμα που διάβασα για αυτό το μάθημα;
Και γιατί ήταν αυτό το πιο ενδιαφέρον;
Ποια ήταν τα 3 πιο βασικά πράγματα που έμαθα από αυτό το μάθημα;
Τι ήταν αυτό που, πριν διαβάσω το μάθημα, νόμιζα ότι ήταν σωστό και τώρα θεωρώ ότι είναι λάθος;
Τι ήταν σ' αυτό το μάθημα νέο ή έκπληξη για μένα;
Τι ήταν αυτό που με έκανε να αλλάξω γνώμη μετά την ολοκλήρωση της μελέτης του μαθήματος;
Ένα πράγμα που έμαθα σ' αυτό το μάθημα και μπορεί να το χρησιμοποιήσω στο μέλλον είναι...
Αμφιβάλλω ακόμα για...
Θέματα που μου κέντρισαν το ενδιαφέρον και θα ήθελα να τα μελετήσω με περισσότερες λεπτομέρειες στο μέλλον:
Ιδέες για δράση βασισμένες σε αυτό το μάθημα...
Αυτό που μου άρεσε περισσότερο σ' αυτό το μάθημα ήταν...
Αυτό που δεν μου άρεσε καθόλου σ' αυτό το μάθημα ήταν...

Δραστηριότητα πρότζεκτ: Η ζωή των Προτεσταντών στην Ελλάδα. Ακολουθώντας τους συνδέσμους, αλλά και επιτόπιες επισκέψεις σε χώρους λατρείας των επιμέρους προτεσταντικών ομολογιών, να αναζητήσετε και να συλλέξετε πληροφορίες για τη θρησκευτική ζωή και την κοινωνική δράση βασικών προτεσταντικών ομολογιών που δραστηριοποιούνται στη χώρα μας ή στον τόπο σας. Στη συνέχεια, μπορείτε να ετοιμάσετε ένα κολάζ με φωτογραφίες από προτεσταντικούς ναούς ή να δημιουργήσετε κάποιο βίντεο με σύντομες συνεντεύξεις εκπροσώπων των προτεσταντικών ομολογιών, εικόνες από τους χώρους λατρείας και την καθημερινή κοινωνική δράση τους και ό,τι άλλο θεωρείτε σημαντικό.

Το κτίριο της Α' Ελληνικής Ευαγγελικής Εκκλησίας (Αθήνα)

Ευαγγελικοί:

Α' Ευαγγελική
Εκκλησία Ελλάδας:

Πεντηκοστιανοί:

Σύνοψη. 1. Βρες τον τίτλο που ταιριάζει: Να σκεφτείτε και να σημειώσετε έναν σύντομο πιθανό τίτλο για τη σημερινή διδακτική ώρα που να περιγράφει με περιεκτικό τρόπο το περιεχόμενο του μαθήματος.

2. Θα σου πω μια ιστορία: Να αφηγηθείτε μια σύντομη ιστορία σε κάποιο πρόσωπο με την οποία να παρουσιάζετε σημαντικές πτυχές από τη δράση σημαντικών προσώπων που ανήκουν στις προτεσταντικές παραδόσεις στην εποχή μας.

11. Οικουμενικός διάλογος

Οικουμενικός διάλογος, Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να εξηγείτε βασικές θεολογικές και κοινωνικές αναγκαιότητες που οδήγησαν στον οικουμενικό διάλογο κατά τον 20ό αιώνα.
- Να εκτιμάτε τη δράση προσώπων και φορέων που συνδέονται με τον οικουμενικό διάλογο.

A) Καιρός να αρχίσουμε να μιλάμε μεταξύ μας

Ιδεοθύελλα: Να σκεφτείτε ατομικά και να γράψετε τέσσερις ή πέντε λέξεις που σας έρχονται στον νου στις ακτίνες του κύκλου, οι οποίες να περιγράφουν το περιεχόμενο της λέξης διάλογος. Με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού να επιλέξετε στη συνέχεια ως ολομέλεια αυτές που βρίσκονται πιο κοντά στο περιεχόμενο του όρου που εξετάζεται. Τι παρατηρείτε;

Διάλογος

Κείμενο 1: «Η ζωή εμφανίζεται ως πεδίο διαμάχης... (την ίδια στιγμή) ο διάλογος είναι μια ειρηνική προστριβή, συμφωνημένα πλαισιωμένη, περιορισμένη από ορισμένους κανόνες, καθώς μια αθλοπαιδιά. Αν παραβώ τους κανόνες του ποδοσφαίρου, αυτό που θα διεξαχθεί στο γήπεδο δε θα είναι μια ποδοσφαιρική συνάντηση... Αλλά η αθλοπαιδιά δεν αποβλέπει σε τίποτε άλλο πέρα από τον εαυτό της. Ο διάλογος εμφανίζεται ως μέσο: θέλω με μέσο τον διάλογο να φτάσω κάπου... σε μια συνεννόηση των ανθρώπων μεταξύ τους [...]» (Πηγή: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, «Θεματικοί Κύκλοι Λυκείου – Φάκελος Υλικού», Ψηφιακό Σχολείο, https://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2722/Thematikoi-Kykloi_A-B-G=Lykeiou_html-apli/index_02.htm, πρόσβαση: 8/7/2025)

Κείμενο 2: «Θυμάμαι πριν από λίγα χρόνια σε μια συνάντηση μεταξύ ρωμαιοκαθολικών και ορθόδοξων επισκόπων, τον Έλληνα αρχιεπίσκοπο Γαλλίας να λέει: “Ήμασταν περισσότερο χαρούμενοι στο παρελθόν όταν μισούσαμε ο ένας τον άλλο, διότι ξέραμε ακριβώς πού βρισκόμαστε. Όταν λ.χ. κάποιος ρωμαιοκαθολικός έκανε γάμο με ένα ορθόδοξο κορίτσι, εμείς για να τους εκδικηθούμε, επαναλαμβάναμε τον γάμο”» (Anthony Bloom, *Η Εκκλησία είναι Μία. Στοχασμοί για την Εκκλησία, τους χριστιανούς και τον κόσμο*, μτφρ. Ν. Ασπρούλης, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2020, σ. 169).

Θετικό-Αρνητικό: Δύο άκρες της αίθουσας ορίζονται ως θετικό και αρνητικό σημείο ενός διαλόγου. Στο κέντρο σημειώνεται ένα μεγάλο ερωτηματικό. Να χωρίσετε τα παραπάνω κείμενα σε αυτόνομες φράσεις και με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού, να σταθείτε στις διαβαθμίσεις του θετικού και αρνητικού (συμφωνώ/διαφωνώ απόλυτα, σχετικά, λίγο) ανάλογα με τις δικές σας αντιλήψεις. Όσοι/-ες δεν μπορείτε να πάρετε θέση, παραμένετε στο σημείο του ερωτηματικού. Ο/Η εκπαιδευτικός θα σας ζητήσει να εξηγήσετε γιατί επιλέξατε τη συγκεκριμένη θέση. Μετά από κάθε ερώτηση και τον διάλογο που θα ακολουθεί, μπορείτε αν θέλετε να αλλάξετε θέση στον διάδρομο. Τι παρατηρείτε σχετικά με τη στάση σας έναντι του διαλόγου;

Το βιβλίο μάς μιλάει

Ήδη από τον 19ο αιώνα, η σταδιακή άνοδος του εθνικισμού, δε θα αργήσει να οδηγήσει στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1914-1918) με τις γνωστές καταστροφικές συνέπειες για όλο τον κόσμο. Η τραγωδία αυτή επρόκειτο να αφυπνίσει, τουλάχιστον προσωρινά, μέχρι τον επόμενο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1939-1945), τις συνειδήσεις των ανθρώπων και των ισχυρών κρατών της εποχής, προκειμένου να αναζητήσουν τρόπους ειρηνικής συνύπαρξης και υπέρβασης των αντιθέσεων. Ένας απ' αυτούς τους τρόπους ήταν και η ίδρυση της «Κοινωνίας των Εθνών» (1920), η οποία θα μετασχηματιστεί στα χρόνια που θα ακολουθήσουν στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ, 1948). Στην προοπτική αυτή θα πρέπει να εξεταστούν και οι πρωτοποριακές πρωτοβουλίες του Οικουμενικού Πατριαρχείου το 1902 και ιδίως η περίφημη εγκύκλιός του «Προς τας απανταχού Εκκλησίας του Χριστού» (1920). Με την εγκύκλιο αυτή και μέσα στο κλίμα της εποχής γίνονταν μια γενική έκκληση προς όλους τους χριστιανούς να συνεργαστούν μεταξύ τους για την ίδρυση μιας «Κοινωνίας των Εκκλησιών», επιδιώκοντας έτσι την καταπολέμηση του κακού, την προαγωγή της ειρήνης και την από κοινού κήρυξη του Ευαγγελίου. Το μέλλον φαινόταν και πάλι ελπιδοφόρο.

**Ηνωμένα
Έθνη**

**Να επισκεφτείτε τη συλλογή
εικόνων που αφορούν σε ποικίλες
σύγχρονες προκλήσεις εδώ:**

Το λογότυπο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Πρόκειται για οργανισμό που προσπαθεί να διευκολύνει τον διάλογο και την ειρήνη μεταξύ των εθνών.

Κείμενο 1: «Ωστε να είναι όλοι ένα, όπως εσύ, Πατέρα, είσαι ενωμένος μ' εμένα κι εγώ μ' εσένα. Να είναι κι αυτοί ενωμένοι μ' εμάς, κι έτσι ο κόσμος να πιστέψει ότι μ' έστειλες εσύ» (Ιω. 17, 21, Από την αρχιερατική προσηυχή του Ιησού Χριστού).

Κείμενο 2: «Η Ορθόδοξη Εκκλησία επιδιώκει με ειλικρίνεια την ενότητά της με όλους τους χριστιανούς, καθώς υποκινείται από την αγάπη και την επιθυμία να μοιράζεται τον πνευματικό πλούτο της παράδοσής της με όλους όσους αναζητούν το πρόσωπο του Χριστού. [...]. Η Εκκλησία επιδιώκει έναν διαρκή διάλογο με τους χριστιανούς των άλλων ομολογιών [...].»

**«Υπέρ της του κόσμου ζωής. Το κοινωνικό ήθος της Ορθόδοξης Εκκλησίας»
(Κείμενο που εκπονήθηκε από επιτροπή του Οικουμενικού Πατριαρχείου
Κωνσταντινουπόλεως και εγκρίθηκε τον Ιανουάριο του 2020 από την Ιερά Σύνοδο
του Πατριαρχείου), παρ. 51 (απόσπασμα - διασκευή):**

Κείμενο 3: [...] Η Εκκλησία έχει αφιερωθεί σε ένα συνεχή διάλογο με τους άλλους χριστιανούς. Ο διάλογος, από ορθόδοξη άποψη, συνιστά ουσιαστικά και πρωταρχικά μία αντανάκλαση του διαλόγου του Θεού με τον άνθρωπο: [...] Η αφοσίωσή μας στις οικουμενικές σχέσεις με τις άλλες χριστιανικές ομολογίες απηχεί αυτή ακριβώς την ανοικτότητα προς όλους εκείνους που με ειλικρίνεια ζητούν την αλήθεια ως τον ένσαρκο Λόγο του Θεού, τον Ιησού Χριστό, ενώ παραμένουν αφοσιωμένοι στην πίστη και την παράδοση της Ορθόδοξης Εκκλησίας [...]» (διασκευή)

**«Υπέρ της του κόσμου ζωής. Το κοινωνικό ήθος της Ορθόδοξης
Εκκλησίας», παρ. 51 (απόσπασμα):**

Να συμβουλευτείτε επιπλέον κείμενα για τον Οικουμενικό διάλογο εδώ:

Εφημερίδα τοίχου: Σε μεγάλο χαρτόνι στον τοίχο ή στον πίνακα (ή εναλλακτικά στον παρακάτω πίνακα), να αποτυπώσετε με τη βοήθεια των παραπάνω εικόνων, κειμένων και του Ψηφιακού Μαθησιακού Αντικειμένου, ποιες θεωρείτε τις βασικότερες θεολογικές και κοινωνικές αναγκαιότητες που οδήγησαν στον οικουμενικό διάλογο.

Γεγονότα	Αιτίες

Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου: Να σκεφτείτε αρχικά ατομικά, στη συνέχεια να συζητήσετε ανά δύο και τέλος να μοιραστείτε με την ολομέλεια, την άποψή σας για το ποιο ζήτημα θεωρείτε σήμερα το πιο σημαντικό για το οποίο θα πρέπει να συνεχιστεί και να ενδυναμωθεί περαιτέρω ο οικουμενικός διάλογος. Στην αναζήτησή σας μπορείτε να συμβουλευτείτε το κείμενο που ακολουθεί.

Κείμενο: «Η Ορθόδοξη Εκκλησία έχει κοινή τη συνείδηση περί της αναγκαιότητας του διαχριστιανικού θεολογικού διαλόγου, γι' αυτό και κρίνει αναγκαίο να συνοδεύεται αυτός πάντοτε από τη μαρτυρία στον κόσμο με πράξεις αμοιβαίας κατανόησης και αγάπης, οι οποίες εκφράζουν την "ανείπωτη χαρά" του Ευαγγελίου (Α Πε. 1, 8) [...]. Υπό το πνεύμα αυτό, η Ορθόδοξη Εκκλησία θεωρεί σημαντικό όπως όλοι οι Χριστιανοί, εμπνεόμενοι από τις κοινές θεμελιώδεις αρχές του Ευαγγελίου, προσπαθούμε να δώσουμε στα ακανθώδη προβλήματα του συγχρόνου κόσμου, μία ολοπρόθυμη και αλληλέγγυα απάντηση, η οποία θα βασίζεται στο πρότυπον του ανακαινισμένου εν Χριστώ ανθρώπου».

«Σχέσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας προς τον λοιπόν χριστιανικό κόσμο»:

Εξατομίκευση: Είστε μέλη του δεκαπενταμελούς συμβουλίου του σχολείου σας. Έχει προγραμματιστεί ειδική συνεδρίαση για την ερχόμενη Πέμπτη, κατά τις τρεις τελευταίες ώρες του διδακτικού ωραρίου. Ποιο ζήτημα ή ζητήματα πιστεύετε ότι χρειάζεται να συζητηθούν στο συμβούλιο, προκειμένου η λειτουργία της σχολικής μονάδας να είναι ομαλή; Να σημειώσετε και να δικαιολογήσετε με συντομία τα δύο σημαντικότερα, κατά τη γνώμη σας, θέματα.

Δελτίο Καιρού:

Να σταθείτε δίπλα στα μετεωρολογικά σύμβολα/εικόνες που ο/η εκπαιδευτικός έχει τοποθετήσει στο πάτωμα στη σειρά με διαβάθμιση (κεραυνός, συννεφιά, ήλιο, κ.λπ.) σύμφωνα με τα συναισθήματά σας για τις θεολογικές και κοινωνικές αναγκαιότητες που οδήγησαν στον οικουμενικό διάλογο.

Σύνοψη: 1) Με αφορμή το σκίτσο να περιγράψετε σε μια σύντομη πρόταση από τι δεν πρέπει να χαρακτηρίζεται ο διάλογος.

2) Να επιλέξετε από τα παρακάτω όσα περιγράφουν βασικές αιτίες που οδηγούν στην ανάγκη του οικουμενικού διαλόγου:

- α)** Το κλίμα της εποχής, **β)** οι προσωπικές φιλοδοξίες,
- γ)** η πίστη στον Τριαδικό Θεό, **δ)** η εξυπηρέτηση συμφερόντων,
- ε)** ο φόβος του άλλου.

Σκίτσο του Κώστα Μητρόπουλου

Β) Πρόσωπα και θεσμοί του οικουμενικού διαλόγου

Να παρατηρήσετε τις εικόνες. Τι βλέπετε, τι αναγνωρίζετε, τι συναισθήματα σας δημιουργούνται για τον ρόλο των προσώπων στην ενότητα των χριστιανών και τον οικουμενικό διάλογο;

Κείμενο: «Το να συναντηθούμε και να κοιτάξει ο ένας το πρόσωπο του άλλου, το να ανταλλάξουμε τον ασπασμό της ειρήνης, το να προσευχηθούμε ο ένας για τον άλλο, αποτελούν ουσιαστικές διαστάσεις της πορείας εκείνης προς την αποκατάσταση της πλήρους κοινωνίας (δηλαδή της πλήρους ενότητας μεταξύ των χριστιανών) προς την οποία τείνουμε [...] Ένας αυθεντικός διάλογος είναι πάντα μεταξύ προσώπων με ένα όνομα, με μια όψη, με μια ιστορία, και όχι ανταλλαγή ιδεών».

«Ομιλία του Πάπα Φραγκίσκου κατά την Πατριαρχική και Συνοδική Θεία Λειτουργία στον ναό Αγίου Γεωργίου – Οικουμενικό Πατριαρχείο»:

Σκέψου, Συζήτησε ανά 2 και ανά 4, Μοιράσου: Παίρνοντας αφορμή από το παραπάνω κείμενο, να σκεφτείτε και να συζητήσετε ανά δύο και ανά τέσσερις και στη συνέχεια να μοιραστείτε με την ολομέλεια τις σκέψεις σας για το εξής ερώτημα: Ποια μπορεί να είναι τα οφέλη από τον διάλογο μεταξύ των χριστιανικών εκκλησιών;

Το βιβλίο μάς μιλάει

Μετά από τη βίωση οριακών καταστάσεων, όπως οι δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι και η βαθμιαία καταστροφή του περιβάλλοντος, έρχεται η στιγμή όπου οι ηγέτες του κόσμου κάθονται στο ίδιο τραπέζι προσπαθώντας να προσφέρουν μια νέα ελπίδα και ένα νέο όραμα στον κόσμο. Στην προσπάθεια αυτήν καθοριστικό ρόλο επρόκειτο να παίξουν οι μεγάλες χριστιανικές παραδόσεις της Ευρώπης. Οι επικεφαλής των χριστιανικών Εκκλησιών, κάθισαν στο ίδιο τραπέζι και προσπάθησαν να βρουν ένα κοινό κώδικα επικοινωνίας και συνεργασίας, με σκοπό την ανακούφιση της κατακερματισμένης ανθρωπότητας. Στην προοπτική αυτή, ιδρύονται το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών (Π.Σ.Ε., 1948) και η Διάσκεψη των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών (Δ.Ε.Ε., 1959), ενώ ξεκινούν συχνά με εντατικό ρυθμό και επιμέρους διμερείς διάλογοι (λ.χ. Ορθόδοξων-Ρωμαιοκαθολικών κ.ά.). Η συμβολή στο σημείο αυτό εμπνευσμένων προσωπικοτήτων (όπως οι Οικουμενικοί Πατριάρχες Αθηναγόρας και Βαρθολομαίος, Πάπας Φραγκίσκος, κ.ά.), θα είναι καθοριστική για τη διαμόρφωση ενός πνεύματος ειρήνης και καταλλαγής μεταξύ των χριστιανών.

Το σύμβολο του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών

Κείμενο 1: «Το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών είναι μια οικουμενική διαχριστιανική οργάνωση, της οποίας σκοπός είναι η προώθηση της χριστιανικής ενότητας. Αποτελεί κοινωνία 340 εκκλησιών, από τις οποίες οι 157 είναι μέλη του και αντιπροσωπεύει πάνω από 550 εκατομμύρια Χριστιανούς, σε περισσότερες από 100 χώρες. Ιδρύθηκε στις 23 Αυγούστου 1948, και στα ιδρυτικά μέλη του συμπεριλαμβάνονταν το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, η Εκκλησία της Ελλάδος και η Εκκλησία της Κύπρου. Σήμερα, συγκεντρώνει τις περισσότερες Ορθόδοξες και έναν αριθμό Προτεσταντικών εκκλησιών. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία δε συμμετέχει. Πρώτος γενικός γραμματέας θα γίνει ο Willem Visser 't Hooft (1900-1985), ο οποίος μεταξύ άλλων θα διακριθεί για τον αγώνα του εναντίον του ναζισμού. Σημαντικό ρόλο από την Ορθόδοξη πλευρά στα πρώτα βήματα του Π.Σ.Ε. και γενικότερα της Οικουμενικής Κίνησης, θα παίξει ένας μεγάλος Ρώσος θεολόγος ο π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ (1893-1977), ενώ από το 1977 μέχρι το 1982 πρόεδρος του Τμήματος "Πίστης

και Τάξης” του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών θα είναι ένας Έλληνας ο Νίκος Νησιώτης (1924-1986). («What is the World Council of Churches» Μετάφραση, διασκευή - προσθήκες των συγγραφέων).

Κείμενο 2: «Η Διάσκεψη (ή Συμβούλιο) των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών (ΔΕΕ) ιδρύθηκε το 1959 με σκοπό την προώθηση της συμφιλίωσης, του διαλόγου και των φιλικών σχέσεων μεταξύ των εκκλησιών της Ευρώπης. Η ΔΕΕ αποτελείται σήμερα από 114 μέλη-Εκκλησίες. Στους στόχους της Διάσκεψης περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων η πληρέστερη προστασία της θρησκευτικής ελευθερίας και των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η προώθηση του σεβασμού όσον αφορά τις χριστιανικές ρίζες των Ευρωπαϊκών λαών και η διευθέτηση των σχέσεων Εκκλησίας και Κράτους σε εθνικό επίπεδο. Οι συνεδριάσεις της Διάσκεψης λαμβάνουν χώρα κάθε περίπου πέντε χρόνια (το 1979 είχε πραγματοποιηθεί στα Χανιά) και η τελευταία έλαβε χώρα στο Τάλλιν της Εσθονίας (2023). Η ΔΕΕ παρεμβαίνει με ανακοινώσεις, έκδοση κειμένων και με τη λειτουργία επιμέρους θεματικών ομάδων στην αντιμετώπιση επίκαιρων θεμάτων (λ.χ. κλιματική κρίση, πόλεμοι)». («Διάσκεψη των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών», Προσαρμογή-προσθήκες).

Το σύμβολο της Διάσκεψης Ευρωπαϊκών Εκκλησιών (CEC)

Ο Visser 't Hooft στο εξώφυλλο του γνωστού περιοδικού TIME (Δεκέμβριος 1961)

Κείμενο 3: «Ο Πατριάρχης Αθηνάγορας (1886-1972) δραστηριοποιήθηκε στην οικουμενική κίνηση, (στην προσπάθεια δηλαδή, αποκατάστασης της ενότητας των χριστιανών) επιδιώκοντας να καθιερώσει καλύτερες σχέσεις μεταξύ των χριστιανών. Έτσι, ενίσχυσε τη συνεργασία με το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών [...]. Στα πλαίσια της διακηρυγμένης πρόθεσής του να προσεγγίσει τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, ο Αθηνάγορας έκανε κάποιες πρώτες κινήσεις [...]. Το πρώτο ουσιαστικό βήμα ήταν η συνάντησή του με τον Πάπα Παύλο ΣΤ΄ το βράδυ της Κυριακής, 5 Ιανουαρίου 1964, στο Όρος των Ελαιών στην Ιερουσαλήμ [...]. Οι δύο ηγέτες της Χριστιανοσύνης διαπίστωσαν ότι ο δρόμος για την ένωση των δύο Εκκλησιών είναι μακρύς και δυσχερές, αλλά συμφώνησαν τη σύσταση μιας επιτροπής για την προώθηση του μεταξύ τους διαλόγου. Οι δύο εκκλησιαστικοί ηγέτες είχαν και τρίτη ανεπίσημη συνάντηση στους δρόμους της Ιερουσαλήμ [...]. Αυτή η συμβολική συνάντηση άνοιξε τη δυνατότητα αυθεντικού διαλόγου μεταξύ Ορθόδοξης Εκκλησίας και Ρωμαιοκαθολικών για πρώτη φορά μετά από το Σχίσμα του 1054. Ακολούθησαν, στις 7 Δεκεμβρίου 1965, ημέρα επίσημης λήξης των εργασιών της Β΄ Βατικανής Συνόδου, οι τελετές άρσης (ακύρωσης) των αναθεμάτων του 1054».

Νίκος Νησιώτης κατά την εποχή που εργαζόταν στο Π.Σ.Ε

Οικουμενικός Πατριάρχης Αθηνάγορας:

Το βιβλίο μάς μιλάει

Ο Πάπας Φραγκίσκος 1936. (Μπουένος Άιρες), είναι ο 266ός Πάπας της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Εξελέγη στις 13 Μαρτίου 2013. Ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος (Άγιοι Θεόδωροι Ίμβρου, 1940) είναι ο 270ός Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης και Οικουμενικός Πατριάρχης της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Και οι δύο τους έχουν πρωταγωνιστήσει τα τελευταία χρόνια στην προσέγγιση των δύο Εκκλησιών μέσα από κοινές διακηρύξεις απέναντι σε σύγχρονες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα.

π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ, από τα χρόνια που συμμετείχε στις πρώτες συνδιασκέψεις του Π.Σ.Ε.

Κείμενο 4: «Η πρώτη συνάντησή τους έγινε τον Μάρτιο του 2013, όταν ο Οικουμενικός Πατριάρχης μετέβη στο Βατικανό για να παραστεί στην ενθρόνιση του Πάπα Φραγκίσκου. Ήταν η πρώτη φορά μετά το Σχίσμα, ανάμεσα στη Ρώμη και την Κωνσταντινούπολη, που Οικουμενικός Πατριάρχης παρέστη στην ενθρόνιση του Προκαθήμενου της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. [...] Οι προκαθήμενοι των δύο Εκκλησιών συναντήθηκαν [...] τέλη Μαΐου 2014 στους Αγίους Τόπους. Εκεί, εξέφρασαν την ελπίδα ο διάλογος των δύο Εκκλησιών να φέρει αποτελέσματα και να οδηγήσει στην εκκλησιαστική ενότητα [...]. Λίγες μέρες αργότερα, τον Ιούνιο του 2014, [...] ο Οικουμενικός Πατριάρχης ταξίδεψε στο Βατικανό προκειμένου να εκφράσει μαζί με τον Πάπα την αγωνία του για την Ειρήνη στη Μέση Ανατολή. [...] Λίγους μήνες αργότερα, τον Νοέμβριο, ο Πάπας μετέβη στο

Φανάρι προκειμένου παραστεί στη θρονική εορτή του Αποστόλου Ανδρέα. [...] Ο Οικουμενικός Πατριάρχης απευθυνόμενος στον Πάπα Φραγκίσκο, είπε ότι τον υποδέχεται με ευγνωμοσύνη [...]. (Οι συναντήσεις του Πάπα Φραγκίσκου με τον Οικουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαίο).

Αντιλογίες: Να δημιουργηθούν δύο ομάδες, η ομάδα του λόγου που υποστηρίζει τη θέση ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία πρέπει να συμμετέχει στον οικουμενικό διάλογο μεταξύ των χριστιανών και η ομάδα του αντιλόγου που υποστηρίζει την αντίθετη άποψη. Τα επιχειρήματα παρουσιάζονται στην ολομέλεια και γίνεται συζήτηση.

Μπορείτε να μελετήσετε την **κοινή διακήρυξη του Πάπα Φραγκίσκου και του Οικουμενικού Πατριάρχη Βαρθολομαίου (Νοέμβριος 2014)** για την ειρήνευση στη Μέση Ανατολή και τις κοινές διακηρύξεις των ηγετών Ορθοδόξων και άλλων χριστιανών με αφορμή διάφορες περιπτώσεις εδώ:

Εναλλακτικά

Φτιάχνω ιστορίες με την εικόνα: Αρχή-Μέση-Τέλος:

Με τη βοήθεια μιας από τις παρακάτω φωτογραφίες, να δημιουργήσετε σε ομαδοσυνεργασία μια φανταστική ιστορία γύρω απ' αυτήν τη φωτογραφία. Στη συνέχεια, να αποφασίσετε αν θα τη βάλετε στην αρχή της ιστορίας, στη μέση ή στο τέλος. Τέλος, να παρουσιάσετε την ιστορία στην ολομέλεια.

Συνάντηση Πάπα Ρώμης Φραγκίσκου και Οικουμενικού Πατριάρχη Βαρθολομαίου, Κωνσταντινούπολη, Φανάρι 2014 (αριστερά)

Στιγμιότυπο από την 11η Συνέλευση του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών στην Καρλσρούη της Γερμανίας (28 Αυγούστου - 8 Σεπτεμβρίου 2022, φωτό Κ. Δρυγιαννάκης (δεξιά))

Λέξεις/σκέψεις στη σειρά: Αρχικά, αφού εργαστείτε ατομικά, στη συνέχεια να καταγράψετε σε μικρά χαρτιά σύντομες λέξεις ή φράσεις για το τι θα θέλατε να συμβουλευστείτε δύο φίλους σας ή δύο κοινωνικές ομάδες, δύο λαούς ή δύο Εκκλησίες που έχουν διαχρονικά προβλήματα επικοινωνίας μεταξύ τους. Στο τέλος, να κρεμάσετε τα χαρτιά σας στο σχοινί και να συζητήσετε τις προτάσεις σας στην ολομέλεια.

Εξατομίκευση: Ας υποθεθεί ότι έχετε εκλεγεί πρόεδρος του δεκαπενταμελούς συμβουλίου του σχολείου σας σε μια πολύ δύσκολη περίοδο, όπου υπάρχουν σοβαρά προβλήματα μεταξύ των μελών της μαθητικής κοινότητας. Σε ένα κείμενο 50-70 λέξεων να σημειώσετε τις πρωτοβουλίες που θα λαμβάνετε προκειμένου να αντιστρέψετε τη στενόχωρη αυτή κατάσταση.

Μετασχηματισμός κειμένου: Αφού χωριστείτε σε 2-3 ομάδες, να αξιοποιήσετε δύο σημαντικά γεγονότα (πρόσωπα ή θεσμοί) από την παρουσία της Ορθόδοξης Εκκλησίας στον Οικουμενικό διάλογο κατά τον 20ό αιώνα για να συντάξετε ένα κείμενο σε ύφος ρεπορτάζ. Στη συνέχεια, να το παρουσιάσετε στην ολομέλεια και να γίνει διάλογος. Όλες οι ομάδες μαζί να επιλέξουν ποιο από τα κείμενα/ρεπορτάζ θα δημοσιευτεί στο ειδικό αφιέρωμα της εφημερίδας του σχολείου σας για τον (οικουμενικό) διάλογο.

Εναλλακτικά

Με αφετηρία όσα γνωρίσατε στο σημερινό μάθημα, να προσπαθήσετε να συμπληρώσετε τον εννοιολογικό χάρτη.

Σύνοψη. Ημερολόγιο Αναστοχασμού: Να σημειώσετε με συντομία σε ένα τετράδιο με τη μορφή ημερολογίου όσα μάθατε, και επεξεργαστήκατε στο σημερινό μάθημα σχετικά με τους βασικούς οργανισμούς και σημαντικές προσωπικότητες που έχουν συμβάλει στην καλλιέργεια και εμπέδωση του οικουμενικού διαλόγου μεταξύ των χριστιανικών εκκλησιών. Μπορείτε επίσης να γράψετε απορίες, προβληματισμούς, ερωτήματα και προεκτάσεις.

ΜΕΡΟΣ

Γ' Θεματικό Πεδίο: Θρησκείες στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων

Εισαγωγή στο Θεματικό Πεδίο

Στο τρίτο Θεματικό Πεδίο θα γνωρίσετε βασικά στοιχεία από τη θεολογία, τη λατρεία και τη ζωή του Ιουδαϊσμού και του Ισλάμ, ενώ θα έρθετε σε επαφή με ιστορικά γεγονότα και επιφανείς προσωπικότητες που καθόρισαν αποφασιστικά την πορεία των θρησκευτικών αυτών παραδόσεων μέχρι σήμερα.

12. Ο Ιουδαϊσμός στην Ιστορία και το παρόν

Έξοδος, Νόμος, Ολοκαύτωμα

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να συνοψίζετε βασικά γνωρίσματα της θρησκείας των Εβραίων.
- Να συσχετίζετε την ιουδαϊκή θρησκεία με μείζονα γεγονότα του 20ού αιώνα.

A) Μια ματιά στην ιστορία της θρησκείας των Εβραίων

Ιδεοθύελλα: Να σημειώσετε πρόσωπα, βιβλία και γεγονότα που σας έρχονται στον νου, όταν ακούτε τη λέξη «Ιουδαίος».

Η σημαία του Ισραήλ (αριστερά)
Ραβίνος διαβάζει την Τορά, έργο του 1900 (μέση)
Μενορά. Η επτάφωτη λυχνία (δεξιά)

«Όλα τα αγαθά του Αβραάμ, του Ισαάκ και του Ιακώβ»,

«Ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης» (Τα πάντα είναι μονάχα ματαιότητα) (Εκ. 1, 2),

«Οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου» (Το κρασί δίνει ευχαρίστηση στον άνθρωπο) (Ψλ. 103, 15),

«Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ...», (Έξ. 21, 24),

«Ούτε φωνή ούτε ακρόαση» (διασκευή από Α΄ Βασ. 18, 26),

«Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ» (Ησ. 40, 3).

Επιλογή και υπομνηματισμός αποφθεγμάτων: Να επιλέξετε σε δυάδες ένα από τα παραπάνω αποφθέγματα που το έχετε ακούσει ξανά και να σκεφτείτε τι μπορεί να σημαίνει. Να παρουσιάσετε τα πορίσματα στην ολομέλεια.

Η έξοδος από την Αίγυπτο

Η θυσία του Αβραάμ (αριστερά)
Ο Μωυσής με τις πλάκες του Νόμου, Ρέμπραντ (μέση)

Ο Χάρτης του Βασιλείου του Ισραήλ (μπλε) και του Βασιλείου του Ιούδα (κίτρινο) κατά τον 9ο αιώνα π.Χ. (δεξιά)

Κείμενο 1: Σύμφωνα με την παράδοση των Εβραίων, ο Θεός επέλεξε τους Αβραάμ, Ισαάκ και Ιακώβ, τους Πατριάρχες του αρχαίου Ισραήλ, προκειμένου να διδάξουν στους ανθρώπους την πίστη στον έναν Θεό. Στην αρχή, ήταν μάλλον η ιστορία μια οικογένειας (του Αβραάμ), η οποία λόγω δυσκολιών, αναγκάστηκε να μεταναστεύσει στην Αίγυπτο. Τα χρόνια όμως πέρασαν, η οικογένεια έγινε ολόκληρος λαός, αλλά τα πράγματα εξελίχθηκαν άσχημα: οι Ιουδαίοι έγιναν δούλοι στους Αιγύπτιους (για σχεδόν 400 χρόνια!). (των συγγραφέων)

Κείμενο 2: Με τη βοήθεια του Θεού και την καθοδήγηση του Μωυσή, οι Ιουδαίοι μετά την Έξοδο (από την Αίγυπτο), θα ξεκινήσουν ως λαός πια το ταξίδι τους, περιπλανώμενοι μέσα στην έρημο (για 40 χρόνια), μέχρι να φτάσουν στη Γη της Επαγγελίας (τη γη που τους είχε υποσχεθεί ο Θεός). Κατά την περίοδο αυτή θα κάνουν Διαθήκη (συμφωνία) με τον Θεό, θα λάβουν τις Δέκα Εντολές του και τον Νόμο. Στους αιώνες που θα ακολουθήσουν και, έχοντας εγκατασταθεί στην περιοχή της Ιουδαίας με κέντρο τα Ιεροσόλυμα, σπουδαίοι βασιλείς (Δαβίδ, Σολομώντας) αλλά και προφήτες (Ησαΐας, Ιερεμίας, Αμώς κ.ά.) θα αναδειχθούν, προσπαθώντας να κρατήσουν τον λαό στον δρόμο του Θεού. (των συγγραφέων)

Δραστηριότητα: Με τη βοήθεια των εικόνων και των κειμένων, να σημειώσετε στον παρακάτω πίνακα ή στο τετράδιό σας πρόσωπα και γεγονότα που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην αρχαία ιστορία των Ιουδαίων.

Πρόσωπα	Ιδιότητες-γεγονότα

► Τα ιερά βιβλία και τα πιστεύω του Ιουδαϊσμού

Κείμενο 1: Ο Θεός έδωσε στον Μωυσή την Τορά (Νόμος) στο όρος Σινά (μέρος του είναι οι Δέκα Εντολές γραμμένες πάνω σε πλάκες). Πρόκειται κατεξοχήν για την Πεντάτευχο (τα πέντε πρώτα τεύχη-βιβλία της Εβραϊκής Βίβλου). Στην πραγματικότητα ωστόσο, η Τορά αποτελείται από 24 βιβλία και περιλαμβάνει εκτός από τον Νόμο, τους Προφήτες και τα Αγιόγραφα*. (των συγγραφέων)

«Το Ταλμούδ είναι το βασικό κείμενο του ραβινικού Ιουδαϊσμού και αποτελεί την κύρια πηγή τού σύγχρονου εβραϊκού θρησκευτικού νόμου καθώς και της εβραϊκής θεολογίας. Σημαίνει στα εβραϊκά «διδασκαλία» ή «μελέτη» και υπήρξε μέχρι σήμερα το κέντρο της εβραϊκής ζωής και θεμελιώδες στοιχείο της εβραϊκής σκέψης». (Πηγή: Wikipedia, άρθρο «Ταλμούδ», <https://el.wikipedia.org/wiki/Ταλμούδ>, πρόσβαση: 8/7/2025)

Κείμενο 2: «Κατανοητή αυτή η έμφαση στη Βίβλο – αλλά και στο Ταλμούδ; Ασφαλώς [...], γιατί αυτά τα δύο είναι αεχώριστα στην εβραϊκή παράδοση: η Βίβλος έφτασε στα χέρια των συγγραφέων μέσα από τούτη την ατέρμονη σκυταλοδρομία των Σοφών. Η Βίβλος είναι ένα βιβλίο που γέννησε αναρίθμητα βιβλία και δεν μπορούμε πια να τη διαβάζουμε μόνη της, ξέχωρα από αυτά. Ούτε οι Εβραίοι ούτε οι χριστιανοί. Το Ταλμούδ

και η ραβινική ερμηνευτική παράδοση είναι ένα τεράστιο πνευματικό πεδίο όπου δοξάζονται η συζήτηση και η διαφωνία. Ότι είναι για τους Εβραίους το Ταλμούδ είναι για τους Χριστιανούς οι Πατέρες και οι λοιποί εκκλησιαστικοί συγγραφείς και θεολόγοι μέχρι σήμερα» (Σταύρου Ζουμπουλάκη, «Ο Άμος ΟΖ, η Βίβλος, το Ταλμούδ και οι Εβραίοι» άρθρο στην εφημερίδα: Η Καθημερινή 07/01/2019) (διασκευή).

Κείμενο 3: «Εγώ είμαι ο Κύριος ο Θεός σου, που σε έβγαλα από την Αίγυπτο, τον τόπο της δουλείας. Δε θα υπάρχουν για σένα άλλοι θεοί εκτός από μένα. Δε θα κατασκευάσεις για σένα είδωλα και κανενός είδους ομοίωμα που να αντιπροσωπεύει οτιδήποτε βρίσκεται ψηλά στον ουρανό ή εδώ κάτω στη γη ή μέσα στα νερά, κάτω απ' τη γη. Δε θα τα προσκυνάς ούτε θα τα λατρεύεις, γιατί εγώ ο Κύριος, ο Θεός σου...» (Έξ. 20, 1-5) / Στην αρχή, ο Θεός δημιούργησε τον ουρανό και τη γη [...] Ο Θεός είδε τα δημιουργήματά Του και ήταν όλα πάρα πολύ καλά. Ήρθε το βράδυ, ήρθε το πρωί: έκτη ημέρα» (Γέν. 1, 1, 31) / «Ας φτιάξουμε τον άνθρωπο σύμφωνα με την εικόνα τη δική μας και την ομοίωση [...]» (Γέν. 1, 26) / «[...]κοίταξε τον ουρανό και τη γη και δες τι υπάρχει σ' αυτά, για να καταλάβεις ότι ο Θεός τα δημιούργησε όλα αυτά από το μηδέν. Με τον ίδιο τρόπο δημιουργήθηκε και το ανθρώπινο γένος» (Β' Μακ. 7, 28). (επιλογή από την Παλαιά Διαθήκη).

Κείμενο 4: «Για τη ζωή μετά τον θάνατο δε γίνεται κανένας λόγος. Ο πιστός Ισραηλίτης αποτελεί καταρχάς μέλος μιας κοινότητας (του λαού) και μετά άτομο. Από την εποχή του Ησαΐα και εξής, αρχίζει δειλά-δειλά να τονίζεται η αξία της ευθύνης και ως εκ τούτου η σωτηρία ή η τιμωρία του ατόμου. Η κρίση που θα γίνει κατά την ημέρα που θα έρθει ο Μεσσίας θα έχει ως συνέπεια την τιμωρία ή τη λύτρωση των εθνών, του Ισραήλ, αλλά και των επί μέρους ατόμων» (Δ. Καϊμάκη, Η ημέρα του Κυρίου στους Προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2006).

Προφήτης Ηλίας, σχέδιο Γιώργος Κόρδης

Σκέψου, Γράψε, Συζήτησε, Μοιράσου: Με αφετηρία τα παραπάνω κείμενα και αφού στοχαστείτε αρχικά ατομικά, να καταγράψετε τις προσωπικές σας απόψεις για το ποια είναι τα βασικά πιστεύω και τα ιερά βιβλία του Ιουδαϊσμού. Στη συνέχεια, να συζητήσετε ανά δυάδες και στο τέλος να παρουσιάσετε τα πορίσματα των ομάδων σας στην ολομέλεια.

Οι εβραϊκές γιορτές και η Συναγωγή

Σκέψου, Συζήτησε ανά 2 και ανά 4, Μοιράσου: Να στοχαστείτε ατομικά στα παρακάτω κείμενα. Στη συνέχεια, να συζητήσετε ανά δύο και ανά τέσσερις για να συμπληρώσετε τις πληροφορίες στον πίνακα.

Ονομασία	Εποχή εορτασμού	Ιστορική αναφορά	Συμβολισμός	Ιδιαίτερο φαγητό

Το βιβλίο μάς μιλάει

Πεσάχ (Πάσχα, πέραςμα) γιορτάζεται την άνοιξη. Διάρκει οκτώ μέρες και συμβολίζει την έξοδο των Εβραίων από την καταπίεση της Αιγύπτου.

Να ανακαλύψετε περισσότερες πληροφορίες για την ιστορία, τους συμβολισμούς, τις τροφές, αλλά και δραστηριότητες και τραγούδια του Πεσάχ μέσα από την επίσημη ιστοσελίδα του Εβραϊκού Μουσείου Ελλάδας. εδώ:

Πεσάχ: Μια ιστορία για την ελευθερία-Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδας:

Γνωρίζοντας τις γιορτές του Ιουδαϊσμού

Η **Ρος-Ασανά** είναι η πρωτοχρονιά του εβραϊκού έτους (αρχές Σεπτεμβρίου ή Οκτωβρίου). Ένα ιδιαίτερο στοιχείο εδώ είναι το σάλπισμα του σοφάρ (κέρατο από κριάρι), με σκοπό να αφυπνίσει τις συνειδήσεις.

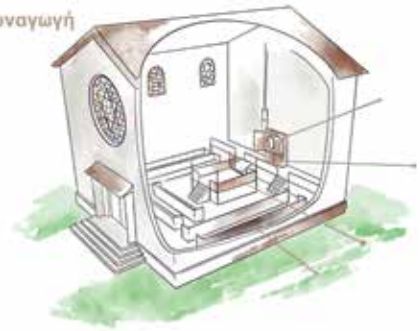
Η **Γιομ Κιπούρ** (ημέρα του Εξιλασμού) είναι η μέρα της κρίσης από τον Θεό. Οι πιστοί αναγνωρίζουν τα λάθη τους και τα ομολογούν ενώπιόν Του. Είναι ημέρα προσευχής και αποχής, καθώς δεν εργάζονται, δεν τρώνε ούτε πίνουν από το ηλιοβασίλεμα της παραμονής μέχρι τη νύκτα της επόμενης μέρας.

Μπορείτε να περιηγηθείτε στην ιστοσελίδα της **Ισραηλιτικής Κοινότητας των Αθηνών**:

Επιτόπια μελέτη ζητήματος: Κατόπιν σχετικού προγραμματισμού να πραγματοποιήσετε επιτόπια (ή ψηφιακή) επίσκεψη σε μια συναγωγή της περιοχής σας προκειμένου να γνωρίσετε από κοντά τον κατεξοχήν χώρο λατρείας του Ιουδαϊσμού. Μετά τη σχετική επίσκεψη να σημειώσετε: α) τις εμπειρίες σας και β) να ολοκληρώσετε το διπλανό σχέδιο με τα βασικά μέρη μιας συναγωγής.

Συναγωγή

Μπορείτε να ακούσετε και αυτό το ηχητικό:

Ερωτήσεις προς ειδικούς:

Αφού έχετε ήδη ανακαλύψει κάποια βασικά στοιχεία της θρησκείας του Ιουδαϊσμού, θα κάνετε μια εικονική περιήγηση μέσα σε μια συναγωγή. Η περιήγηση αυτή θα γίνει μέσω του Εβραϊκού Μουσείου Ελλάδας, με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού σας. Στη συνέχεια, θα ετοιμάσετε μερικές σύντομες ερωτήσεις για τον ραβίνο των Αθηνών, κ. Γκαμπριέλ Μ.Ι. Νεγρίν. Οι ερωτήσεις αυτές θα του γίνουν είτε κατά τη διάρκεια μιας επίσκεψής σας είτε μέσω τηλεδιάσκεψης. Σκοπός είναι να μάθετε περισσότερα για τη θρησκευτική ζωή των Εβραίων στην Ελλάδα.

Εβραϊκό Μουσείο
Ελλάδας:

ΑΒΓ:

Να στοχαστείτε ατομικά ή ομαδικά, χρησιμοποιώντας λέξεις για να δημιουργήσετε μια λίστα με λέξεις ή μικρές φράσεις που σχετίζονται με βασικές πλευρές του θέματος που γνωρίσατε στη διδακτική ώρα.

Εναλλακτικά

Κουίζ: Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση από τις λέξεις της παρένθεσης.
(Συναγωγή, Ραβίνος, Ο κόσμος, Κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν Του, Σάββατο)

Έτσι έχει δημιουργηθεί ο άνθρωπος από τον Θεό: _____

Εκεί λατρεύουν οι Εβραίοι τον Θεό και είναι πάντοτε στραμμένοι στην Ανατολή: _____

Αυτός είναι που ερμηνεύει τον Νόμο, αλλά έχει και θρησκευτικά καθήκοντα: _____

Η ημέρα αυτή είναι σημαντική για τη ζωή τόσο του λαού όσο και του κάθε Εβραίου ατομικά: _____

Δημιουργήθηκε από το μηδέν: _____

Σύνοψη: Να συμπληρώσετε τα κενά στο παρακάτω κείμενο με τα βασικά στοιχεία της θρησκείας του Ιουδαϊσμού.

Οι Αβραάμ, Ισαάκ και Ιακώβ είναι του Ισραήλ. Ο έλαβε από τον Θεό τον στο Όρος Σινά. Έτσι ονομάζεται η φυγή των Εβραίων από την Αίγυπτο όπου ήταν Η Τορά αποτελεί το βασικότερο του Ιουδαϊσμού. είναι η προφορική παράδοση που ερμηνεύει τον Νόμο. Στη υπάρχει συνήθως μια λυχνία. Ο είναι υπεύθυνος για τις προσευχές και τον συντονισμό της θρησκευτικής ζωής των Ιουδαίων.

Β) Η Ιουδαϊκή Θρησκεία σήμερα

Έντεχνος συλλογισμός:

- α) Τι βλέπετε; β) Τι αναγνωρίζετε;
γ) Τι αισθάνεστε; Ποιους άλλους διάσημους σύγχρονους Εβραίους μπορεί να γνωρίζετε;

«Ένας στους τέσσερις Ευρωπαίους ακόμη πιστεύει πως για όλα φταίνε οι Εβραίοι»
(δημοσκόπηση του τηλεοπτικού δικτύου CNN Νοέμβριος 2018).

Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου: Να στοχαστείτε ατομικά και στη συνέχεια να συζητήσετε σε δυάδες πώς αντιλαμβάνεστε το νόημα της παραπάνω φράσης. Πού πιστεύετε ότι οφείλεται και πώς επηρεάζει την καθημερινή μας συμπεριφορά; Να παρουσιάσετε με συντομία τις σκέψεις σας στην ολομέλεια.

Έχετε ακούσει τη φράση «Περιπλανώμενος Ιουδαίος»;
Πιστεύετε ότι συνδέεται με το παρελθόν και το παρόν του Εβραϊκού λαού;

► Από την ανάδυση του αντισημιτισμού, το Ολοκαύτωμα μέχρι την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ

Μπορείτε να περιηγηθείτε εδώ στο «ψηφιακό μουσείο» με επιλογή εικόνων με αντισημιτικό περιεχόμενο.

Το βιβλίο μάς μιλά:

Ο λαός των Εβραίων είναι ένας περιπλανώμενος λαός. Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα μετακινείται σε ολόκληρο τον κόσμο, στην Ευρώπη και βεβαίως στην Ελλάδα, διαμορφώνοντας μια ιδιαίτερα ισχυρή θρησκευτική, κοινωνική και πολιτιστική παρουσία. Ήδη από τα τέλη του 19ου αιώνα αρχίζει να κάνει στην Ευρώπη την εμφάνισή του ένας ισχυρός αντισημιτισμός, ο οποίος οδηγεί στη συγκρότηση ενός κινήματος με σκοπό την ίδρυση νέου ιουδαϊκού κράτος (Σιωνισμός από τον λόφο Σιών, στην Ιερουσαλήμ). Η ναζιστική Γερμανία, υπό την εξουσία του Αδόλφου Χίτλερ (εκλεγμένου καγκελάρου, 1933), ξεκίνησε διωγμό εναντίον ειδικά των Εβραίων, αλλά και γενικά όσων δεν ανήκαν στην *Αρία φυλή**, σύμφωνα με τους *Νόμους της Νυρεμβέργης** (1935). Σταδιακά, οι γερμανικές αρχές περιόριζαν τις ελευθερίες των Εβραίων, στη συνέχεια άρχισαν να καταστρέφουν τις

συναγωγές τους, να κάνουν πογκρόμ (διώξεις με βεβηλώσεις συναγωγών), καταστροφές, κατάσχεση περιουσιών και πολλά άλλα.

Με την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ο αντισημιτισμός θα φτάσει στο απόγειό του: Δημιουργήθηκαν τα γκέτο, όπου οι Εβραίοι ζούσαν χωρίς ελευθερίες, άρχιζαν να στέλνονται στα στρατόπεδα συγκέντρωσης* (Νταχάου, κ.ά.), ενώ μεταξύ των ετών 1941-1945, μπήκε σε εφαρμογή το τελικό σχέδιο για την εξόντωση του εβραϊκού πληθυσμού της Ευρώπης. Συνολικά, έξι εκατομμύρια Εβραίοι έχασαν τη ζωή τους. Το 1948, ιδρύεται το κράτος του Ισραήλ, προκειμένου ο εβραϊκός λαός να αποκτήσει μια μόνιμη «στέγη». Έτσι, εκπληρώνεται το βασικό πολιτικό αίτημα του Σιωνισμού.

«Το γκέτο (ιταλικά: ghetto) είναι μία περιοχή όπου άνθρωποι συγκεκριμένης εθνικότητας ή θρησκείας ή άλλου κοινού γνωρίσματος ζουν ομαδικά, εθελοντικά ή υποχρεωτικά, σε ήπια ή έντονη απομόνωση. Η λέξη ιστορικά αναφέρεται σε περιορισμένες οικιστικές ζώνες όπου υποχρεώνονταν από τους Ναζί να ζουν οι Εβραίοι, αλλά σήμερα αναφέρεται σε οποιαδήποτε φτωχή αστική περιοχή». (Πηγή: Wikipedia, άρθρο «Γκέτο», <https://el.wikipedia.org/wiki/Γκέτο>, πρόσβαση: 8/7/2025)

Παιδιά που τρέφονται στους δρόμους του γκέτο. Βαρσοβία, Πολωνία, μεταξύ 1940 και 1943.

Κείμενο: Η Inge ήταν το μοναδικό παιδί του Berthold και της Regina Auerbacher, θρήσκων Εβραίων που ζούσαν στο Κιπενχάιμ, ένα χωριό στη νοτιοδυτική Γερμανία, κοντά στον Μέλανα Δρυμό. «Στις 10 Νοεμβρίου 1938, η αστυνομία συνέλαβε τον πατέρα και τον παπού μου. Η μητέρα μου, η γιαγιά μου και εγώ καταφέραμε να κρυφτούμε σε ένα υπόστεγο ώσπου να ησυχάσουν τα πράγματα. Όταν βγήκαμε, οι Εβραίοι άνδρες της πόλης είχαν μεταφερθεί στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Νταχάου. Όταν ήμουν 7 ετών, μεταφέρθηκα με τους γονείς μου στο γκέτο Τερέζιενστατ στην Τσεχοσλοβακία. Όταν φτάσαμε, μας πήραν τα πάντα εκτός από τα ρούχα που φορούσαμε και την κούκλα μου, τη Μαρλέν. Οι συνθήκες στο στρατόπεδο ήταν σκληρές. Για τα όγδοα γενέθλιά μου, οι γονείς μου μου έδωσαν ένα μικρό κέικ πατάτας με μια στάλα ζάχαρη, για τα έννα γενέθλιά μου ένα ρούχο ραμμένο από κουρέλια για την κούκλα μου και για τα δέκατα γενέθλιά μου, ένα ποίημα γραμμένο από τη μητέρα μου». (πηγή: «Τα παιδιά κατά το Ολοκαύτωμα: Δελτίο Ταυτότητας/Προσωπική Ιστορία»)

Καρέκλα των αποκαλύψεων: Ένας μαθητής/μία μαθήτρια υποδύεται έναν Εβραίο/μία Εβραία που επέζησε από στρατόπεδο συγκέντρωσης. Να του απευθύνετε ερωτήσεις σε πρώτο πρόσωπο σχετικά με τα γεγονότα, τις πράξεις, τα κίνητρα, τις αντιλήψεις, τα συναισθήματα και τις αξίες του.

Κουτί εξερεύνησης:

Ο/Η εκπαιδευτικός τοποθετεί σε ένα κουτί μερικά πραγματικά αντικείμενα (π.χ. φωτογραφία, σελίδα ημερολογίου, απόκομμα εφημερίδας, πορτοφόλι, κ.ά.) ή ομοιώματα, φωτογραφίες των αντικειμένων αυτών, τα οποία δίνουν μερικά στοιχεία για τη ζωή ενός Εβραίου/μιας Εβραίας που ήταν κρατούμενος/-η σε στρατόπεδο συγκέντρωσης. Οι μαθητές /-τριες καλούνται να ανακαλύψουν ποιος/-α είναι ο/η κάτοχος αυτών των αντικειμένων και τι του/της έχει συμβεί. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, κάθε ομάδα αναλαμβάνει να περιεργαστεί ένα από τα αντικείμενα και να το παρουσιάσει στις υπόλοιπες μαζί με τα στοιχεία που σκιαγραφούν τον/την κάτοχό τους (π.χ. μπορεί να έζησε τότε κ.λπ.). Εναλλακτικά, μπορεί να αξιοποιηθεί και η τεχνική «παγωμένη εικόνα».

Το βιβλίο μάς μιλά:

Σημαντική ήταν και είναι η παρουσία των Εβραίων στην Ελλάδα από την αρχαιότητα (300-250 π.Χ.), την περίοδο μεταξύ 12ου και 18ου μ.Χ. αιώνα, αλλά και κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα πριν και μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι και σήμερα. Χαρακτηριστικά στις αρχές του 20ού αιώνα ζούσαν στην Ελλάδα περίπου 10.000 Εβραίοι, ενώ πριν τον πόλεμο έφταναν περίπου τα 78.000 μέλη. Ο αριθμός αυτός μειώθηκε δραματικά μετά το Ολοκαύτωμα. Στις μέρες μας, οι άλλοτε πολυπληθείς εβραϊκές κοινότητες, αριθμούν μόλις 5.500 περίπου μέλη και δραστηριοποιούνται στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, τις επιστήμες, τις τέχνες και τα γράμματα. Υπάρχουν 8 κοινότητες σε όλη την Ελλάδα, μεταξύ άλλων στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, τον Βόλο, και αλλού. (πηγή: «Οι Εβραίοι της Ελλάδας»)

Ιστοεξερεύνηση: Να περιηγηθείτε στην παρακάτω ιστοσελίδα για να γνωρίσετε επιφανείς Έλληνες Εβραίους. Στη συνέχεια, να σημειώσετε σε ένα φύλλο ορισμένα βασικά στοιχεία για ένα πρόσωπο που γνωρίσατε και να τα παρουσιάσετε στην ολομέλεια. (Πηγή: Πουρνάρα, Μαργαρίτα, «Εβραίοι από την Ελλάδα που «κατέκτησαν» τον πλανήτη», News 24/7, 9.11.2014, <https://www.news247.gr/magazine/evraioi-apo-tin-ellada-pou-katektisan-ton-planiti/>, πρόσβαση: 8/7/2025)

Ημερολόγιο αναστοχασμού: Σε ένα τετράδιο να σημειώσετε με τη μορφή ημερολογίου όσα μάθατε και επεξεργαστήκατε. Μπορείτε να γράψετε και απορίες, προβληματισμούς, ερωτήματα και προεκτάσεις.

Σύνοψη. 1. Μετασχηματισμός κειμένου:

Κείμενο: «Μετά το 1940, οι καλές μας ημέρες άρχισαν να παίρνουν γοργά τέλος: πρώτα ο πόλεμος, έπειτα η συνθηκολόγηση και η εισβολή των Γερμανών μάς έφεραν την αθλιότητα. Τα μέτρα εναντίον των Εβραίων παίρνονταν το ένα πάνω στ' άλλο. Οι Εβραίοι υποχρεώνονται να φορούν το κίτρινο αστέρι [Σ.τ.Σ. το αστέρι του Δαβίδ] και να παραδώσουν τα ποδήλατά τους. Τους απαγορεύεται ν' ανεβαίνουν στα τραμ και να οδηγούν αυτοκίνητο. Είναι υποχρεωμένοι να κάνουν τις αγορές τους αποκλειστικά σε μαγαζιά σημαδεμένα με την επιγραφή «Εβραϊκό κατάστημα», και μόνο από τις τρεις έως τις πέντε το απόγευμα. Απαγορεύεται στους Εβραίους να βγαίνουν μετά τις οχτώ το βράδυ, ακόμα και στους κήπους τους ή να μένουν σε φίλους τους. Απαγορεύεται στους Εβραίους να πηγαίνουν στο θέατρο, στον κινηματογράφο ή σε οποιοδήποτε άλλο μέρος ψυχαγωγίας. Απαγορεύεται στους Εβραίους να καταγίνονται με οποιοδήποτε δημόσιο σπορ: απαγορεύεται να πλησιάζουν στην πισίνα, στο γήπεδο του τένις και του χόκεϊ ή σε άλλους τόπους αθλητικών εκδηλώσεων. Απαγορεύεται στους Εβραίους να συναναστρέφονται με χριστιανούς. Οι Εβραίοι είναι υποχρεωμένοι να πηγαίνουν στα εβραϊκά σχολεία, κι ένα σωρό άλλοι τέτοιοι περιορισμοί [...]» (Άννα Φρανκ, Το Ημερολόγιο της Άννας Φράνκ, εκδ. Μίνωας, Αθήνα 2021, σ. 15-16).

Σας έχει ζητηθεί να γράψετε ένα άρθρο στην εφημερίδα του σχολείου για τον αντισημιτισμό με αφορμή την ημέρα του Ολοκαυτώματος. Ξεκινώντας από το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ, να μεταφερθείτε με τη φαντασία σας στην εποχή εκείνη, περιγράφοντας τα συναισθήματα και τις δύσκολες συνθήκες ζωής.

Εναλλακτικά

2. Να συμπληρώσετε τα κενά στο κείμενο με τις κατάλληλες λέξεις:

Ο ισχυρός στην Ευρώπη του τέλους του 19ου αι. (ο οποίος θα φτάσει στο απόγειό του στα μέσα του 20ού) έδωσε αφορμή να δημιουργηθεί ο, δηλαδή ένα κίνημα που στόχευε στη δημιουργία ενός ιουδαϊκού κράτους. Μετά το των Εβραίων από τη ναζιστική το κίνημα αυτό ενισχύθηκε, πραγματοποιώντας τελικά τον σκοπό του το έτος με την ίδρυση του

13. Ιστορία και θεολογία του Ισλάμ

Προφήτης, Μέκκα, Κοράνιο, Σουνίτες, Σιίτες

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να παρουσιάζετε τις συνθήκες και τα πρόσωπα που συνέβαλαν στην ανάδυση του Ισλάμ.
- Να εξηγείτε τα βασικά στοιχεία της ισλαμικής θεολογίας και λατρείας και τη σημασία τους για έναν πιστό μουσουλμάνο.

A) Η ανάδυση του Ισλάμ στην Ιστορία

Έντεχνος συλλογισμός:

Τι παρατηρείτε στις παρακάτω εικόνες; Τι αναγνωρίζετε; Τι νομίζετε ότι συμβαίνει; Τι συναισθήματα σας δημιουργούνται;

Μαθητής/-τρια μιλάει

Η καθηγήτρια είχε φέρει μαζί της σήμερα στην τάξη ένα περίεργο αντικείμενο. Έμοιαζε με λυχνάρι. Δεν μπορούσα να φανταστώ σε τι θα μας χρησίμευε. Θα κάναμε ένα ταξίδι σε έναν κόσμο που μας φαίνεται μακριά αλλά είναι πολύ πιο κοντά μας... Πριν ξεκινήσει το ταξίδι η καθηγήτρια έγραψε στον πίνακα τις εξής λέξεις: «Ισλάμ», «Μουσουλμάνοι», «Μωάμεθ».

Κείμενο: «Το Ισλάμ είναι θρησκεία απόλυτα μονοθεϊστική [...] η οποία διαμορφώθηκε με το κήρυγμα και τη δράση του Μωάμεθ. Η λέξη "ισλάμ" σημαίνει υποταγή στον Θεό. Όποιος αποδέχεται τη στάση υπακοής, εξαρτήσεως και ολοκληρωτικής αφοσιώσεως στον Αλλάχ ονομάζεται μουσλίμ (από όπου η ελληνική λέξη μουσουλμάνος), δηλαδή υποταγμένος στον Ύψιστο» (Α. Γιαννουλάτου Αρχιεπισκόπου Τιράνων, Ίχνη από την αναζήτηση του Υπερβατικού, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2004, σ. 235).

Σιωπηρό ερέθισμα: Με αφετηρία το παραπάνω σύντομο κείμενο, να αναφέρετε ορισμένα βασικά στοιχεία του Ισλάμ.

Πριν από πολλά χρόνια στην περιοχή της αρχαίας Αραβίας, οι άνθρωποι πίστευαν σε πολλούς θεούς (πολυθεϊσμός), αλλά και σε πνεύματα, όπως τα τζίνι (μυθολογικό πλάσμα με υπερφυσικές δυνάμεις).

Το βιβλίο μάς μιλάει

Το 571 μ.Χ. γεννήθηκε στη Μέκκα ο Μωάμεθ, ο οποίος έμεινε πολύ νωρίς ορφανός. Ο Μωάμεθ ταξίδευε συχνά στη Συρία, γνωρίζοντας νέους πολιτισμούς και ακούγοντας πολλές ιστορίες (από την Αγία Γραφή). Έκανε διάφορα επαγγέλματα, ενώ σε μικρή

είδε ένα όραμα στο σπήλαιο Χίρα κοντά στη Μέκκα της Αραβίας. Σύμφωνα με το Κοράνι, το ιερό βιβλίο του Ισλάμ, στο όραμα αυτό ο Μωάμεθ είδε τον αρχάγγελο Γαβριήλ. Έτσι, σταδιακά θα αρχίσει να συνειδητοποιεί και να μιλάει ως απεσταλμένος του Θεού.

«Αυτός είναι (Γαβριήλ) που έφερε κάτω την αποκάλυψη (Το Κοράνιο) - με την άδεια του ΑΛΛΑΧ - στην καρδιά σου» (Ιερό Κοράνιο, εκδ. Συγκρότημα Βασιλιά Φαχντ, 2000, Σούρα 2, 97).

Το 613 μ.Χ. ο Μωάμεθ αρχίζει με εμπιστοσύνη στον εαυτό του να μιλάει για τον έναν Θεό, τον Αλλάχ, και τη ζωή μετά τον θάνατο. Τα πράγματα, όμως, δεν πήγαν πολύ καλά. Από τις αντιδράσεις του κόσμου, ο Προφήτης θα αναγκαστεί να μεταναστεύσει από τη Μέκκα στη Μεδίνα. Η μέρα αυτή, η 16η Ιουλίου 622 μ.Χ., θα αποτελέσει την αφετηρία του μουσουλμανικού χρονολογικού συστήματος (1ο έτος Εγίρας = 622 μ.Χ.). Ο Μωάμεθ, ώριμος πια και αποφασισμένος, θα οργανώσει την πρώτη μουσουλμανική κοινότητα (ούμα) και, αφού εξουδετερώσει στρατιωτικά τους αντιπάλους του, θα γυρίσει θριαμβευτής στη Μέκκα, πεθαίνοντας τελικά το 632 μ.Χ.

Αφίσα της ταινίας
Αλλαντίν Walt Disney
Pictures 1992

Το όνομα του Μωάμεθ
σε καλλιγραφική γραφή

Δραστηριότητα: Με τη βοήθεια του κειμένου, που προηγήθηκε να αντιστοιχίσετε τις πληροφορίες από τις δύο στήλες της διαδραστικής χρονογραμμής, που αφορά στα βασικά γεγονότα της ζωής του Μωάμεθ.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Μετά τον θάνατο του Προφήτη προέκυψε πρόβλημα με τη διαδοχή του. Μια πλευρά πρότεινε ότι ο διάδοχος θα έπρεπε να προέρχεται από τη στενή οικογένεια του Μωάμεθ (δηλαδή ο ξάδελφός του ο Άλη), ενώ η άλλη από την ευρύτερη συγγένεια. Έτσι, εμφανίζεται ο «χαλίφης» (εκπρόσωπος ή διάδοχος του προφήτη). Δεν ήταν προφήτης αλλά πολιτικός και θρησκευτικός ηγέτης, με βασικό έργο να οργανώσει την κοινότητα (ούμα), να διατηρήσει δηλαδή, την ενότητά της και να την καθοδηγήσει πνευματικά. Πρώτος χαλίφης υπήρξε ο Αμπού Μπακρ (632-634) και δεύτερος ο Ουμάρ (634-644).

Κείμενο 1: «Από την αρχή όμως διακρίθηκαν και μέσα σ' αυτό δύο σαφείς ομάδες, οι Σουνίτες και οι Σηίτες που έδωσαν στη θεώρηση του Ισλάμ διαφορετικές προοπτικές» (Γιαννουλάτου, Ίχνη από την αναζήτηση του Υπερβατικού, σ. 260).

Κείμενο 2: «Οι Σηίτες βλέπουν στο έργο του ηγέτη τους, ο οποίος γι' αυτούς θα πρέπει να είναι απόγονος του Προφήτη, ένα λειτουργήμα περισσότερο πνευματικό [...] Οι Σουνίτες θεωρούν ως βασικό ρόλο του ηγέτη της ισλαμικής κοινότητας, του χαλίφη, την προστασία τού μουσουλμανικού νόμου και την πιστή εφαρμογή του. [...] Οι Σηίτες τονίζουν την εσωτερική διάσταση της θρησκείας [...] Στην ομολογία πίστωσης, "Δεν υπάρχει άλλος θεός εκτός από τον Θεό. Ο Μωάμεθ, (είναι) ο Απόστολος του Θεού", προσθέτουν τη φράση: "και ο Άλη είναι ο φίλος του Θεού" [...] Οι Σηίτες έχουν τις δικές τους Χαντίθ (συλλογές από προφορικές παραδόσεις), τις όποιες αποδίδουν στην οικογένεια του Άλη [...]» (Γιαννουλάτου, Ίχνη από την αναζήτηση του Υπερβατικού, σ. 263-264).

Κείμενο 3: «Οι Σουνίτες πιστεύουν ότι μετά τον θάνατο του Μωάμεθ δε θα υπάρξει άλλος προφήτης. [...] Ο χαλίφης, ο "διάδοχος" του Μωάμεθ, είναι μόνον ο αρχηγός και ο προστάτης των πιστών [...] Αντίθετα, οι Σηίτες συμφωνούν βέβαια ότι μετά τον Μωάμεθ δε θα υπάρξει άλλος προφήτης, δέχονται όμως ότι ο Μωάμεθ είχε χρίσει χαλίφη, τον ξάδελφό του και γαμπρό του Άλη [...]» (Γ. Ζιάκα, Ισλάμ. Θρησκεία και Πολιτική, Θεσσαλονίκη, εκδ. Κορηλία Σφακιανάκη 2001, σ. 43-44).

Συζήτηση στρογγυλής τράπεζας: Σε συνεννόηση με την/τον εκπαιδευτικό, να χωριστείτε σε 2-3 ομάδες και να μελετήσετε τα παραπάνω κείμενα, σημειώνοντας τις βασικές διαφορές και ομοιότητες για τους δύο βασικούς κλάδους του Ισλάμ. Να συζητήσετε τα συμπεράσματα στην ολομέλεια της τάξης.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Εκτός από τους δύο κύριους κλάδους του Ισλάμ, από πολύ νωρίς (8ος αι.) εμφανίστηκαν στη Συρία και μουσουλμάνοι ασκητές, οι Σούφι (αυτός που φορά μάλλινο ρούχο), οι οποίοι στράφηκαν σε μια περισσότερο πνευματική, μυστική και αγαπητική προσέγγιση του Αλλάχ. Η πορεία εξάπλωσης του Ισλάμ, χωρίς να είναι πάντοτε επιτυχής ή εύκολη θα φτάσει στην ακμή του κατά τον 16ο αιώνα. Από τα τέλη του 18ου αιώνα μέχρι τα μέσα του 20ού το Ισλάμ υποχωρεί λόγω της αποικιοκρατικής πολιτικής* δυτικών δυνάμεων σε μουσουλμανικές χώρες. Στη συνέχεια, με τη δημιουργία της δημοκρατίας της Ινδονησίας και του Πακιστάν, την απελευθέρωση της Βόρειας Αφρικής, αλλά και την οικονομική άνθηση πολλών μουσουλμανικών κρατών αρχίζει και πάλι μια αναγέννηση.

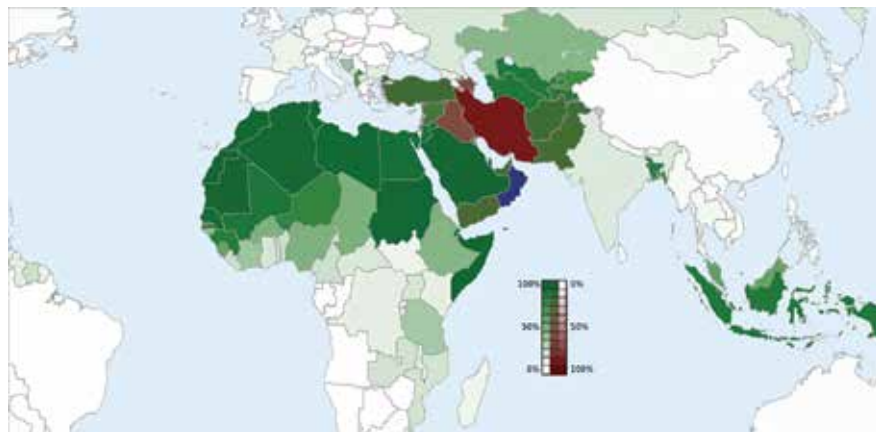
Άγιοι του σουφισμού

Δραστηριότητα:

Στον διπλανό χάρτη έχουν σκιαστεί με παραλλαγές πράσινου και κόκκινου χρώματος οι χώρες όπου το Ισλάμ κυριαρχεί λιγότερο ή περισσότερο πληθυσμιακά. Με τη βοήθεια ενός παγκόσμιου χάρτη και του κειμένου «Σουνίτες-Σηίτες» (QR), να σημειώσετε πάνω στον χάρτη όσες χώρες αναγνωρίζετε.

(Ιμπατισμός) = πρόκειται για έναν τρίτο, μετριοπαθή, μικρό κλάδο του Ισλάμ με επίκεντρο κυρίως το σημερινό Ομάν)

Η εξάπλωση του Ισλάμ σήμερα
(πηγή: wikipedia)

Σουνίτες - Σηίτες:

Χάρτης Εννοιών (Εννοιολογικός Χάρτης):

Αφού χωριστείτε σε 2-3 ομάδες, να φτιάξετε έναν εννοιολογικό χάρτη χρησιμοποιώντας ως κεντρικές έννοιες τις λέξεις: Μωάμεθ, Γαβριήλ, Σουνίτες, Σηίτες, Άλη. Στη συνέχεια, να παρουσιάσετε τα αποτελέσματα στην ολομέλεια. Στο τέλος, οι ομάδες από κοινού να επιλέξουν τον πιο πλήρη και ακριβή εννοιολογικό χάρτη.

Σύνοψη -Συμπλήρωση κενών: Να συμπληρώσετε τα κενά στη διαδικτυακή άσκηση εδώ:

Β) Η πίστη και η λατρεία του Ισλάμ

Κείμενο: «Στο όνομα του οικτίρμονος και ελεήμονος [Αλλάχ]. Αίνος στον [Αλλάχ], τον Κύριο του Παντός. Στον Δεσπότη κατά την ημέρα της κρίσης» (Ιερό Κοράνιο 1, 1-3).

Επεξεργασία κειμένου: Με αφορμή το παραπάνω απόσπασμα του Κορανίου, να σημειώσετε ποια επίθετα χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν το όνομα του Θεού (Αλλάχ). Τι σας κάνει εντύπωση;

Να συγκρίνετε την απάντησή σας με τη λίστα από τα 99 ονόματα που θα βρείτε εδώ:

Μαθητής/-τρια μιλάει

Η καθηγήτριά μας έφερε στην τάξη ένα πολύχρωμο βιβλίο. Φαινόταν βαρύ, ενώ είχε απέξω κάποια περίεργα ιδεογράμματα. Δεν το είχα ξαναδεί. Μας είπε ότι ήταν το ιερό βιβλίο των μουσουλμάνων, το Κοράνιο. Τόσα χρόνια, δεν είχα σκεφτεί ποτέ να ρωτήσω τον διπλανό μου που ήταν μουσουλμάνος να μου πει πράγματα για το ιερό τους βιβλίο και το Ισλάμ. Ήρθε όμως η ώρα να τα ανακαλύψουμε όλα μαζί...

Σκέψου, Γράψε, Συζητήσε ανά δύο και ανά τέσσερις, Μοιράσου:

Να στοχαστείτε ατομικά πάνω στο κείμενο που ακολουθεί σχετικά με τη σημασία του Κορανίου στο Ισλάμ. Στη συνέχεια, να συζητήσετε σε δυάδες και έπειτα σε τετράδες. Στο τέλος, να παρουσιάσετε τις σκέψεις σας στην ολομέλεια της τάξης.

Κείμενο: «Για τους μουσουλμάνους το πρώτο μέρος του Κορανίου στάλθηκε στον Μωάμεθ με τον άγγελο Γαβριήλ [...] ενώ το υπόλοιπο παραδόθηκε σταδιακά [...]. Σύμφωνα με το ίδιο το Κοράνιο (26, 192) αυτό αποτελεί αποκάλυψη του Κυρίου όλου του κόσμου. Είναι αντίγραφο του ουράνιου πρωτοτύπου, το οποίο δόθηκε στους ανθρώπους». (Γιαννουλάτου, *Ίχνη από την αναζήτηση*, σ. 377-378).

Το βιβλίο μάς μιλάει

Το Κοράνιο είναι για τους μουσουλμάνους το σημαντικότερο βιβλίο, η ψυχή του Ισλάμ, ο «λόγος του Θεού», ο οποίος αποκαλύφθηκε απευθείας στον Μωάμεθ. Τη σημερινή του μορφή σε ενιαίο βιβλίο την έλαβε τον 7ο αιώνα. Αριθμεί χιλιάδες στίχους και αποτελείται από 114 κεφάλαια (σούρες).

Οι μαθητές και ακόλουθοι του Μωάμεθ που έζησαν κοντά του, κρατούσαν σημειώσεις για ό,τι θεωρούσαν σημαντικό από τα λόγια και τη σοφία του Προφήτη. Αυτές τις σημειώσεις τις ονόμασαν «Χαντίθ (διήγηση, παράδοση)». Οι «Χαντίθ» (υπάρχουν έξι συνολικά συλλογές) μας δίνουν χρήσιμες πληροφορίες για τον τρόπο με τον οποίο η πρώτη ισλαμική κοινότητα, η ούμα, αντιμετώπιζε τα προβλήματα. Θεωρούνται ο «λόγος του Μωάμεθ».

Διακοσμημένη σελίδα Κορανίου

► Τα θεμέλια της πίστης

Κείμενα: «Στο όνομα του ΑΛΛΑΧ του Παντελεήμονα, του Πολυεύσπλαχνου. Η Δόξα ανήκει στον ΑΛΛΑΧ, τον Άρχοντα όλων των κόσμων. [...]» (Ιερό Κοράνιο 1, 1-4).

«Αυτός είν' ο ΑΛΛΑΧ ο ένας και Μοναδικός, ο Αιώνιος, ο Απόλυτος (απ' τον Οποίον όλα τα πλάσματα έχουν ανάγκη). Ποτέ δε γέννησε, και ποτέ δε γεννήθηκε, Και δεν υπάρχει κανείς όμοιος Του» (Ιερό Κοράνιο 112, 1-4).

«Ο ΑΛΛΑΧ είναι ο πρωτουργός των ουρανών και της γης» (Ιερό Κοράνιο 2, 117).

«[...]Και πρώτα έπλασε τον άνθρωπο από λάσπη [...]κι έπειτα του έδωσε το σχήμα, στις πρέπουσες αναλογίες και φύσηξε μέσα του κάτι από το πνεύμα Του» (Ιερό Κοράνιο 32, 7, 9).

«Η ευσέβεια είναι εκείνου που πιστεύει στον ΑΛΛΑΧ και στην Έσχατη Μέρα, στους Αγγέλους και στο Βιβλίο και στους προφήτες» (Ιερό Κοράνιο 2, 177).

Το όνομα του Αλλάχ χαραγμένο σε πέτρα (Ροχτάς, Πακιστάν)

Σκέψου, Συζήτησε ανά δύο και ανά τέσσερις, Μοιράσου: Να μελετήσετε ενδεικτικά ορισμένους στίχους από το βιβλίο της Γενέσεως:

«Στην αρχή ο Θεός δημιούργησε τον ουρανό και τη γη...» (Γέν. 1, 1),

«Μετά είπε ο Θεός: "Άς φτιάξουμε τον άνθρωπο σύμφωνα με την εικόνα τη δική μας και την ομοίωση"» (Γέν. 1, 26).

«Τότε ο Κύριος ο Θεός έπλασε τον άνθρωπο από το χώμα της γης και φύσηξε μέσα στα ρουθούνια του πνοή ζωής. Έτσι έγινε ο άνθρωπος ζωντανό ον» (Γέν. 2, 7), όπως επίσης και το «Πάτερ ήμῶν» (βλ. σ. 25 του βιβλίου).

Να στοχαστείτε ατομικά, να συζητήσετε σε δυάδες, και μετά σε τετράδες, για να εντοπίσετε τυχόν ομοιότητες και διαφορές στη γλώσσα και στους χαρακτηρισμούς μεταξύ της Αγίας Γραφής του Χριστιανισμού και του ιερού Κορανίου σε σχέση με τις βασικές διδασκαλίες για τον Θεό, τον άνθρωπο, τον κόσμο. Να παρουσιάσετε τις σκέψεις σας στην ολομέλεια.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Βασική αντίληψη των μουσουλμάνων είναι η πίστη στην ανάσταση των νεκρών (47, 16-17), (37, 47, 78, 33), αλλά και το «κισμέτ». Σύμφωνα με το Ισλάμ, ο Θεός καθορίζει το πεπρωμένο των ανθρώπων, είτε πρόκειται για τις καλές είτε για τις κακές στιγμές. Η πίστη στο «κισμέτ» υπενθυμίζει ότι την απόλυτη εξουσία στον ουρανό και τη γη, την έχει ο Αλλάχ.

Επίλυση προβλήματος: Έχετε ακούσει τις φράσεις: «Ό,τι γράφει δεν ξεγράφει», «το πεπρωμένο φυγείν αδύνατο» και «ήταν γραφτό του!»; Τι μπορεί να σημαίνουν; Πότε και γιατί τις λέμε; Πώς μπορεί να συνδέονται με το Ισλάμ;

Οι πέντε στίχοι του Ισλάμ

Το βιβλίο μάς μιλάει

A) Η **ομολογία πίστης** («σαχάντα»): Η φράση «δεν υπάρχει άλλος θεός εκτός από τον Θεό. Ο Μωάμεθ (είναι) ο απόστολος του Θεού» επαναλαμβάνεται αρκετές φορές μέσα στην ημέρα.

Β) Η **προσευχή** («σαλάτ»): Είναι υποχρεωτική (πρωί, μεσημέρι, μετά τις 3 απόγευμα, μετά τη δύση του ήλιου και το βράδυ). Προϋποθέτει ένα τελετουργικό (πλύσιμο των χεριών και άλλων σημείων του σώματος, καθορισμένες κινήσεις του σώματος, γονυκλισίες κ.ά.). Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στη μεσημβρινή προσευχή, ειδικά της Παρασκευής.

Γ) Η **φιλανθρωπία** (ελεημοσύνη) («ζακάτ»): Έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα και μοιάζει με φόρο που επιβάλλεται από το κράτος προς όλους. Αν κάποιος πιστός δε διαθέτει πολλά χρήματα, προσφέρει σε είδος.

Δ) Η **νηστεία** («σαούμ»): Η νηστεία είναι υποχρεωτική για όλους τους πιστούς άνω των 14 ετών. Διάρκει 29 με 30 ημέρες τον χρόνο και τελείται κατά τον μήνα «Ραμαντάν» (9ος μήνας σεληνιακού έτους). Υπενθυμίζει τη φανέρωση του Κορανίου στον Μωάμεθ, κατά τη συνάντησή του με τον αρχάγγελο Γαβριήλ. Όσοι, για κάποιον λόγο, δεν μπορούν να νηστεύουν (λ.χ. ταξίδι), οφείλουν να το πράξουν το συντομότερο δυνατό.

Ε) Η **ιερή αποδημία** (ή προσκύνημα) («Χατζ»): Το προσκύνημα στη Μέκκα αποτελεί υποχρεωτικό θρησκευτικό καθήκον του πιστού μουσουλμάνου για τουλάχιστον μια φορά στη ζωή του. Η «Καάμπα» αποτελεί ένα οικοδόμημα σε σχήμα κύβου, ο οποίος βρίσκεται μέσα στο Μεγάλο Τέμενος στη Μέκκα. Όπου κι αν βρίσκεται ο μουσουλμάνος πρέπει να στραφεί προς τα εκεί όταν προσεύχεται.

Αφήγηση ιστορίας: Με αφετηρία τα όσα έχετε γνωρίσει για το Ισλάμ μέχρι τώρα ή με τη βοήθεια μουσουλμάνων μαθητών/-τριών της τάξης σας να αφηγηθείτε μια καθημερινή ιστορία από τη ζωή ενός πιστού μουσουλμάνου χρησιμοποιώντας τις παρακάτω λέξεις: Μωάμεθ, προσευχή, τζαμί, ραμαντάν.

Δελτίο Καιρού: Ο/Η εκπαιδευτικός βάζει στο πάτωμα στη σειρά σύμβολα/εικόνες από μετεωρολογικά σύμβολα με διαβάθμιση (κεραυνούς, σύννεφα, ήλιο, κ.λπ.). Να σταθείτε δίπλα στο σύμβολο που αντιστοιχεί στα συναισθήματά σας όσον αφορά μια έννοια ή γεγονός ή στον βαθμό κατανόησης του μαθήματος.

Σύνοψη – ΑΒΓ: Να χρησιμοποιήσετε λέξεις για να δημιουργήσετε μια ακροστιχίδα. Τα αρχικά των λέξεων που θα συγκροτούν την ακροστιχίδα θα πρέπει να σχηματίσουν μια νέα λέξη, η οποία να περιγράφει μια κεντρική έννοια που γνωρίσατε στο σημερινό μάθημα.

14. Το Ισλάμ στον σύγχρονο κόσμο

Ούμα, σαρία, Ραμαζάνι, τζικάντ, Σούφι

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να αναδεικνύετε τις διαστάσεις της κοινότητας των πιστών (ούμα) και της σημασίας για τον ισλαμικό κόσμο σήμερα.
- Να συζητάτε παραδείγματα από ποικίλες όψεις της ισλαμικής πνευματικότητας και ζωής σήμερα.

Α) Η πανανθρώπινη ισλαμική κοινότητα

Ο Όμηρος (Ιλιάδα, Ι 63) χαρακτηρίζει τον άνθρωπο που ζει απομονωμένος από την κοινωνία ως «άνθρωπο δίχως σόι, δίχως νόμους, δίχως σπιτικό».

Συννεφόμελο: Να σημειώσετε με συντομία λέξεις ή σκέψεις, οι οποίες έρχονται στο μυαλό σας, όταν διαβάζετε την παραπάνω φράση. Μετά από σύντομη συζήτηση στην ολομέλεια, να επιλεγούν εκείνες που περιγράφουν πιο κατάλληλα το περιεχόμενο της ομηρικής φράσης. Νομίζετε ότι υπάρχει κάτι παρόμοιο και στο Ισλάμ;

Κείμενο 1: «Ω! Εσείς οι άνθρωποι! Σας έχουμε πλάσει από έναν μόνον άνδρα και μία μόνο γυναίκα και σας κάναμε λαούς, έθνη και φυλές για να αναγνωρίζει ο ένας τον άλλο και όχι να καταφρονεί ο ένας τον άλλο» (Ιερό Κοράνιο, 49, 13).

Κείμενο 2: «Ω! Άνθρωποι! Σεβαστείτε τον Κύριό σας που σας δημιούργησε από μία μόνο ψυχή (Αδάμ), και από αυτήν έπλασε τη σύντροφο της (Εύα) και από αυτούς τους δύο σκόρπισε –σαν σπόρους– αμέτρητους άντρες και γυναίκες. Να σέβεστε τον Αλλάχ που το όνομά του αναφέρεται στα αμοιβαία σας δίκαια αιτήματα, και σεβαστείτε τη μεταξύ σας συγγένεια. Γιατί ο Αλλάχ πάντοτε αγρυπνά πάνω σας» (Ιερό Κοράνιο, 4, 1).

Σιωπηρό ερέθισμα:

Παίρνοντας αφορμή από τα παραπάνω κείμενα να εκφράσετε τις σκέψεις και εντυπώσεις σας.

Σκίτσο που περιγράφει τη βασική αντίληψη για την ούμα. Σύμφωνα με αυτή η ούμα «είναι ένα σώμα... Όταν ένα μέλος της πονάει, ολόκληρο το σώμα πρέπει να νιώθει τον πόνο αυτό».

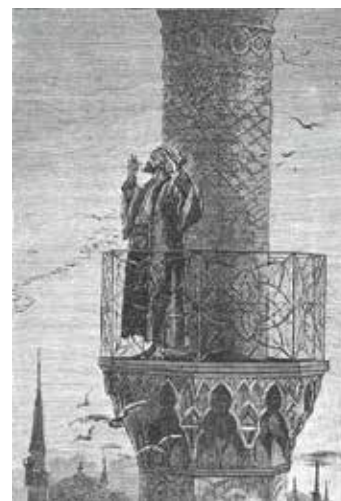
► Η κοινότητα του Θεού και ο θείος νόμος

Το βιβλίο μάς μιλάει

Παραδοσιακά από την εποχή του προφήτη Μωάμεθ, οπότε και διαμορφώνεται η πρώτη μουσουλμανική κοινότητα, η ούμα αποτελεί το κατεξοχήν ιδεώδες οργάνωσης των μουσουλμάνων. Αν και πολλές φορές ο όρος μεταφράζεται ως «έθνος», εκφράζει περισσότερο μια υπερ-εθνική και υπερ-τοπική πραγματικότητα. Με το Κοράνιο καθορίζεται από κοινού και σε κάθε λεπτομέρεια η θρησκευτική και πολιτική λειτουργία και ενότητα της κοινότητας αυτής, την ευθύνη της οποίας έχουν οι προϊστάμενοί της (ιμάμης). Ο θείος νόμος (σαρία) απορρέει από το Κορά-

νι και τη Σούννα (η προφορική παράδοση στο Ισλάμ), οριστικοποιείται κατά τον 9ο αιώνα και αποτελεί αντικείμενο ερμηνείας των νομοδιδασκάλων (οι ερμηνευτές του θείου νόμου) που ρυθμίζει τη ζωή των αφοσιωμένων στον Αλλάχ. Παρά τις κατά καιρούς διαφορετικές ερμηνείες της ούμα (διάκριση κράτους και θρησκείας), η αρχική κατανόησή της ως μια παν-ανθρώπινη μουσουλμανική κοινότητα παραμένει κεντρική.

Μουεζίνης, έργο του Leon Benett εμπνευσμένο από μυθιστόρημα του Ιούλιου Βερν (μεταξύ των ετών 1882 και 1883)

Κείμενο 1: «Η ισλαμική ούμα, ήδη από την εποχή του Μωάμεθ στη Μεδίνα εμφανίστηκε ως μια πολιτικά οργανωμένη κοινότητα αυτόνομη. Η αυτονομία της κοινότητας του Ισλάμ τίθεται στην υπηρεσία της “θεονομίας”, [...] δηλαδή του γεγονότος ότι νομοθέτης αυτής της ούμα είναι ο Θεός. Στη συνέχεια, η “θεονομία” εκφράζεται ως “θεοκρατία”, ένα σύστημα που επιβάλλει σε μια ανθρώπινη κοινωνία την κυριαρχία του Θεού... Αρχηγός αυτής της πολιτικο-θρησκευτικής κοινωνικής πραγματικότητας είναι ο Χαλίφης» (Α. Καριώτογλου, *Ορθοδοξία και Ισλάμ*, εκδ. Δόμος, Αθήνα 2000, σ. 26). (διασκευή).

Κείμενο 2: «Ο χαρακτήρας του Ισλάμ ως κοινωνίας του Θεού, ως θρησκευτικής και πολιτικής συγχρόνως πραγματικότητας, προσδιορίζει και τη φύση του ισλαμικού νόμου. Ο νόμος (σαρία = ισλαμική οδός) έχει ταυτόχρονα θρησκευτικό και πολιτικό χαρακτήρα [...] το δίκαιο που πηγάζει από τον ισλαμικό νόμο είναι θρησκευτικό και πολιτικό. [...] είναι “θείο δίκαιο” και ως τέτοιο αμετάβλητο» (Α. Ζιάκα, «Al-Islam Din wa dawala. Η ενότητα θρησκείας και κράτους», περιοδικό *Θεός και Θρησκεία*, τχ. 9, 1999).

Να ανατρέξετε για βοήθεια και βαθύτερη κατανόηση και στα επιπλέον κείμενα για την ούμα και τη Σαρία, διαθέσιμα εδώ:

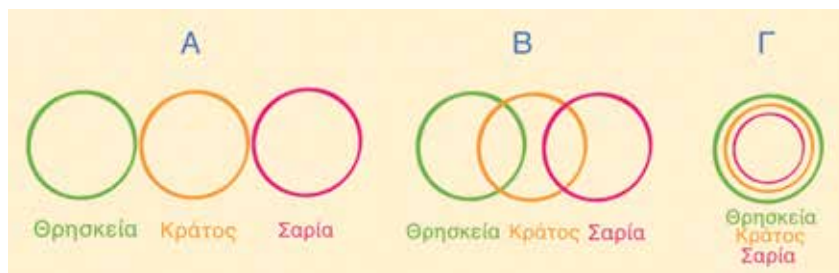
Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου:

Με αφετηρία τις παραπάνω σούρες από το Κοράνιο και τα παράλληλα κείμενα, να σκεφτείτε αρχικά ατομικά, στη συνέχεια ανά δυάδες και στο τέλος να παρουσιάσετε στην ολομέλεια τις απόψεις σας σε σχέση με τα ακόλουθα ερωτήματα: Ποια θεωρείτε ότι είναι τα βασικά γνωρίσματα της μουσουλμανικής κοινότητας; Ποιες καινούριες βασικές έννοιες συναντάτε;

Δραστηριότητα:

Να επιλέξετε ποιο από τα σχήματα περιγράφει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τον χαρακτήρα της ούμα. Στη συνέχεια, να αιτιολογήσετε σε ένα κείμενο 50 λέξεων την απάντησή σας.

Εναλλακτικά: «Η Φιζάχ είναι μια νεαρή πιστή μουσουλμάνα, η οποία μόλις έφτασε στην Ελλάδα και ήρθε στο σχολείο σας. Κάποια μέρα την ακούσατε να λέει σε μια φίλη της: “Το να είμαι μέλος της ούμα με κάνει να νιώθω ασφαλής και επιθυμητή από ανθρώπους που βιώνουν τα ίδια πράγματα με εμένα. Ένας τρόπος με τον οποίο νιώθω μέρος της ούμα είναι να μοιράζομαι την πεποίθηση ότι ‘Δεν υπάρχει θεός εκτός από τον Αλλάχ και ότι ο Μωάμεθ είναι ο προφήτης του Αλλάχ’. Αυτό το θυμίζουμε στον εαυτό μας τουλάχιστον πέντε φορές την ημέρα κατά τη διάρκεια της προσευχής”».

Η ζυγαριά της δικαιοσύνης με το σύμβολο του Ισλάμ στη μέση

Λέξεις, σκέψεις στη σειρά: Να διατυπώσετε σε ένα χαρτί τη γνώμη ή τη σκέψη σας για το πώς θα κάνετε τη Φιζάχ να νιώσει ασφαλής και αποδεκτή από το σχολικό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον σας. Στη συνέχεια, να στερεώσετε τα χαρτιά με μανταλάκια σε ένα κορδόνι/σχοινί που έχει κρεμαστεί στην τάξη, ώστε όλοι/-ες να μπορούν να τα διαβάσουν.

Δελτίο Εξόδου:

Να απαντήσετε ατομικά και με συντομία στο τετράδιό σας σε μια ή περισσότερες από τις παρακάτω ερωτήσεις:

- Κάτι καινούριο που έμαθα...
- Με δυσκόλεψε...
- Τι ήταν σ' αυτό το μάθημα νέο ή έκπληξη για μένα;
- Τι ήταν αυτό που με έκανε να αλλάξω γνώμη, μετά την ολοκλήρωση του μαθήματος;
- Θα ήθελα ακόμα περισσότερες διευκρινήσεις για...

Εναλλακτικά

Επιτόπια μελέτη ζητήματος: Να πραγματοποιήσετε επιτόπια επίσκεψη ή να μιλήσετε μέσω βιντεοκλήσης με τον (πρώτο) ιμάμη του ισλαμικού τεμένους της Αθήνας, κ. Σιντί Μοχάμεντ Ζάκι στον οποίο να διατυπώσετε όσα ερωτήματα σας απασχολούν για τον τρόπο λειτουργίας της μουσουλμανικής κοινότητας στην Ελλάδα.

Σύνοψη: Να χαρακτηρίσετε καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις ως **Σωστή (Σ)** ή **Λανθασμένη (Λ)**.

1. Η ούμα αποτελεί τη θρησκευτική κοινότητα των μουσουλμάνων.	Σ	Λ
2. Η ύπαρξη της ούμα αποτελεί σύγχρονο φαινόμενο που εμφανίζεται στον 20ό αιώνα.	Σ	Λ
3. Ο Μωάμεθ είναι ταυτόχρονα προφήτης του Θεού και πολιτικός ηγέτης της κοινότητας.	Σ	Λ
4. Η Σαρία αποτελεί ένα δευτερεύον θρησκευτικό καθήκον των μουσουλμάνων.	Σ	Λ
5. Από το Κοράνιο πηγάζουν οι κανόνες που ρυθμίζουν κάθε λεπτομέρεια της καθημερινής ζωής των μελών της μουσουλμανικής κοινότητας.	Σ	Λ

Β) Όψεις της πνευματικότητας και της ζωής του Ισλάμ

Τι παρατηρείτε στις εικόνες; Τι αναγνωρίζετε; Τι αισθήματα σας δημιουργούνται;

Η πνευματικότητα του πιστού μουσουλμάνου

Μαθητής/-τρια μιλάει

Το σχολείο μας βρίσκεται κοντά σ' ένα τζαμί. Στην αρχή, όταν είχα μετακομίσει εδώ από άλλη περιοχή της Ελλάδας, δε γνώριζα πολλά πράγματα. Μέχρι τώρα δεν είχα την ευκαιρία να το επισκεφτώ. Η περιέργειά μου όμως είχε αρχίσει να καλπάζει από καιρό: κάθε Παρασκευή μεσημέρι, ακουγόταν κάτι σαν προσευχή από το τζαμί, που δεν ήξερα τι είναι. Εκείνη την ώρα έβλεπα πολλούς πιστούς μουσουλμάνους που βρίσκονταν στον δρόμο να γονατίζουν σε στάση προσευχής... Είχε έρθει η ώρα να ρωτήσω την καθηγήτριά μου αλλά και τους/τις συμμαθητές/-τριες μου που είναι μουσουλμάνοι/-ες για να με βοηθήσουν να καταλάβω... Πώς ζει άραγε σήμερα ένας πιστός μουσουλμάνος;

Να ακούσετε το σύντομο ηχητικό, όπου μουεζίνης (άτομο με τον ειδικό αυτό ρόλο) καλεί τους πιστούς μουσουλμάνους σε προσευχή («αδδάν») από τον μιναρέ.

Κείμενο 1: «Αδδάν στο Ισλάμ ονομάζεται το κάλεσμα για την προσευχή, το οποίο γίνεται από τον μουεζίνη πέντε φορές την ημέρα, παραδοσιακά από μιναρέ του τζαμιού. Μεταξύ των Σηιτών και Σουνιτών υπάρχουν διαφορές στα λόγια του καλέσματος προσευχής Αδδάν. Ο κύριος σκοπός των πολλαπλών φωναχτών Αδδάν από κάθε τζαμί είναι να καταστήσει εύκολα διαθέσιμη σε όλο τον λαό μια απλή και κατανοητή περίληψη του Ισλάμ. Το Αδδάν έτσι έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διάδοση της ισλαμικής πίστης σε εποχές όπου ο απλός λαός δεν είχε σημαντική παιδεία».

«Αδδάν»:

Κείμενο 2: [...] «Η προσευχή τελείται σε καθαρό χώρο, εντός ή εκτός τζαμιού, με νηφαλιότητα σωματική και πνευματική, και πάνω σε ειδικά προορισμένο χαλί προσευχής ή κάποιο άλλο πανί, αν δεν υπάρχει η δυνατότητα χαλιού, με σκοπό την οριοθέτηση του προσωπικού χώρου μεταξύ του πιστού και του Θεού. Ο μουεζίνης από τον μιναρέ του τεμένους καλεί μελωδικά στην προσευχή. Οι πιστοί, ανυπόδητοι, αφού πλυθούν και ετοιμαστούν, στρέφονται... με κατεύθυνση την Μέκκα και προσεύχονται» (Πηγή: Μουφτεία Ξάνθης, «Πυλώνες του Ισλάμ», <https://moufteiaxanthis.minedu.gov.gr/styloi/>, πρόσβαση: 8/7/2025)

Ακούω και διαβάζω/βρίσκω 5 λέξεις: Αφού ακούσετε το παραπάνω ηχητικό και συμβουλευτείτε τα παραπάνω κείμενα να σημειώσετε μέχρι πέντε (5) λέξεις με τις οποίες θα βοηθήσετε τον/τη μαθητή/-τρια της παραπάνω ιστορίας να καταλάβει καλύτερα βασικά στοιχεία (τι είναι η προσευχή; ποιος καλεί σε προσευχή; πού γίνεται; κ.ά.) της προσευχής για τους πιστούς μουσουλμάνους.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Η πνευματικότητα του μουσουλμάνου δεν εξαντλείται μόνον στους πέντε πυλώνες (βλ. Θ.Ε. 13) και τη (δημόσια) προσευχή. Το τζιχάντ (= εντατικός αγώνας), το οποίο είναι περισσότερο γνωστό σε εμάς ως «ιερός πόλεμος», θεωρήθηκε ανέκαθεν ως μια βασική έκφραση της πνευματικότητας του πιστού μουσουλμάνου. Μ' αυτό επιδιώκεται η εξάπλωση της ισλαμικής πίστης σ' όλο τον κόσμο

και η υποταγή όλων των μη μουσουλμάνων («απίστων») στο Ισλάμ είτε με βίαιο (πόλεμος) είτε με ειρηνικό (κεφαλικός φόρος) τρόπο, ο οποίος αποφασίζεται και καθοδηγείται, ωστόσο, από τις αρμόδιες αρχές στα οργανωμένα ισλαμικά κράτη. Την αντίληψη αυτή έχουν υιοθετήσει καταχρηστικά ακραίες ομάδες του ισλαμικού φονταμενταλισμού* (λ.χ. οργανώσεις, όπως το «Ισλαμικό κράτος = ISIS»*), οι οποίες προσπαθούν να δικαιολογήσουν τυφλά χτυπήματα βίας σε διάφορα σημεία του κόσμου. Το γεγονός αυτό έχει οδηγήσει στην εμφάνιση της ισλαμοφοβίας* στις δυτικές κοινωνίες. Ωστόσο, από ορισμένους πνευματικούς του Ισλάμ, το τζιχάντ κατανοήθηκε με εντελώς διαφορετικό νόημα, ως ο πνευματικός αγώνας εναντίον των παθών που κυριεύουν τον άνθρωπο.

Μπορείτε να ανακαλύψετε τη σημασία των παραπάνω όρων εδώ:

Κείμενο 1: «Ο Αμπντουλά Μπιν Μασάαντ εξιστορεί: “Ρώτησα τον απόστολο του Αλλάχ [...]: ‘Ποια είναι η άριστη πράξη ενός μουσουλμάνου;’ Αυτός μου απάντησε: ‘Να κάνεις την προσευχή σου (σαλάτ) κατά τις καθορισμένες ώρες της ημέρας’. Τον ρώτησα και πάλι: ‘Ποιο είναι το επόμενο καλό έργο;’ και απάντησε ‘να είσαι καλός και υπάκουος στους γονείς σου’. Και πάλι τον ρώτησα: “Ποιο είναι το επόμενο καλό έργο;” και απάντησε: ‘Να μετέχεις του τζιχάντ για χάρη του Αλλάχ’ [...]» (δισκευή από «Χαντίθ», όπως σημειώνεται στο Ζιάκα, Ισλάμ. Θρησκεία και Πολιτική, σ. 81-82).

Κείμενο 2: «Τζιχάντ: η ακριβής σημασία του όρου εξαρτάται από το πλαίσιο μέσα στο οποίο χρησιμοποιείται. Μεταφράζεται συχνά στις δυτικές γλώσσες εσφαλμένα ως “ιερός πόλεμος”. Στο Κοράνιο ο όρος έχει πολλές σημασίες, ενώ στην ιστορία του Ισλάμ έχουν αναδειχθεί περισσότερες από 14 ερμηνείες, μία εκ των οποίων αφορά και στις πολεμικές επιχειρήσεις. Από θρησκευτική και ηθική σκοπιά αναφέρεται κυρίως στον αγώνα του ανθρώπου για την προώθηση του σωστού και την καταπολέμηση του εσφαλμένου. Συχνά θεωρείται ως μια κατάσταση πνευματικής αφοσίωσης στην τήρηση της πίστης στον Αλλάχ. (πηγή: Asma Afsaruddin, «jihad» 11 Ιανουαρίου 2025). (μετάφραση-προσαρμογή των συγγραφέων).

Το Ιερό Κοράνιο και Τζιχάντ:

Αντιλογίες: Αφού χωριστείτε σε δύο ομάδες με τη βοήθεια των παραπάνω κειμένων του Κορανίου (διαθέσιμα στο ψηφιακό μαθησιακό αντικείμενο) και της Χαντίθ, η μία ομάδα να επιχειρηματολογήσει υπέρ της άποψης ότι το τζιχάντ αποτελεί ένα πολεμικό καθήκον εναντίον των απίστων (μη μουσουλμάνων) και η άλλη ότι το τζιχάντ αποτελεί πνευματικό αγώνα του ανθρώπου εναντίον των παθών του. Στη συνέχεια, να παρουσιάσετε τις απόψεις σας στην ολομέλεια της τάξης σας και να καταλήξετε σε σύνθεση των απόψεών σας.

Σουφισμός

Ο σουφισμός θεωρείται συχνά ότι αποτελεί έναν χωριστό κλάδο του Ισλάμ, αν και κυρίως πρόκειται για ένα ασκητικό κίνημα που πρεσβεύει την παροδικότητα του παρόντος κόσμου και την προσμονή του τέλους κοντά στον Θεό. Επηρεάστηκε από τον χριστιανικό ασκητισμό της ευρύτερης Μέσης Ανατολής, όπου και εμφανίστηκε το Ισλάμ, γνωρίζοντας μεγάλη ακμή κατά τον 12ο και 13ο αιώνα. Με τον χρόνο αναπτύσσει ως βασικά χαρακτηριστικά την πνευματική καθαρότητα, την ηθική ελευθερία και την εκδήλωση αγάπης προς τους άλλους, ενώ διαμορφώνει και ορισμένες, τεχνικές, όπως το «ντικρ» (διαλογισμός γύρω από το όνομα του Θεού: Αλλάχ), και τον στροβιλισμό, με σκοπό την τελική ένωση με τον Θεό.

Ο στροβιλισμός των Σούφι

Κείμενο: «Για να ενωθείς μ' Εκείνον πρέπει να ξεκόψεις απ' τον ίδιο σου τον εαυτό. Πρέπει να σωπάσεις ολότελα. Άκου, Τώρα σου μιλάει Αυτός. Ότι κι αν βλέπεις είναι το σημάδι Του. Ότι κι αν ακούς είναι η φωνή Του» (Τζελαλαντίν Ρουμί, Ο Αγαπημένος, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2019, σ. 97).

Σιωπηρό ερέθισμα με κείμενο: Να διαβάσετε τους παραπάνω στίχους του μεγάλου μυστικού ποιητή Ρουμί και να εκφράσετε τις εντυπώσεις σας.

► Το Ραμαζάνι

Κείμενο: «Στο μουσουλμανικό ημερολόγιο, ολόκληρος ο μήνας του Ραμαζανιού αποτελεί την πιο ξεχωριστή περίοδο καθώς εορτάζεται η κάθοδος του λόγου του Θεού, ήτοι του ιερού Κορανίου, από τον Παράδεισο στη Γη. Κατά την παράδοση, στη διάρκεια του Ραμαζανιού οι πύλες του Παραδείσου είναι πιο ανοιχτές από οποιαδήποτε άλλη στιγμή. Όπως ακριβώς ο λόγος του Θεού έφτασε στους ανθρώπους, έτσι και ο λόγος των ικετών φτάνει στον Θεό αποτελεσματικότερα από οποιαδήποτε άλλη περίοδο [...] «Το Ραμαζάνι δεν περιορίζεται στη νηστεία κατά τη διάρκεια της ημέρας. Αποτελεί επίσης μια περίοδο περισυλλογής, αφοσίωσης στον Θεό και επίκλησής Του, [...]. Εξίσου σημαντική είναι η συμβολή στην ευημερία των λιγότερο τυχερών μελών της (όποιος) κοινότητας. Η εντατική ενδοσκόπηση και η αυξημένη συνείδηση του Θεού κατά τη διάρκεια του Ραμαζανιού αποσκοπούν στον περιορισμό των πιο κοινών παραπτωμάτων, όπως η κακολογία ή το να λέει ψέματα κανείς ή το να κρατά κακία [...]».

Τι είναι το Ραμαζάνι και πώς γιορτάζεται:

Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου: Με αφορμή το παραπάνω κείμενο για το Ραμαζάνι και το κείμενο για τη Μεγάλη Σαρακοστή να στοχαστείτε ατομικά, να συζητήσετε σε δυάδες για ομοιότητες και διαφορές μεταξύ Ραμαζανιού και Μεγάλης Σαρακοστής. Στη συνέχεια, να μοιραστείτε τις σκέψεις σας με την ολομέλεια.

Η Μεγάλη Σαρακοστή:

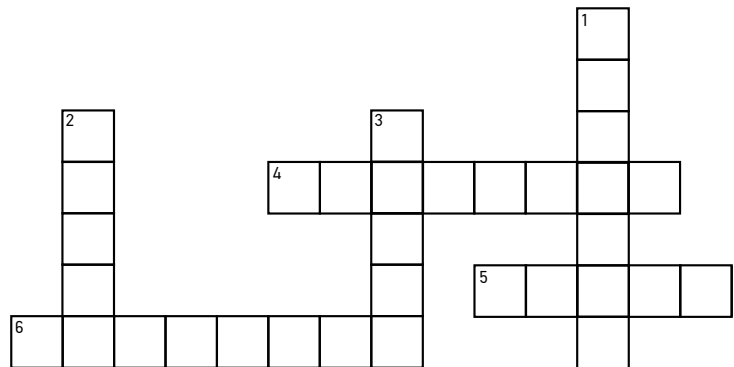

Συνέντευξη: Με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού να ετοιμάσετε και να πάρετε μια συνέντευξη από τον τοποτηρητή Μουφτή της Ξάνθης, Σοφολογιότατο Νεσντέν Χεμσερή (πληροφορίες θα βρείτε στην επίσημη ιστοσελίδα της Μουφτείας Ξάνθης). Να τον ρωτήσετε, ότι θέλετε να μάθετε για τις προκλήσεις, τις δυσκολίες, τις προοπτικές και τις ελπίδες ενός πιστού του Ισλάμ σήμερα. Εναλλακτικά μπορείτε να πάρετε συνέντευξη από μουσουλμάνο/-α συμμαθητή/-τρια σας.

Σταυρόλεξο:

Το σταυρόλεξο του Ισλάμ

Κάθετα

1. Συχνά κατανοείται ως ιερός πόλεμος εναντίον των απίστων.
2. Εκεί πηγαίνουν οι μουσουλμάνοι για το χάζζ.
3. Νοιάζονται περισσότερο για τον εσωτερικό τους κόσμο.

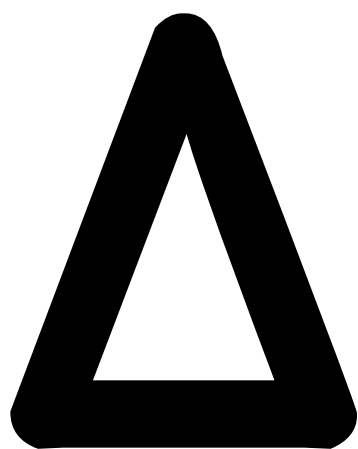
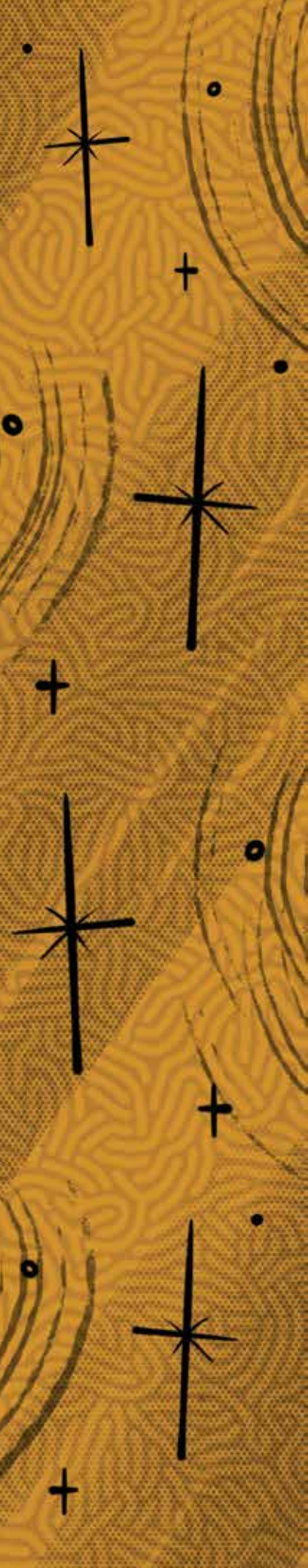
Οριζόντια

4. Γίνεται πολλές φορές στη διάρκεια της ημέρας.
5. Οι πυλώνες του πιστού μουσουλμάνου είναι...
6. Μια από τις μεγαλύτερες γιορτές/περιόδους νηστείας των μουσουλμάνων.

Σύνοψη. Σωστό-Λάθος:

Να χαρακτηρίσετε καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις ως **Σωστή (Σ)** ή **Λανθασμένη (Λ)**.

- 1) Ο μουεζίνης καλεί σε «αδδάν» από το σπίτι του. Σ Λ
- 2) Το προσκύνημα στη Μέκκα αποτελεί βασική έκφραση της πνευματικότητας των μουσουλμάνων και πρέπει να γίνεται κάθε χρόνο. Σ Λ
- 3) Ο Σουφισμός είναι ο κύριος κλάδος του Ισλάμ, που δίνει μεγάλη έμφαση στα υλικά αγαθά. Σ Λ
- 4) Με τον στροβιλισμό οι Σούφι επιδιώκουν να πετύχουν την ένωση με τον Θεό. Σ Λ
- 5) Το τζικάντ κατανοείται από όλους τους μουσουλμάνους ως ένας εσωτερικός αγώνας εναντίον των παθών του ανθρώπου. Σ Λ

ΜΕΡΟΣ

Δ΄ Θεματικό Πεδίο: Θρησκείες της Ανατολής

Εισαγωγή στο Θεματικό Πεδίο

Στο τέταρτο Θεματικό Πεδίο θα έχετε την ευκαιρία να «ταξιδέψετε» σε χώρες και πολιτισμούς λιγότερο γνωστούς προκειμένου να ανακαλύψετε στοιχεία από τη ζωή και την παράδοση θρησκειών, των οποίων η ιστορία χάνεται στον χρόνο, όπως ο Ινδουισμός, ο Βουδισμός, οι θρησκείες στην Κίνα και την Ιαπωνία.

15. Παραδοσιακές θρησκείες της Ινδίας

Μπράχμαν, ντάρμα, κάστες, γιόγκα

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να αναγνωρίζετε βασικά γνωρίσματα διαφόρων φάσεων του ινδουισμού.
- Να συνοψίζετε κύριες θρησκευτικές διδασκαλίες που αναφέρονται στα ιερά βιβλία του ινδουισμού, εντοπίζοντας τη σημασία τους στη ζωή των πιστών.
- Να συσχετίζετε σύγχρονες εκφράσεις του ινδουισμού με πρόσωπα που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωσή του.

A) Γνωριμία με μια αρχέγονη θρησκευτική πίστη

Αφού παρατηρήσετε τις εικόνες να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν. Τι βλέπετε; Τι αναγνωρίζετε; Τι αισθήματα σας δημιουργούνται; Σημειώστε στον χάρτη της Ασίας πού βρίσκεται η Ινδία.

Η ιερή συλλαβή «ωμ» (προφέρεται ως μακρά συλλαβή «ωωωμ») χρησιμοποιείται πριν ή μετά την προσευχή ή την ανάγνωση ιερών κειμένων

Μπορείτε να δείτε περισσότερες φωτογραφίες για την Ινδουιστική θρησκευτικότητα στην ψηφιακή πινακοθήκη εδώ:

Μαθητής/-τρια μιλάει

Και ενώ μιλούσαμε για την Ινδία, ξαφνικά η καθηγήτρια έγραψε στον πίνακα τη γνωστή φράση του αρχαίου φιλοσόφου Ηράκλειτου: «Τὰ πάντα ρεῖ». Μας είπε μάλιστα να σημειώσουμε στο μυαλό μας την εικόνα ενός...ποταμού! Στην αρχή, δεν κατάλαβα τι ήθελε να μας πει αλλά γρήγορα θα συνειδητοποιούσα μια βασική αλήθεια...

Ιδεοθύελλα: Με αφετηρία το απόφθεγμα του Ηρακλείτου, να σημειώσετε ατομικά μία ή δύο λέξεις που σας έρχονται στον νου αυθόρμητα και συνειρμικά για την κατάσταση που περιγράφεται. Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός καταγράφει τις λέξεις στον πίνακα χωρίς σχολιασμό ή ερμηνεία. Έπειτα, προκαλεί τον διάλογο με στόχο να γίνει ένα πρώτο ξεκαθάρισμα της «θύελλας των ιδεών». Όλες οι συμμετοχές σχολιάζονται, αναζητούνται ομοιότητες και αντιθέσεις και, τέλος, διακρίνονται τα ουσιώδη από τα επιμέρους. Ποια σχέση μπορεί να έχουν τα συμπεράσματά σας με τον ορισμό του Ινδουισμού;

Το βιβλίο μάς μιλάει

Με τον όρο Ινδουισμός (πρωτοεμφανίζεται το 1829) δεν δηλώνεται κάποια συγκεκριμένη διδασκαλία, με ιδρυτή και ορισμένα βασικά πιστεύω. Περιγράφονται, μάλλον, ποικίλες θρησκευτικές παραδόσεις που αναπτύχθηκαν στο πέρασμα των αιώνων στην ινδική χερσόνησο. Οι ίδιοι οι Ινδοί ονομάζουν τη θρησκεία τους «σανάτανα ντάρμα» (αιώνιος νόμος), δηλαδή αιώνια θρησκεία που οι ρίζες της χάνονται στον χρόνο. Πρόκειται για την τρίτη πολυπληθέστερη θρησκεία (μετά τον Χριστιανισμό και το Ισλάμ).

Ο Ινδουισμός αποτελεί προϊόν μακραιώνων διεργασιών και αποτελείται από διάφορα στρώματα (πολιτισμικά, κοινωνικά και θρησκευτικά). Δεν υπάρχει ομοφωνία σχετικά με τις επιμέρους περιόδους ανάπτυξής του, ωστόσο σε κάθε μια από τις προτεινόμενες περιόδους, αναπτύσσεται κάποιο από τα βασικά γνωρίσματα που θα τον ορίσουν διαχρονικά.

Κείμενο: «Οι ιστορικές καταβολές της ινδουιστικής παράδοσης εντοπίζονται, α) στη θρησκεία του πολιτισμού που αναπτύχθηκε μεταξύ των ποταμών Ινδού και Σαραβάτι (2.000-1.500 π.Χ.), όπου δεσπόζει η λατρεία της Μητέρας Θεάς [...] κι εκείνη του "Πρωτο-Σίβα". Γνώρισμά της είναι επίσης η τιμή προς τα ζώα [...] Ακολουθεί β) η περίοδος της πολυθεϊστικής βεδικής θρησκείας (1.500-900 π.Χ.). Την περίοδο αυτή συλλαμβάνεται και η ιδέα του Ενός (θεικού όντος) [...] Γ) Η επόμενη περίοδος [...] (900 π.Χ. -500 μ.Χ.) χαρακτηρίζεται από την ενίσχυση του ρόλου των βραχμάνων ιερέων [...] παράλληλα με την ανάπτυξη του ασκητισμού [...] ενσωματώνονται οι αντιλήψεις περί κάρμα και μετενσάρκωσης [...] Δ) Από το 500 μ.Χ. μέχρι σήμερα διαρκεί η περίοδος του νεότερου ινδουισμού, ο οποίος διακρίνεται για την εξάπλωση των μυστικών κινήσεων της *μπάκτι**[...]» (Α. Μιχαηλίδη, «Ινδουισμός», σ. 274-75) (δισσκευή).

Για μια παραλλαγή στον καθορισμό των περιόδων στην εξέλιξη του Ινδουισμού δείτε τη χρονογραμμή εδώ:

Εφημερίδα τοίχου: Σε μεγάλο χαρτόνι στον τοίχο ή στον πίνακα, να αποτυπώσετε με τη βοήθεια της χρονογραμμής, και των κειμένων τα βασικά γεγονότα (χρονολογίες, κείμενα, βασικές ιδέες, κ.λπ.) γύρω από την ιστορική εξέλιξη του Ινδουισμού. Να σημειώσετε τυχόν διαφοροποιήσεις στον καθορισμό των χρονολογικών περιόδων.

Οι βασικές μορφές του Μπράχμαν: Σίβα, Μπράχμα και Βίσνου

Χάρτης εννοιών (εννοιολογικός χάρτης): Με αφετηρία ό,τι έχετε ανακαλύψει μέχρι τώρα να χρησιμοποιήσετε κατάλληλες έννοιες, για να αποτυπώσετε το «γενεαλογικό δέντρο» του Ινδουισμού.

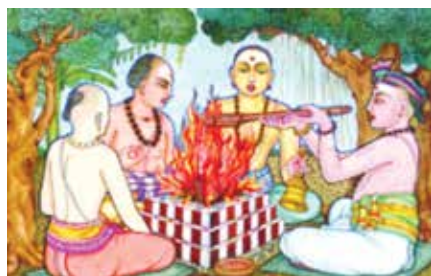
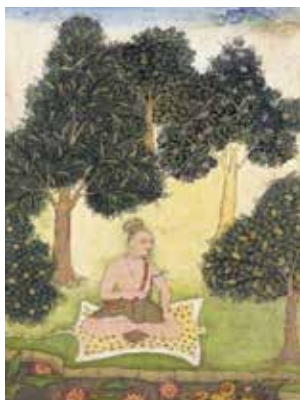
Οπτικοποίηση: Να αποτυπώσετε/οπτικοποιήσετε με μία εικόνα, μία ζωγραφιά, ένα σύνθημα, το σημαντικότερο στοιχείο ή αυτό που σας έκανε εντύπωση από το σημερινό μάθημα. Στη συνέχεια να το αναρτήσετε στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης σας.

Σύνοψη. Συμπληρώστε τις λέξεις που λείπουν: Με τον όρο Ινδουισμός περιγράφονται μάλλον παραδόσεις που αναπτύχθηκαν στο πέρασμα των αιώνων στην χερσόνησο. Συνήθως η διαμόρφωση του Ινδουισμού χωρίζεται σε Περιόδους. Η τελευταία, νεότερη περίοδος χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα από τη θρησκευτικότητα Η μεγάλη και πολυμορφία του Ινδουισμού οφείλονται στην πρόσληψη ποικίλων θρησκευτικών στοιχείων.

Β) Τα ιερά βιβλία και τα πιστεύω του Ινδουισμού

Τι παρατηρείτε στις εικόνες;
Τι αναγνωρίζετε;
Τι αισθήματα σας δημιουργούνται;

► Τα πάντα είναι... ιερά

Μαθητής/-τρια μιλάει

Η θεολόγος μας είχε φέρει μαζί της σήμερα ένα φάκελο με εικόνες... περίεργες εικόνες! Δε φαίνονταν να έχουν σχέση με το μάθημά μας. Κι όμως, σύντομα θα διαπιστώναμε ότι ακόμη και τα πιο απίθανα ή παράξενα για εμάς πράγματα στον Ινδουισμό διαθέτουν ιδιαίτερη αξία.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Στον Ινδουισμό υπάρχουν αναρίθμητοι θεοί και θεές. Οι θεοί αυτοί βρίσκονται οπουδήποτε, σε χωριά και πόλεις, ενώ αγαλματίδιά τους υπάρχουν μέχρι και σε... κινηματογραφικές αίθουσες. Σύμφωνα με τις παραδόσεις μπορούν να πάρουν ακόμη και τις πιο απίθανες μορφές, αναλαμβάνοντας κάθε φορά κάποια διαφορετική αποστολή.

Χιονοστιβάδα: Αρχικά, σχολιάστε ατομικά για 2-3 λεπτά τη σημασία της στενής σχέσης μιας θεότητας με μια πόλη, ένα χωριό ή άλλον τόπο στον Ινδουισμό. Στη συνέχεια, συζητήστε σε ζεύγη συγκρίνοντας τις απόψεις σας. Μπορείτε να πάρετε αφορμή τους πολιούχους αγίους στην Ορθόδοξη Εκκλησία ή τους προστάτες αγίους για διάφορες περιπτώσεις (για τους τυφλούς, τα ζώα κ.ά.). Τέλος, να παρουσιάσετε τα συμπεράσματα στην ολομέλεια, όπου θα γίνει σύνθεση των απόψεων και θα βγουν συμπεράσματα.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Τα ιερά κείμενα του Ινδουισμού διαμορφώθηκαν στην πορεία της ιστορίας του. Διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: α) Σρούτι = αυτό που έχει αποκαλυφθεί και β) Σμρίτι = η παράδοση. Η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει: τις Βέδες (=σημαίνει γνώση και είναι το αρχαιότερο βιβλίο με ύμνους και λατρευτικές διατάξεις, διδασκαλίες για τη δημιουργία

του κόσμου, κ.ά.), τις Μπραχμάνας (αφορούν σε τελετουργικά θέματα) και τις Ουπανισάδες (φιλοσοφική και θεολογική επεξεργασία των Βεδών). Στη δεύτερη ομάδα ανήκουν μεταξύ άλλων τα «Έπη Ιτιχάσας» που μοιάζουν με τα Ομηρικά έπη και ονομάζονται: Ραμαγιάννα και Μαχαμπάρτα. Στο τελευταίο ανήκει η Μπαγκαβατ Γκιτά, ένα πολύ δημοφιλές στους Ινδουιστές κείμενο.

Ιστοεξερεύνηση: Με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού σας και των παραπάνω πληροφοριών να χωριστείτε σε 2-3 ομάδες και να αναζητήσετε πληροφορίες στο διαδίκτυο για ένα από τα βασικά ιερά κείμενα του Ινδουισμού. Στη συνέχεια, παρουσιάστε στην ολομέλεια με συντομία τα ευρήματά σας.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Μέσα στα ιερά αυτά κείμενα διαμορφώνονται σταδιακά οι βασικές θρησκευτικές πεποιθήσεις του Ινδουισμού. Εξαιτίας της μακράιωνης ιστορικής πορείας και της ποικιλίας των θρησκευτικών ομάδων και παραδόσεων, δεν είναι εύκολο, ακόμη και σήμερα, να παρουσιάσει κανείς με συστηματικό τρόπο τις θρησκευτικές αντιλήψεις του Ινδουισμού. Παρ' όλα αυτά, θα μπορούσαμε να καταλήξουμε σε ορισμένες βασικές παραδοχές (περί Θεού, βασικά «δόγματα» για τη ζωή μετά τον θάνατο, τη σωτηρία του ανθρώπου και του κόσμου, τη λατρεία, τις εορτές). Σε κάθε περίπτωση, πιο κεντρική επιδίωξη του Ινδουισμού είναι η αρμονία του σύμπαντος.

Κείμενο 1: Περί θεών: «Τα περισσότερα ινδουιστικά συστήματα αρνούνται την ύπαρξη ενός προσωπικού, υπέρτατου Θεού, δημιουργού [...] Αναφέρονται στο Μπράχμαν (ή Βράχμαν) ως την ύψιστη, απρόσωπη αρχή [...] Στον κλασικό Ινδουισμό διαπιστώνεται συνύπαρξη εναλλακτικών τύπων λατρείας του Βίσνου και του Σίβα, που θα μπορούσαν να θεωρηθούν δύο μορφές του υπέρτατου Θεού. Στον κύκλο των Βαϊσνάβα (δηλ. των πιστών στον Βίσνου) αναπτύχθηκε ιδιαίτερα η διδασκαλία περί αβατάρα, η πίστη στις διαδοχικές ενσάρκώσεις του Βίσνου. [...] Στο θρησκευτικό σύστημα της δεύτερης μεγάλης ομάδας, των Σάιβα, των οπαδών του Σίβα, κεντρική επίσης θέση κατέχουν οι θεές Κάλι και Ντούργκα. [...] Έτσι, η προσοχή συγκεντρώνεται στην τριάδα των θεών: Βράχμαν, τον δημιουργό, Βίσνου, τον συντηρητή, και Σίβα, τον καταστροφέα [...]» (Γιαννουλάτου, Ίχνη από την αναζήτηση του Υπερβατικού, σ. 152-154).

Έγχρωμη σελίδα με σανσκριτική γραφή του 19ου αιώνα από το έργο Μπαγκαβάτ Γκιτά.

Κείμενο 2: Περί κόσμου: «Ο κόσμος για την ινδουιστική σκέψη δε δημιουργήθηκε από τον Θεό από το τίποτε. Η ύπαρξή του ρυθμίζεται από απρόσωπους φυσικούς νόμους. Ότι αντιλαμβάνεται ο άνθρωπος με τις αισθήσεις είναι παραισθήσεις. Ο κόσμος αποτελεί φανταστική εικόνα, οφθαλμαπάτη, "μάγια" και όχι πραγματικότητα [...]» (Γιαννουλάτου, Ίχνη από την αναζήτηση του Υπερβατικού, σ. 154) (διασκευή).

Κείμενο 3: Περί ανθρώπου: «Στην ινδική σκέψη υπάρχει διαβάθμιση των όντων, που αρχίζει από τα φυτά, τα ζώα και φτάνει στους υπέρτατους θεούς. Ο άνθρωπος βρίσκεται σε ενδιάμεση βαθμίδα και είναι δυνατόν να ξαναγεννηθεί παίρνοντας διάφορες μορφές ύπαρξης. Το δόγμα της μετενσάρκωσης [...] αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του Ινδουισμού [...] Το ουσιαστικότερο στοιχείο του ανθρώπου είναι το άτμαν. Η πρώτη σημασία της λέξης ήταν "αναπνοή", ζωή, τελικά όμως έφτασε να σημαίνει: ψυχή, εγώ, συνείδηση, το όχημα του νου και του χαρακτήρα τη βαθύτερη ουσία ενός όντος. Με τον θάνατο, το άτμαν αναχωρεί από το φυσικό σώμα για να κατοικήσει σ' ένα καινούριο. Το αν στη συνέχεια ενσωματωθεί σε κατώτερη ή ανώτερη μορφή ύπαρξης, αυτό εξαρτάται από το κάρμα [...]» (Γιαννουλάτου, Ίχνη από την αναζήτηση του Υπερβατικού, σ. 155-156).

Κείμενο 4: Περί λύτρωσης-σωτηρίας: «Βασικό θέμα της ινδικής θρησκευτικής αναζήτησης υπήρξε ο προσδιορισμός του τρόπου για τη λύτρωση (μόξα). [...] Οι τρεις δρόμοι πορείας προς τη λύτρωση, τους οποίους καθόρισε η ινδική σκέψη είναι: Η κάρμα-μάργκα, η οδός των έργων, η τζνάννα-μάργκα, η οδός της γνώσης, και η μπάκτι-μάργκα, η οδός της αφοσίωσης» (Γιαννουλάτου, Ίχνη από την αναζήτηση του Υπερβατικού, σ. 156-7) (διασκευή).

Αβατάρες του Βίσνου (1879)

Σκέψου, Συζήτησε ανά 2 και ανά 4, Μοιράσου: Αφού μελετήσετε τα παραπάνω κείμενα, να σκεφτείτε πρώτα ατομικά, στη συνέχεια να συζητήσετε σε ομάδες και να μοιραστείτε στην ολομέλεια τις απαντήσεις που δώσατε στα παρακάτω ερωτήματα: Τι είναι «Μπράχμαν», «άτμαν», «μόξα», «αβατάρα», «μετενσάρκωση»;

Τοποθέτηση απέναντι σε κείμενο:

Με αφορμή το παρακάτω κείμενο, να αποτυπώσετε με επιχειρήματα τη στάση και τις σκέψεις σας (Τι μου αρέσει, τι μου προκαλεί εντύπωση κ.ά.).

Κείμενο: «Η λέξη “γιόγκα” σημαίνει “ζεύξη”, “ένωση”, “σύνδεση”, “άσκηση”. Τη χρησιμοποιούν ευρύτατα οι Ινδοί για να προσδιορίσουν το μυστικό δεσμό του ανθρώπου με την υπερβατική πραγματικότητα αλλά και για να καθορίσουν τον τρόπο, τον δρόμο και τις μεθόδους που οδηγούν στην “ένωση” αυτή, στην “απελευθέρωση” της ανθρωπίνης υπάρξεως από τα πολύμορφα δεσμά και τις ψευδαισθήσεις του παρόντος κόσμου».

Αρχιεπισκόπου Τιράνων και πάσης Αλβανίας, Αναστάσιου Γιαννουλάτου, «Γιόγκα»:

Τέσσερις γωνίες:

Ο/Η εκπαιδευτικός ορίζει κάθε γωνία της τάξης με κριτήριο μια άποψη (συμφωνώ, δεν συμφωνώ, ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ κ.ά.) ή μια απάντηση σε ένα ερώτημα. Στη συνέχεια, απευθύνει ερωτήσεις στην ολομέλεια με αφετηρία τα βασικά σημεία της διδακτικής ενότητας και οι μαθητές/-τριες παίρνουν θέση στην αντίστοιχη γωνία, αιτιολογώντας την επιλογή τους.

Σύνοψη. Ημερολόγιο Αναστοχασμού:

Να σημειώσετε σ’ ένα τετράδιο με τη μορφή ημερολογίου όσα μάθατε και επεξεργαστήκατε στο σημερινό μάθημα σχετικά με τα κύρια ιερά βιβλία και τα βασικά πιστεύω το Ινδουισμού. Μπορείτε επίσης να γράψετε απορίες, προβληματισμούς, ερωτήματα και προεκτάσεις.

Γ) Ο Ινδουισμός στην εποχή μας

Τι παρατηρείτε στις εικόνες; Τι αναγνωρίζετε;
Τι αισθήματα σας δημιουργούνται;

Κείμενο 1: «Αν είσαι Ινδός από τις κατώτερες κάστες, τότε είσαι Νταλίτ. Είναι οι λεγόμενοι παρίες, που κατά την παράδοση βγήκαν από τα πόδια του θεού Μπράχμα, από το κεφάλι του. Παλιότερα ονομάζονταν “ανέγγιχτοι” διότι προορίζονταν για τις πιο βαριές, τις πιο βρόμικες δουλειές: σκουπίδια και λύματα, κατασκευές, βυρσοδεψεία, φάρμες, σφαγεία, ορυχεία [...] Υπάρχουν σχολεία που είτε δεν τους δέχονται για μαθητές είτε τους αναγκάζουν να στέκονται χώρια. Μιλάμε για πάνω από το 16% του πληθυσμού της Ινδίας, κοντά 200 εκατ. ψυχές [...]» (Θοδωρή Αντωνόπουλου, «Δέκα ημέρες με τους παρίες της Ινδίας»).

Το σύστημα των καστών στην Ινδία

Κείμενο 2: «Σύμφωνα με τον Ινδουισμό, με τον όρο κάρμα εννοείται η ηθική ανταμοιβή στο μέλλον για κάθε πράξη στην παρούσα ζωή. Εάν πρόκειται για καλή πράξη, αναμένεται ανταμοιβή ενώ για κακή τιμωρία. Καθετί που κάνει ο άνθρωπος στην ζωή αυτή επηρεάζει τα συναισθήματα και τον ψυχικό μας». (των συγγραφέων)

Κείμενο 3: «Γενικά στην Ινδία παρατήρησα πόσο σεβασμό και αγάπη νιώθουν οι άνθρωποι για τα ζώα. Πολύς φορές συλλογίστηκα, πως ίσως ο φόβος της μετεμψύχωσης που την πιστεύουν ακλόνητα οι Ινδοί τούς κάνει τόσο ευγενικούς προς τα ζώα. Ποιος ξέρει ίσως αυτή η μαϊμού, η γάτα ή το καναρίνι να 'ταν η κατοικία κάποιου προσώπου αγαπητού ή και ακόμα η μελλοντική μορφή του μετά το θάνατό του» (Τατιάνα Γκριτση-Μιλλιέξ, «Οδοιπορικό στην Ινδία»).

Ρόλος στον τοίχο: Σε ένα μεγάλο χαρτί σχεδιάζεται το περίγραμμα μιας ανθρώπινης μορφής που αναπαριστά έναν ρόλο (λ.χ. κάποιον που ανήκει στην τάξη των Νταλίντ). Ο/Η εκπαιδευτικός καταγράφει έξω από το περίγραμμα διάφορα γνωρίσματα του χαρακτήρα. Οι μαθητές/-τριες καλούνται να γράψουν μέσα στο περίγραμμα σκέψεις και συναισθήματα του ίδιου του ρόλου και έξω από το περίγραμμα δικά τους συναισθήματα και σκέψεις.

Μια φτωχική οικογένεια από την κάστα των Νταλίντ Βαρανάσι, Ινδία

Το βιβλίο μάς μιλάει

Η σημερινή μορφή του Ινδουισμού είναι αποτέλεσμα εσωτερικών διεργασιών που έχουν συμβεί στο πέρασμα των αιώνων. Ο Ινδουισμός είναι βαθύτατα ριζωμένος στην ψυχή των Ινδών. Λόγω, άλλωστε, του φιλειρηνικού του χαρακτήρα μπόρεσε να διαδοθεί σε πολλές χώρες τις σημερινής Ασίας αλλά και ολόκληρου του κόσμου. Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της σύγχρονης εικόνας του Ινδουισμού έπαιξαν εμβληματικές προσωπικότητες αλλά και θεμελιώδεις θρησκευτικές πεποιθήσεις του, οι οποίες επηρεάζουν ακόμη την κοινωνική οργάνωση και ζωή των Ινδών.

Κείμενο 1: «Η ικανότητα να συγχωρείς είναι προσόν του δυνατού. Οι αδύναμοι ποτέ δεν συγχωρούν». «Ευτυχία είναι όταν αυτά που σκέφτεσαι, αυτά που λες και αυτά που κάνεις, βρίσκονται σε αρμονία». «Ένα “όχι” που βγήκε από μια βαθιά πεποίθηση, είναι πολύ καλύτερο —και πιο μεγαλειώδες— από ένα “ναι” που ειπώθηκε για να ευχαριστήσει ή, χειρότερα, για να αποφύγει φασαρίες». «Αυτοί που λένε πως η θρησκεία δεν έχει σχέση με την πολιτική δεν ξέρουν τι είναι η θρησκεία». «Η μη-βία προϋποθέτει διπλή πίστη: πίστη στον Θεό και πίστη στον άνθρωπο». «Ακόμα κι αν αποτελείς μειοψηφία του ενός, η αλήθεια είναι αλήθεια» («Αφορισμοί» Μαχάτμα Γκάντι) (Πηγή: gnomikologikon.gr)

Κείμενο 2: «Στα “Πρωινά Τραγούδια” (1883) ο Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ (1861-1941), ύστερα από μυστικιστική εμπειρία την οποία είχε κοιτάζοντας στην ανατολή του ηλίου μια ημέρα, εκφράζει την ευλάβειά του προς τον “Κύριο της Ζωής Του”, μια νέα έννοια του Θεού ως στενού φίλου, εραστή και πολυαγαπημένου. Στο “Χρυσό Σκάφος” (1894) ο Ταγκόρ διατυπώνει τη συμπόνια του για την κακή κατάσταση των φτωχών της Ινδίας [...]. Στο κοινωνικοπολιτικό μυθιστόρημα ιδεών “Γκόρα” (1910), ο Ταγκόρ παρουσιάζει την αντίληψή του για τον φιλελεύθερο πατριωτισμό που βασίζεται στη διεθνή αδελφότητα. Στο μυθιστόρημά του “Το Σπίτι και ο Κόσμος” (1916), [...] εκφράζει ειλικρινά τα συγκρουόμενα συναισθήματά του που αφορούν την εθνικιστική ταραχή στην Ινδία» (Ράνια Γάτου, «Η υπονοούμενη φιλοσοφία στην ποίηση του Νομπελίστα Ινδού ποιητή Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ»).

Το βιβλίο μάς μιλάει

Στην Ινδία, ο θεσμός των καστών καθορίζει ακόμη, σε μεγάλο βαθμό, τη ζωή ενός ανθρώπου, όπως λ.χ. το επάγγελμα που θα ακολουθήσει ή τον γάμο δύο ανθρώπων, ο οποίος γίνεται μόνο αν βρίσκονται στην ίδια κάστα, τις τροφές που επιτρέπεται να τρώει, τα ρούχα που μπορεί να φοράει, αλλά και το χτένισμα των μαλλιών ή τον τύπο κατοικίας. Το σύστημα των καστών προέρχεται από τις Βέδες. Αρχικά ήταν τέσσερις και βγήκαν από το σώμα του Μπραχμάν. Πρόκειται για τους βραχμάνους (ιερείς), τους ξαστρίγια (άρχοντες/βασιλείς), τους βαϊσίγια (έμποροι) και τους Σούδρα (διάφορα ταπεινά επαγγέλματα). Εκτός από τις κάστες, μεγάλα τμήματα του πληθυσμού δεν ανήκουν σε κάποια κάστα και βρίσκονται κυριολεκτικά στο περιθώριο, ζώντας σε τραγικές συνθήκες (Νταλίντ). Σε ακόμη πιο δυσμενή

θέση βρίσκονται οι γυναίκες (ειδικά αυτές που έχουν χάσει τον άνδρα τους, δηλ. οι χήρες), οι οποίες αναγκάζονται να ζουν με πολλές απαγορεύσεις και περιορισμούς. Σε γενικές γραμμές σήμερα, και κυρίως στα αστικά κέντρα της Ινδίας, οι «κανόνες» των καστών έχουν γίνει πιο ευέλικτοι.

Πορτραίτο: Αφου χωριστείτε σε ομάδες των 4 με τη βοήθεια των παραπάνω κειμένων και του παρακάτω ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου να φανταστείτε τον κόσμο ενός προσώπου που ανήκει σε κάποια από τις παραπάνω κάστες. Με τη βοήθεια καθοδηγητικών ερωτήσεων του/της εκπαιδευτικού (τι ηλικία έχει; τι φορά; τι αισθάνεται; κ.ά.) να αποτυπώσετε σε ζωγραφιά το πορτραίτο του ανθρώπου που φανταστήκατε, περιγράφοντάς το στη συνέχεια σε ομάδες στην ολομέλεια. Μπορείτε να φέρετε σε διάλογο μεταξύ τους τα πορτραίτα όλων των ομάδων. Τι παρατηρείτε;

Οι κάστες στον Ινδουισμό:

Κείμενο 1: «Έχετε ζήσει ποτέ τους μουσώνες στην Ινδία; Κατά τη διάρκεια των μουσώνων έχουμε τις πιο ισχυρές και πιο βροντερές καταιγίδες. Αν η δυνατή βροχή σάς πετύχει έξω, είναι αδύνατο να μείνετε στεγνοί. Με τον ίδιο τρόπο είναι αδύνατο να ξεφύγετε και από τις προκλήσεις και τις άσχημες καταστάσεις του κόσμου» (Gaur Gopal Das, σύγχρονος Ινδός μοναχός, Τα Υπέροχα Μυστικά της Ζωής – απόσπασμα).

Κείμενο 2: «Τα εφτά που δεν πρέπει να έχεις: Πλούτο χωρίς μόχθο, Γνώση χωρίς χαρακτήρα, Πολιτική χωρίς αρχές, Απόλαυση χωρίς συναίσθημα, Εμπόριο χωρίς ήθος, Επιστήμη χωρίς ανθρωπιά, Αγάπη χωρίς θυσία» («Αφορισμοί», Μαχάτμα Γκάντι).

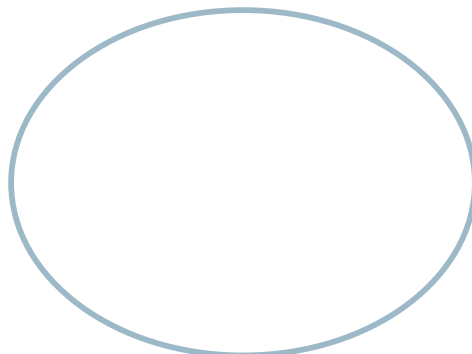
Μπορείτε να ανακαλύψετε περισσότερα για σύγχρονες προσωπικότητες και την καθημερινή ζωή των Ινδουιστών εδώ:

Δραστηριότητα: Ας υποθέσουμε ότι μια φιλική σας οικογένεια ζει στην Ινδία. Οι γονείς τής οικογένειας αυτής είναι εργαζόμενοι στον κλάδο της υγείας ή στον αγροτικό τομέα και έχουν 2 κορίτσια. Σε ποια κάστα θα ανήκουν; Τι θα τους προτεινάτε να κάνουν για να βελτιώσουν τις συνθήκες διαβίωσής τους; Να συζητήσετε σε δυάδες και να παρουσιάσετε τα συμπεράσματά σας στην ολομέλεια.

Εξατομίκευση: Γνωρίζετε ότι μια φίλη ή ένας φίλος σας από τον σχολικό ή κοινωνικό σου περίγυρο έχει πέσει θύμα κακομεταχείρισης από μεγαλύτερα παιδιά ή ενήλικους. Με αφετηρία, όσα γνωρίσατε στη διδακτική ώρα για τη «μη βία» να στοχαστείτε πώς θα μπορούσατε να τον/τη βοηθήσετε να ξεφύγει από τη δύσκολη αυτή θέση. Να σχεδιάσετε στο παρακάτω πλαίσιο ένα σύμβολο με το οποίο θα θέλατε να περάσετε ένα μήνυμα κατά της βίας. Στη συνέχεια, να γράψετε μια λεζάντα.

Ιστορία με εικόνες:

Να συνθέσετε φωτογραφίες, σχέδια και ζωγραφιές προκειμένου να αφηγηθείτε μια ιστορία που σχετίζεται με τα βασικά σημεία της διδακτικής ώρας. Μπορείτε να επιλέξετε κάποιον από τους πρωταγωνιστές, μια από τις καταστάσεις που συζητήθηκαν ή ό,τι σας έκανε εντύπωση. Να ακολουθήσει σύντομη παρουσίαση.

Σύνοψη:

Να χαρακτηρίσετε καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις ως **Σωστή (Σ)** ή **Λανθασμένη (Λ)**.

1. Η κοινωνική θέση των Ινδουιστών καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις τους.	Σ	Λ
2. Ο Μαχάτμα Γκάντι υπήρξε μια σημαντική προσωπικότητα της Ινδίας, ο οποίος βοήθησε με το έργο του στη βελτίωση της ζωής των σύγχρονων Ινδών.	Σ	Λ
3. Η γιόγκα αποτελεί μια θρησκευτική πρακτική, η οποία χρησιμοποιείται αποκλειστικά από τους βραχμάνους (ιερείς) του Ινδουισμού.	Σ	Λ
4. Οι Ινδουιστές με βάση τα θρησκευτικά τους πιστεύω δεν οφείλουν να επιδεικνύουν κανένα ενδιαφέρον για τα υπόλοιπα πλάσματα (λ.χ. ζώα).	Σ	Λ

16. Παραδοσιακές μορφές του Βουδισμού

πόνος, αφύπνιση, Μέση Οδός, φωτισμός

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να περιγράψετε την ιστορική και θρησκευτική εξέλιξη του Βουδισμού.
- Να συσχετίζετε τη ζωή του ιδρυτή του Βουδισμού με τις τέσσερις ευγενικές αλήθειες.
- Να εξετάζετε παραδείγματα της βουδιστικής πνευματικής παράδοσης και τη σημασία τους για έναν πιστό.

A) Ο δρόμος προς την αφύπνιση

Σκεφτείτε, αμφιβάλλετε, εξερευνήστε:

Αφού παρατηρήσετε την εικόνα, στη συνέχεια να επεξεργαστείτε τα παρακάτω ερωτήματα:

- Τι γνωρίζετε για το θέμα της εικόνας;
- Ποια ερωτήματα συνεχίζετε να έχετε;
- Υπάρχει κάτι που σας κάνει να θέλετε να επεκτείνετε την έρευνά σας για το θέμα της;

Μαθητής/-τρια μιλάει

Την ημέρα των γενεθλίων μου η κολλητή μου φίλη μου έκανε ένα παράξενο δώρο... ένα δεντράκι για γούρι. Στην αρχή παραξενεύτηκα, γιατί δεν μπορούσα να φανταστώ τι σήμαινε, μέχρι που έμαθα ότι ονομάζεται «δέντρο της ζωής» και ότι για κάποιους ανθρώπους θεωρείται ιερό. Ήταν ευκαιρία να ρωτήσω την καθηγήτριά μου για να μάθω περισσότερα. Εκείνη μόλις το είδε αμέσως έδειξε να το γνωρίζει: «Σύμφωνα με τον μύθο», μου είπε, «κάτω από το δέντρο αυτό δέχτηκε την επιφοίτηση ο δάσκαλος και ιδρυτής του Βουδισμού, ο Σιντάρτα Γκαουντάμα». Δε φανταζόμουν ότι πίσω από αυτό το μικρό δέντρο κρυβόταν ένας τόσο σπουδαίος συμβολισμός.

Το δέντρο της ζωής κόσμημα

Κείμενο 1: «Ο Βουδισμός εμφανίστηκε στην Ινδία τον 6ο αιώνα π.Χ. και ιδρυτής του θεωρείται ο Σιντάρτα Γκαουτάμα, ο οποίος αργότερα ονομάστηκε Βούδας, που θα πει φωτισμένος και ανήκε στη δεύτερη ινδική παραδοσιακή κάστα πολεμιστών και ευγενών, αυτή των Κσατρίγια», (W. Mc Afee, Τα πέντε μεγάλα ζωντανά θρησκευόμενα, μτφρ., Σ. Αγουρίδης, εκδ. Άρτος ζωής, Αθήνα, 1990, σ.131).

Κείμενο 2: «Ο Βουδισμός εξαπλώθηκε αρχικά στην ινδική χερσόνησο. Διαδόθηκε σε μια ευρύτατη περιοχή της ασιατικής ηπείρου από το Αφγανιστάν ως την Ιαπωνία και την Ινδονησία. Στα μέσα του 3ου αιώνα π.Χ. ο Ινδός αυτοκράτορας Ασόκα (περίπου 270- 232 π.Χ.) αναγνώρισε τον Βουδισμό και τον επέβαλλε στην επικράτειά του. Από τον 2ο αι. π. Χ. ως τον 1ο αι. μ. Χ. εξελίχθηκε σε σπουδαία θρησκευτική δύναμη που επηρέασε

πλήθη ανθρώπων, από τις ελληνιστικές επαρχίες της Β.Δ. Ινδίας έως τη νότια άκρη της ινδικής χερσονήσου, τη Σρι Λάνκα και ανατολικά πολλές περιοχές της Κεντρικής Ασίας. Ο Βουδισμός διαδόθηκε από τον 2ο έως τον 5ο μ. Χ. αιώνα στη Ν.Α. Ασία, τη Ν. Κίνα, τη Σουμάτρα και την Ιάβα. Από το λεκανοπέδιο του Γάγγη, δια μέσου των Ιμαλαΐων εξαπλώθηκε στο Θιβέτ τον 7ο αι. μ.Χ.» (Γιαννουλάτου, Ίχνη από την αναζήτηση του υπερβατικού, σ. 217-218).

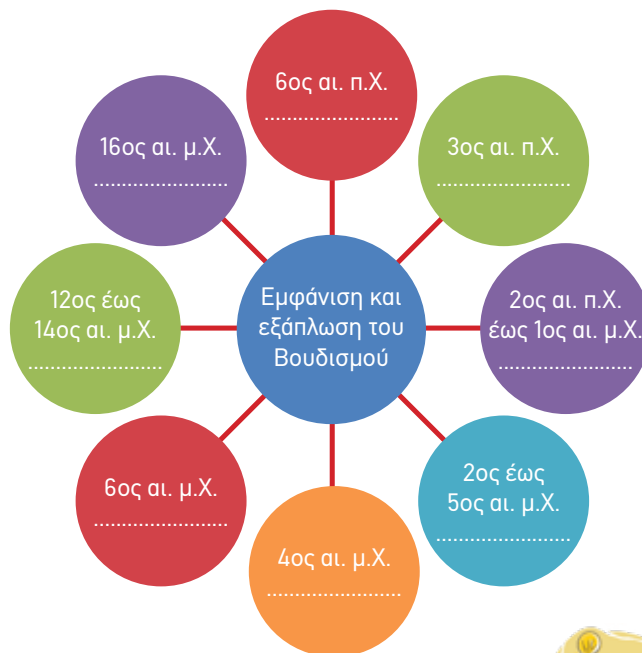

Η σημερινή εξάπλωση του Βουδισμού

Κείμενο 3: «Μέχρι τον 12ο μ. Χ. αιώνα ο Βουδισμός εξαιτίας της πίεσης του Ισλάμ και του Ινδουισμού εξασθένησε στην Ινδία και σχεδόν εξαφανίστηκε. Αναπτύχθηκε σε περιοχές όπως η Κίνα, στην Κορέα (4ος αι. μ. Χ.) και την Ιαπωνία (6ος αι. μ. Χ.). Από τη Σρι Λάνκα μεταδόθηκε και έγινε κρατική θρησκεία στη Βιρμανία, την Ταϊλάνδη, το Λάος και την Καμπότζη (μεταξύ του 12ου και του 14ου αι. μ. Χ.). Στο Θιβέτ διαδόθηκε τον 16ο αιώνα και από εκεί εξαπλώθηκε στην Μογγολία» (Γιαννουλάτου, Ίχνη από την αναζήτηση του υπερβατικού, σ. 218-221).

Νοητικός χάρτης:

Με τη βοήθεια των παραπάνω κειμένων να προσδιορίσετε στο διπλανό σχήμα τη γεωγραφική και χρονολογική εξάπλωση του Βουδισμού.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Ο Βουδισμός εμφανίζεται μέσα στους κόλπους της ινδουιστικής παράδοσης περίπου τον 6ο αι. π.Χ. με ιδρυτή ένα ιστορικό πρόσωπο, τον Σιντάρτα Γκαουτάμα. Ο Σιντάρτα έζησε προστατευμένος στο παλάτι του πατέρα του μέχρι να διαπιστώσει ότι η πραγματική ζωή έξω από το παλάτι έχει πόνο. Αυτό το διαπίστωσε, όταν ως ενήλικας και μάλιστα παντρεμένος και με νεογέννητο παιδί, θα δει στο περιβάλλον του την αρρώστια, τα γηρατεία και τον θάνατο. Η διαπίστωση της ύπαρξης του πόνου τον κάνει να ξεκινήσει μια πνευματική αναζήτηση μέσα από την αυστηρή ασκητική ζωή, η οποία θα τον φέρει στα όρια του θανάτου. Φτάνοντας ένα σκαλοπάτι πριν τον θάνατο, θα διαπιστώσει ότι ο δρόμος του ήταν λαθεμένος όσο και ο τρόπος της ζωής του μέσα στο παλάτι. Ούτε άκρατη πολυτέλεια ούτε ασκητισμός μέχρι θανάτου. Η σωστή ζωή βρίσκεται κάπου στη μέση. Έτσι συνειδητοποίησε την αλήθεια της «Μέσης Οδού».

Περισσότερα για τη ζωή του ιδρυτή του Βουδισμού μπορείτε να δείτε εδώ:

Κείμενο 1: Αρκετούς αιώνες μετά τον Ασόκα οι εικόνες του Βούδα λατρεύονταν από τις μάζες των Ινδών. Με όλες αυτές τις επιδράσεις ο Βουδισμός απέκτησε καινούρια χαρακτηριστικά. Ο νέος αυτός Βουδισμός με τα αγάλματα και τις εικόνες ονομάστηκε Μαχαγιάνα. Ο Μαχαγιάνα Βουδισμός μείωσε τη σημασία του ιστορικού Βούδα αντικαθιστώντας τον με ένα υπερβατικό όν που ήρθε στη γη περισσότερο ως φαινόμενο

παρά ως άνθρωπος. Σε πολλές επιμέρους ομάδες του Μαχαγιάνα ενισχύθηκε η λατρεία ενός αιώνιου ουράνιου Βούδα». (Mc Afee, Τα πέντε μεγάλα ζωντανά θρησκευόμενα, σ.153-154).

Κείμενο 2: «Οι δυο κύριοι βουδιστικοί κλάδοι είναι ο Τεραβάντα και ο Μαχαγιάνα. Οι μεταφυσικές θέσεις του Βούδα συνδέονται με τον Τεραβάντα που σημαίνει η οδός των πρεσβυτέρων και υπαινίσσεται ότι αυτή είναι η αρχική μορφή του Βουδισμού. Ο Μαχαγιάνα, που σημαίνει ευρύχωρη σχεδία ή αλλιώς μεγάλο όχημα, υπαινίσσεται ότι είναι αρκετά μεγάλη ώστε να χωράει μέσα όλη την ανθρωπότητα. Ο Τεραβάντα απομνημόνευσε τα λόγια του Βούδα και τα ακολούθησε κατά γράμμα. Ο Μαχαγιάνα αναζήτησε ένα βαθύτερο νόημα στη ζωή του Βούδα» (Mc Afee, Τα πέντε μεγάλα ζωντανά θρησκευόμενα, σ. 152).

Δείτε εδώ περισσότερες πληροφορίες για το πώς ενισχύθηκε η εξάπλωση του Βουδισμού:

Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου: Να στοχαστείτε ατομικά και στη συνέχεια να συζητήσετε σε δυάδες για αλλαγές που αναγνωρίζετε ότι έγιναν στην αρχική διδασκαλία του Βουδισμού; Να μοιραστείτε και να συζητήσετε τα συμπεράσματά σας με την ολομέλεια της τάξης.

Μπορείτε να βρείτε επιπλέον πληροφορίες για τους κλάδους του Βουδισμού εδώ:

Κείμενο: «Ο όρος Βουδισμός είναι δοσμένος από ευρωπαίους μελετητές, ενώ οι ίδιοι οι Βουδιστές ονομάζουν το σύστημα που ακολουθούν "Μπούντα-βατσάνα", δηλαδή λόγο του Βούδα ή "Μπούντα-σάσανα" μήνυμα, σύστημα του Βούδα και κυρίως "ντάρμα" ή "ντάμμα" που σημαίνει διδασκαλία, απόλυτος νόμος, πρότυπο ζωής, και κατ' επέκταση θρησκεία» (Γιαννουλάτου, Ίχνη από την αναζήτηση του υπερβατικού, σ. 195).

Λέξεις, σκέψεις στη σειρά: Να διατυπώσετε σε χαρτί τη γνώμη ή τη σκέψη σας σχετικά με ορισμένες βασικές έννοιες που σχετίζονται με τον Ινδουισμό (Τεραβάντα, Μαχαγιάνα, Ντάρμα). Στη συνέχεια, τα χαρτιά στερεώνονται σε σχοινί που έχει κρεμαστεί στην τάξη, ώστε όλοι/-ες να μπορούν να τα διαβάσουν.

Δελτίο εξόδου: Να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις στο τετράδιό σας:

- Να περιγράψετε τη γνώση που είχατε για τον Βουδισμό έως το σημερινό μάθημα.
- Τι καινούριο γνωρίσατε για την ιστορία και την εξέλιξη του Βουδισμού;

Ένα ελληνοβουδιστικό άγαλμα, μια από τις πρώτες αναπαραστάσεις του Βούδα, 1ος-2ος αιώνας Κ.Χ., Γανδάρα

Σύνοψη. Να χαρακτηρίσετε καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις ως **Σωστή (Σ)** ή **Λανθασμένη (Λ)**.

1. Ο Βουδισμός εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην Ινδία. Σ Λ
2. Ο Σιντάρτα Γκαουτάμα ονομάστηκε Βούδας, που θα πει ξεχωριστός. Σ Λ
3. Ο ιδρυτής του Βουδισμού Σιντάρτα Γκαουτάμα ξεκίνησε την πνευματική του αναζήτηση όταν διαπίστωσε την ύπαρξη του πόνου μέσα στη ζωή. Σ Λ
4. Ο Μαχαγιάνα Βουδισμός ακολουθεί κατά γράμμα τη διδασκαλία του Βούδα. Σ Λ
5. Ο Τεραβάντα Βουδισμός διδάσκει ότι ο Βούδας είναι ένα υπερβατικό όν που ήρθε στη γη περισσότερο ως φαινόμενο παρά ως άνθρωπος. Σ Λ

Β) Οι τέσσερις ευγενείς αλήθειες στη ζωή του Βούδα

Αντιλαμβάνομαι, γνωρίζω, φροντίζω:

Να παρατηρήσετε τη διπλανή εικόνα και να συζητήσετε:

- Τι μπορεί να σκέφτεται ή να νιώθει το πρόσωπο της εικόνας;
- Τι νομίζετε ότι αναγνωρίζει ή πιστεύει;
- Τι είναι αυτό για το οποίο πιθανόν να νοιάζεται;

Στη συνέχεια, να συμπληρώσετε τον πίνακα με τις απόψεις που εκφράστηκαν. Ποια άποψη σας φάνηκε πιο οικεία;

Σκέφτεται / Νιώθει	
Αναγνωρίζει / Πιστεύει	
Νοιάζεται	

Λωτός:

Το άνθος του λωτού

Κείμενο 1: «Όταν ο Σιντάρτα εγκατέλειψε τη ζωή του ως πρίγκιπας γιατί ένιωσε ανίσχυρος μπροστά στον πόνο, αναζήτησε τον τρόπο που θα τον έβγαζε από τον αιώνιο κύκλο γεννήσεων και θανάτων (σαμσάρα). Μετά από ένα στάδιο αναζήτησεων, όπως λέει ο θρύλος, κάθισε κάτω από ένα δέντρο και ορκίστηκε να μη σαλέψει από εκεί μέχρι να του έρθει ο φωτισμός. Όπως καθόταν εκεί στη στάση του λωτού, πνευματικοί πειρασμοί [...] προσπάθησαν να τον εμποδίσουν από τον σκοπό του. [...] Όλα τα εμπόδια υπερνικήθηκαν και εκείνη τη νύχτα εβίωσε την απώλεια του εγώ. [...] Ύστερα ο Σιντάρτα Γκαουτάμα έγινε γνωστός ως "Βούδας, ως ο φωτισμένος". Στα Σανσκριτικά, η λέξη "budh" σημαίνει ξυπνάω, ξυπνάω από τον ύπνο, επιστρέφω στις αισθήσεις μου ή ανακτώ την αυτοσυνειδησία. [...]» (Mc Afee, Τα πέντε μεγάλα ζωντανά θρησκευόμενα, σ.134-135).

Χρυσό άγαλμα του Βούδα κάτω από ένα δέντρο μπόντι (δέντρο της αφύπνισης)

Κείμενο 2: «Το πιο διάσημο κομμάτι της διδασκαλίας του Βούδα είναι οι τέσσερις ευγενείς αλήθειες τις οποίες κατέκτησε με τον φωτισμό του. Οι αλήθειες αυτές είναι:

A. Κάθε μορφή ύπαρξης στον κόσμο που ζει, χαρακτηρίζεται από πόνο.

B. Ο πόνος προκαλείται από την επιθυμία.

Γ. Η εξουδετέρωση της επιθυμίας ελευθερώνει από τον πόνο των βασάνων της ζωής και ο άνθρωπος μπορεί να φτάσει σε μια κατάσταση φώτισης, που θα τον γαληνέψει και θα τον απαλλάξει από τον πόνο. Η κατάσταση αυτή ονομάζεται Νιρβάνα.

Δ. Η μέθοδος για να επιτευχθεί το σβήσιμο του πόνου είναι γνωστή ως οκταπλό μονοπάτι. Το οκταπλό μονοπάτι είναι μια σειρά από ηθικές αρχές που απαιτούν πειθαρχία. Οι ηθικές αυτές αρχές, είναι: α) σωστή γνώση, β) σωστή απόφαση, γ) σωστός λόγος, δ) σωστή δράση, ε) σωστός τρόπος ζωής, στ) σωστή προσπάθεια, ζ) σωστή αντιμετώπιση των παθών, η) σωστή κατάσταση του νου. (McAfee, Τα πέντε μεγάλα ζωντανά θρησκευόμενα, σ.139-143).

Τοποθέτηση απέναντι σε κείμενο: Να αποτυπώσετε με επιχειρήματα τη στάση και τις σκέψεις σας (τι με ενοχλεί; τι μου αρέσει; ποια αλήθεια με αγγίζει περισσότερο; κ.ά) σχετικά με τις τέσσερις ευγενείς αλήθειες του βουδισμού.

Κείμενο 1: Παιδιά μου, συντρίψτε τα σιδερένια κάγκελα της ανάγκης!

Γδυθείτε το χωματένιο πουκαμισάκι σας, λευτερώστε από τα ξόβεργα της σάρκας την ψυχή, όλα είναι όνειρο, πόνος δεν υπάρχει, ασκήμια και θάνατος δεν υπάρχουν.

Παιχνίδι η ζωή, παιχνίδι ο θάνατος – ας παίξουμε λίγο...»

(Ν. Καζαντζάκη, Θέατρο τραγωδίες: Βούδας, εκδ. Ελ. Καζαντζάκη, Αθήνα 21971, σ 452).

Κείμενο 2: «Σαν απόψε, έχουν να πουν, ο Βούδας έφυγε από τον κόσμο, γλίτωσε από τη συνωμοσία, πρόσταξε τους πέντε συνωμότες –το κώμα, το νερό, τη φωτιά, τον αγέρα, τον νου- να διαλυθούν [...] Να μιλάτε, να γελάτε, να κλαίτε, χωρίς βάρβαρες κραξιές και χερνονομίες, καθώς το συνηθούν οι ζωντανοί, σερσέμηδες (άνθρωποι όχι πολύ ευφυείς) να υποτάζετε τον λόγο, το γέλιο, το κλάμα στο αυστηρό αρχοντικό περίγραμμα της αξιοπρέπειας του ανθρώπου. (Ν. Καζαντζάκη, Θέατρο τραγωδίες: Βούδας, σ. 462 - 463).

Επεξεργασία κειμένου με καθοδηγητικές ερωτήσεις:

Αφού χωριστείτε σε ομάδες ανά δύο, να στοχαστείτε και να απαντήσετε στα παρακάτω ερωτήματα:

- Ποιες από τις ευγενικές αλήθειες της διδασκαλίας του Βουδισμού έχετε αναγνωρίσει στα κείμενα;
- Σε ποια σημεία φανερώνεται ο τρόπος ζωής του ιδρυτή του Βουδισμού;
- Ποια στοιχεία φανερώνουν τη θέση του για τους ανθρώπους και τον κόσμο;

Ο πόνος:	Η ζωή είναι οδυνη και πόνος
Η αιτία του πόνου:	Ο πόνος οφείλεται στην ύπαρξη της επιθυμίας
Η εξάλειψη του πόνου:	Ο πόνος εξαλείφεται με την κατάσβεση της άγνοιας και της επιθυμίας
Το οκταπλό μονοπάτι:	Το «οκταπλό μονοπάτι» οδηγεί στην υπέρβαση του πόνου

Οι τέσσερις ευγενείς αλήθειες του Βουδισμού

Το βιβλίο μάς μιλάει

Ο Βούδας έχει ως σκοπό την εξάλειψη του ανθρώπινου πόνου. Τη γνώση αυτή δεν την κράτησε για τον εαυτό του. Αφιέρωσε τη ζωή του για να βοηθήσει κι άλλους ανθρώπους να απελευθερωθούν από τα δεινά της ζωής και για να καλλιεργήσουν την πνευματική τους δύναμη. Δίδασκε συνεχώς για τις τέσσερις ευγενείς αλήθειες και το οκταπλό μονοπάτι που υπήρξαν θεμέλιο της διδασκαλίας του. Σύμφωνα με τη διδασκαλία του Βούδα, ο ιδανικός τρόπος ζωής ήταν οι άνθρωποι να απαρνηθούν τις απολαύσεις του κόσμου και να αφοσιωθούν στην επίτευξη της πλήρους απάθειας και απραξίας, της υπέρτατης γαλήνης και ευδαιμονίας, τη Νιρβάνα. Ο Βούδας δεν άφησε γραπτά κείμενα. Σύμφωνα με τη βουδιστική παράδοση, λίγο μετά τον θάνατό του οι μοναχοί που είχαν πετύχει τη φώτιση συγκεντρώθηκαν και απήγγειλαν από μνήμης όσα θυμούνταν από τις διδασκαλίες του. Αργότερα, το πνευματικό έργο του συγκεντρώθηκε και συγκρότησε συλλογές γραπτών διδασκαλιών.

Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου: Να στοχαστείτε ατομικά και στη συνέχεια να συζητήσετε ανά δυάδες το ερώτημα που ακολουθεί:

Με ποιον τρόπο ο Βούδας έκανε πράξη στη ζωή του τις τέσσερις ευγενικές αλήθειες; Να καταγράψετε τις απαντήσεις σας και να τις παρουσιάσετε στην ολομέλεια.

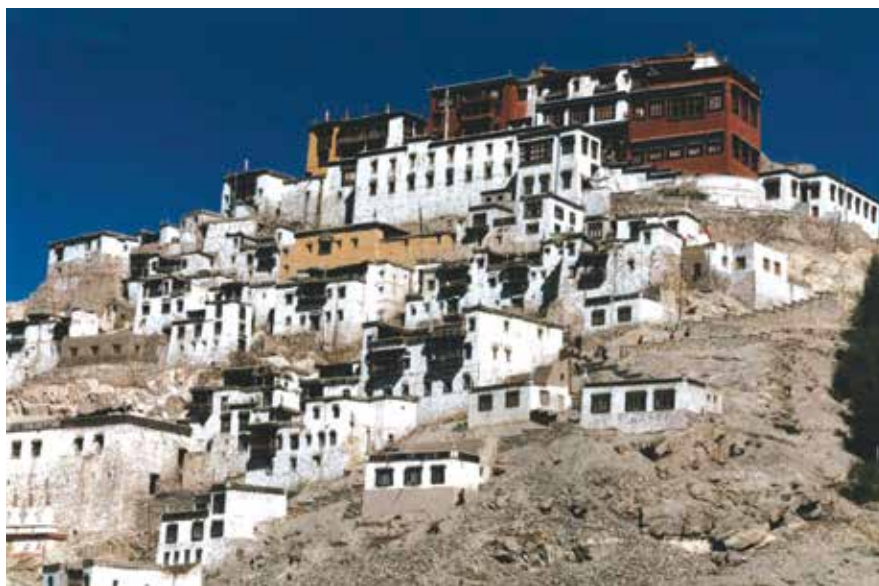
Εξατομίκευση: Πώς αντιλαμβάνεται κανείς την έννοια του πόνου; Με ποιους τρόπους οι άνθρωποι επιχειρούν να απαλλαγούν από αυτόν; Να γράψετε τις σκέψεις σας σε ένα σύντομο κείμενο 50-70 λέξεων.

Να σκεφτείτε όλα όσα γνωρίσατε στο σημερινό μάθημα. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να αποφασίσετε έναν τίτλο που θα εκφράζει την πιο σημαντική πτυχή που θα πρέπει να θυμάται κανείς. Στη συνέχεια, να ανακοινώσετε στην ολομέλεια τους τίτλους στους οποίους έχετε καταλήξει όλες οι ομάδες και να αποφασίσετε ποιος από αυτούς είναι ο πλέον κατάλληλος για το σημερινό μάθημα.

Τίτλος:.....

Σύνοψη: Να σημειώσετε στους διπλανούς κυκλικούς τομείς τις λέξεις ναι και όχι αναλόγως με το αν συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις φράσεις που βρίσκονται μέσα σε αυτούς. Εναλλακτικά, μπορεί ο/η εκπαιδευτικός να σχεδιάσει στον πίνακα ή σε ένα μεγάλο χαρτόνι τον κύκλο και τις ακτίνες και οι μαθητές/-τριες να κολλάνε επάνω στους κυκλικούς τομείς αυτοκόλλητα χαρτάκια με τη λέξη της επιλογής τους.

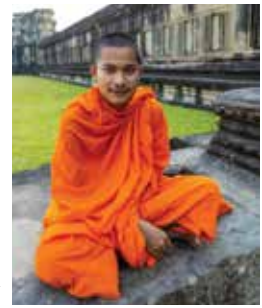
Βουδιστικό μοναστήρι στο Λαντάκ της Ινδίας

Γ) Η βουδιστική πνευματική παράδοση και η σημασία της για τους πιστούς της

Αρχή μέση και τέλος: Αν η διπλανή εικόνα αποτελεί τη μέση μιας ιστορίας, να στοχαστείτε ανά δυάδες και να γράψετε μια μικρή ιστορία για το τι μπορεί να προηγήθηκε.

Νεαρός βουδιστής μοναχός

Κείμενο 1: «Ο μοναχισμός αποτελεί το βασικό ιδανικό γνώρισμα του Βουδισμού. Ο ιδρυτής του υπήρξε ασκητής και ίδρυσε τη μοναχική αδελφότητα “Σάνγκα”, που έδωσε στον Βουδισμό δυναμικότητα και αντοχή. Ο αριθμός των μοναχών στις βουδιστικές χώρες ήταν πάντα μεγάλος» (Γιαννουλάτου, Ίχνη από την αναζήτηση του υπερβατικού, σ. 209).

Κείμενο 2: «Όπως ακριβώς ένας άγριος ελέφαντας εξημερώνεται όταν τον ζέψουμε με έναν εξημερωμένο ελέφαντα, ο Βουδιστής νεόφυτος μαθαίνει τα οκτώ βήματα προς το φωτισμό υπό τη διεύθυνση ενός δασκάλου μέσα στη Σάνγκα. Ο Βούδας δίδαξε πως όσοι επιθυμούσαν να ακολουθήσουν το πρόγραμμά του έπρεπε να γίνουν μοναχοί ή μοναχές, να ξυρίσουν το κεφάλι και τα φρύδια, αρχίζοντας την αναγκαία εγκατάλειψη των ματαιοτήτων αυτού του κόσμου, για να φορέσουν τα ρούχα ενός απόβλητου με το χρώμα της χώρας. Μετά από αυτά ήταν δυνατό να αρχίσει η εκπαίδευση για το φωτισμό» (McAfee, Τα πέντε μεγάλα ζωντανά θρησκειώματα, σ. 139).

Κείμενο 3: «Η γυναίκα είπε: Μάθετε ότι ο Φωτισμένος (ο Βούδας) βρίσκεται στη Γεταβάνα, εκεί θα μπορέσετε να περάσετε τη νύχτα ταξιδιώτες, υπάρχει αρκετός χώρος για τα αμέτρητα πλήθη [...] Σε όλους τους δρόμους περπατούσαν μοναχοί με κίτρινο ένδυμα [...] Οι περισσότεροι έφευγαν με κούπες για να μαζέψουν στην πόλη τροφή για το μεσημεριανό γεύμα, το μοναδικό της ημέρας. Ακόμα κι ο Βούδας ο Φωτισμένος, φρόντιζε να κάνει κάθε πρωί τη διαδρομή της ζητιανιάς» (Ερμαν Έσσε, Σιντάρτα: ένα ινδικό παραμύθι, μτφρ. Κ. Παξινού, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα, 1999, σ. 34-36).

Τοποθέτηση απέναντι στο κείμενο: Να αποτυπώσετε με επιχειρήματα τη στάση και τις σκέψεις σας (τι μου αρέσει; τι με αγγίζει; τι μου κάνει εντύπωση;)

Το βιβλίο μάς μιλάει

Ο Μαχαγιάννα Βουδισμός διδάσκει ότι όλα τα όντα, αν ακολουθήσουν τη διδασκαλία του, μπορούν να οδηγηθούν στην τέλεια φώτιση. Οι Μποντισάτβα παίρνουν όρκο πως θα κατακτήσουν την τέλεια φώτιση και θα βοηθήσουν όλους τους άλλους να πετύχουν το ίδιο.

Κείμενο 1: «Η προσωπική ιστορία του Βούδα στην πραγματικότητα αφορά στο γεγονός ότι τα πράγματα φαίνονται μεν με κάποιον τρόπο αλλά στην ουσία είναι αλλιώς. Ο Βούδας δίδαξε ότι “όταν βλέπει κανείς πώς όντως έχουν τα πράγματα, έχει υπερβεί κάθε είδους λύπη, ατέλεια και αποτυχία”» (Κρ. Πάτριτζ (επιμ.), Οι θρησκείες του κόσμου (μτφρ., Β. Αδραχτάς), εκδ. Ουρανός, Αθήνα 2006, σ. 189).

Κείμενο 2: «Η ανακάλυψη στη διάρκεια της ζωής των αιτιών του πόνου θα εισάγει τον πιστό στο Νιρβάνα που δεν αποτελεί εκμηδένιση της ύπαρξης ή απορρόφηση του από κάποιον ύψιστο θεό αλλά “έκλειψη” και φίμωση του εγωιστικού θηρίου που ο καθένας κουβαλά μέσα του» (Γ. Μουστάκη, Οι πέντε μεγάλες θρησκείες του κόσμου, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1998, σ. 111).

Νιρβάνα:

Σύνταξη θέσεων: Τα παραπάνω κείμενα αναφέρονται στη διδασκαλία του Βούδα και εκφράζουν συγκεκριμένες απόψεις για τη ζωή. Να αξιολογήσετε τις απόψεις που εκφράζουν και να παρουσιάσετε τις σκέψεις σας στην ολομέλεια της τάξης.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Σύμφωνα με τη διδασκαλία του Βουδισμού, το πρώτο δεδομένο της ύπαρξης είναι ο νόμος της αλλαγής και της παροδικότητας. Όλα όσα βλέπουμε κι ακόμα αυτά που δεν βλέπουμε, περνούν από τον ίδιο κυκλικό μηχανισμό της ύπαρξης: από τη γέννηση, την ανάπτυξη, τη φθορά και τον θάνατο. Η ζωή είναι μια πραγματικότητα που συνεχώς μεταβάλλεται και αλλάζει μορφές. Όποιος αγκιστρώνεται από μια μορφή, όσο λαμπερή κι αν είναι, στο τέλος θα υποφέρει καθώς θα βιώσει αναπόφευκτα την απώλεια της. Ολόκληρος ο κόσμος διέπεται από το κάρμα, τον νόμο της δράσης και της αντίδρασης. Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχει θάνατος. Πεθαίνουν μόνον οι επί μέρους μορφές της ζωής. Αν ο άνθρωπος κατανοήσει την ενότητα της ζωής, θα μπορέσει να ταυτιστεί με τη ζωή των άλλων μορφών και να νιώσει συμπόνοια για όλες τις εκφράσεις της. Μέσα στην άγνοιά του ο άνθρωπος μπορεί να πιστεύει ότι πρέπει να ικανοποιήσει τις δικές του ανάγκες και τα δικά του θέλω. Αυτό είναι που δημιουργεί τον πόνο. Ο τρόπος για να εξαιρεθεί ο πόνος είναι πρώτα να παραδεχτεί την ύπαρξή του και μετά να εντοπίσει τον εγωκεντρισμό του που δημιουργεί την αίσθηση της επιθυμίας. Αν καταπολεμήσει την επιθυμία, θα εξαιρεθεί και ο πόνος. Για τους Βουδιστές αυτή είναι η πρόταση ζωής.

Χιονοστιβάδα:

Να σχολιάσετε αρχικά ατομικά για 3-4 λεπτά την άποψη του Βουδισμού σύμφωνα με την οποία «η ζωή είναι μια πραγματικότητα που διαρκώς μεταβάλλεται και αλλάζει μορφές». Στη συνέχεια, να χωριστείτε σε δυάδες και να συγκρίνετε τα σχόλιά σας, εντοπίζοντας κοινά σημεία και διαφορές, προχωρώντας σε αλληλοσυμπλήρωση. Το ίδιο επαναλαμβάνεται και με άλλο ζευγάρι. Στο τέλος, οι απόψεις των ομάδων παρουσιάζονται στην ολομέλεια, γίνεται σύνθεση και εξαγονται συμπεράσματα.

Βλέπω, ισχυρίζομαι, αναρωτιέμαι:

Να παρατηρήσετε προσεκτικά την εικόνα.

Τι βλέπετε;

Τι σκέφτεστε γι' αυτό που βλέπετε;

Τι είναι αυτό που σας κάνει να αναρωτιέστε;

Κείμενο 1: Για να αξιωθείς κάποτε να συνειδητοποιήσεις ότι ζεις και βρίσκεσαι στο παρόν, έπρεπε να συμμετέχεις σε ομαδικό διαλογισμό μέσα στον ναό για περίπου τρεις ώρες, από τις 3 π.μ. ως τις 6 π.μ. Έπειτα, είχε σειρά το «Πίντα-πάτα» (αίτηση ελεημοσύνης με το ανάλογο μπολ), όπου έπρεπε να περπατήσεις ξυπόλητος για έξι-οκτώ χιλιόμετρα, γυρνώντας τα χωριά της περιοχής, σε μικρή απόσταση από το δάσος, για να πάρεις μια χούφτα ρύζι ή άλλες φορές κάμποσα αυγά... ή και μερικά φύλλα δέντρων για να φτιάξεις σαλάτες. [...] Η επιστροφή γινόταν μεταξύ 8 και 9 το πρωί, οπότε και γευματίζαμε. Όταν ο δάσκαλος είχε τελειώσει το φαγητό του, κανείς δεν είχε το δικαίωμα να συνεχίσει με το δικό του. Κι επειδή το συγκεκριμένο γεύμα ήταν και το μοναδικό της ημέρας, αυτό σήμαινε πως έπρεπε να τρως γρήγορα. Από τις 9.30 π.μ. και μετά δεν επιτρεπόταν σε κανέναν να γευματίσει ξανά μέχρι το πρωί της επόμενης μέρας. Απαγορευόταν να κάνεις συζητήσεις, να διαβάζεις και να ακούς μουσική, ενώ δεν μπορούσες να έχεις στην κατοχή σου τίποτε απολύτως. Έπρεπε να... εκτελείς κάθε εργασία κάνοντας συγχρόνως διαλογισμό. Ύστερα, έπρεπε να κάτσεις και να προσπαθήσεις να βρεις το εσωτερικό σου κενό, επαναλαμβάνοντας Βού-δααα, Βού-δααα, να κάνεις εισπνοή-εκπνοή, εισπνοή-εκπνοή, και πάλι το ίδιο, καθώς και να βαδίζεις κινώντας το ένα πόδι προς τα εμπρός, πατώντας στο άλλο με όλη τη φτέρνα, ώστε το βάρος να πέφτει σε αυτό το πόδι, ενώ έπρεπε μετά να ρίξεις το βάρος στο άλλο πόδι, κινώντας προς τα εμπρός το ελεύθερο πόδι, και όλα αυτά σε εικοσιτετράωρη βάση» (Κλάους Κένεθ, Χιλιάδες μίλια προς τον τόπο της καρδιάς, από το σκοτάδι του μίσους στον Γέροντα Σωφρόνιο, μτφρ. Ιφικράτης Πολάλης, Εκδόσεις Εν Πλω, Αθήνα 2012, σ. 119-120).

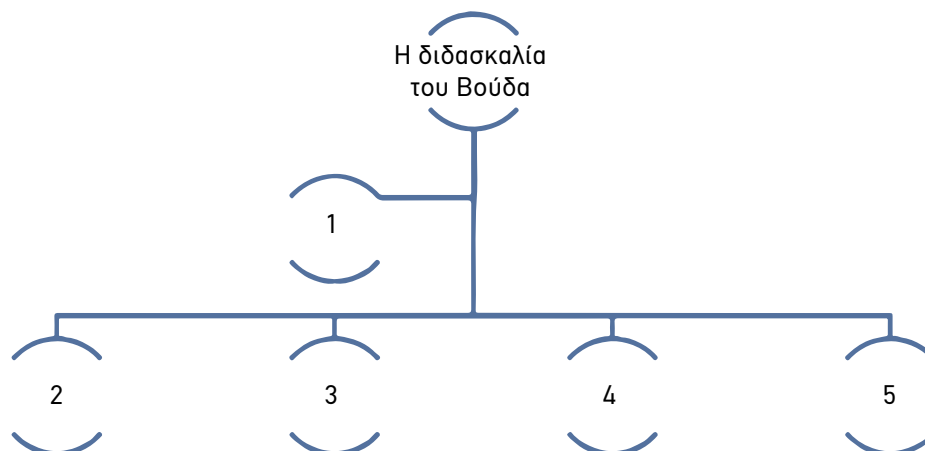
Κείμενο 2: «Τα Χριστούγεννα πάω σε μια ερημική τοποθεσία και νηστεύω για 48 ώρες, πίνω λίγο χυμό και μαύρο τσάι. Δεν είμαι αυστηρός χορτοφάγος [...] Σ' αυτό που δίνει έμφαση ο Βουδισμός είναι η προσπάθεια να μειωθεί το κακό που προκαλούμε με τη σκέψη τα λόγια και τις πράξεις μας. Κάθε βδομάδα πηγαίνω στον τοπικό ναό να ακούσω τον δάσκαλό μου να αναπτύσσει τις απόψεις του πάνω στις γραφές και πώς μπορούν να βρουν εφαρμογή στη σύγχρονη ζωή» (Πάρτριτζ, Οι θρησκείες του κόσμου, σ. 210).

Εξατομίκευση: Με αφετηρία τη δική σας θρησκευτική παράδοση, τι πιστεύετε ότι θα μπορούσε να θυσιάσει ένας άνθρωπος στη ζωή του, ώστε να πετύχει την πνευματική και ψυχική γαλήνη;

Αφού χωριστείτε σε 2-3 ομάδες, να συμπληρώσετε τον νοητικό χάρτη συνδέοντας με τη διδασκαλία του Βούδα όσες λέξεις ή φράσεις θεωρείτε ότι ταιριάζουν. Στη συνέχεια, να παρουσιάσετε τα συμπεράσματά σας στην ολομέλεια και όλες μαζί οι ομάδες να επιλέξετε τις πιο κατάλληλες λέξεις/φράσεις για τον χάρτη.

Σύνοψη: Να απαντήσετε στο τετράδιό σας στα παρακάτω ερωτήματα, εκφράζοντας τις απόψεις σας σε σχέση με το σημερινό μάθημα. Να αναγνωρίσετε τα κοινά σημεία των απαντήσεών σας με εκείνα των συμμαθητών/-τριών σας.

- Τι με ενοχλεί;
- Τι μου αρέσει;
- Ποιες προτάσεις με αγγίζουν;
- Ποιες μου προκαλούν αντίδραση;

Εναλλακτικά

Ιστοεξερεύνηση: Να πλοηγηθείτε στο διαδίκτυο, αναζητώντας πληροφορίες για σημαντικά μνημεία του βουδισμού.

Για να γνωρίσετε περισσότερα για τον Βουδισμό μπορείτε να παρακολουθήσετε την ταινία:

Ο μικρός Βούδας» (Little Buddha). Jeremy Thomas (Παραγωγός) & Bernardo Bertolucci (Σκηνοθέτης). (1993): France, Liechtenstein, UK.

17. Θρησκείες και θρησκευτικός πολιτισμός στην Κίνα

ισορροπία, μακροβιότητα, καλλιέργεια, πειθαρχία

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να διαπιστώνετε τον συγκρητιστικό χαρακτήρα του θρησκευτικού πολιτισμού στην Κίνα.
- Να συνοψίζετε χαρακτηριστικά γνωρίσματα του θρησκευτικού Ταοϊσμού.
- Να συσχετίζετε βασικά σημεία από τη διδασκαλία του Κομφουκιανισμού με ανάλογες σύγχρονες αντιλήψεις και στάσεις απέναντι στη ζωή.

A) Ο θρησκευτικός πολιτισμός της Κίνας

Μαθητής/-τρια μιλάει

Όποτε έχω χρόνο μου αρέσει να παίζω στο τάμπλετ διάφορα παιχνίδια. Μου αρέσουν πολύ τα κινεζικά γιατί είναι διασκεδαστικά. Επειδή υπάρχουν πολλές αναφορές στον ιδιαίτερο πολιτισμό της Κίνας, μου έχει δημιουργηθεί πλέον η περιέργεια να μάθω περισσότερα γι' αυτήν τη χώρα. Νομίζω ότι ήρθε η στιγμή να ρωτήσω την καθηγήτριά μου στα θρησκευτικά...

Βλέπω, ισχυρίζομαι, αναρωτιέμαι:

Να παρατηρήσετε για δύο λεπτά την παρακάτω εικόνα. Να περιγράψετε:

- Τι βλέπετε στην εικόνα;
- Τι νομίζετε ότι είναι αυτό που βλέπετε;
- Τι αναρωτιέστε κοιτάζοντας την εικόνα;

Τα Σπήλαια Μογκάο, γνωστά και ως Σπήλαια των Χιλίων Βούδων, βρίσκονται κατά μήκος του αρχαίου Δρόμου του Μεταξιού στην επαρχία Γκανσού της Κίνας. Χώρος παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO.

Κείμενο 1: Κίνα ιστορική αναδρομή: «Πυρήνας εθνικός και πολιτιστικός της Κίνας είναι το λεκανοπέδιο του "Κίτρινου ποταμού" (Huangho στα κινεζικά). Εδώ από τα προϊστορικά χρόνια εγκαταστάθηκαν φυλές μογγολικής προέλευσης. Με τον καιρό συνενώθηκαν πολλές φυλετικές ομάδες, Μογγόλοι, Τουρκομογγόλοι, Ουιγούροι, Τάοι, Κογκούσιοι, Θιβέτιοι κ.ά.» (Γρηγορίου Ζιάκα, Ταξίδι στις θρησκείες και τους πολιτισμούς της Ασίας: Ινδοϊσμός Βουδισμός - Τζαϊνισμός Κίνα Κομφουκιανισμός - Ταοϊσμός Θιβέτ κι Ιαπωνία (Αγγ. Ζιάκα Επιμ.), εκδ. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 2014, σ. 478).

Κείμενο 2: Ντουνχουάνγκ, το σπήλαιο με τους Βούδες: «Το Ντουνχουάνγκ βρίσκεται σε ένα σταυροδρόμι στη Βορειοδυτική Κίνα, στον αρχαίο δρόμο του μεταξιού. Ένα σταυροδρόμι στο οποίο συναντώνταν ξένοι βουδιστές μοναχοί και οι Κινέζοι πιστοί κατά τον 3ο και 4ο π.Χ. αιώνα. Σχεδόν κάθε σπήλαιο περιέχει τη μορφή του Βούδα [...] αλλά και Ουράνιους βασιλείς, και υπερασπιστές πολεμιστές. Στην άκρη κάθε κοιλάδας

όπου έχουν σκαλιστεί τα σπήλαια υπάρχουν ναοί αφιερωμένοι στους κυβερνήτες των ουρανών [...] Επίσης, το 1900 βρέθηκε μια συλλογή από 60.000 χειρόγραφα σε χαρτί και τυπωμένα έγγραφα. Ανάμεσα στα έγγραφα αυτά υπάρχουν κείμενα βουδιστικά, ταοϊστικά και ζωροαστρικά [...]» (John & Anne Spenser, *Μυστηριακοί και Ιεροί Τόποι του Κόσμου*, μτφρ., Π. Τριαδά, εκδ. Ενάλιος, Αθήνα 2005, σ. 233-234).

Συνδέοντας, επεκτείνοντας, προκαλώντας: Να μοιραστείτε ανά δύο τις σκέψεις σας μετά τη μελέτη των παραπάνω κειμένων (1 και 2) και να τις αντιπαραβάλετε με τα όσα παρατηρήσατε, σκεφτήκατε και εκφράσατε, κοιτώντας την παραπάνω εικόνα. Στη συνέχεια, να φτιάξετε έναν κατάλογο με τις ιδέες σας και να τις εντάξετε σε μία από τις τρεις κατηγορίες του παρακάτω πίνακα.

Με ποιον τρόπο συνδέονται οι πληροφορίες που παρουσιάζονται στο κείμενο με την προηγούμενη εικόνα:

.....

Ποιες από τις πληροφορίες του κειμένου επεκτείνουν ή ωθούν τη σκέψη σας σε νέες κατευθύνσεις:

.....

Ποιες ερωτήσεις ή αναζητήσεις έχουν προκύψει μετά τη μελέτη των κειμένων:

.....

Κομφούκιος, Βούδας
και Λάο Τσε (αριστερά)
Ο τροχός της ζωής (μέση)
Γιν και Γιανγκ (δεξιά)

Κείμενο 1: Οι θρησκείες και οι πολιτισμοί της Κίνας: «Δύο ηθικοκοινωνικές και θρησκευτικοφιλοσοφικές κατευθύνσεις γεννήθηκαν τον 6ο π.Χ. αιώνα στο θρησκευτικό κοινωνικό στερέωμα της Κίνας ως το 1949 μ.Χ. Ο Κομφουκιανισμός και ο Ταοϊσμός. Ο Κομφουκιανισμός, με ιδρυτή τον Κομφούκιο (551-479 π. Χ.), εκπροσωπήθηκε από σπουδαίους λόγιους. Οι λόγιοι αυτοί πρέσβευαν ότι οι αρετές του παρελθόντος μπορούν να βρουν την καλύτερη έκφρασή τους σ' ένα δίκαιο, ευνομούμενο και πολιτισμένο κράτος, που θα το κυβερνούσαν φιλόσοφοι ηγέτες και θα το υπηρετούσαν υπεύθυνοι υπάλληλοι. Η δεύτερη, με ιδρυτή τον θρυλικό Λάο Τσε, εκπροσωπήθηκε από λόγιους, οι οποίοι διαπνέονταν από τα ιδεώδη του μυστικισμού και κήρυτταν τη φυγή από την κοινωνία και την επιστροφή στη φυσική αθωότητα των αρχών της ανθρωπότητας. Στη διδασκαλία τους, ο ουρανός και η γη συνεργάζονται και όλα διέπονται από ρυθμό και αρμονία, διότι στηρίζονται σε δύο αντίθετες αλλά και συμπληρωματικές μεταξύ τους δυνάμεις. Αυτές οι δυνάμεις είναι το Γιν και το Γιανγκ, το αρνητικό και το θετικό, που δημιουργούν την κίνηση στην οποία στηρίζεται η δημιουργία και η αρμονία των πάντων». (Ζιάκα, *Ταξίδι στις θρησκείες και τους πολιτισμούς της Ασίας*, σ. 504-505).

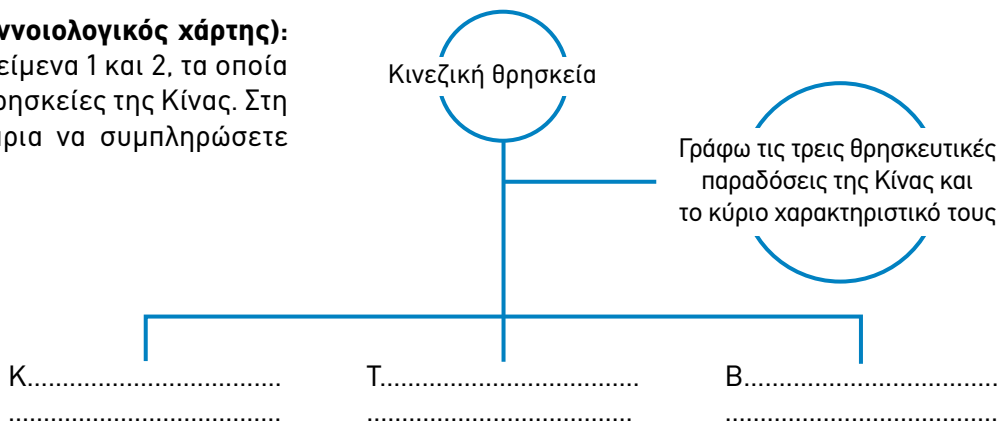
Ο θρησκευτικός πολιτισμός της Κίνας (άσκηση):

Κείμενο 2: Ο Βουδισμός συναντάει τις κινεζικές θρησκευτικές παραδόσεις: «Ο Βουδισμός έφτασε στην Κίνα τον 1ο αι μ.Χ. βρίσκοντας τις δύο μεγάλες θρησκευτικές παραδόσεις τον Κομφουκιανισμό και τον Ταοϊσμό. Η αυστηρή ενδοσκόπηση που πρέσβευε ο Κομφουκιανισμός συνέπλευσε με τη διδασκαλία του Βουδισμού για την πορεία του ανθρώπου στο οκταπλό μονοπάτι. Ακόμα, όλες οι κομφουκιανικές αρετές ισορροπούν αντίθετες εκδηλώσεις συμπεριφοράς σε ένα είδος διαγωγής του σωστού μέτρου, αυτό που στην ουσία είναι η κεντρική διδασκαλία του Βουδισμού. Ο Βουδισμός στην Κίνα ερμηνεύτηκε από την προοπτική του Ταοϊσμού.

Έτσι γεννήθηκε ο Ζεν Βουδισμός. Οι Ταοϊστές πίστευαν ότι ο Λάο Τσε, ο ημιμυθικός ιδρυτής της θρησκείας τους, ήταν επίσης ο πραγματικός ιδρυτής του Βουδισμού». (W. Mc Afee, Τα πέντε μεγάλα ζωντανά θρησκευόμενα, μτφρ., Σ. Αγουρίδης εκδ. Άρτος ζωής, Αθήνα 1990, σ.160-163).

Χάρτης εννοιών (εννοιολογικός χάρτης):

Να μελετήσετε τα κείμενα 1 και 2, τα οποία αναφέρονται στις θρησκείες της Κίνας. Στη συνέχεια, σε ζευγάρια να συμπληρώσετε το γράφημα.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Η Κίνα είναι μια από τις χώρες με τις αρχαιότερες παραδόσεις του κόσμου, οι οποίες καλύπτουν περίπου τρεις χιλιετίες. Στη θρησκευτική της παράδοση ξεχωρίζουν ο Κομφουκιανισμός, ο Ταοϊσμός, ο Μαχαγιάνα Βουδισμός, ενώ αισθητή είναι και η παρουσία μεταγενέστερα του Ισλάμ και του Χριστιανισμού. Το χαρακτηριστικό γνώρισμα της κινεζικής θρησκευτικότητας είναι ότι οι περισσότεροι άνθρωποι συνδυάζουν τα στοιχεία των τριών κύριων θρησκειών αναλόγως με τους σκοπούς που επιδιώκουν στη ζωή τους. Όταν ο στόχος τους είναι η εναρμόνιση με τη φύση, η μακροζωία και η καλή υγεία, υιοθετούν πρακτικές της ταοϊστικής παράδοσης. Για την οργάνωση της ζωής τους, τις σχέσεις τους μέσα στην κοινωνία και τη σωστή συμπεριφορά, ακολουθούν το ηθικοκοινωνικό σύστημα των διδασχών του Κομφούκιου. Για καλή μεταθανάτια ζωή, στρέφονται προς τον Βουδισμό. Στην Κίνα συναντούμε επίσης μια πληθώρα από θεϊκά όντα και πνεύματα, στα οποία οι πιστοί απευθύνονται για ποικίλους σκοπούς.

Δράκος σε κινεζικό ναό

«Στην Ευρώπη μπορεί ο δράκος να είναι ένα επικίνδυνο, ολέθριο πλάσμα, που βγάζει φωτιά από το στόμα του. Αντιθέτως, στην κινεζική, κορεατική και βιετναμέζικη παράδοση περιγράφεται ως καλόβουλο πλάσμα, σύμβολο ειρήνης, εξουσίας, καλοτυχίας και ευημερίας. Χρησιμοποιήθηκε ευρύτατα σαν σύμβολο στην αυτοκρατορική Κίνα».

Ο Τίγρης και ο Δράκος συλλογή εικόνων:

Αντιλογίες: Να χωριστείτε σε δύο ομάδες. Η «ομάδα του λόγου» που θα υποστηρίζει τη θέση και η «ομάδα του αντιλόγου» που θα υποστηρίζει την αντίθεση. Το θέμα της αντιλογίας είναι η παρακάτω πρόταση: «Θα μπορούσε κάποιος/-α να είναι πιστός σε διαφορετικές θρησκευτικές παραδόσεις και να ακολουθεί τις διάφορες πρακτικές τους, αναλόγως με τι τον/την ικανοποιεί κάθε φορά;». Στη συνέχεια, κάθε ομάδα να συντάξει τα επιχειρήματά της και να θέσει ερωτήματα και στην άλλη ομάδα. Τα συμπεράσματα παρουσιάζονται στην ολομέλεια, όπου γίνεται συζήτηση.

Για την πίστη σε υπερφυσικές δυνάμεις καθώς και για τις θρησκευτικές πρακτικές στον θρησκευτικό πολιτισμό της Κίνας θα βρείτε επιπλέον υλικό εδώ:

Κείμενο: «Στη φιλοσοφία του ο κινεζικός λαός έμαθε να βρίσκει οργανική ενότητα ανάμεσα στις αντιθέσεις της ζωής και να ζει την τάξη και την αρμονία του σύμπαντος, χωρίς να χάνει την ευθυμία του και τη ζωηρότητα της σκέψης του [...]». (Ζιάκα, Ταξίδι στις θρησκείες και τους πολιτισμούς της Ασίας, σ. 478).

Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου:

Με αφετηρία το παραπάνω κείμενο και το ρητό του Αριστοτέλη: «Οὐδὲν ἄτακτον τῶν φύσει» (Τίποτα απ' όσα είναι δοσμένα από τη φύση δεν είναι χωρίς τάξη) (πηγή: www.gnomikologikon.gr) να σκεφτείτε στην αρχή ατομικά γύρω από τη σημασία της αρμονίας του σύμπαντος στη θρησκευτική ζωή ενός λαού. Στη συνέχεια, να συζητήσετε τις ιδέες σας σε δυάδες, αναθεωρώντας και διαμορφώνοντας κοινές απόψεις. Τέλος, να παρουσιάσετε και να συζητήσετε τα συμπεράσματά σας στην ολομέλεια.

Τα «Ανάλεκτα» είναι μια συλλογή κειμένων που περιέχουν λόγια του Κομφούκιου, τα οποία διέσωσαν και κατέγραψαν οι μαθητές του. Ο Κομφούκιος, παράλληλα, είχε συγκεντρώσει αρχαία κείμενα, τα οποία ονομάζονται «κομφουκιανός κανόνας».

Ασκήσεις αξιολόγησης:

1. Στις παρακάτω προτάσεις να σημειώσετε στο κενό τετράγωνο ένα Σ για όσες θεωρείτε σωστές και ένα Λ για όσες πιστεύετε ως λανθασμένες. Στη συνέχεια, να διορθώσετε όσες σημειώσατε ως λανθασμένες, γράφοντας στην κενή σειρά τη σωστή πρόταση.

A) Οι παραδοσιακές θρησκείες στην Κίνα είναι ο Κομφουκιανισμός, ο Ταοϊσμός και ο Χριστιανισμός.

B) Η βουδιστική διδασκαλία θεωρήθηκε προσβλητική για τους κομφουκιανιστές, διότι δε σέβεται τους κανόνες της ευπρέπειας.

Γ) Τα χαρακτηριστικό γνώρισμα της θρησκευτικότητας στην Κίνα είναι ότι οι περισσότεροι άνθρωποι συνδυάζουν τα στοιχεία του Κομφουκιανισμού του Βουδισμού και του Ταοϊσμού.

2. Να αντιστοιχίσετε τη στήλη Α' με τη στήλη Β' :

Α' Στήλη	Β' Στήλη
1. Εναρμόνιση με τη φύση	A) Κομφουκιανισμός
2. Οργάνωση της ζωής	B) Ταοϊσμός
3. Μακροζωία	
4. Υπευθυνότητα στη συμπεριφορά	
5. Καλή υγεία	

Σύνοψη. Δελτίο Εξόδου:

Στο παρακάτω πλαίσιο με γραμμές να γράψετε τα σημαντικότερα που μάθατε στο σημερινό μάθημα.

.....

.....

.....

.....

B) Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του θρησκευτικού Ταοϊσμού

Κείμενο : «Λάο Τσε και Τάο Τε Κινγκ»

«Στον Λάο Τσε η κινεζική παράδοση αποδίδει το ξεκίνημα μιας φιλοσοφικής τάσεως –και αργότερα μιας θρησκευτικής σχολής– του Ταοϊσμού, [...] Το Τάο-τε-Τσιγκ (ή Ντάου-ντα-τζινγκ), αποτελεί την βασική έκφραση της σκέψεως του Λάο Τσε [...] Καθορίζει μια γραμμή ασκητική. [...] Η στάση που προτείνει στη ζωή είναι η απάθεια και η ησυχία. “μην κάνεις τίποτε” ή “κάνε το κάθε τι μην κάνοντας τίποτε”» (Γιαννουλάτου, Ίχνη από την αναζήτηση του υπερβατικού σ. 79 και 82). (δισκευή)

«Τι ξέρω, τι θέλω να μάθω, τι καινούριο έμαθα»:

Αφού χωριστείτε σε ομάδες των τεσσάρων, να συμπληρώσετε τις δύο πρώτες στήλες του πίνακα που ακολουθεί. Στη συνέχεια, αφού μελετήσετε το παραπάνω κείμενο να συμπληρώσετε και την τρίτη στήλη. Τα συμπεράσματα των ομάδων να συζητηθούν στην ολομέλεια της τάξης.

Ταοϊσμός – Μία από τις σπουδαιότερες θρησκευτικές παραδόσεις της Κίνας		
Τι έχω γνωρίσει μέχρι τώρα από τη θρησκευτική παράδοση του Ταοϊσμού;	Για ποια θέματα που έχουν σχέση με τον Ταοϊσμό θα επιθυμούσα να μάθω περισσότερο;	Τι καινούριο έμαθα μετά τη μελέτη του κειμένου;
.....
.....
.....
.....

«Το παλαιότερο χειρόγραφο του Τάο Τε Κινγκ χρονολογείται από τον 3ο αι. π.Χ., περιλαμβάνει περίπου πέντε χιλιάδες χαρακτήρες ιδεογράμματα» (Πηγή: Γ. Αλεξάκη (Εισ., Απόδ., Σχολ., Επίμ.) Λάο Τσε - Τάο Τε Κινγκ: το βιβλίο του λόγου και της φύσης, εκδ. Σμίλη, Αθήνα 1991, σ. 7, 13).

Σύμφωνα με τον θρύλο, ο Λάο Τσε αφού ολοκλήρωσε τη συγγραφή του Βιβλίου του Δρόμου (Ταό Κινγκ) και του Βιβλίου της Αρετής (Τε Κινγκ), εξαφανίστηκε καβάλα σ' έναν βούβαλο και έζησε μέχρι τα 200 χωρίς να τον ξαναδεί κανείς.

Γιν και Γιανγκ

Κείμενο 1: «Από το Τάο απορρέουν οι αρχές της πραγματικότητας. Ο ένας πόλος είναι το φως (γιανγκ) και ο άλλος το σκοτάδι (γιν). Ξεκινώντας από το νόημα “φως” και “σκοτάδι”, η αρχή αργότερα επεκτάθηκε σ' όλα τα ζευγάρια των αντιθέτων» (Το Μυστικό του Χρυσού Λουλουδιού: Ένα κινέζικο βιβλίο της ζωής, μτφρ. Σοφία Ζ. Άντζακα, εισ. Καρλ Γιουγκ, εκδ. Σπαγγειρία, Λιτόχωρο Πιερίας 1989, σ. 44-45).

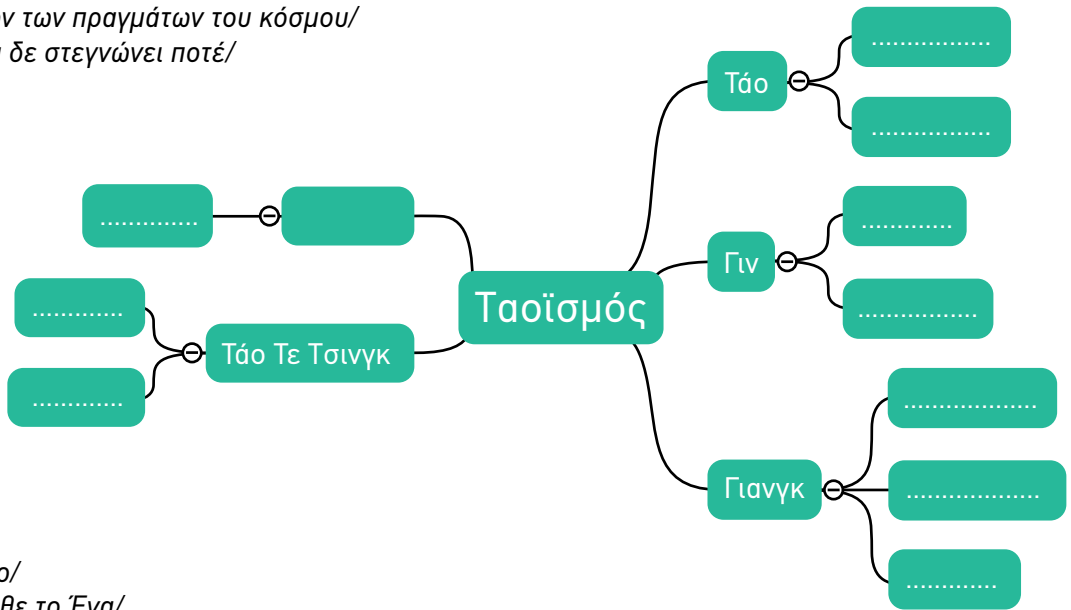
Κείμενο 2: «Οι αρχέγονες δυνάμεις που γεννούν τον κόσμο είναι το γιανγκ και το γιν. Η φωτεινή και η σκοτεινή δύναμη, το θετικό και το αρνητικό, το αρσενικό και το θηλυκό, ο ουρανός και η γη. Είναι οι αντίθετες δυνάμεις από τις οποίες προέρχεται κάθε τι στον κόσμο» (Ζιάκα, Ταξίδι στις θρησκείες και τους πολιτισμούς της Ασίας, σ. 517).

Χάρτης εννοιών (εννοιολογικός χάρτης):

Αφού χωριστείτε σε ομάδες των τεσσάρων, να προσπαθήσετε να συμπληρώσετε τον παρακάτω εννοιολογικό χάρτη, επιλέγοντας όσες λέξεις ή φράσεις θεωρείτε ότι ταιριάζουν.

Στη συνέχεια, να παρουσιάσετε τα συμπεράσματα στην ολομέλεια της τάξης:

γεννήτορας όλων των πραγμάτων του κόσμου/
 βαθιά λίμνη που δε στεγνώνει ποτέ/
 άδειο αγγείο/
 ιερό βιβλίο/
 σκιά/
 αρνητικό/
 θετικό/
 φως/
 θηλυκό/
 αρσενικό/
 καταστροφή/
 γέννηση/
 πόλεμος/
 ειρήνη/
 δάσκαλος/
 φιλόσοφος/
 μυθικό πρόσωπο/
 από αυτό προήλθε το Ένα/
 η πρώτη αρχή του σύμπαντος/
 κρατάει αρνητική στάση στη δράση/
 η στάση που προτείνει είναι η απάθεια/
 μην κάνεις τίποτε/
 εξύμνησε το αυθόρμητο.

Κείμενο: Η διδασκαλία του Λάο Τσε: «Η σκέψη του Λάο Τσε οδήγησε την κινεζική φιλοσοφία σε μια στάση διαμετρικά αντίθετη από του Κομφούκιου. Αμφισβήτησε τη σημασία της ανθρώπινης σοφίας και της πολιτιστικής προσπάθειας, εξύμνησε το αυθόρμητο, το φυσικό. Εντούτοις και οι δύο στοχαστές συμφωνούν ότι πρέπει να τονίζεται η αξία του μέτρου» (Γιαννουλάτου, Ίχνη από την αναζήτηση του υπερβατικού, σ. 82, διασκευή).

越武道

Ιδεόγραμμα: Τάο Τε Κίνγκ.
 Το βιβλίο του δρόμου και της φύσης.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Οι αρχαίοι Κινέζοι πίστευαν ότι πίσω από όλα τα δημιουργήματα υπάρχει κάτι το ανώτερο που εκφράζει την ενότητά τους. Αυτό το ονόμασαν Τάο που σημαίνει Δρόμος. Το κατανόησαν ως συνεχόμενη ροή και μεταβολή ή αλλιώς, ως μια ασταμάτητη κίνηση και αλλαγή. Έτσι, γεννήθηκε και η ιδέα των αντίθετων αλλά και συμπληρωματικών πόλων του Γιν και του Γιανγκ. Αυτό που αναζητούν οι ταοϊστές είναι η αθανασία, η μυστική ένωση με το αιώνιο Τάο, την πρωταρχική δύναμη της ζωής, αυτό που είναι υπεύθυνο για τη δημιουργία των πάντων.

Ανάλυση Διαστάσεων:

Να χωριστείτε ανά δύο και να μελετήσετε τα δύο παραπάνω κείμενα. Στη συνέχεια, να συζητήσετε τα ερωτήματα του πίνακα. Τέλος, να παρουσιάσετε τα συμπεράσματά σας στην ολομέλεια για συζήτηση.

1. Ποια είναι η πρόταση ζωής του Ταοϊσμού;
2. Πόσο εύκολο είναι να την ακολουθήσει κάποιος;
3. Ποιες προσδοκίες καλύπτει;

Καρέκλα των αποκαλύψεων (προσαρμογή): Οι μαθητές/-τριες προετοιμάζουν είτε ατομικά είτε ομαδικά ερωτήσεις για τον θρησκευτικό Ταοϊσμό (λ.χ. Ποια σημεία της διδασκαλίας του Ταοϊσμού σας προβληματίζουν; Ποια θεωρείτε ως τα δυνατά σημεία της διδασκαλίας του; κ.ά.) Στη συνέχεια, ένας /μία μαθητής/-τρια κάθεται σε μια καρέκλα και υποδέχεται τις ερωτήσεις σχετικά με το θέμα.

**Ταοϊσμός και Κομφουκιανισμός
στην ίδια θρησκευτική παράδοση:**

1. Ξεκάθαρο vs Θολό τοπίο:

Να σημειώσετε:

α) Ποιο ήταν το πιο ξεκάθαρο σημείο του μαθήματος;

.....
.....

β) Ποιο σημείο δεν ήταν ξεκάθαρο και χρειάζεται περαιτέρω εξήγηση;

.....
.....

2. Ακροστιχίδα:

Με τα γράμματα του ονόματος του Λάο Τσε να σημειώσετε μικρές προτάσεις που να σχετίζονται με τη διδασκαλία του.

Λ

Α

Ο

Τ

Σ

Ε

Σύνοψη:

Να επιλέξετε σε ισοδιαστηματική κλίματα (άριστα, πολύ καλά, μέτρια, ελάχιστα) τον βαθμό κατανόησης της γνώσης, των δεξιοτήτων ή των στάσεων που αποκομίσατε από τη διδακτική ενότητα σχετικά με τον θρησκευτικό Ταοϊσμό, σε σχετικό ερωτηματολόγιο που διανέμεται.

Γ) Τα βασικά σημεία της διδασκαλίας του Κομφουκιανισμού

Να παρατηρήσετε την εικόνα.

- Τι βλέπετε;
- Τι αναγνωρίζετε;
- Τι αισθήματα σάς δημιουργούνται;

Κείμενα: «Ο Κομφούκιος είπε...»

• «Είπε ο δάσκαλος: Όταν υπηρετείς τους γονείς σου, να είσαι απαλός στις επιπλήξεις. Αν βλέπεις πως δεν ακολουθούν τις υποδείξεις σου, παραμένεις σεβαστικός, μην τους αντιμιλάς. Αν σε κουράζουν, μη δυσασασχετείς [...]» 4.18. (σ. 147).

• «Είπε ο δάσκαλος Τσεγκ: Καθημερινώς, για τρία πράγματα ελέγω τον εαυτό μου: Φροντίζοντας τις υποθέσεις των άλλων, ήμουν ολόψυχα πιστός; Στη συναναστροφή με τους φίλους, τήρησα τον λόγο μου; Ό,τι έχω διδαχτεί, ξεδιπλώθηκε στις πράξεις μου;» 1.4. (σ. 133).

• «Είπε ο Κομφούκιος: Όποιος μπορεί να πραγματώνει οπουδήποτε τις Πέντε Αρετές, είναι τέλειος άνθρωπος [...]. Σεβασμός, γενναιοδωρία, ειλικρίνεια, εξυπνάδα, ευσπλαχνία» 17.6. (σ. 220).

• «Στα καθήκοντα έναντι του λαού σου, να είσαι δίκαιος, να σέβεσαι τα πνεύματα και τους θεούς κρατώντας τη δέουσα απόσταση. Αυτό μπορεί να αποκληθεί σοφία [...]» 6.22 (σ.158).

• «Ο σοφός είναι δραστήριος, ο τέλειος άνθρωπος ατάραχος. Ο σοφός είναι χαρούμενος, ο τέλειος άνθρωπος μακρόβιος» 6.23 (σ.158)

• «Είπε ο Κομφούκιος: [...] ο άριστος περιφρονεί όσους δε λένε ξεκάθαρα τι θέλουν και για ό,τι κάνουν κρύβονται πίσω από τα λόγια τους». 16.1 (σ.213)

(Πηγή: Σωτήρης Χαλκιάς, Εισαγ., Μετ., Ερμην. Σημ., *Τα Ανάλεκτα του Κομφούκιου: φιλοσοφικές συνομιλίες με τους μαθητές του*, τ.1, εκδ. Ίνδικτος, Αθήνα 2001, σ. 133-235)

Ανάλυση Διαστάσεων: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να μελετήσετε τα αποσπάσματα από τα «Ανάλεκτα» του Κομφούκιου και να προσπαθήσετε να κατανοήσετε τη διδασκαλία του. Στη συνέχεια, με την ομάδα σας μπορείτε να κατηγοριοποιήσετε τα συμπεράσματά σας σύμφωνα με τους άξονες του παρακάτω πίνακα. Εναλλακτικά μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το τετράδιό σας.

Οδός (Dao):

«Μέθοδος, αρχή, αλλά και μιλώ, εξαγγέλω.

Συνήθως έχει τη σημασία της ομαλής ροής των πραγμάτων, όταν δηλαδή, δε διαταράζεται η ενυπάρχουσα αρμονία του κόσμου. Το ιδεόγραμμα dao συγκροτείται από δύο στοιχεία: το ιδεόγραμμα της πορείας και το ιδεόγραμμα της κεφαλής». (Χαλκιάς, *Τα Ανάλεκτα του Κομφούκιου*, σ. 30)

Ιδανικό πρότυπο ανθρώπου	Κοινωνικές σχέσεις	Κυβερνητικές πρακτικές	Σεβασμός στην οικογένεια
.....
.....

Άγαλμα του Κομφούκιου

Το βιβλίο μάς μιλάει

Ο Κομφουκιανισμός είναι μια φιλοσοφική και ηθική διδασκαλία, η οποία αναπτύχθηκε από τον Κομφούκιο, έναν Κινέζο διανοητή και φιλόσοφο, ο οποίος έζησε την περίοδο της δυναστείας των Τσόου (722 – 481 π. Χ.). Η κύρια πηγή που αντλούμε στοιχεία για τον μεγάλο αυτόν στοχαστή είναι τα «Ανάλεκτα». Το βιβλίο αυτό εδώ και αιώνες είναι ο βασικός κανόνας ηθικής για πολλούς ανθρώπους. Ο Κομφουκιανισμός τονίζει μια αρχή: «Ό,τι δεν επιθυμείς για τον εαυτό σου, μην το επιβάλλεις στους άλλους». Για τον Κομφούκιο είναι δυνατόν να πετύχει ο άνθρωπος να δημιουργήσει μια ιδανική ανθρώπινη κοινωνία και αυτό είναι ευθύνη και χρέος του ανθρώπου να την υλοποιήσει. Το πρότυπο αυτής της κοινωνίας είναι μια αυστηρή ιεραρχία με κανόνες όπου τα κατώτερα μέλη σέβονται και υπακούουν τα ανώτερα. Οι κανόνες αυτοί βασίζονται στη φυσική τάξη που υπάρχει στον κόσμο.

Σιωπηρό ερέθισμα με κείμενο:

Ο/Η εκπαιδευτικός γράφει τις οδηγίες στον πίνακα ή τις προβάλλει με τη βοήθεια προτζέκτορα / διαδραστικού πίνακα την παρακάτω αρχή του Κομφουκιανισμού: «Ό,τι δεν επιθυμείς για τον εαυτό σου, μην το επιβάλλεις στους άλλους». Οι μαθητές/-τριες ανταλλάσσουν απόψεις.

Κείμενο: Ο Αινείας: «Μετά την άλωση της Τροίας, ο Αινείας με μερικούς Τρώες εξακολούθησαν να αμύνονται σε κάποια συνοικία της πόλης, ώσπου οι Αχαιοί τους διεμήνυσαν ότι τους δέχονται "υποσπόνδους", δηλαδή ύστερα από συμφωνία να αποχωρήσουν χωρίς να τους πειράξει κανείς και με την άδεια να πάρουν ο καθένας τους ό,τι μπορούσε να σηκώσει στα χέρια του. Οι συμπολεμιστές του πήραν πολύτιμα αντικείμενα. Ο Αινείας σήκωσε στους ώμους του τον γέροντα και ανήμπορο πατέρα του, τον Αγκίση. Οι Αχαιοί θαύμασαν την πράξη του, γι' αυτό τον άφησαν να πάρει ό,τι άλλο ήθελε. Και πάλι εκείνος προτίμησε αντί οτιδήποτε άλλου να πάρει τα ιερά ξόανα των θεών και τα οικογενειακά κειμήλια, τα οποία θεωρούσε ανώτερα από κάθε άλλο θησαυρό».

Ο Αινείας μεταφέρει τον πατέρα του μετά την άλωση της Τροίας

Ο Σωκράτης και ο σεβασμός προς τους γονείς:

Ένας πρόσφυγας κουβαλάει στους ώμους του τον πατέρα του.
Φωτο: Γιάννης Μπεχράκης (διασκευή)

Φτιάχνω ιστορίες με την εικόνα:

Αρχή-Μέση-Τέλος: Έχοντας κατανοήσει τη βασική αρχή του Κομφουκιανισμού για τον σεβασμό προς τους άλλους, να αναγνωρίσετε ανάλογες αξίες, όπως η αυταπάρνηση, ο σεβασμός στην οικογένεια και η αφοσίωση, μέσα από το κείμενο για τον Αινεία και τις σχετικές εικόνες. Στη συνέχεια να δημιουργήσετε τη δική σας ιστορία με αρχή, μέση και τέλος. Να παρουσιάσετε και να συζητήσετε την ιστορία στην ολομέλεια.

5 Π και 1 Γ: «[...] Ένα μνημειακό έργο που αναπαριστά τον Σωκράτη και τον Κομφούκιο του Κινέζου γλύπτη Wu Weishan κοσμεί τον χώρο της αρχαίας αγοράς της Αθήνας και μάλιστα έχει τοποθετηθεί δίπλα στο χώρο που βρισκόταν η Ηλιαία, το δικαστήριο που καταδίκασε κάποτε τον Σωκράτη [...]».

Γιατί πιστεύετε ο καλλιτέχνης έβαλε τα δύο πρόσωπα μαζί;

Πόσο ενδιαφέρουσα θεωρείται ότι θα ήταν η συνομιλία τους;

Πώς θα αντιμετώπιζαν ο ένας τον άλλον;

Ποιο θα ήταν κατά τη γνώμη σας το κύριο θέμα της συζήτησής τους;

Πού θα συμφωνούσαν;

Ποιοι θα πήγαιναν να ακούσουν τη συνομιλία τους;

**«Σωκράτης και Κομφούκιος:
μία συνάντηση»:**

Αγάλματα Σωκράτη και Κομφούκιου μαζί
στην αρχαία αγορά της Αθήνας

Θετικό - αρνητικό:

Δύο άκρες ενός διαδρόμου στην τάξη ορίζονται ως το θετικό και το αρνητικό. Στη μέση του διαδρόμου χαράσσεται μια γραμμή με ένα ερωτηματικό. Ο/Η εκπαιδευτικός κάνει στους/στις μαθητές/-τριες ερωτήσεις ή αναφέρει κάποιες θέσεις από τη διδασκαλία του Κομφούκιου και το κατά πόσο είναι εφαρμόσιμες ή όχι στη σημερινή εποχή. Οι μαθητές/-τριες, ανάλογα με τη γνώμη τους, πηγαίνουν στη θετική ή στην αρνητική πλευρά του διαδρόμου. Στο κέντρο μπορούν να μείνουν όσοι/-ες έχουν αμφιβολίες ή δεν θέλουν να απαντήσουν σε μια ερώτηση. Οι μαθητές/-τριες στέκονται στις διαβαθμίσεις του θετικού και του αρνητικού (συμφωνώ απόλυτα, σχετικά, λίγο, κ.λπ.), ενώ μετά από κάθε ερώτηση και διάλογο, έχουν τη δυνατότητα να αλλάξουν θέση στον διάδρομο.

- Ο σεβασμός στους νόμους του κράτους είναι ο μόνος σίγουρος τρόπος να επιτευχθεί η ιδανική κοινωνία.
- Οι γονείς πάντοτε γνωρίζουν τι είναι καλό για τα παιδιά.
- Το παρελθόν πάντοτε μας οδηγεί στη γνώση.
- Υπάρχουν ανώτερα και κατώτερα μέλη στην κοινωνία. Είναι η φυσική τάξη και οφείλουμε να την αποδεχόμαστε.

Σύνοψη. ΑΒΓ:

Να χρησιμοποιήσετε ατομικά ή ομαδικά τα γράμματα του αλφαβήτου ή μια λέξη για να δημιουργήσετε μια ακροστιχίδα με λέξεις ή φράσεις που περιγράφουν τα βασικά σημεία της διδακτικής ενότητας.

Μπορείτε να δείτε την ταινία: «55 μέρες στο Πεκίνο» (55 Days at Peking) (1963) του Νίκολας Ρέι, με τους Τσάρλτον Ίστον, Άβα Γκάρντνερ, Ντέιβιντ Νίβεν.

18. Σίντο και θρησκείες της Ιαπωνίας

Αματεράσου, κάμι, μακότο

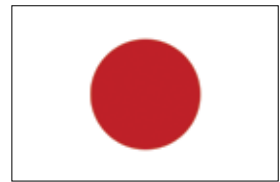
Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να αναγνωρίζετε στοιχεία από την πολύπτυχη παραδοσιακή θρησκεία των Ιαπώνων και τη λατρεία τους.
- Να διακρίνετε τη σχέση ανάμεσα στην ιαπωνική θρησκευτικότητα και την καθημερινή ζωή των ανθρώπων.

A) Η οδός των θεών

- Τι παρατηρείτε στις εικόνες;
- Τι αναγνωρίζετε;
- Τι αισθήματα σας δημιουργούνται;

Κείμενο 1: Ποίημα χαϊκού

«Ένα μακρινό βουνό / δείχνει στο φως του ήλιου / σαν έρημο χωράφι».

Kobayashi Issa (1763-1828)

(Πηγή: περιοδικό *Φρέαρ*)

Κείμενο 2: «Οι Ιάπωνες λατρεύουν τη φύση [...] και προβάλλουν τις ομορφιές της πατρίδας τους. Ο κάθε Ιάπωνας είναι σίντο, υπηρετεί τον Σιντοϊσμό που είναι μια μορφή παγανισμού (λατρεία των στοιχείων της φύσης). Οι Ιάπωνες λατρεύουν την Ιαπωνία σαν θεά, σαν κόρη του Ήλιου. [...] Και η ζωή της Ιαπωνίας συνδέεται με έναν αυτοκράτορα που είναι θεός και αδελφός της Ιαπωνίας. Όταν ο Ιάπωνας κάνει διαλογισμό (εσωτερική περισυλλογή) θέλει να βλέπει ένα όμορφο τοπίο απέναντί του [...] και όλα να είναι καθαρά γύρω του για να μην περισπάται. Έτσι και στο σπίτι δε χρειάζεται να έχει πολλά αντικείμενα, ομορφαίνει από το εξωτερικό περιβάλλον, είναι απλό. [...] Όλη αυτή η απλότητα της γιαπωνεζικής ζωής συνδέεται με τον διαλογισμό και την απλότητά του και βέβαια με τη λατρεία της φύσης [...]» (Μαρία Ευθυμίου, «Η άνοδος της Ιαπωνίας», *Παγκόσμια Ιστορία 3. Ο άνθρωπος απέναντι στον εαυτό του*, εκδ. Μάθησις, σ. 3-4) (διασκευή και προσαρμογή).

Μετασχηματισμός κειμένου: Με αφορμή το κείμενο «χαϊκού» που διαβάσατε παραπάνω, να προσπαθήσετε με τη βοήθεια του/της διπλανού/-ής σας, να γράψετε ένα χαϊκού για τη σημασία του φυσικού περιβάλλοντος και της λατρείας των στοιχείων της φύσης για τους Ιάπωνες. Για την απάντησή σας θα σάς βοηθήσουν οι πληροφορίες που δίνονται στο QR code.

Τι είναι το χαϊκού;

► Γνωρίζοντας τις πολλές μορφές του Σιντοϊσμού

Θεά Αματεράσου στο σπήλαιο

Το βιβλίο μάς μιλάει

Το Σίντο (στα ιαπωνικά, η οδός των θεών) ή Σιντοϊσμός αποτελεί την αρχαία γηγενή θρησκεία της Ιαπωνίας (περίπου 300 π.Χ.). Πρόκειται για πολυθεϊστική θρησκεία με αναρίθμητες θεότητες που ονομάζονται «κάμι». Τα κάμι είναι αθάνατες οντότητες που εμφανίζονται ως φυσικές δυνάμεις (βουνά, ποταμοί κ.ά.), ως μυθολογικές θεότητες (Αματεράσου, Ιζανάγκι, Ιζανάμι, κ.ά.), ως άνθρωποι (αυτοκράτορας, ασκητής) αλλά και ως προστατευτικές οντότητες οικογενειών ή ολόκληρων χωριών. Στο πέρασμα των αιώνων ο Σιντοϊσμός εξελίχθηκε, συμβάλλοντας στη συστηματοποίηση των γηγενών θεοτήτων και της λατρείας κάτω από την κυριαρχία της θεάς του ήλιου, Αματεράσου. Πρόκειται για μια από τις σημαντικότερες θεότητες στην Ιαπωνία, από την οποία εξαρτάται η τύχη όλου του κόσμου, ενώ θεωρείται πρόγονος του αυτοκρατορικού οίκου της Ιαπωνίας.

Η σχέση μεταξύ Σίντο και μορφών του Βουδισμού θα γίνει ιδιαίτερα έντονη από τον 9ο αιώνα. Έτσι σταδιακά, διαμορφώνεται η θεωρία ότι η λατρεία ενός κάμι δεν είναι τίποτε άλλο από τη λατρεία ενός βούδα που έχει πάρει αυτή τη μορφή. Αυτή η θεωρία ονομάστηκε χότζι σουιτζάκου («αρχικό πρωτότυπο»). (Μάριου Μπέγζου (επιμ.) *Θρησκευτικό Λεξικό*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000, σ. 395).

Πληροφορίες για τα κάμι βρίσκουμε στα βασικά κείμενα του Σιντοϊσμού, όπως τα *Χρονικά της Ιαπωνίας (Νιχόνγκι)* και το *Χρονικό Αρχαίων Πραγμάτων (Κοτζίκι)*.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Αλλά ο Σιντοϊσμός δεν είναι μόνο... τα κάμι ή η Αματεράσου. Δύο σημαντικοί πυλώνες της ιαπωνικής θρησκευτικότητας από πολύ νωρίς είναι ο Μαχαγιάνα Βουδισμός και ο Κομφουκιανισμός. Ο μεν πρώτος εμφανίζεται ήδη από τον 6ο αιώνα μ. Χ., εστιάζοντας κυρίως στα θέματα που αφορούν τη ζωή μετά τον θάνατο. Η επιρροή του Βουδισμού υπήρξε και συνεχίζει να είναι τόσο σημαντική, ώστε πολλά κάμι να θεωρούνται εκδηλώσεις βουδών. Από την άλλη, ο Κομφουκιανισμός αρχίζει να κάνει την εμφάνισή του κατά τον 5ο αιώνα και αφορά κυρίως σε ζητήματα κοινωνικής οργάνωσης και λειτουργίας.

Δραστηριότητα: Σύμφωνα με μια παλιά φράση «οι Ιάπωνες ζουν ως Σιντοϊστές και πεθαίνουν ως Βουδιστές». Έχοντας γνωρίσει ορισμένα βασικά στοιχεία της θρησκευτικότητας των Ιαπώνων, μπορείτε να εξηγήσετε το νόημα της φράσης αυτής; Να απαντήσετε με συντομία σε ένα κείμενο 50-70 λέξεων. Για την απάντησή σας μπορείτε να αναζητήσετε βοήθεια και στη Θ.Ε. 16.

► *Η λατρεία του Σίντο και ο αυτοκράτορας*

Το βιβλίο μάς μιλάει

Στον Σιντοϊσμό η λατρεία έχει ιδιωτικό και δημόσιο χαρακτήρα. Σε κάθε σπίτι υπάρχει ένας χώρος αφιερωμένος σε προσευχή και προσφορές σε κάποιο κάμι. Η δημόσια λατρεία πραγματοποιείται στην εξοχή, κυρίως σε λίμνες, ποταμούς, πηγές και βουνά σε ιερά κατασκευασμένα από ξύλο. Σημαντικό ιερό είναι αυτό της θεάς Αματεράσου στην πόλη Ίζε, όπου φυλάσσεται ένας πανάρχαιος καθρέφτης, σύμβολο του ήλιου. Οι ιερείς, άνδρες και γυναίκες, είναι έγγαμοι και κληροδοτούν το αξίωμά τους στους απογόνους τους. Η μουσική, ο χορός και οι πράξεις παντομίμας αποτελούν βασικά στοιχεία της λατρείας.

Σιντοϊστής ιερέας ευλογεί αυτοκίνητο

Μέχρι και τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ο Ιάπωνας αυτοκράτορας θεωρούνταν ότι είχε θεϊκές ιδιότητες με καταγωγή από τη θεά Αματεράσου, με σκοπό να κυβερνήσει τον κόσμο. Με το τέλος του πολέμου και την ήττα της Ιαπωνίας, ο αυτοκράτορας αποκήρυξε την ιδιότητα αυτή, αν και εξακολουθεί να προσφέρει τιμές προς τη θεά ακόμη και σήμερα.

Σήμερα, το Σίντο υπάρχει κυρίως με τρεις μορφές: το «Σίντο των ναών», που αφορά στη λατρεία των θεοτήτων στους παραδοσιακούς ναούς, το «αυτοκρατορικό Σίντο», τη λατρεία των προγόνων των αυτοκρατόρων που φτάνουν μέχρι τη θεά Αματεράσου, το «Σίντο των σχολών» και το «λαϊκό Σίντο», με επίκεντρο τις λατρευτικές πρακτικές του λαού.

Ιστοεξερεύνηση: Με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού να αναζητήσετε πληροφορίες για τη λατρεία του αυτοκράτορα εδώ:

Σκέψου, Συζήτησε ανά 2 και ανά 4, Μοιράσου:

Έχοντας γνωρίσει πλέον βασικά πιστεύω και στοιχεία για τη θρησκευτικότητα του Σίντο, να στοχαστείτε ατομικά και στη συνέχεια ανά δύο και ανά τέσσερις για το ποια θεωρείτε (να επιλέξετε τουλάχιστον δύο) τα πιο σημαντικά στοιχεία και γιατί; Να παρουσιάσετε τις απόψεις σας στην ολομέλεια της τάξης σας.

Χάρτης Εννοιών (εννοιολογικός χάρτης): Να φτιάξετε έναν χάρτη εννοιών στον πίνακα ή σε μεγάλο χαρτόνι, προκειμένου να συσχετίσετε τις βασικές έννοιες (τουλάχιστον τέσσερις: έννοιες που αφορούν καταρχάς σε θεότητες, τη λατρεία ή ό,τι άλλο σας έκανε ιδιαίτερη εντύπωση) που ανακαλύψατε στο σημερινό μάθημα για τον Σιντοϊσμό. Οι έννοιες μπορεί να συνδέονται με διάφορες συνδετικές λέξεις, όπως τα βοηθητικά ρήματα «έχω», «είμαι», καθώς επίσης και με διάφορους συνδέσμους ή προθέσεις.

Σύνοψη: Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με τις λέξεις που ακολουθούν στον σωστό τύπο. Μία λέξη θα χρησιμοποιηθεί δύο φορές.

Ο Σιντοϊσμός είναι θρησκεία. Τα αποτελούν θεότητες που εμφανίζονται με διάφορες τρόπους. Οι Ιάπωνες δίνουν μεγάλη σημασία στον όπως δείχνει και η σημαντικότερη θεότητα η Παράλληλα με το Σίντο, την θρησκεία της Ιαπωνίας, υπήρχαν στην περιοχή και άλλες θρησκευτικές παραδόσεις, όπως ο και ο Σύμφωνα με μια γνωστή φράση «οι Ιάπωνες ζουν ως και πεθαίνουν ως». Η λατρεία του Σίντο έχει και χαρακτήρα. Σε κάθε σπίτι υπάρχει ειδικός χώρος αφιερωμένος σε κάποιο Σήμερα υπάρχουν τρεις κύριες μορφές Σιντοϊσμού: το Σίντο των το Σίντο, το Σίντο των και το Σίντο.

(Αματεράσου, ήλιος, κάμι (2), πολυθεϊστική, ναοί, λαϊκός, ιδιωτικός, Σιντοϊστές, Μαχαγιάνα Βουδισμός, εθνική, αυτοκρατορικός, σχολές, Κομφουκιανισμός, δημόσιος, Βουδιστές)

Ο-μικούτζι
Μικρά λευκά χαρτάκια ή λωρίδες χαρτιού,
στα οποία οι πιστοί γράφουν αιτήματα
προς μια θεότητα

Οι περισσότερες σιντοϊστικές εορτές είναι ιδιαίτερα δημοφιλείς. Περιλαμβάνουν χορούς, θεατρικές παραστάσεις, ακόμα και μαζικούς θρήνους. Οι συμμετέχοντες πιστοί ντύνονται συνήθως με πολύχρωμα ενδύματα (οι γυναίκες με τα κιμονό), στολίζουν τα ρούχα και τα μαλλιά τους με λουλούδια, ενώ παρακολουθούν ή συμμετέχουν σε δρώμενα.

Θεματική προσέγγιση: Με αφετηρία όσα γνωρίσατε στο «βιβλίο μάς μιλάει» για τις σιντοϊστικές γιορτές και τη λατρεία αλλά και με τη βοήθεια των εικόνων, να εξηγήσετε σε ένα κείμενο 50-70 λέξεων τη σημασία του φυσικού περιβάλλοντος, του χώρου, αλλά και του τρόπου ένδυσης για την ιαπωνική θρησκευτικότητα.

Η καθημερινότητα ενός πιστού Ιάπωνα

γυναίκα με κιμονό

Το βιβλίο μάς μιλάει

Αν και σήμερα η θρησκεία είναι διαχωρισμένη από το κράτος, η ιαπωνική θρησκευτικότητα εξακολουθεί να κάνει αισθητή, άλλοτε έμμεσα και άλλοτε άμεσα, την παρουσία της στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων (στην οικογενειακή ζωή, στον χώρο εργασίας, στον αθλητισμό, όπως το *σούμο**, κ.ά.).

Για τη σημασία του σούμο μπορείτε να δείτε εδώ:

Στη διάρκεια μιας συνηθισμένης εβδομάδας, ο σίντο (ο πιστός στην πατρογονική θρησκεία της Ιαπωνίας) λαμβάνει μέρος σε διάφορες τελετουργίες. Το πρωί αφού ξυπνήσει, θα κάνει μια πολύ σύντομη ευχή σε κάποιο κάμι. Η ευχή αυτή συνδυάζεται με ένα τελετουργικό καθαρισμού του προσώπου ή όλου του σώματος. Τώρα, ο πιστός είναι έτοιμος (καθαρός σωματικά και ψυχικά) να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες της ημέρας. Κάποιες μέρες της εβδομάδας θα περάσει από κάποιο από τα πολυάριθμα ιερά στην περιοχή του για να ανάψει ένα κερί, να αγοράσει ένα ο-μικούτζι ή να προσφέρει κάποιο αφιέρωμα στο κάμι που λατρεύεται στον ναό. Η Κυριακή είναι αφιερωμένη και πάλι στους προγόνους και τους πεθαμένους.

Σκοπός του ευσεβούς σίντο είναι το Μακότο. Πρόκειται για τον ενάρετο τρόπο ζωής, ο οποίος θα οδηγήσει στην ολοκλήρωση του ανθρώπου και επιτυγχάνεται με την άσκηση της αρετής, την αγάπη, την επαφή με το θείο, την κοινωνική προσφορά και πάνω απ' όλα την αρμονική συνύπαρξη με τη φύση.

Παιχνίδι ρόλων: Αφού επιλέξετε έναν τύπο καθημερινού ανθρώπου (μαθητή/-τρια Γυμνασίου, γονέας με δύο παιδιά, ένας καλλιεργητής γης, μια υπάλληλος γραφείου, ιδιοκτήτης εταιρείας ηλεκτρονικών, κ.ά.) και με αφετηρία όσα έχετε ανακαλύψει μέχρι τώρα, να περιγράψετε εκδηλώσεις της θρησκευτικότητας ενός Ιάπωνα στην καθημερινή του ζωή. Τι συνήθειες ακολουθεί; Ποιες συμπεριφορές υιοθετεί;

Ημερολόγιο Αναστοχασμού:

Να σημειώσετε με συντομία λέξεις ή φράσεις, κάτι που μάθατε σήμερα και σας προβλημάτισε ή περαιτέρω απορίες που σας γεννήθηκαν.

Σύνοψη: Να αντιστοιχίσετε στον παρακάτω πίνακα τη στήλη Α με τη στήλη Β.

Στήλη Α

1. Η άλλη όχθη του ποταμού
2. Ολυμπιακό άθλημα με ρίζες στον σιντοϊσμό
3. Τρόπος ζωής του Σίντο
4. Πρωτοχρονιά
5. Κιμονό
6. Κάμι

Στήλη Β

- A. Επίσημο ιαπωνικό γυναικείο φόρεμα
- B. Η σημαντικότερη σιντοϊστική εορτή
- Γ. Χιγκάν
- Δ. Θεότητα του σιντοϊσμού
- E. Μακότο
- ΣΤ. Σούμο

Ε

ΜΕΡΟΣ

Ε΄ Θεματικό Πεδίο: Αρχέγονες όψεις της θρησκείας και θρησκείες της μετανεωτερικότητας

Εισαγωγή στο Θεματικό Πεδίο

Στο πέμπτο Θεματικό Πεδίο θα ανακαλύψετε στοιχεία και θα γνωρίσετε εκφράσεις της αρχέγονης θρησκευτικότητας, όπως η αρχαία ελληνική θρησκεία, αλλά και θα έρθετε σε έναν κριτικό διάλογο με νέα θρησκευτικά κινήματα που διεκδικούν δυναμικά τον ρόλο τους στον 21ο αιώνα.

19. Αρχέγονη θρησκευτικότητα

πολιτισμός, συνάντηση, ιερότητα, λατρεία

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να περιγράφετε τα βασικά γνωρίσματα της αρχέγονης θρησκευτικότητας (ανιμισμός, πνευματολατρία, πίστη σε δημιουργό Θεό, σαμανισμός, σημασία του τόπου, διαβατήριες τελετές, μαγεία).
- Να διαπιστώνετε τις δυσκολίες που προκύπτουν στο πεδίο της θρησκείας από τη συνάντηση αρχέγονων φυλών με τον σύγχρονο κόσμο (αποσύνδεση από τη γη, εποικισμός, διάσπαση κοινωνικών δεσμών και γνωριμία με άλλο μοντέλο πολιτισμού).

A) Αρχέγονη θρησκευτικότητα. Ένα δέντρο με πολλά κλαδιά και βαθιές ρίζες

Βλέπω, ισχυρίζομαι, αναρωτιέμαι:

Να παρατηρήσετε τις παρακάτω εικόνες.

- Τι βλέπετε;
- Τι σκέφτεστε γι' αυτό που βλέπετε;
- Τι σας κάνει να αναρωτιέστε;

Κείμενο : «Σε όλο τον πλανήτη μας συναντούμε λαούς που έχουν θρησκευτικές παραδόσεις με ρίζες στην αρχέγονη θρησκευτικότητα, δηλαδή αντλούν στοιχεία από πανάρχαιες θρησκευτικές παραδόσεις. Σε πολλές από αυτές τις παραδόσεις βρίσκουμε τελετουργίες που εφαρμόζουν τον πνευματισμό, τη μαγεία, τη μαντεία και την αστρολογία. Μεταχειρίζονται τα ξόρκια, τις επικλήσεις, τις δεισιδαιμονίες, τα φυλαχτά, τα γούρια, και οτιδήποτε πιστεύουν πως θα τους βοηθήσει να προστατευτούν από τα κακά πνεύματα και να εξουμενίσουν τα καλά πνεύματα. Χρησιμοποιούν τον χορό τη μουσική, τις προσευχές, τις θυσίες, για να διασφαλίσουν τη ζωή, την ευημερία, την προστασία από το κακό στην οποιαδήποτε μορφή του» (Κρ. Πάρτριτζ [επιμ.], *Οι θρησκείες του κόσμου*, μτφρ. Β. Αδραχτάς, εκδ. Ουρανός, Αθήνα 2006, σ. 118· διασκευή).

Ινδιάνικο τοτέμ

Τοτέμ:

Χάρτης εννοιών (εννοιολογικός χάρτης): Σύμφωνα με το παραπάνω κείμενο ποιες τελετουργίες και ποια μέσα χρησιμοποιούνται σε θρησκείες που έχουν τις ρίζες τους στην αρχέγονη θρησκευτικότητα; Να καταγράψετε τις απαντήσεις σας στο σχήμα στη σελίδα που ακολουθεί.

Αρχέγονη θρησκευτικότητα

Τελετουργίες

Μέσα που χρησιμοποιούν

Το βιβλίο μάς μιλάει

Αρχέγονες παραδοσιακές θρησκείες εντοπίζονται σε όλον τον κόσμο από την Ασία και την Αφρική, μέχρι την Ευρώπη, την Αμερική και την Αυστραλία. Η

μαγεία, ο σαμανισμός, ο ανιμισμός, η πνευματολατρεία, η πίστη σε δημιουργούς θεούς, η σημασία των ιερών τόπων, οι διαβατήριες τελετές συνιστούν κοινά γνωρίσματα που διαφοροποιούνται αναλόγως με τη γεωγραφία, την ιστορία, τον χρόνο και τον πολιτισμό από τα πρώτα θρησκευτά της αρχαιότητας, τους Αζτέκους και τους Ίνκας, την αρχαία Αίγυπτο, τα αυτόχθονα θρησκευτά της Σκανδιναβίας, της Ασίας, και της Αφρικής θα συναντήσουμε την πίστη σε εξώκοσμες δυνάμεις, οι οποίες απειλούν την ανθρώπινη ζωή και τελετουργίες, οι οποίες σκοπό έχουν να τις εξευμενίσουν και να τις νικήσουν. Η ιδέα του «ιερού τόπου» ενυπάρχει σε όλες τις αρχέγονες παραδοσιακές θρησκείες μέσα στον οποίο οι άνθρωποι μπορούν να επικοινωνήσουν με τους θεούς, μέσω των ιερέων, των σαμάνων, των μάγων ή ακόμα και των ηγεμόνων. Πληθώρα μύθων αφηγούνται περιστατικά που αφορούν την αρχή του κόσμου και προσπαθούν να εξηγήσουν το μυστήριο της ανθρώπινης ύπαρξης.

Μύθοι για τη δημιουργία:

Κείμενο 1: Ιεροί τόποι: «Στην αρχέγονη θρησκευτικότητα μεγάλη είναι η σημασία των ιερών τόπων όπου πιστεύεται ότι κατοικούν θεοί και πνεύματα. Ιεροί τόποι σε φυσική μορφή όπως μεγάλοι βράχοι, ποταμοί, δέντρα, άλση, σπήλαια, λίμνες ή κατασκευασμένοι βωμοί και ιερά, από πιο απλές μορφές όπως ένα κλαδί στερεωμένο στο έδαφος, έως μεγάλα οικοδομήματα. Οι θέσεις αυτές περιβάλλονται από μυστήριο». (Α. Γιαννουλάτου, Αρχιεπισκόπου Τιράνων, *Ίχνη από την αναζήτηση του υπερβατικού*, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2004, σ. 133).

Κείμενο 2: Σαμανισμός: «Στους αρχαίους λαούς οι μάγοι ή σαμάνοι ήταν και εξακολουθούν να είναι τα πιο σεβαστά πρόσωπα κάθε χωριού. Θεωρείται ότι μπορούν να μεσολαβήσουν μεταξύ των ανθρώπων και των υπερφυσικών πλασμάτων. Χρησιμοποιούν εκφοβιστικές μάσκες και με έντονους χορούς, κρόταλα και τύμπανα επιδιώκουν να διώξουν τα κακά πνεύματα που φέρνουν αρρώστιες. Σε σοβαρές αρρώστιες επιχειρούν με εξορκισμούς να θεραπεύσουν τον άρρωστο» (J. M. Frazer, *Ο χρυσός κλώνος: μελέτη για τη μαγεία και τη θρησκεία*, τόμος 4, μτφρ., Μπ. Μπικάκη εκδ. Εκάτη, Αθήνα 1994, σ. 84-85).

Ο όρος «σαμάνος» είναι λέξη τουγκουζικής προέλευσης και σημαίνει μάγος. Τουγκουζική είναι μια οικογένεια γλωσσών που μιλιούνται στην Ανατολική Σιβηρία και τη Μαντζουρία.

Ιερέας των Κελτών, μάγος

Κείμενο 3: Μαγεία: «Η Μαγεία αποδίδεται στις περισσότερες λατινογενείς γλώσσες με τη λέξη *magia*, στην αρχαιοπερσική με τη λέξη *magu(s)*, στην ινδοευρωπαϊκή *magh* και στην αγγλική *magic*, σημαίνει δε την απόδοση ιδιαίτερων δυνάμεων και ικανοτήτων σε αντικείμενα και πνεύματα τα οποία βεβαίως δε διαθέτουν δικές τους τέτοιες δυνάμεις. Επιπλέον σημαίνει την προσπάθεια του ανθρώπου να θέσει στη διάθεσή του ή να καθυποτάξει κάτω από τα πόδια του και τη θέλησή του οποιαδήποτε πνευματική δύναμη, να εξουδετερώσει κάθε αυτοδύναμη εκδήλωσή της και να την αναγκάσει να ενεργήσει σύμφωνα με τη θέλησή του, προς ωφέλεια αυτού ή των συνανθρώπων του» (Δ. Γ. Δακουρά, «Θρησκεία και μαγεία από θρησκευτολογική άποψη» στο *Πρακτικά συνεδρίου «Μαγεία και χριστιανισμός» Συλλογικό - Ειδική Έκδοση*, εκδ. Εκδόσεις Μητροπόλεως Ηλείας, Πύργος 1993, σ. 11-12).

Εκκλησία και μάγια. Αναφορές στην Αγία Γραφή:

Κείμενο 4: «Μαγεία είναι η προσπάθεια του ανθρώπου να υποτάξει βίαια στον εαυτό του όσα επιθυμεί, να εξουδετερώσει κάθε αντίθετη δύναμη, να πληροφορηθεί τα μέλλοντα και να επιτύχει ό,τι θέλει». (Μητροπολίτου Φθιώτιδος Νικολάου, *Εκκλησία και μαγία*, εκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήνα 1997, σ. 9).

Κείμενο 5: Πίστη στον δημιουργό Θεό: «Ο Θεός ως δημιουργός υφίσταται στη θρησκευτική πίστη των αρχέγονων φυλών, ως ένα ον το οποίο δεν έχει φύλο, έχει εγκαταλείψει τον κόσμο, αναπαύεται σε απροσπέλαστα ύψη και δεν έχει καμία συμμετοχή στην ανθρώπινη ζωή, εκτός από την παρουσία του σε κάποια ιδιαίτερη απόκρυφη (κρυφή/μυστική) μυσταγωγία*. Επίσης ο Θεός αυτός δεν δέχεται λατρείες, μπορούν όμως οι άνθρωποι να τον επικαλεστούν ως εγγυητή ενός σοβαρού όρκου. Ο άνθρωπος έχει κοντά του μόνο τα διάφορα πνεύματα και τους προγόνους του, όπου απευθύνονται οι επικλήσεις του. Όμως, [...] υπάρχουν επουράνια όντα τα οποία κυκλοφορούν μεταξύ ουρανού και γης και είναι υπεύθυνα για μια δεύτερη δημιουργία. Την οργάνωση του κόσμου δηλαδή, σε κατοικίσιμο γεωγραφικό τόπο. Ένας βράχος, ένα δέντρο, μπορεί να είναι απομεινάρια μιας χειρονομίας ενός τέτοιου όντος» (Eliade - Couliano, *Λεξικό των Θρησκειών*, σ. 56 - 67, διασκευή).

Η Μήδεια αποκοιμίζει τον δράκο, ο Ιάσοντας αρπάζει το χρυσόμαλλο δέρας. Από αρχαίο ελληνικό αγγείο. «Ο Ιάσοντας δέχτηκε τη βοήθεια της κόρης του Αιήτη, της Μήδειας, που ήταν ξακουσμένη μάγισσα [...] Ο Ιάσοντας άρπαξε το χρυσόμαλλο δέρας [...]»

Η μαγεία στην ελληνική αρχαιότητα:

Κείμενο 6: Ανιμισμός: «Η απέλαση των πνευμάτων, από περιστασιακή, τείνει να γίνει περιοδική. Αρχίζει να γεννιέται η επιθυμία για μια γενική απαλλαγή από τα κακά πνεύματα σε σταθερά διαστήματα, συνήθως μια φορά τον χρόνο, για να μπορούν οι άνθρωποι να κάνουν ένα νέο ξεκίνημα στη ζωή, απελευθερωμένοι από όλες τις κακές επιδράσεις που για αρκετό διάστημα είχαν συσσωρευτεί γύρω τους. Μερικοί από τους Αυστραλούς μαύρους έδιδαν κάθε χρόνο τα φαντάσματα των νεκρών από την περιοχή τους» (Frazer, *Ο χρυσός κλώνος*, σ. 86).

Σκέψου, Συζήτησε ανά 2 και ανά 4, Μοιράσου: Να στοχαστείτε ατομικά και να συζητήσετε ανά δυάδες και τετράδες τις παρακάτω ερωτήσεις. Στη συνέχεια, να καταγράψετε τις απαντήσεις σας και να τις συγκρίνετε με τις απαντήσεις των άλλων ομάδων στην ολομέλεια της τάξης.

- Ποιο είναι το κίνητρο των ανθρώπων της σημερινής εποχής που υιοθετούν λατρευτικές πρακτικές της αρχέγονης θρησκευτικότητας;
- Τι προσδοκούν;

Κείμενο: Διαβατήριες τελετές: «Στα ιερά κείμενα του Ινδουισμού υπάρχουν σαράντα τελετουργίες (σήμερα έχουν περιοριστεί σε λιγότερες από δέκα) που αποσκοπούν στην ασφαλή μετάβαση από τη μια φάση ζωής στην άλλη. Οι σημαντικότερες σχετίζονται με τη γέννηση και την ονοματοδοσία [...] Παλιότερα συνηθίζονταν τελετές κατά την εγκυμοσύνη, την πρώτη φορά που το παιδί βλέπει τον ήλιο, που τρώει στερεά τροφή ή που το κουρεύουν. Ιδιαίτερη σπουδαιότητα έχει η μύηση στην εφηβεία». (Γιαννουλάτου, *Ίχνη από την αναζήτηση του υπερβατικού*, σ. 166).

Σύνταξη κειμένου: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού να συντάξετε σε μια σελίδα Α4 ένα πολυτροπικό κείμενο με θέμα: «Εθιμικές τελετές διάβασης στη λαϊκή παράδοση του τόπου μου», εστιάζοντας σε μια τέτοια τελετή, η οποία να αφορά λ.χ. τη γέννηση. Για τον σκοπό αυτό μπορείτε να χρησιμοποιήσετε κείμενα, ζωγραφιές, εικόνες και χρώματα.

Ανάλογη σκέψη: Ο/Η εκπαιδευτικός παρουσιάζει αντικείμενα ή φωτογραφίες από αντικείμενα που σχετίζονται με τις παραδόσεις του τόπου που ζουν οι μαθητές και οι μαθήτριες του σχολείου (λ.χ. οικογενειακό κειμήλιο). Οι μαθητές/-τριες στέκονται σε κύκλο και με τη σειρά παίρνουν ένα αντικείμενο και λένε κάτι σαν: «Αυτό που έμαθα σήμερα είναι σαν... επειδή...» ή «αυτό μου θυμίζει..., διότι...», κ.ά.

Σύνοψη: Ασκήσεις τύπου «3-2-1»: Να σημειώσετε από το σημερινό μάθημα:

- 3 σημεία που σας άρεσαν.....
- 2 σημεία που δε σας άρεσαν.....
- 1 σημείο πολύ σημαντικό.....

Β) Αρχέγονες θρησκευτικές μνήμες και συμπεριφορές στον σύγχρονο κόσμο

Σκεφτείτε, αμφιβάλλετε, εξερευνήστε:

Να παρατηρήσετε τη διπλανή εικόνα.

- Τι γνωρίζετε ή νομίζετε ότι γνωρίζετε σχετικά με το θέμα της εικόνας;
- Ποια ερωτήματα, συνεχίζετε να έχετε σχετικά με το θέμα;
- Τι είναι αυτό που σας κάνει να θέλετε να επεκτείνετε την αναζήτησή σας για το θέμα της εικόνας;

Κείμενο: «[...] Ο σαμανισμός καταπιέζεται καιβάλλεται από τη μαλαισιανή κρατική εξουσία από την περίοδο της ανεξαρτησίας της χώρας από τη βρετανική αποικιοκρατία (1957) ως και σήμερα. Το κράτος της Μαλαισίας ευαγγελίζεται την ανάπτυξη, την πρόοδο και τον εκμοντερνισμό της χώρας, με αποτέλεσμα να θέλει να εξαλείψει κάθε τι το «οπισθοδρομικό» το οποίο στην προκειμένη περίπτωση είναι οι ιθαγενείς ομάδες των Orang Asli [...] Η ζωή γινόταν ιδιαίτερα δύσκολη για τις αδύναμες μειονότητες των ιθαγενών αλλά και των μεταναστών, ειδικά αν προσθέσουμε και τον παράγοντα της δουλείας. Οι πρώτοι υποψήφιοι για να πέσουν θύματα δουλείας στη Χερσόνησο ήταν οι ιθαγενείς [...]» (Α. Βροντουλάκη, «Σαμανισμός και συγκρότηση εθνοτικών ταυτοτήτων: Οι περιπτώσεις της μετα-σοβιετικής Μπουριάτια και της μετα-αποικιακής Μαλαισίας» πτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Βόλος (2004-2005) σ. 41-42).

Σκέψου, συζήτησε, μοιράσου: Να στοχαστείτε ατομικά και στη συνέχεια να συζητήσετε ανά δυάδες γύρω από την κεντρική ιδέα του παραπάνω κειμένου. Στο τέλος, να συζητήσετε στην ολομέλεια της τάξης και να συνθέσετε τις ιδέες όλων των ομάδων.

Κείμενο 1: «Αντίθετα προς ιεραποστολικές πρακτικές των νεότερων χρόνων [...] (οι οποίες) θεωρούσαν τους διάφορους “είδωλολατρικούς” πολιτισμούς [...] έργα του διαβόλου, οι Ορθόδοξοι ευαγγελιστές της Αλάσκας δεν τους δαιμονοποίησαν [...] Οι Ρώσοι ιεραπόστολοι διαπίστωναν με χαρά ότι οι ιθαγενείς χαρακτηρίζονταν από τη φιλοξενία, την υπομονή,

τη φιλαλήθεια, την ανθρωπιά, τις οικογενειακές αξίες. [...]» (Θ. Π. Παπαθανασίου, *Γυναίκες στον δρόμο της ιεραποστολής*, εκδ. Εν Πλω, Αθήνα 2019, σ. 46, 58).

Κείμενο 2: «Αγαπητά αδέρφια, ο Παπαλάγκι* μάς έφερε το φως. Μας δίδαξε τον Θεό [...] Αλλά μόνο κρατάει το φως στην ανοιχτή παλάμη του για να φωτίζει άλλους. Ο ίδιος, το κορμί του βρίσκεται στο σκοτάδι και η καρδιά του είναι μακριά από τον Θεό, παρόλο που το στόμα του καλεί τον Θεό [...] Κανένας Παπαλάγκι δεν μπορεί πλέον να προφέρει τη λέξη “Θεός” με την καρδιά του. Μορφάζει, όταν τη λέει σαν να ‘ναι κουρασμένος [...] Σπάνια θυμάται τον Θεό. Μόνον όταν τον χτυπήσει κάποια καταιγίδα ή όταν η φλόγα της ζωής του κινδυνεύει να σβήσει» (Ο Παπαλάγκι: οι λόγοι του φύλαρχου Τουιάβι από το νησί Τιαβέα του Νότιου Ειρηνικού, εκδ. Πρώτη ύλη, Αθήνα 2023, σ. 116-119).

Διάδρομος συνείδησης: Ένας μαθητής/μια μαθήτρια μπαίνει στον ρόλο ενός/μιας ιθαγενούς που βρίσκεται σε δίλημμα για το αν θα αποδεχθεί ή όχι το κήρυγμα των χριστιανών ιεραποστόλων. Οι μαθητές/-τριες σε ομάδες αναπτύσσουν την επιχειρηματολογία των δύο πλευρών του διλήμματος. Στη συνέχεια, εκπρόσωποι σχηματίζουν δύο σειρές αντικριστά, αφήνοντας χώρο μεταξύ τους, ώστε να μπορεί να διασχίζει τον διάδρομο ο/η μαθητής/-τρια που βρίσκεται σε δίλημμα. Για όσο χρόνο ο χαρακτήρας περπατάει στον διάδρομο, οι ομάδες του λένε φράσεις που νομίζουν ότι ο χαρακτήρας έχει στο μυαλό του ή σκέψεις που οι ομάδες έχουν για τον χαρακτήρα. Στη συνέχεια, ο/η μαθητής/-τρια που βρίσκεται σε δίλημμα περιγράφει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του/της.

Εναλλακτικά: Ρόλος στον τοίχο: Σχεδιάζεται σε ένα μεγάλο χαρτί το περίγραμμα μιας ανθρώπινης μορφής (του Παπαλάγκι). Με αφορμή το κείμενο 2, να καταγράψετε εντός του περιγράμματος σκέψεις ή συναισθήματα του ρόλου και εκτός του περιγράμματος σκέψεις και συναισθήματα δικά σας για τον ρόλο.

Κείμενο: «Στην εποχή μας, πιστοί σε αρχέγονες θρησκείες προσπαθούν να διατηρήσουν την ιδιαίτερη παράδοσή τους και, κάποιες φορές, έχουν καταφέρει να προσαρμοστούν στις καινούριες συνθήκες της πόλης και της βιομηχανικής εποχής (π.χ. στη Νιγηρία, η τοπική θεότητα Ογκούν έγινε προστάτης των οδηγών αυτοκινήτων). Επίσης, άλλα στοιχεία λ.χ. των αφρικανικών θρησκειών, όπως η μαντική και η πνευματοληψία, φαίνεται να βρίσκουν έναν καινούριο ρόλο στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες. Αλλά αυτή είναι μόνο η μία όψη. Την ίδια στιγμή, ο εποικισμός, η επικράτηση του ατομικισμού με τη βαθμιαία υποχώρηση των παραδοσιακών κοινωνικών δεσμών σε διάφορες περιοχές του πλανήτη, σε συνδυασμό με τη μαζική στροφή προς τις πόλεις και την έξαρση της τεχνολογίας, έχουν οδηγήσει σε υποχώρηση αρχέγονων μορφών θρησκευτικότητας στο περιθώριο της κοινωνίας. Ο σύγχρονος κόσμος φαίνεται έτσι να δυσκολεύεται να συνυπάρξει με οργανωμένες μορφές της αρχέγονης θρησκευτικότητας, έστω κι αν στοιχεία της επιβιώνουν συχνά στην καθημερινή ζωή των πολιτών. Πρόκειται για ένα γεγονός που οδηγεί συχνά στην εξαφάνιση της παραδοσιακής πνευματικότητας, όταν αυτή δεν μπορεί να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες, προκαλώντας κάποτε και τοπικές αντιπαραθέσεις μεταξύ των παραδοσιακών πιστών και ενός κοσμικού, θρησκευτικά αδιάφορου ή ουδέτερου κράτους» (λ.χ. διαχρονικά η περίπτωση των γηγενών Ινδιάνων στις ΗΠΑ). (των συγγραφέων)

Φτιάχνω ιστορίες με εικόνα. Αρχή-Μέση-Τέλος: Δίνεται η διπλανή φωτογραφία. Ποια ιστορία μπορεί να υπάρχει πίσω από αυτή τη φωτογραφία; Οι μαθητές/-τριες δημιουργούν ομαδοσυνεργατικά μια φανταστική ιστορία γύρω από τη φωτογραφία και αποφασίζουν, εάν θα τη βάλουν στην αρχή της ιστορίας, στη μέση ή στο τέλος. Η ιστορία παρουσιάζεται στην ολομέλεια και ακολουθεί συζήτηση.

Παραδοσιακός χορός γυναικών της Ινδονησίας με τοπικές φορεσιές σε φεστιβάλ χορού

Εξατομίκευση: Πόσο δύσκολο είναι να τηρήσετε τα έθιμα και τις παραδόσεις της θρησκείας σας (λ.χ. νηστεία σε μεγάλες γιορτές, προσευχή) σήμερα;

Λέξεις σκέψεις στη σειρά: Να γράψετε σε ένα χαρτί τη γνώμη σας για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι αρχέγονες θρησκείες από τη συνάντησή τους με τον σύγχρονο κόσμο. Στη συνέχεια, να κρεμάσετε το χαρτί με τις σκέψεις σας σ' ένα σχοινί που είναι στερεωμένο σε δύο σημεία της τάξης, έτσι ώστε όλοι να μπορούν να διαβάσουν τις γνώμες όλων. Στο τέλος, να τις συζητήσετε στην ολομέλεια της τάξης σας.

Εναλλακτικά

Συννεφόμελο: Να δημιουργήσετε ένα συννεφόμελο με τις δυσκολίες που πιστεύετε ότι θα συναντήσει ένας άνθρωπος που γεννήθηκε και μεγάλωσε σε μια παραδοσιακή φυλή της Αφρικής και αναγκάστηκε να μεταναστεύσει σε μια πόλη της Ευρώπης.

Σύνοψη: Στοχασμός για ερωτήματα. Ξεκινώντας την περιήγησή μας στο μάθημά των Θρησκευτικών τη φετινή χρονιά, αναζητήσαμε την έννοια της θρησκείας μέσα στη ζωή του ανθρώπου. Μετά το σημερινό μάθημα, στο ερώτημα «ποιο πιστεύετε ότι είναι το κοινό σημείο στο οποίο οι άνθρωποι μπορούν να συναντηθούν και να καταλάβουν ο ένας τον άλλο», τι θα απαντούσατε;

Να αναζητήσετε στη βιβλιοθήκη του σχολείου σας το βιβλίο του Έρικ Σόερμαν, ο Παπαλάγκι. Οι λόγοι του φύλαρχου Τουιάβι από το νησί Τιαβέα του Νότιου Ειρηνικού (εκδ. Πρώτη ύλη, Αθήνα 2023). Να δημιουργήσετε ομάδες ανάγνωσης και να κουβεντιάσετε τα συμπεράσματά σας.

20. Αρχαιοελληνική θρησκεία

ανθρωπομορφισμός, μύθος, μυστήρια

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να αναγνωρίζετε τα βασικά χαρακτηριστικά της αρχαιοελληνικής θρησκείας.
- Να συσχετίζετε τα μνημεία με τις γιορτές της αρχαιοελληνικής θρησκείας.

A) Η εξέλιξη της αρχαιοελληνικής θρησκείας

Βλέπω, ισχυρίζομαι, αναρωτιέμαι:

Να παρατηρήσετε προσεκτικά τις διπλανές εικόνες.

- Τι σκέφτεστε γι' αυτό που βλέπετε;
- Τι σας κάνει να αναρωτιέστε;

Εννοιολογικός χάρτης: Αφού μελετήσετε τα παρακάτω κείμενα, να δημιουργήσετε έναν εννοιολογικό χάρτη με κεντρική έννοια την αρχαιοελληνική θρησκεία. Θα σας βοηθήσουν οι παρακάτω λέξεις: Παράδοση, μύθος, οίωνοι, χρησμοί, μαντεία, βωμοί, θεοί, δαίμονες.

Κείμενο 1: «Η αρχαιοελληνική θρησκεία στηρίζεται στη μυθική παράδοση και στους κοσμογονικούς μύθους (μύθοι για την αρχή του κόσμου). Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, η πρώτη φάση της δημιουργίας του κόσμου οφείλεται σε έναν θεό που δημιουργεί τους θεούς και τους δαίμονες (μικρότερες θεότητες ή καθοδηγητικά πνεύματα), οι οποίοι με τη σειρά τους δημιουργούν το ζωικό βασίλειο και τους ανθρώπους. Θεοί και δαίμονες είναι όντα ανώτερα από τον άνθρωπο που μοιράζονται την αθανασία» (Πλάτωνος, Μύθοι, εισ., μτφρ., ερμην. Η.Σ. Σπυρόπουλος, εκδ. Ζήτηρος, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 42).

Κείμενο 2: «Από οίωνους και χρησμούς οι άνθρωποι προσπαθούσαν να μάθουν το μέλλον. Τα μαντεία εξηγούσαν και ερμήνευαν τη θέληση των θεών. Η ιερότητα των άγραφων νόμων καθόριζε τις αμοιβαίες σχέσεις των ανθρώπων, η παραβίαση τους κρινόταν αυστηρά σαν πράξη αναίδειας και αλαζονείας. Η παραβίαση ενός άγραφου νόμου προκαλούσε τη θεϊκή αγανάκτηση (Νέμεση)» (M. P. Nilsson, Ιστορία της αρχαίας ελληνικής θρησκείας, μτφρ. Αικ. Παπαθωμοπούλου, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 1997, σ. 162-164).

Κείμενο 3: «Κάθε σπίτι είχε έναν βωμό για τις θυσίες και τη λατρεία των προγόνων. Τα μαντεία ήταν ξεχωριστά ιερά με πολύριθμες λειτουργίες» (Mircea Eliade-Joan P. Couliano, Λεξικό των θρησκειών, μτφρ. Ευ. Γαζής, εκδ. Ι. Χατζηνικολή, Αθήνα 2008, σ.113-114).

Κείμενο 4: «Τις μεγάλες θεότητες του ελληνικού πανθέου τις ονομάζουμε "προσωπικούς θεούς". Οι Έλληνες αντιλαμβάνονταν το πρόσωπο με τον τρόπο που το εννοούμε κι εμείς σήμερα. Ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ελληνικής θρησκείας είναι ότι δίνει στις θεϊκές δυνάμεις μια ατομική μορφή και μian εντελώς ανθρώπινη πλευρά» (Jean-Pierre Vernant, Μύθος και σκέψη στην αρχαία Ελλάδα, μέρος Β΄, μτφρ. Στέλλα Γεωργούδη, εκδ. Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 1989, σ. 132) (διασκευή).

Κείμενο 5: «Η αρχαία ελληνική θρησκεία δε βασίστηκε σε ιερά βιβλία και κείμενα. Δίπλα στον Όμηρο, ο οποίος εξέφρασε το απεριόριστο και αυτονόητο μεγαλείο των θεών, βρίσκεται ο Ησίοδος. Με τη Θεογονία ο Ησίοδος δημιούργησε ένα βασικό εγχειρίδιο της ελληνικής θρησκείας με δύο κεντρικούς μύθους. Τον μύθο της διαδοχής και τον μύθο της διαμάχης. Με τη βοήθεια της γενεαλογίας, [...] παρουσιάζονται οι δυνάμεις του σύμπαντος και οι κυρίαρχοι θεοί». (W. Burkert, *Αρχαία ελληνική θρησκεία: αρχαϊκή και κλασσική εποχή*, εκδ. Εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα 1993, σ. 261-266).

Όμηρος και Ησίοδος

Οι τρεις Μοίρες σε χαρακτηριστικό του 16ου αι. Αριστερά, η Κλωθώ γνέθει το νήμα της ζωής του ανθρώπου. Στο κέντρο, η Λάχεσις τυλίγει το νήμα, μοιράζοντας τους κληρούς. Δεξιά, η Άτροπος κόβει το νήμα με τα δόντια της, οριοθετώντας τον θάνατο του ανθρώπου (Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης). Πηγή: Α. Παπαθωμά - Μ. Γαλάνη-Δράκου - Β. Καμπουρέλλη - Ευ. Λουτριανάκη, *Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Β΄ Γυμνασίου*, Εκδ. ΙΤΥΕ Διόφαντος, Αθήνα, ενότητα 10η.

Αρχαία ελληνική θρησκεία - η δυναμική της πολυμορφίας:

Για την εξέλιξη της αρχαιοελληνικής θρησκείας προς τη μονοθεΐα των φιλοσόφων, δείτε εδώ:

Το βιβλίο μάς μιλάει:

Η αρχαία ελληνική θρησκεία διακρίνεται από μια πολυμορφία και διαρκή εξέλιξη. Σύμφωνα με τη Θεογονία του Ησίοδου, υπήρχαν τρεις γενιές θεών: οι αρχέγονοι θεοί, οι Τιτάνες και οι θεοί του Ολύμπου. Στην αρχή, υπήρχε μόνον ένα στοιχείο, το Χάος, μια οντότητα χωρίς αρχή και τέλος. Συγχρόνως, εμφανίστηκαν άλλες δύο θεότητες, ο Χρόνος, που είναι η αρχή του χρόνου, και του χώρου και η Ανάγκη. Με τον Όμηρο, το ελληνικό πάνθεο του Ολύμπου με επικεφαλής τον Δία, αρχίζει να κερδίζει έδαφος και ανωτερότητα έναντι των δαιμόνων. Οι άνθρωποι την εποχή αυτή, είτε λόγω ανασφάλειας είτε επειδή φοβούνται τα ποικίλα φυσικά φαινόμενα, αποδίδουν τις δυνάμεις της φύσης σε κάποιο θεϊκό όν. Έτσι, είτε πρόκειται για φαινόμενα και πραγματικότητες του περιβάλλοντος κόσμου (καιρός, ουράνια σώματα, η φύση), είτε για ανθρώπινες καταστάσεις (επάγγελμα, πόλεμος, η γονιμότητα) όλα αυτά αποκτούν θεϊκό χαρακτήρα. Παρατηρείται έτσι το φαινόμενο, ανάλογα με τις εποχές και τις εκάστοτε πολιτικές και κοινωνικές μεταβολές, ο αριθμός των θεοτήτων διαρκώς να αυξάνει, είτε με την προσθήκη νέων είτε με τις πολλαπλές μορφές που μπορεί να πάρει μια υπάρχουσα θεότητα.

Ιστοεξερεύνηση: Με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού να αναζητήσετε στο διαδίκτυο και να καταγράψετε όσες περισσότερες από τις μορφές που αποδίδονταν στον Δία. Τι παρατηρείτε;

Το βιβλίο μάς μιλάει:

Οι θεοί της αρχαίας ελληνικής θρησκείας συνδέονται στενά με τον κόσμο (κόσμημα, στολίδι). Άνθρωποι και θεοί συνυπάρχουν αρμονικά μέσα στο κλειστό αυτό σύμπαν, χωρίς να μπορούν να ξεφύγουν. Η σαφής αυτή εγκόσμια κατεύθυνση της θρησκείας εξυπηρετείται με τις πολλαπλές θυσίες και άλλες λατρευτικές πρακτικές, με τις οποίες επιχειρείται να εξασφαλιστεί από την πλευρά των ανθρώπων η θετική πορεία των πραγμάτων. Αργότερα, θα αναπτυχθούν και περισσότερο μυστικές (που αφορούν σε μνημένους, σε μέλη μιας θρησκευτικής ομάδας) λατρευτικές παραδόσεις (λ.χ. Ελευσίνα μυστήρια), τα οποία επιδιώκουν τη μετά θάνατον ζωή και την ένωση με το θείο του μνημένου. Από τη στιγμή που τα πάντα σχετίζονται με κάποιο θείο όν, είναι ανάγκη οι πιστοί να βρουν τρόπους επικοινωνίας με τον θεό τους, όπως συνέβαινε κατεξοχήν με τη μαντεία (λ.χ. το περίφημο μαντείο

των Δελφών). Παρ' όλα αυτά, με την ανάπτυξη της φιλοσοφίας, ήδη από τον 7ο αιώνα με τους Προσωκρατικούς φιλοσόφους (ομάδα φιλοσόφων που έζησαν πριν ή κατά την εποχή του Σωκράτη), οι οποίοι αναζητούσαν με τη βοήθεια του ορθού λόγου να εξηγήσουν τα φυσικά φαινόμενα, αλλά κυρίως με τις συνθέσεις των μεγάλων φιλοσόφων που θα ακολουθήσουν (Πλάτωνας, Αριστοτέλης, κ.ά.) θα διαμορφωθεί και μια διαφορετική παράδοση, η οποία θα ασκήσει κριτική στον ακραίο ανθρωπομορφισμό των ολύμπιων θεών, ενώ θα αναζητήσει την ύπαρξη του θεού πέρα από τα εγκόσμια και τη λαϊκή ευσέβεια.

Αντιλογίες: Να χωριστείτε σε δύο ομάδες: την ομάδα του λόγου, που υποστηρίζει τον ανθρωπομορφισμό των ολύμπιων θεών και την ομάδα του αντιλόγου, που ασκεί κριτική στον ανθρωπομορφισμό με αφετηρία τον ορθό λόγο. Να συντάξετε τα επιχειρήματά σας και να τα παρουσιάσετε στην άλλη ομάδα. Στη συνέχεια, να γίνει συζήτηση των συμπερασμάτων των δύο ομάδων στην ολομέλεια και σύνθεση των απόψεων.

Κείμενο: «Η θρησκεία στην αρχαία Ελλάδα ήταν σε μεγάλο βαθμό τυπολατρική. Η κύρια ευλάβεια απαιτούσε την πίστη στην ύπαρξη των θεών. Έπρεπε να πραγματοποιούνται κάποιες τελετές, οι οποίες εμπειρεύσαν έναν βαθμό συναισθηματικής δέσμευσης. Πρωταρχικό μέσο επικοινωνίας με τους θεούς ήταν τα αναθήματα (αφιερώματα, δώρα) και οι προσευχές. Οι περισσότερες ιεροτελεστίες ήταν βασισμένες στην αμοιβαιότητα. Πρόσφεραν στους θεούς για να έχουν μελλοντική ανταπόδοση ή για να τους ευχαριστήσουν. Η μαντική αποτελούσε αναπόσπαστο κομμάτι της αρχαιοελληνικής θρησκείας. Αν κάποιος επιθυμούσε να μάθει το μέλλον, ένα όνειρο, μια τυχαία συνάντηση, ένα συμπτωματικό σχόλιο, ο τρόπος που πετούσε ένα αρπακτικό είχαν τεράστια σημασία» (Waterfield, Σωκράτης, σ. 75-77, διασκευή).

Αγαλμα του Δία (Σμύρνη)

Ταξίδι στον χρόνο: Αν οι πολίτες μιας πόλης της αρχαίας Ελλάδας αποφάσιζαν να βάλουν σε κάψουλα χρόνου δέκα αντικείμενα ή κείμενα, τα οποία θα αντιπροσώπευαν τη θρησκευτική τους πίστη, ποια θα ήταν αυτά;

Εξατομίκευση: Στην πόλη σας γίνεται ένας διαγωνισμός για βιντεοπαιχνίδια. Θα επιθυμούσατε πολύ να λάβετε μέρος και γι' αυτό θέλετε να σχεδιάσετε ένα πρωτότυπο παιχνίδι που να αφορά τους αρχαίους ελληνικούς θεούς. Ποια θεότητα θα επιλέγατε και ποιες επιπλέον ιδιότητες θα της δίνατε;

Λέξεις, σκέψεις στη σειρά:

Να διατυπώσετε σε ένα χαρτί τη γνώμη ή τις σκέψεις σας για τον πολυθεϊσμό στην αρχαία Ελλάδα. Στη συνέχεια, να στερεώσετε τα χαρτιά με μανταλάκια σε ένα σχοινί που έχει κρεμαστεί στην τάξη, ώστε όλοι/-ες να μπορείτε να τα διαβάσετε και να τα συζητήσετε.

Σύνοψη. Οπτικοποίηση: Να αποτυπώσετε με μια ζωγραφιά, μία εικόνα ή ένα σύνθημα, αυτό που θεωρείτε ως το πιο σημαντικό από το σημερινό μάθημα ή αυτό που σας έκανε την μεγαλύτερη εντύπωση. Να το αναρτήσετε στον πίνακα της τάξης ή σε διαδικτυακό πίνακα ανακοινώσεων.

Θεογονία του Ησιόδου – οι πρώτες δυνάμεις του σύμπαντος. Άσκηση:

B) Μνημεία και γιορτές

Δημιουργικές συνδέσεις, μεταφορές και αλληγορίες:

Να παρατηρήσετε προσεκτικά τη διπλανή εικόνα.

1. Να απαντήσετε στις ερωτήσεις: Τι βλέπετε στο έργο τέχνης; Τι ξέρετε για το θέμα που αυτό πραγματεύεται;
2. Να το συνδέσετε με μια κατηγορία από την παρακάτω στήλη Β ή να επινοήσετε μια δική σας κατηγορία.
3. Να φανταστείτε: Εάν το έργο τέχνης ήταν ένα είδος από τη στήλη Α τι θα ήταν;
4. Να παρουσιάσετε και να εξηγήσετε τρεις τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαν να συνδεθούν, το στοιχείο που επιλέξατε από τη στήλη Β με το στοιχείο που επιλέξατε από τη στήλη Α.

ΣΤΗΛΗ Α

1. Μουσικά όργανα
2. Φυτά
3. Παιχνίδια
4. Πόλεις
5. Μέρη του σώματος
6. Έπιπλα
7. Βιβλία

ΣΤΗΛΗ Β

- α. Έργα τέχνης όλων των ειδών (για θέματα που δεν είναι έργα τέχνης)
- β. Πίνακες ζωγραφικής (για οποιοδήποτε θέμα ή έργο τέχνης δεν είναι ζωγραφική)
- γ. Μουσική (για οποιοδήποτε θέμα ή έργο τέχνης δεν είναι μουσική)
- δ. Αρχιτεκτονική (μνημεία, δημόσια κτίρια, κατασκευές)

Κείμενο 1: Μαντικές λατρείες:

«Πολύ κοντά σας ανακατεμένοι με τους ανθρώπους, Αθάνατοι παρακολουθούν όλους εκείνους που, με πολύπλοκα αποφθέγματα, καταδυναστεύουν τον άνθρωπο μέσω του ανθρώπου, χωρίς να ενοχλούνται από το βλέμμα των θεών. Υπάρχουν

πάνω στη γόνιμη γη τριάντα χιλιάδες Αθάνατοι που, με τη δύναμη του Διός, επιτηρούν τους θνητούς ανθρώπους. Σ' έναν κόσμο όπως τον παρουσιάζει εδώ ο Ησίοδος, είναι κατανοητή η ανησυχία του ανθρώπου και η φροντίδα του να διατηρήσει την επαφή μ' αυτόν τον θεϊκό κόσμο, ν' αποκαταστήσει μαζί του μία αδιάκοπη επικοινωνία, για να εναρμονίζει τις πράξεις του σύμφωνα με τη θέληση των θεών. Έτσι η προσφυγή για χρησμοδοσία σ' ένα μαντείο παραμένει θεμελιώδης πράξη» (Μ. R., Metzger, *Η θρησκεία των αρχαίων Ελλήνων*, μτφρ. Μ. Καρδαμίτσα, εκδ. Ινστιτούτο του βιβλίου-Μ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1992, σ. 19).

Κείμενο 2: «Ο Απόλλωνας έγινε στους Δελφούς ο τέταρτος θεός του ιερού [...] Η εγκατάστασή του διευκολύνθηκε μετά τον φόνο του δράκοντα Πύθωνα που φρουρούσε το ιερό. Η εξόντωσή του σημαίνει τον οριστικό παραμερισμό των θεοτήτων αυτών. Ο παραμερισμός τους είναι ένας ακόμη λόγος που έκανε συμπαθή τον Απόλλωνα στους ευγενείς». (Παπαχατζή, *Η θρησκεία στην αρχαία Ελλάδα*, σ. 83).

Βρες τον τίτλο που ταιριάζει: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να συντάξετε ένα σύντομο άρθρο με θέμα τον ναό του Απόλλωνα στους Δελφούς για το επόμενο φύλλο της εφημερίδας του σχολείου σας. Να αναζητήσετε έναν τίτλο για την εικόνα, ο οποίος να εκφράζει την κεντρική ιδέα του άρθρου σας.

Κείμενο 1: «Όταν όμως αρχίζουμε να εξετάζουμε τις τοπικές λατρείες, διαπιστώνουμε ότι, στον βαθμό που αυτές καθρεπτίζουν τον πολιτισμό του λάτρη, ο υφιστάμενος πολιτισμός δεν είναι καθόλου πατριαρχικός. Η Ήρα, [...] στο Άργος βασιλεύει μόνη της. Η Αθηνά διαφευγεί την Αθήνα [...] στην Ελευσίνα η Δήμητρα και η Κόρη στο Μαντείο των Δελφών ήταν αφιερωμένο στον Απόλλωνα, πριν από αυτόν όμως είχε προηγηθεί μια σειρά γυναικείων θεοτήτων, όπως πληροφορούμαστε από τον Αισχύλο, η Γαία, η Θέμις, η Φοίβη» (J. H. Harrison, *Η δημιουργία των θεών*, μτφρ. Ε. Παπαδοπούλου, εκδ. Ιάμβλικος, Αθήνα 1996, σ. 18).

Κείμενο 2: «Το μαντικό ιερό της Δωδώνης είναι, χωρίς αμφιβολία, ένα από τα αρχαιότερα της Ελλάδας και σίγουρα το πρώτο που μνημονεύεται (Ιλιάδα, Π 236). Οι τρόποι που χρησιμοποιούνται για να δοθούν χρησμοί είναι αρκετά παράξενοι: ο θόρυβος των φύλλων της ιερής δρυός, οι ήχοι των περιστεριών πάνω από το ιερό δέντρο κ.ά.» (νοηματική απόδοση). (Metzger, *Η θρησκεία των αρχαίων Ελλήνων*, σ. 22-23).

Το βιβλίο μάς μιλάει

Στην αρχαία ελληνική θρησκεία κεντρική θέση κατέχει η λατρεία. Οι αρχαίοι Έλληνες συμμετείχαν ενεργά σε γιορτές και πανηγύρια, πομπές και τελετουργίες. Η κυριότερη λατρευτική πράξη ήταν οι θυσίες. Στις λατρευτικές πράξεις συμπεριλαμβάνονταν αρχικά και οι ανθρωποθυσίες, οι οποίες όμως σταδιακά αντικαταστάθηκαν από τις θυσίες ζώων. Οι περισσότεροι θεοί ήταν κοινοί για όλους. Ωστόσο, κάθε περιοχή ή πόλη συνδεόταν στενά με κάποια ή κάποιες θεότητες. Έτσι στο Άργος λ.χ. συναντάμε τη λατρεία της Ήρας, ενώ στην Αθήνα τη θεά Αθηνά. Τα Θεσμοφόρια, μια γυναικεία γιορτή αφιερωμένη στη Δήμητρα, γιορτάζονταν σε πολλές πόλεις. Στα νησιά του Αιγαίου τιμούσαν το ηλιακό φως με τη μορφή του Απόλλωνα. Ωστόσο, δύο περιοχές απέκτησαν γρήγορα μεγάλη φήμη: οι Δελφοί και η Ολυμπία, που μετατράπηκαν σε πανελλήνια θρησκευτικά κέντρα. Μέσα στους ναούς φυλασσόταν το άγαλμα του θεού, το οποίο οι πιστοί προσκυνούσαν και πρόσφεραν αφιερώματα. Οι γιορτές λάμβαναν χώρα έξω από τον ναό, με εξαίρεση τα μυστήρια, τα οποία συνοδεύονταν από αυστηρούς κανόνες μυστικότητας και τελούνταν σε κλειστούς χώρους κατά τη διάρκεια της νύχτας.

Αναδρομή (flashback) και προβολή στο μέλλον (flash forward): Αφού χωριστείτε σε ομάδες να παρουσιάσετε σε παγωμένη εικόνα μια σκηνή λατρείας της αρχαιοελληνικής θρησκείας. Στη συνέχεια, να ετοιμάσετε μια δεύτερη παγωμένη εικόνα με θέμα μια σκηνή της χριστιανικής λατρείας.

Κείμενο 1: «Η κοινωνία ενεργεί πάντοτε ως συνδεδεμένος κρίκος ανάμεσα στον πιστό και στον θεό. [...] Το άτομο όταν εκδιωχθεί από τους οικιακούς βωμούς, όταν αποκλεισθεί από τους ναούς της πόλης του, όταν του απαγορευθεί να πατήσει τη γη της πατρίδας του, βρίσκεται ξεκομμένο από τον θεϊκό κόσμο. Χάνει ταυτόχρονα και το κοινωνικό του είναι και τη θεϊκή του ουσία. Δεν είναι πια τίποτε. Για να ξαναβρεί την ανθρώπινή του κατάσταση, πρέπει να παρουσιαστεί ως ικέτης σε άλλους βωμούς, να καθίσει στις εστίες άλλων σπιτιών, πρέπει να ενταχθεί σε καινούριες ομάδες συμμετέχοντας στις λατρείες τους, τους δεσμούς που τον ριζώνουν στη θεϊκή πραγματικότητα». (Vernant, *Μύθος και σκέψη στην αρχαία Ελλάδα*, σ. 132).

Η κεφαλή από άγαλμα του θεού Διονύσου, Θεσσαλονίκη, 2ος μ.Χ. αιώνας, Αρχαιολογικό Μουσείο

Η λατρεία στην αρχαιοελληνική θρησκεία. Η λατρεία του Διονύσου και καθολικές θρησκευτικές πρακτικές:

Κείμενο 2: «Το φίδι, του οποίου εικαστικές παραστάσεις δε συνηθίζονταν στις Κυκλάδες, είναι πιο συνηθισμένο στην Κρήτη. Από τα ιστορικά χρόνια είναι γνωστή η στενή σχέση του φιδιού με τους χθόνιους και τους υποχθόνιους θεούς, καθώς και με τους ήρωες και τους νεκρούς (θεωρούνταν ότι αντιπροσώπευε την ψυχή του νεκρού). Την ίδια σχέση είχε και στην Κρήτη με τη μεγάλη χθόνια (η σχετική με τον κάτω κόσμο) θεά, η οποία στα προχωρημένα μινωικά χρόνια έχασε τον αυστηρό χθόνιο χαρακτήρα της» (Παπαχατζή, *Η θρησκεία στην αρχαία Ελλάδα*, σ. 46).

Στη νεοελληνική λαογραφία το φίδι θεωρείται προστάτης και γούρι του σπιτιού. Το σπιτόφιδο στο ταβάνι είναι το καλό στοιχείο του σπιτιού που όταν το σκοτώνουν πέφτει ο θάνατος στο σπίτι. (Στρ. Μυριβήλη, *Ο Βασίλης ο Αρβανίτης*, εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1989, σ. 27-28).

Δημιουργική έκφραση - Ζωγραφική: Στην περίμετρο της εικόνας του ναού του Ολυμπίου Διός, να ζωγραφίσετε μια σκηνή εμπνευσμένη από το περιεχόμενο των δύο παραπάνω κειμένων.

Ναός Ολυμπίου Διός, Αθήνα.

Δελτίο εξόδου: Να απαντήσετε γραπτά στις παρακάτω ερωτήσεις.

Το καινούριο που έμαθα στο σημερινό μάθημα είναι

Με δυσκόλεψε

Θα ήθελα ακόμα περισσότερες διευκρινήσεις για

Ένα πράγμα που μου κέντρισε το ενδιαφέρον και θα ήθελα να το μελετήσω με περισσότερες λεπτομέρειες στο μέλλον είναι

Σύνοψη. Θα σου πω μια ιστορία...

Να γράψετε στο τετράδιό σας ένα πολύ σύντομο κείμενο, όπου να εξηγείτε σε κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο (έναν γονέα, έναν ηλικιωμένο, έναν συνομήλικο, κ.λπ.) κάτι που σας έκανε εντύπωση από το μάθημα της ημέρας.

21. Νέα θρησκευτικά κινήματα

Πνευματικότητα, εσωτερική γνώση, διαλογισμός, θεραπείες

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να συνοψίζετε βασικά γνωρίσματα των νέων θρησκευτικών κινήματων, όπως του αποκρυφισμού, της ανιστορικότητας, του εσωτερικισμού, του συγκρητισμού.
- Να ονομάζετε παραδείγματα των νέων θρησκευτικών κινήματων, όπως της νέας εποχής, της θεοσοφίας, του νεοσαμανισμού, του νεοπαγανισμού.

A) Γνωρίζοντας τα νέα θρησκευτικά κινήματα

Μαθητής/-τρια μιλάει

Στη γειτονιά μου πολλοί μιλούν για ένα παλιό σπίτι που, όπως λένε, «κρύβει μυστικά» και συνδέεται με ανεξήγητα φαινόμενα... Κάποια παιδιά από το σχολείο μου με προσκάλεσαν να πάμε εκεί ένα βράδυ «για πλάκα», κρατώντας μαζί τους και μια τράπουλα ταρώ — ήθελαν, όπως είπαν, να «καλέσουμε πνεύματα» για να μάθουμε τι μας περιμένει στο μέλλον. Δεν ήξερα αν έπρεπε να γελάσω ή να ανησυχήσω... Από τη μία, κάτι τέτοια μου φαίνονται σαν ιστορίες για ταινίες, αλλά από την άλλη σκέφτομαι πως δεν είναι όλα αθώα παιχνίδια. Αναρωτιέμαι: υπάρχουν ομάδες που ασχολούνται σοβαρά με τέτοια πράγματα; Και τι σχέση έχουν με τη θρησκεία ή την πίστη;

Ρόλος στον τοίχο: Σε ένα μεγάλο χαρτί σχεδιάζεται το περίγραμμα μιας ανθρώπινης μορφής, η οποία αναπαριστά έναν/μία μαθητή/-τρια που μιλάει και αναρτάται στον τοίχο. Να γράψετε μέσα στο περίγραμμα τα συναισθήματα και τις σκέψεις του ίδιου του ρόλου (μαθητή/-τριας) και έξω από το περίγραμμα τις δικές σας σκέψεις και συναισθήματα για τον ρόλο.

Κείμενο 1: «Αυτά τα έθνη που θα διώξετε, δίνουν προσοχή στους οιωνοσκόπους και στους μάντιες. Τέτοια πράγματα όμως δεν τα επιτρέπει σ' εσάς ο Κύριος, ο Θεός σας. Αυτός θα αναδείξει έναν προφήτη από σας, μέσα από τον λαό σας, σαν εμένα. Αυτόν ν' ακούτε» (Δτ. 18, 14-15).

Κείμενο 2: «Το Πνεύμα μέσω των προφητών το λέει ξεκάθαρα ότι τους έσχατους καιρούς θα αποστατήσουν μερικοί από την πίστη και θα προσκολληθούν σε πνεύματα παραπλανητικά και σε διδασκαλίες δαιμονικές. Θα παρασυρθούν από απατεώνες και υποκριτές που έχουν πωρωμένη τη συνείδησή της» (Α Τιμ, 4, 1-2).

Κείμενο 3: «Κόψε κάθε σχέση με τους ανίερους μύθους που είναι για γριούλες. Εσύ να γυμνάζεσαι στην ευσέβεια» (Α Τιμ, 4, 7).

Η Αγία Γραφή

Δημιουργική έκφραση. «Επ' αυτού θα είχα να πω...»: Αφού μελετήσετε τα παραπάνω κείμενα, να συμπληρώσετε ή να αλλάξετε σκέψεις και συναισθήματα που είχατε διατυπώσει έξω από το περίγραμμα της ανθρώπινης μορφής της προηγούμενης δραστηριότητας σχετικά με το δίλημμα του παιδιού.

Κείμενο 1: «Από τη δεκαετία του 1980 και του 1990, αρκετοί κοινωνιολόγοι και ιστορικοί [...] έχουν παρατηρήσει την ανάδυση μιας καινούριας, μεταχριστιανικής θρησκευτικότητας στη Δύση. Η σχέση με το ιερό συνδυάζεται με την καταφυγή σε ποικίλες εκδηλώσεις της πίστης που χαρακτηρίζονται “εσωτεριστικές” και σε πρακτικές που μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως “μαγικές” ή “απόκρυφες”. Η αστρολογία συνδέεται με τον εσωτερισμό, με ποικίλες μεθόδους μαντικής, με τον πνευματισμό, τη γιόγκα, την παραψυχολογία και τις τεχνικές κυριαρχίας επί του εαυτού της» (Α. Ρ., Taguieff, *Θεωρίες συνωμοσίας: εσωτερισμός, εξτρεμισμός*, μτφρ. Α. Καραστάθη, εκδ. Πόλις, Αθήνα, 2010, σ. 217-218).

Κείμενο 2: «Όλα γύρω μου μισοκοιμούνται, όλα είναι βουβά, όλα κινούνται θαρρείς ανόρεχτα, από μεγάλη ανάγκη και όχι από τη φλογερή αγάπη για την κίνηση και τη ζωή. Και μου 'ρχεται να δώσω μια δυνατή κλωτσιά σ' όλη τη γη και σε μένα τον ίδιο, ώστε όλα, -κι εγώ μαζί- να σβουρίζουν από έναν χαρούμενο ανεμοστρόβιλο, από τον γιορτινό χορό των ανθρώπων [...]» (Μ. Γκόρκι, *Η εφηβεία*, μτφρ. Ν. Κυτόπουλος – επιμ. Α. Σοκολόφ, εκδ. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 1986, σ. 412).

Ιδεοθύελλα:

Με αφετηρία τα παραπάνω κείμενα (ειδικά το κείμενο 2), να γράψετε λέξεις, που σας έρχονται αυθόρμητα στον νου και σας έχουν αγγίξει συναισθηματικά και λογικά σχετικά με την εμφάνιση νέων μορφών θρησκευτικότητας. Οι λέξεις καταγράφονται στον πίνακα χωρίς σχολιασμό και ακολουθεί διάλογος.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Στον κόσμο των νέων θρησκευτικών κινήματων συναντούμε μια μεγάλη ποικιλία από θρησκευτικές δοξασίες. Ένα από τα χαρακτηριστικά τους είναι η χρήση παλιών θρησκευτικών τελετουργικών, όπως και ο ανιστορικός λόγος, που δέχεται το παρόν χωρίς σύνδεση με το παρελθόν και χωρίς κατεύθυνση προς το μέλλον. Τα νέα θρησκευτικά κινήματα διακρίνονται για την πίστη σε μια ανίκητη πανανθρώπινη αρχαία γνώση, η οποία βρίσκεται κρυμμένη στην ανθρώπινη ψυχή. Η πρόσβαση στη γνώση αυτή επιτυγχάνεται με τη χρήση διάφορων τεχνικών και πρακτικών, όπως αναδρομή σε προηγούμενες ζωές και μυστικές διδασκαλίες, οι οποίες οδηγούν στην αληθινή γνώση του σύμπαντος και τη σωτηρία όλου του κόσμου. Μολονότι οι περισσότεροι από τους εκπροσώπους των κινήματων αυτών αποφεύγουν να χρησιμοποιούν τη λέξη θρησκεία και προτιμούν να συστήνονται ως θεραπευτικές κοινότητες, η ιδέα ενός θεού που φανερώνεται με διάφορους τρόπους είναι μια από τις βασικές τους πεποιθήσεις. Με το δόγμα ότι όλοι οι δρόμοι οδηγούν στον Θεό, φαίνεται να προβάλλεται μια σύνθεση επιμέρους θρησκευτικών παραδόσεων, η οποία ονομάζεται θρησκευτικός συγκρητισμός.

Θεραπευτικοί κρύσταλλοι

Δείτε τη σημασία τού όρου «ανιστορικός λόγος»:

Θρησκευτικός συγκρητισμός:

Η τεχνητή συνένωση ποικίλων θρησκευτικών δοξασιών και η διαμόρφωση νέων λατρειών (Πηγή: Αντώνη Ν. Μαστραπά, *Ιστορία του αρχαίου κόσμου: από τους προϊστορικούς πολιτισμούς της Ανατολής έως την εποχή του Ιουστινιανού*, Α΄ Τάξη Ενιαίου Λυκείου (Γενικής Παιδείας)

Κείμενο: «Η λεγόμενη νέα εποχή [...] είναι ένα ρεύμα που προέρχεται από τη μετεξέλιξη προηγούμενων μορφών θεώρησης του κόσμου (Διαφωτισμός, Ρομαντισμός, Νεωτερικότητα, Μετανεωτερικότητα [...]) Εκείνα που συσχετίζονται κάτω από τον όρο “Νέα Εποχή” (αποκρυφισμός, αστρολογία, μαγεία, πνευματισμός, μαντεία, θεοσοφία, νεοπαγανισμός, νεοειδωλολατρία) δεν είναι κάτι το νέο [...] Η νέα εποχή μιλάει και για τον Χριστό. Ο Χριστός της Νέας Εποχής δεν έχει καμία σχέση και ομοιότητα με τον Ιησού Χριστό των Ευαγγελίων της Εκκλησίας. Οποιαδήποτε λοιπόν εκ μέρους της “Νέας Εποχής” αναφορά στο πρόσωπο του Χριστού αποτελεί παραπλάνηση[...]» (Δελτίο τύπου από την ΙΖ΄ Πανορθόδοξη Συνδιάσκεψη στο Προκόπι Ευβοίας (4/11/2005).

Αντιλογίες: Στα νέα θρησκευτικά κινήματα υπάρχει η πεποίθηση ότι ο άνθρωπος, ακολουθώντας διαφορετικούς δρόμους, μπορεί να φτάσει στον Θεό. Να δημιουργήσετε δυο ομάδες, την ομάδα του λόγου, η οποία θα υποστηρίξει αυτήν την πεποίθηση και την ομάδα του αντιλόγου, η οποία θα υποστηρίξει την αντίθεση. Να συντάξετε και να παρουσιάσετε τα επιχειρήματά σας και τις ερωτήσεις που θα κάνετε στην άλλη ομάδα. Στο τέλος, να συνάγετε τα συμπεράσματά σας και να τα συζητήσετε στην ολομέλεια της τάξης.

Αστρολογικό ρολόι στη Βενετία

Κείμενο: «Ο άνθρωπος σήμερα όσο αποσυνδέεται από την Εκκλησία, τόσο περισσότερο εμφανίζεται επιρρεπής στην εμπειρία την οποία έχει μετατρέψει σε αυτοσκοπό [...] Η Νέα Εποχή μετέτρεψε την εμπειρία σε κύριο εργαλείο της [...] Σε μια εποχή άγχους και έντασης, οι άνθρωποι αναζητούν ηρεμία και ασφάλεια. Ο άνθρωπος παραδίδει τη ζωή του εκεί όπου θα λυτρωθεί από τα δυσάρεστα συναισθήματά του» (π. Β. Θερμού, *Περάσματα στην απέναντι όχθη*, εκδ. Εν Πλω, Αθήνα, 2008, σ. 198-203).

Λέξεις, σκέψεις στη σειρά: Να διατυπώσετε σε ένα φύλλο χαρτιού τη γνώμη σας για τα νέα θρησκευτικά κινήματα. Τα χαρτιά στερεώνονται με μανταλάκια σε ένα σχοινί που έχει κρεμαστεί στην τάξη, ώστε να μπορούν όλοι/-ες να διαβάσουν τις γνώμες και να τις συζητήσουν.

Ημερολόγιο αναστοχασμού:

Να σημειώσετε σε μια παράγραφο στο τετράδιό σας, με μορφή ημερολογίου τα κύρια σημεία του μαθήματος καθώς και τις απορίες και τους προβληματισμούς σας.

Σύνοψη:

Να χαρακτηρίσετε καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις ως **Σωστή (Σ)** ή **Λανθασμένη (Λ)**.

1. Τα νέα θρησκευτικά κινήματα χαρακτηρίζονται ως νέες θρησκείες από τους εκφραστές τους.	Σ	Λ
2. Ο Θεός της Αγίας Γραφής δεν έχει καμία σχέση με τον θεό των νέων θρησκευτικών κινήματων.	Σ	Λ
3. Η αντίληψη για τον θεό στη λεγόμενη Νέα Εποχή είναι ότι ο θεός είναι ένα πρόσωπο με το οποίο ο άνθρωπος καλείται να έχει σχέση μαζί του.	Σ	Λ
4. Στα νέα θρησκευτικά κινήματα βρίσκουμε να υπάρχει η πίστη σε απόκρυφες δυνάμεις.	Σ	Λ
5. Σε πολλά από τα νέα θρησκευτικά κινήματα συναντώνται στοιχεία από τις θρησκείες της Ανατολής.	Σ	Λ

Β) Παραδείγματα των νέων θρησκευτικών κινήματων

Ιδεοθύελλα: Αφού διαβάσετε το παρακάτω κείμενο, να συζητήσετε στην τάξη: Σε ποια από αυτά που υπάρχουν μέσα στον κύκλο μπορεί να πιστεύουν οι άνθρωποι που βρίσκονται στο ευρύτερο κοινωνικό, σχολικό περιβάλλον σας; Υπάρχει κάτι ακόμα που θα μπορούσατε να συμπληρώσετε στους κυκλικούς τομείς του γραφήματος;

Κείμενο: «[...] Στην ιστορία της ανθρωπότητας, ανάμεσα σε άλλες θρησκευτικές πεποιθήσεις, θα βρούμε μια παγκόσμια πίστη στην ύπαρξη φαντασμάτων ή αιθερικών όντων που κατοικούν δίπλα στους ανθρώπους και ασκούν μια αόρατη και ισχυρή επίδραση πάνω τους [...] Στους δυτικούς λαούς η πίστη στα πνεύματα εξουδετερώθηκε από τον ορθολογισμό και την επιστημονική διαφώτιση [...] Όμως αυτές οι πεποιθήσεις είναι ακόμα ζωντανές ανάμεσα στις μάζες όπως συμβαίνει και με την πίστη στα πνεύματα. Το "στοιχειωμένο σπίτι" δε λησμονήθηκε ακόμη και στις πιο φωτισμένες και πνευματικές πόλεις και οι χωρικοί δεν έπαψαν να πιστεύουν στη βασκανία των κοπαδιών τους [...]» (Γιουνγκ, Ψυχολογία και απόκρυφο, σ. 152).

Μαθητής/-τρια μιλάει

Κατά καιρούς και με διάφορους τρόπους πληροφορούμαι για θέματα που έχουν να κάνουν με τον Θεό και τον κόσμο. Ενημερωτικά φυλλάδια για την ύπαρξη μυστικών και απόκρυφων δυνάμεων, συγκεκριμένες πρακτικές που δίνουν τη δυνατότητα να μας φέρνουν σε επικοινωνία με πνεύματα, μηνύματα που μπορεί κανείς να λάβει από το υπερπέραν, αστρολογικοί χάρτες, ζώδια και κάρτες ταρώ, ένα σύνολο από πίστεις και δοξασίες, μπλεγμένα μεταξύ τους σαν κουβάρια... Έχω αρχίσει να μπερδεύομαι! Μου φαίνεται αδύνατον πλέον να διακρίνω πού σταματάει η αλήθεια και πού αρχίζει το ψέμα.

5 Π και 1 Γ:

Να σκεφτείτε και να συζητήσετε στην ολομέλεια της τάξης:

Ποιο είναι το πρόβλημα του παιδιού που μιλάει;

Πού το εντοπίζει;

Πότε πιστεύετε άρχισε να το απασχολεί;

Γιατί νιώθει μπερδεμένο;

Ποιος εμπλέκεται στο πρόβλημά του;

Πώς μπορεί να το ξεπεράσει;

Διαλογισμός

Κείμενο: «Οι χιλιάδες τίτλοι βιβλίων με θέματα πνευματικότητας, όπως η γιόγκα, το φενγκ σούι, η μαγεία, τα ταρώ, η αστρολογία, [...] και οι αναρίθμητες κινηματογραφικές ταινίες, κόμιξ, βιντεοπαιχίδια, φαίνεται να είναι η πνευματική τροφή της σημερινής νεολαίας. [...] Καταλαβαίνουμε λοιπόν, πόσο βαθιά έχουν διεισδύσει τα νέα θρησκευτικά κινήματα στην καθημερινότητα των ανθρώπων» (Δημήτρη Μπεκριδάκη, «Νέα θρησκευτικά κινήματα και εναλλακτική πνευματικότητα: οι όροι ενός νέου θρησκευτικού παραδείγματος»).

Το βιβλίο μάς μιλάει

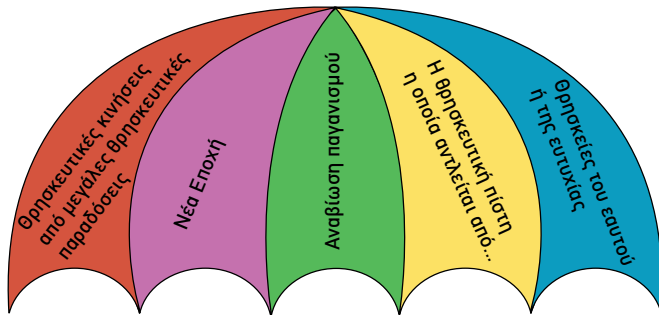
Εάν επιχειρήσει κανείς να κατατάξει τα θρησκευτικά κινήματα σε ομάδες, θα διακρίνει μια πρώτη ομάδα, στην οποία τα νέα θρησκευτικά κινήματα έχουν ως αφετηρία τα ανατολικά θρησκευτικά με παράλληλες αναφορές στον χριστιανισμό ή έχουν ως θρησκευτικό υπόβαθρο το Ισλάμ και τον Ιουδαϊσμό. Μια δεύτερη ομάδα είναι αυτά που χαρακτηρίζονται με τον όρο «νέα εποχή» και βασίζονται στη μαγεία, τη μαντεία, την αστρολογία, τον πνευματισμό, τον αποκρυφισμό* και τη θεοσοφία*. Στην τρίτη ομάδα ανήκουν οι πρακτικές της αναβίωσης του παγανισμού και έχουν ως υπόβαθρο την αρχαία σοφία, τις πρακτικές ιθαγενών πολιτισμών, τους σαμάνους, τη θρησκεία των αρχαίων Ελλήνων και τη θρησκευτική παράδοση των Βίκινγκς. Στην τέταρτη, ανήκουν τα θρησκευτικά κινήματα που αντλούν στοιχεία από τη συνάντηση μυστικισμού* και επιστήμης, στηρίζο-

νται σε εναλλακτικές θεραπείες, μεθόδους αυτογνωσίας, και διάφορες τέτοιου είδους τεχνικές. Στην πέμπτη ομάδα αναγνωρίζονται θρησκευτικά κινήματα που εμπιρεύουν στοιχεία από τη λογοτεχνία του φανταστικού, τον χώρο των μέσων μαζικής επικοινωνίας και της μαζικής κουλτούρας. (Μπεκριδάκη, «Νέα θρησκευτικά κινήματα και εναλλακτική πνευματικότητα»).

Δείτε τη σημασία του όρου «Θεοσοφία» εδώ:

Ιστοεξερεύνηση: Νέα θρησκευτικά κινήματα

Στάση γιόγκα

Δραστηριότητα: Με αφετηρία όσα έχετε γνωρίσει μέχρι στιγμής για τα θρησκευτικά κινήματα, να καταγράψετε σε ένα φύλλο χαρτί για κάθε χρώμα της ομπρέλας τις χαρακτηριστικές πληροφορίες που αναζητούνται.

Κείμενο: «Όταν θα μπειτε στη χώρα που σας δίνει ο Κύριος, ο Θεός σας, δεν πρέπει να μάθετε να τηρείτε τα βδελυρά (σιχαμερά) έθιμα εκείνων των εθνών. Δε θα βρεθεί κανείς ανάμεσά σας, που να προσφέρει το γιο του ή την κόρη του να καούν θυσία ή που ν' ασκεί μαντεία ή οιωνοσκοπία ή απόκρυφες τέχνες ή μαγεία· κανείς δεν πρέπει να γίνει μάγος ή εξορκιστής πνευμάτων, μάντης ή νεκρομάντης. Όποιος τα κάνει αυτά είναι μισητός στον Κύριο. Άλλωστε εξαιτίας αυτών των βδελυρών πράξεων θα διώξει ο Κύριος αυτά τα έθνη από μπροστά σας. Πρέπει, λοιπόν, να είστε απόλυτα πιστοί στον Κύριο, το Θεό σας». (Δτ. 18, 9-13).

Επικαιροποίηση κειμένου: Να μεταφέρετε το παραπάνω βιβλικό κείμενο σε έκφραση και περιεχόμενο προσαρμοσμένο στα σύγχρονα δεδομένα.

Δελτίο εξόδου: Να συμπληρώσετε στο τετράδιό σας τις παρακάτω προτάσεις:

Σήμερα έμαθα
 Κατάλαβα ότι
 Θα ήθελα να ψάξω

Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής για τα νέα θρησκευτικά κινήματα (άσκηση):

Σύνοψη: Συμπλήρωση ερωτηματολογίου

	Συμφωνώ	Μάλλον συμφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Μάλλον διαφωνώ	Διαφωνώ
Σε αυτό το μάθημα αναρωτήθηκα τι μαθαίνω και αν εμπλουτίζονται οι γνώσεις μου για τα νέα θρησκευτικά κινήματα.					
Το υλικό που χρησιμοποιήθηκε με βοήθησε στην κατανόησή του.					
Η συμμετοχή μου σε ομάδες με βοήθησε στην κατανόηση των μαθημάτων.					
Θα ήθελα να μάθω περισσότερα για το θέμα του μαθήματος.					
Απόλαυσα τη συμμετοχή μου στο μάθημα.					

22. Θρησκευτικότητα του 21ου αιώνα

ίνδαλμα, τελετή, δύναμη, αξίες

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να προσδιορίζετε νέες μορφές θρησκευτικότητας που μπορεί κανείς να συναντήσει στη γενιά του 21ου αιώνα όπως, μαγεία, σύγχρονα είδωλα, σούπερ ήρωες κ.ά.
- Να αξιολογείτε κριτικά μορφές νέας θρησκευτικότητας στη γενιά του 21ου αιώνα.

A) Οι νέες μορφές της θρησκευτικότητας του 21ου αιώνα

Μαθητής/-τρια μιλάει

Πολλές φορές με τους φίλους μου μαζευόμαστε τα βράδια και συζητάμε για διάφορα θέματα. Μπορεί και να φιλονικούμε κάποιες φορές για δημοφιλή πρόσωπα που θαυμάζουμε και θέλουμε να μοιάσουμε ή επειδή διαφωνούμε για το ποιος αξίζει τον θαυμασμό μας. Άλλες φορές, μοιραζόμαστε πληροφορίες για χαμένες ηπειρούς, στοιχειωμένα σπίτια, φαντάσματα και ιστορίες με συνομωσίες. Σπανίως καταλήγουμε σε κάποια συμφωνία. Ο καθένας επιμένει στην προσωπική του αλήθεια. Είτε συμφωνούμε είτε όχι εμείς συνεχίζουμε να είμαστε φίλοι και να συζητάμε.

Χιονοστιβάδα: Να συμπληρώσετε τη φράση: «Με ένα μαγικό τρόπο θα ήθελα να γίνω ένα σύγχρονο είδωλο, σαν τον ή την για

Μικρό παιδί φοράει κοστούμι σούπερ ήρωα

Στη συνέχεια, αφού μοιραστείτε την απάντησή σας με τον/τη διπλανό/-ή σας, να συζητήσετε τις απαντήσεις σας με τη διπλανή δυάδα και μετά, ως τετράδα, με τη διπλανή τετράδα. Να προσπαθήσετε να ομαδοποιήσετε τα χαρακτηριστικά των προσώπων που επιλέξατε καθώς και τα κίνητρα των επιλογών σας.

Ομάδες χαρακτηριστικών:
(π.χ. δημοτικότητα, επαγγελματική επιτυχία, εξωτερική εμφάνιση, τρόπος ζωής κ.ά.)
Α
Β
Γ

Κίνητρα των επιλογών (Για να...)

- 1
- 2
- 3.....

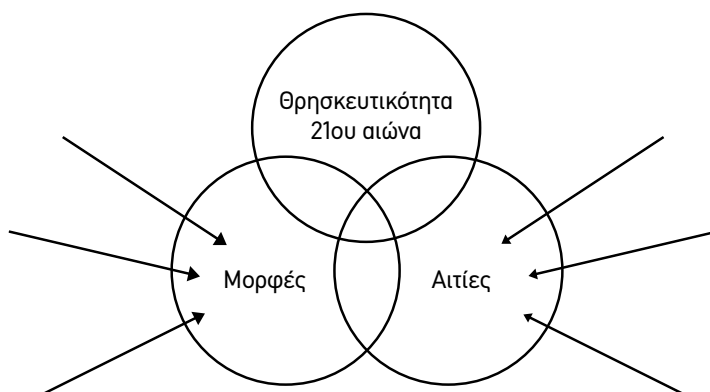

Κείμενο 1: «[...] Το ενδιαφέρον που παρατηρείται στη σημερινή εποχή (σε παγκόσμιο επίπεδο) για τα βιβλία του αποκρυφισμού και τις τελετές λευκής και μαύρης μαγείας, την επίκληση πνευμάτων και τα διάφορα είδη μαντείας δεν οφείλεται, δυστυχώς, στην ανάγκη μιας γνήσιας και αληθινής πνευματικότητας, αλλά στην έμφυτη και ακαλλιέργητη τάση να εντρυφήσουν ορισμένοι σε “απαγορευμένες” μεταφυσικές περιοχές, να αντλήσουν παράδοξες πληροφορίες από το υπερπέραν για προσωπικά και εγωιστικά οφέλη (δύναμη, χρήμα, εξουσία, έρωτα, προβολή, επιτυχία κ.λπ.), να χρησιμοποιήσουν τη δύναμη της σκέψης για ιδιοτελείς σκοπούς, να αναζητήσουν εμπειρίες της Νέας Εποχής που σχετίζονται με πνευματιστικές ενέργειες, αύρα, “θεραπείες” με κρυστάλλους κ.λπ., να ικανοποιήσουν φιλοδοξίες, πάθη, επιθυμίες [...]».

Μ. Χούλη, «Υποκατάστατα της θρησκείας» (www.oodegr.com)

Κείμενο 2: «[...] Όταν υπάρχουν καταστάσεις που γεννούν ανησυχία τότε αυξάνονται οι παράλληλες εκδηλώσεις πίστης: η ύπαρξη μεγάλης αγοράς με εσωτερικά θέματα, παραϊστορικά και ψευδοεπιστημονικά κείμενα με μυστικιστικά και μαγικά στοιχεία, μαζική παραγωγή ταινιών και βιντεοπαιχνιδιών με θέματα όπως χαμένες ήπειροι, εξαφανισμένοι πολιτισμοί, ανώτεροι πρόγονοι. Στον παγκοσμιοποιημένο κόσμο οι κρυφοί κόσμοι πολλαπλασιάζονται [...]» (Α.-Ρ. Tanguieff, *Θεωρίες συνωμοσιές: Εσωτερισμός, εξτρεμισμός*, μτφρ. Α. Καραστάθη, εκδ. Πόλις, Αθήνα 2010, σ. 224) (διασκευή).

Χάρτης εννοιών (εννοιολογικός χάρτης): Να συμπληρώσετε το παρακάτω σχήμα του εννοιολογικού χάρτη της θρησκευτικότητας του 21ου αιώνα, γράφοντας επάνω στα βέλη τις μορφές της και τις αιτίες που τη διαμορφώνουν. Μπορείτε να συμπληρώσετε το σχήμα με επιπλέον βέλη, αν το κρίνετε απαραίτητο.

Κείμενο 1: «Η νέα πνευματικότητα φαίνεται να έχει εμποτίσει πλέον κάθε τομέα εκδήλωσης του δυτικού πολιτισμού [...]. Δίπλα στην τεράστια ελεύθερη αγορά των αγαθών και των υπηρεσιών υπάρχει μια εξίσου γιγαντιαία αγορά θρησκευτικών μεθόδων και ιδεών, η οποία απευθύνεται στην καταναλωτική δυνατότητα κάθε ατόμου: από την εκμετάλλευση των ξεχασμένων μεθόδων της ινδικής αρωματοθεραπείας εκ μέρους πολυεθνικών εταιριών καλλυντικών και τις new age μελωδίες της έθνικ μουσικής πρωτοπορίας έως το “πάντρεμα” του Ζεν (σχολή του Βουδισμού) και του Φενκ σούι (κινεζική φιλοσοφία με κανόνες – υπόσχεται καλοτυχία, ευημερία, υγεία, ευτυχία) με την υγεία, την αρχιτεκτονική, τη διακόσμηση και την κηπουρική). Σε θρησκευτικό επίπεδο, μπορεί παραδείγματος χάριν, να δούμε ανθρώπους που πιστεύουν πως είναι χριστιανοί, ενώ ταυτόχρονα ομολογούν πίστη στη μετενσάρκωση, στον ινδουιστικό νόμο του κάρμα, στην αστρολογία, στα ταρώ και σε άλλα». (Δημήτρη Μπεκριδάκη, «Ο εναλλακτικός Θεός: η ανάδυση της νέας θρησκευτικής συνείδησης», περιοδικό Θεός και θρησκεία τεύχος 8 (2000), σ. 121-123, διασκευή).

Κείμενο 2: «Οι μαγικές παραστάσεις έχουν βρει καινούριες διόδους πέρα από τους θρησκευτικούς θεσμούς. Υπάρχει ένα πλήθος παραϊστορικών ή ψευδοεπιστημονικών κειμένων τα οποία στολίζουν τον συγκεχυμένο λόγο τους με ψιμύθια μυστικιστικά και μαγικά. Μια τεράστια αγορά εκμεταλλεύεται την ανάγκη των ανθρώπων να ανακαλύψει κρυμμένες αλήθειες γι’ αυτό και καταφεύγει σε μαγικο-φανταστικές παραστάσεις, ταινίες, βιντεοπαιχνίδια, ενισχύοντας αυτήν τη διαθεση και επωφελομένη με τεράστια κέρδη». (Tanguieff, *Θεωρίες συνωμοσιές*, σ. 225, διασκευή).

Ανάλυση διαστάσεων: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να αναγνωρίσετε καταστάσεις της σύγχρονης πραγματικότητας, οι οποίες μπορούν να δημιουργήσουν προβλήματα στους ανθρώπους. Στη συνέχεια, να προσπαθήσετε να περιγράψετε ποιο πρόβλημα διαφαίνεται στο κείμενό σας, απαντώντας στα παρακάτω ερωτήματα:

- Ποιο είναι το πρόβλημα;
- Πού εντοπίζεται;
- Πότε ξεκίνησε;
- Πόσο συχνά συμβαίνει;
- Πόσο σοβαρό είναι;

Το βιβλίο μάς μιλάει

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από ραγδαίες αλλαγές σε όλους τους τομείς. Από την ελεύθερη διακίνηση ανθρώπων, πραγμάτων, κεφαλαίων, ιδεών, τη συνεχή ροή πληροφοριών, την κυριαρχία της γνώσης, την ανάπτυξη των συγκοινωνιών, τις παγκόσμιες διασυνδέσεις, μέχρι και κατεξοχήν τη ραγδαία ανάπτυξη της πληροφορικής και της τεχνολογίας. Μέσα σ' αυτήν την πραγματικότητα του 21ου αιώνα, φαίνεται ότι κάποιοι κρυφοί κόσμοι πολλαπλασιάζονται. Μέσα σ' αυτούς βρίσκει κανείς ένα μεγάλο κατάλογο από σκοτεινές συνωμοσίες, απόκρυφα μυστικά, κωδικοποιημένα μηνύματα, παράλληλα σύμπαντα και μυστικές δυνάμεις. Όλα αυτά τα φαινόμενα διαμορφώνουν μια θρησκευτικότητα που συνυπάρχει με τις παραδοσιακές θρησκείες. Στο πλαίσιο αυτό θρύλοι για χαμένες ηπείρους επανερμηνεύονται μέσα σε ένα πλαίσιο μαζικής παραγωγής από μυθοπλασίες, ταινίες και ηλεκτρονικά παιχνίδια, όπου συνυπάρχουν εξωγήινοι, υπερήρωες ή φανταστικά πλάσματα με ξεχωριστές ιδιότητες και δυνάμεις. Διαμορφώνεται έτσι ένα μόρφωμα από αρχαίες θρησκευτικές αντιλήψεις και δοξασίες που απευθύνονται σε κρυφές επιθυμίες και ένστικτα του ανθρώπου, ευνοώντας την καλλιέργεια του ατομικισμού του και συχνά αντικοινωνικών συμπεριφορών.

Θεωρίες ή αλήθειες (απόσπασμα τραγουδιού rap):

Ο μυθικός πλανήτης Κρύπτων από όπου κατάγεται ο υπερήρωας Σούπερμαν

Κείμενο 1: «Η κοινωνία είναι μια μεταβαλλόμενη πραγματικότητα, στην οποία συμμετέχει ο άνθρωπος, ζώντας μέσα της και συμμετέχοντας στη δημιουργία της. Για τους αρχαίους Έλληνες σήμαινε ένωση, συμμετοχή, επικοινωνία αλλά και προσφορά κάποιου δώρου μέσω του οποίου επικοινωνεί ο ένας με τον άλλο [...]» (Ιωάννη Πέτρου, Κοινωνιολογία, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 119).

Κείμενο 2: «Όλοι γνωρίζουμε την άστατη διάθεση, τα μηερδεμένα συναισθήματα, τις ρομαντικές τάσεις, την εξυψωμένη θρησκευτικότητα και τον μυστικισμό μαζί με την επιστροφή στην παιδικότητα, που δίνουν στον έφηβο τον παράξενο χαρακτήρα του. [...] Κάνει τα πρώτα του αδέξια βήματα για την ανεξαρτησία προς κάθε κατεύθυνση. [...] Χρησιμοποιεί όλα εκείνα που η οικογένεια και το σχολείο του εμφύτευαν στην παιδική ηλικία [...]» (Γιουνγκ, Κ. Γ., Ψυχολογία και απόκρυφο, εκδ. Ιάμβλικος, Αθήνα 2008)

Σκέψου, Συζήτησε, Μοιράσου: Η κοινωνιολόγος Grace Davy έχει διατυπώσει τη φράση «believing without belonging», η οποία μεταφράζεται ως «πιστεύω χωρίς να ανήκω» (σε κάποια γνωστή θρησκεία ή εκκλησία). Με αφετηρία τα παραπάνω κείμενα που περιγράφουν τη διαρκή μεταβολή και ασάφεια ως ένα χαρακτηριστικό της εποχής μας και των νέων θρησκευτικών κινήσεων, να στοχαστείτε ατομικά, στη συνέχεια να συζητήσετε σε δυάδες και τέλος στην ολομέλεια τις σκέψεις σας για τη φράση αυτή. Πιστεύετε ότι εξηγεί την απήχηση που έχουν τα νέα θρησκευτικά κινήματα;

Γλωσσική δραστηριότητα: «Επ' αυτού θα είχα να πω...»:

Να στοχαστείτε ατομικά γύρω από τη φράση: «Η θρησκευτικότητα του 21ου αιώνα ταιριάζει στους νέους ανθρώπους, γιατί τους αποκαλύπτει καινούριους κόσμους, έστω και μη πραγματικούς». Στη συνέχεια, να εκφράσετε γραπτά σε μία σύντομη παράγραφο (50 λέξεις) την τελική σας τοποθέτηση, συμφωνώντας ή διαφωνώντας με την παραπάνω άποψη, τεκμηριώνοντας τη θέση σας.

Σύνοψη: Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις:

- Κάτι καινούριο που έμαθα.....
- Με δυσκόλεψε.....
- Χάρηκα που.....
- Θα εφάρμοσω στη ζωή μου.....

Β) Εξετάζοντας κριτικά τη θρησκευτικότητα του 21ου αιώνα

Κείμενο: «Μια από τις πρώτες όπερες που στριφογυρνάνε γύρω από την ιδέα των διαστημικών ταξιδιών, η όπερα "Il Mondo della Luna" (Ο κόσμος του φεγγαριού), γραμμένη το 1777, αναφέρεται σ' έναν αστρονόμο ονόματι Μποναφέντε (σημαίνει "Εύπιστος"), ο οποίος εξαπατάται και πιστεύει ότι έχει μεταφερθεί στο φεγγάρι. Ολόκληρη η δεύτερη πράξη υποτίθεται

ότι λαμβάνει χώρα στον δορυφόρο της Γης, αν και στην πραγματικότητα πρόκειται για τον [...] κήπο του Μποναφέντε. Η εισαγωγή είναι ένα απολαυστικό κομμάτι κλασικής space μουσικής και ο Χάιντν την επαναχρησιμοποίησε στην Συμφωνία του αριθ. 63». (Πηγή: OLAFAQ, «Όταν η κλασική μουσική συνάντησε τα αστέρια και τους πλανήτες», 29.1.2024, <https://olafaq.gr/culture/music-culture/klassiki-moysiki/>, πρόσβαση: 8/7/2025)

Απεικόνιση του λιμπρέτου της όπερας (1794)

Σκέψου, συζήτησε, μοιράσου: Να στοχαστείτε ατομικά και στη συνέχεια να συζητήσετε σε δυάδες πόσο εύκολα μπορούν να επηρεαστούν οι άνθρωποι γενικότερα και ιδιαίτερα οι νέοι από τις νέες μορφές θρησκευτικότητας του 21ου αιώνα. Να παρουσιάσετε τα συμπεράσματα κάθε δυάδας στην ολομέλεια της τάξης και να συζητήσετε καταλήγοντας σε μια σύνθεση.

Κείμενο 1: «Στην προ-νεωτερική εποχή οι μεγάλες μυθικές και θρησκευτικές αφηγήσεις ερμήνευαν τον κόσμο. Στη σύγχρονη πραγματικότητα, φαίνεται να επικρατεί η άποψη ότι δεν υπάρχει μία απόλυτη αλήθεια. Οι αλήθειες καθορίζονται και κατασκευάζονται επάνω στη βάση της εμπειρίας των ανθρώπων. Όλα φαίνεται να είναι το ίδιο σεβαστά και για αυτό στην εποχή της ύστερης νεωτερικότητας (μετανεωτερικότητας) μπορεί να υπάρξει περισσότερος χώρος για τη θρησκεία από όσο υπήρχε στη νεωτερικότητα [...]». (Θ. Λίποβατς, «Περί Θεού λόγος σήμερα», περιοδικό Νέα Εστία, τεύχος 1726 (Σεπτέμβριος 2000), σ.295).

Κείμενο 2: «Τα UFO (άγνωστης ταυτότητας ιπτάμενα αντικείμενα) έχουν αποκτήσει ιδιαίτερη σπουδαιότητα για έναν αριθμό πνευματικών αναζητητών [...] τυπικά οι οργανώσεις υποστηρίζουν ότι οι διάφορες θεότητες είναι εξωγήινοι που επικοινωνούν με ορισμένους ανθρώπους κλειδιά». (Κ. Πάρτριτζ (επιμ.), Οι Θρησκείες του κόσμου, μτφρ. Βασίλης Αδραχτάς, εκδ. Ουρανός, Αθήνα 2006, σ. 444).

Θετικό – αρνητικό: Ορίζεται ένας χώρος στην τάξη ως «Νέα Θρησκευτικότητα». Δύο άκρες ενός διαδρόμου στην τάξη ορίζονται ως το θετικό και το αρνητικό. Στη μέση του διαδρόμου χαράσσεται μια γραμμή με ένα ερωτηματικό. Ο/Η εκπαιδευτικός ρωτάει τους/τις μαθητές/-τριες σχετικά με τη στάση τους απέναντι στις διάφορες μορφές της «Νέας Θρησκευτικότητας», οι οποίοι εξηγούν τη θέση που λαμβάνουν κάθε φορά. Οι μαθητές/-τριες, ανάλογα με τη γνώμη τους, πηγαίνουν στη θετική ή στην αρνητική πλευρά του διαδρόμου. Στο κέντρο μπορούν να μείνουν όσοι/-ες έχουν αμφιβολίες ή δε θέλουν να απαντήσουν στη σχετική ερώτηση. Οι μαθητές/-τριες στέκονται στις διαβαθμίσεις του θετικού και του αρνητικού (συμφωνώ απόλυτα, σχετικά, λίγο, κ.λπ.). Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός τους/τις ρωτάει για ποιον λόγο επέλεξαν τη συγκεκριμένη θέση. Οι μαθητές/-τριες, μετά από κάθε ερώτηση και διάλογο, έχουν τη δυνατότητα να αλλάξουν θέση στον διάδρομο.

Κείμενο 1: «Η θρησκεία είναι ίσως το μοναδικό σημείο αναφοράς που επιτρέπει στους ανθρώπους να έχουν ταυτότητα και συλλογική συνείδηση (το σύνολο των κοινών πεποιθήσεων, ιδεών και ηθικών στάσεων που λειτουργούν ως ενοποιητική δύναμη μέσα στην κοινωνία)» (G. Kerel, *Η επιστροφή του Θεού*, μτφρ. Γ.Ε. Φασουλάκης, εκδ. Νέα Σύνορα, Αθήνα 1992, σ. 25-26).

Κείμενο 2: «Στη νέα θρησκευτικότητα του 21ου αιώνα αναδύονται οι λεγόμενες εναλλακτικές ή νέες θρησκείες ή σέκτες [μικρές οργανωμένες ομάδες με κοινές πεποιθήσεις]. Δεν υπάρχουν εντελώς νέες ή πρωτότυπες θρησκείες αλλά μια επιστροφή παλιών θρησκευτικών ρευμάτων με διαφορετική διατύπωση. Στις θρησκείες αυτές υιοθετούνται έννοιες όπως δύναμη, εσώτερος εαυτός, ομορφιά, αρμονία, θετική σκέψη, κρυμμένο δυναμικό κ.λπ. Σύμφωνα με την πίστη της νέας εποχής, ο κύκλος του ανθρώπου είναι πολύ μικρός, άρα το ανώτερο εγώ πρέπει να αγκαλιάσει το υπόλοιπο μέρος της πραγματικότητας που καλύπτεται από βαθύ σκοτάδι [...] Η φράση “εσείς είστε ο Θεός” ακούγεται συχνά σε διαλέξεις για τη νέα εποχή. Χαρακτηριστικό είναι η άνευ ορίων θεοποίηση του ανθρώπου» (B. Κρομμύδα, «Η θεοποίηση του ανθρώπου: η σωτηριολογία στο New Age», περιοδικό *Θεός & Θρησκεία*, τεύχος 13, (2000), σ. 152-153, διασκευή).

Θρησκευτικότητα 21ου αιώνα (άσκηση):

Το μάτι της Πρόνοιας ή του Θεού, που επιβλέπει τα πάντα (που υπάρχει στα χαρτονομίσματα του 1 δολαρίου) αποτελεί κοινή αναφορά πολλών συνωμοσιολογικών θεωριών

Το βιβλίο μάς μιλάει

Ο σύγχρονος τρόπος ζωής τείνει να ενοποιήσει έθνη και λαούς σε ολόκληρο τον κόσμο. Σε σύγκριση με άλλες ιστορικές περιόδους, η σημερινή εποχή χαρακτηρίζεται από την προοδευτική παγκοσμιοποίηση των ανθρωπίνων σχέσεων. Οι άνθρωποι και κυρίως οι νέοι πληροφορούνται σήμερα για ό,τι συμβαίνει στον κόσμο κατεξοχήν από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ωστόσο, υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος να μην μπορέσουν να φιλτράρουν ικανοποιητικά όλο αυτόν τον όγκο της πληροφορίας, με αποτέλεσμα να οδηγηθούν ενδεχομένως σε μη ασφαλή συμπεράσματα. Σε ό,τι αφορά το θρησκευτικό πεδίο, μπορεί κανείς να συναντήσει ένα πλήθος διαδικτυακών μέσων που προσφέρουν ακόμη και εκπαιδευτικά προγράμματα σχετικά με τη μαγεία. Παράλληλα διάφοροι τηλε-πωλητές προσφέρουν μαγικά-λατρευτικά αντικείμενα, σύμβολα και βότανα για ξόρκια και τελετουργίες, ενώ η ιδιαίτερα διαδεδομένη χρήση των καρτών Ταρώ υποσχεται γνώση, η οποία πολλαπλασιάζεται φτάνοντας στην οθόνη του κάθε έφηβου. Δημιουργείται έτσι η αίσθηση ότι ο κόσμος είναι γεμάτος από αξεδιάλυτα αινίγματα, τα οποία όμως μπορούν να ερευνηθούν εξαντλητικά και, γιατί όχι, να λυθούν, φτάνει να αποκτήσει κανείς την απαραίτητη γνώση. Μ' αυτόν τον τρόπο, υφαίνεται ένας ιστός από ποικίλες πληροφορίες, ο οποίος τυλίγεται γύρω από τη ζωή του κάθε νέου ανθρώπου.

Σκέψου συζητήσε ανά 2 και ανά 4, μοιράσου: «Ποιες οι συνέπειες της πίστης ότι ο άνθρωπος είναι Θεός;» Να στοχαστείτε ατομικά πάνω στο παραπάνω ερώτημα. Στη συνέχεια, να συζητήσετε ανά δυάδες και τετράδες και να μοιραστείτε τα συμπεράσματά σας στην ολομέλεια της τάξης σας. Να προσπαθήσετε να καταλήξετε σε μια σύνθεση των απόψεών σας.

Κείμενο 1: «Η πίστη του παιδιού είναι ακόμη αδοκίμαστη. Οι δυσκολίες της ζωής θα την ωριμάσουν στην εφηβεία και στην ενήλικη ζωή. Το ταξίδι πάντοτε εμπειριέχει ένα ρίσκο: να χαθεί ή να διαστρεβλωθεί η πίστη. Η πίστη είναι έμφυτη στον άνθρωπο. Αν δε δοθεί στον Θεό, θα δοθεί σε πρόσωπα και ιδέες» (π. Βασιλείου Θερμού, *Εκκλησία και νέοι χωρίς αερόσακο*, εκδ. Μαΐστρος, Αθήνα 2008, σ. 116).

Κείμενο 2: «Ντυθείτε με την πανοπλία που δίνει ο Θεός, για να μπορέσετε ν' αντιμετωπίσετε τα τεχνάσματα του διαβόλου. Γιατί δεν έχουμε να παλέψουμε με ανθρώπους αλλά με αρχές και εξουσίες, δηλαδή με τους κυρίαρχους του σκοτεινού τούτου κόσμου, τα πονηρά πνεύματα που βρίσκονται ανάμεσα στη γη και στον ουρανό. Γι' αυτό φορέστε την πανοπλία του Θεού [...]» (Εφ. 6, 11-13).

Κείμενο 3: «[...] Δεν ξέρετε πως είστε ναός του Θεού κι ότι το Πνεύμα του κατοικεί ανάμεσά σας; [...] Γιατί ο ναός του Θεού είναι άγιος κι ο ναός αυτός είστε εσείς [...] σε σας ανήκει όλος ο κόσμος, και η ζωή και ο θάνατος, και το παρόν και το μέλλον. Όλα σ' εσάς ανήκουν... Εσείς όμως ανήκετε στον Χριστό, και ο Χριστός στον Θεό [...]». (Α' Κορ. 3, 16-23).

Το Άγιο Πνεύμα σε μορφή περιστεριού.
Καθολικό μονής αγίου Παντελεήμονα, Αγιά.
Φωτογραφία Όλια Γκλούσενκο

Δραστηριότητα γλωσσική: «Επ' αυτού θα είχα να πω...»: Να διαβάσετε τα παραπάνω αποσπάσματα από τις επιστολές του Απ. Παύλου και το κείμενο του π. Βασιλείου Θερμού. Ποιες είναι οι θέσεις τους σχετικά με το θέμα του σημερινού μαθήματος; Ποια είναι η στάση σας απέναντι στο πνεύμα των κειμένων;

Εξατομίκευση: Ποια είναι η γνώμη σας για τις μορφές θρησκευτικότητας που παρουσιάστηκαν στο σημερινό μάθημα; Θα σας ενδιέφερε να ασχοληθείτε περισσότερο με αυτές; Γιατί ή γιατί όχι;

Συννεφόμελο: Το «σύννεφο» αποτυπώνεται στον πίνακα με τίτλο «Μορφές νέας θρησκευτικότητας». Να προσθέσετε μία λέξη που θεωρείτε ότι εκφράζει το σημερινό μάθημα. Στη συνέχεια, μετά από συζήτηση στην ολομέλεια να δημιουργηθεί μια σύνθεση με τις λέξεις, τις οποίες έχουν επιλέξει οι μαθητές και μαθήτριες ως τις πιο κατάλληλες. Μπορεί να εκτυπωθεί και να αναρτηθεί στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης σας.

Σύνοψη. Γλωσσική Δραστηριότητα: Να διατυπώσετε επιγραμματικά τα σπουδαιότερα πορίσματα – συμπεράσματα του σημερινού μαθήματος.

ΣΤ

ΜΕΡΟΣ

Στ' Θεματικό Πεδίο: Ο Θεός φροντίζει τον κόσμο

Εισαγωγή στο Θεματικό Πεδίο

Στο τελευταίο, έκτο Θεματικό Πεδίο του βιβλίου θα ανακαλύψετε βασικές πτυχές της θείας Οικονομίας, του προαιώνιου δηλαδή, σχεδίου του Θεού, με το οποίο εκφράζει διαρκώς το ενδιαφέρον και τη φροντίδα του για τον κόσμο μας.

23. Θεία Οικονομία

Θεία οικονομία, σωτηρία

Μετά το τέλος της θεματικής ενότητας θα μπορείτε:

- Να διακρίνετε τις τρεις φάσεις της Θείας Οικονομίας.
- Να συσχετίζετε τον Ιωνά με τον Χριστό και τον πανανθρώπινο χαρακτήρα της σωτηρίας.

A) Οι φάσεις της Θείας Οικονομίας

Μαθητής/-τρια μιλάει

«Υπάρχουν στιγμές στη ζωή μου που νιώθω μόνος/-η και αβοήθητος/-η. Οι φίλοι μου δεν ξέρω αν θα με καταλάβουν, και αν με καταλάβουν, δεν είμαι σίγουρος/-η ότι μπορούν να με βοηθήσουν. Στους γονείς μου δε θέλω να φορτώσω τα προβλήματα μου. Δεν ξέρω πού να στραφώ...».

Σκέψου, συζήτησε, μοιράσου: Να στοχαστείτε ατομικά και στη συνέχεια να συζητήσετε σε дуάδες ποιες καταστάσεις μπορούν να κάνουν τους/τις συμμαθητές/-τριές σας να νιώθουν ότι χρειάζονται οπωσδήποτε βοήθεια και πού θα πρέπει να απευθυνθούν για να τη ζητήσουν. Να ανακοινώσετε τα συμπεράσματά σας στην ολομέλεια. Τέλος, να συζητήσετε πού συγκλίνουν οι σκέψεις σας και να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα.

Χρειαζόμαστε βοήθεια όταν....	Ζητάμε βοήθεια από...
.....
.....

Κείμενο 1: «Αν με ζητήσετε θα με βρείτε, φτάνει να με αναζητήσετε με όλη σας την καρδιά» (Ιερ. 29, 13), «Ελάτε σ' εμένα όλοι όσοι κοπιάζετε κι είστε φορτωμένοι, κι εγώ θα σας ξεκουράσω» (Μτ. 11, 28). «Ο Ιησούς μπήκε στο πλοιάριο, και Τον ακολούθησαν και οι μαθητές του. Ξαφνικά έγινε μεγάλη τρικυμία στη λίμνη, έτσι που τα κύματα σκέπαζαν το πλοιάριο. Αυτός όμως κοιμόταν. Πήγαν τότε οι μαθητές Του και τον ξύπνησαν λέγοντας: «Κύριε, σώσε μας, χανόμαστε» (Μτ. 8, 23-25).

Κείμενο 2: «Ο Θεός δηλώνει ένα αμετάκλητο παρόν στη ζωή μας, διαλέγοντας μια πορεία συντροφιάς μυστηριακή [...] Τον Θεό δεν Τον περιμένουμε, γιατί ήδη είναι παρών [...] Δεν προκαθορίζει τη ζωή μας. Μας αφήνει να περπατάμε στους δρόμους μας, [...] να χαράζουμε εμείς την πορεία [...] Δεν επιβάλλει τον τρόπο Του, υιοθετεί τον δικό μας» (π. Β. Χριστοδούλου, *Μείνε μαζί μας, βράδιασε*, εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2015, σ. 177).

Κάνοντας θεολογία με τα παιδιά: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να συγκρίνετε και να καταγράψετε τις απόψεις σας για τον Θεό, με τη βοήθεια των ακόλουθων ερωτημάτων: Ποια είναι η εικόνα που έχετε γι' Αυτόν; Ποιες λέξεις χρησιμοποιείτε, όταν αναφέρεστε στην ύπαρξή Του; Πώς αντιλαμβάνεστε την παρουσία Του; Πώς παρουσιάζεται στα παραπάνω κείμενα; Τον φανταστήκατε ποτέ όπως στην εικόνα του ψηφιακού μαθησιακού αντικειμένου; **Ο Χριστός μέσα στο πλήθος:**

► Το κρυφό και σοφό σχέδιο του Θεού

Κείμενο 1: «Εγώ μιλάω για το σοφό σχέδιο του Θεού, που έμεινε μυστικό και κρυμμένο από τους ανθρώπους, το σχέδιο που καθόρισε ο Θεός πριν από τη δημιουργία του κόσμου αποβλέποντας στη δική μας δόξα. Αυτό καμιά από τις δυνάμεις που κυβερνούν αυτόν εδώ τον κόσμο δεν το κατάλαβε· γιατί αν το είχαν καταλάβει, δε θα σταύρωναν τον χορηγό της δόξας. Αλλά, όπως λέει η Γραφή, μάτι δεν τα είδε κι ούτε τ' άκουσε αυτί κι ούτε που τα 'βαλε ο λογισμός του ανθρώπου, όσα ετοίμασε ο Θεός για κείνους που Τον αγαπούν» (Α' Κορ. 2, 7-9).

Η Ανάληψη του Χριστού (εικόνα της Κρητικής Σχολής, 15ος αιώνας)

Κείμενο 2: «Γιατί, όπως ο θάνατος ήρθε στον κόσμο από έναν άνθρωπο, έτσι από έναν άνθρωπο ήρθε και η ανάσταση των νεκρών. Όπως πεθαίνουν όλοι εξαιτίας της συγγένειας με τον Αδάμ, έτσι, χάρη στη συγγένεια με τον Χριστό, όλοι θα ξαναπάρουν ζωή. Ο καθένας με τη σειρά του: πρώτος αναστήθηκε ο Χριστός, έπειτα θ' αναστηθούν όσοι είναι δικοί Του, την ημέρα της παρουσίας Του. Ύστερα θα έρθει το τέλος, όταν ο Χριστός, έχοντας καταργήσει κάθε αρχή και κάθε εξουσία και δύναμη, θα παραδώσει τη βασιλεία στο Θεό και Πατέρα» (Α' Κορ. 15, 21-24).

► Μέσα στην ανθρώπινη ιστορία πραγματοποιείται το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία.

Το βιβλίο μάς μιλάει

Όταν ο Θεός δημιούργησε τον άνθρωπο, δεν τον προόριζε για τον θάνατο. Ο ίδιος ο άνθρωπος επέλεξε ελεύθερα να διακόψει τη σχέση του με τον Θεό, χάνοντας έτσι την αιωνιότητα. Ωστόσο, η αγάπη του Θεού θα «οικονομούσε» το σχέδιο της ένωσης όλων όσων το επιθυμούν με τον Χριστό στη Βασιλεία Του στα έσχατα. Το σχέδιο αυτό εκτυλίσσεται στην Ιστορία σε τρία στάδια: Ο Θεός πρώτα κάλεσε τον Αβραάμ, ο οποίος συνεργάστηκε με τον Θεό και μετέφερε στους ανθρώπους του τις υποσχέσεις του Θεού για τη σωτηρία τους. Το ίδιο έκαναν και οι υπόλοιποι Πατριάρχες (αρχηγοί της φυλής του Ισραήλ) της γενιάς Του. Ο ερχομός του Χριστού, η διδασκαλία, το Πάθος, η Ανάσταση και η Ανάληψή Του είναι η δεύτερη φάση του θειικού σχεδίου. Η τρίτη φάση του σχεδίου του Θεού είναι η ίδρυση της Εκκλησίας. Το σχέδιο αυτό του Θεού για τη σωτηρία του κόσμου ονομάστηκε «Θεία Οικονομία».

5 Π και 1 Γ: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να συζητήσετε και να απαντήσετε στα παρακάτω ερωτήματα. Στη συνέχεια να ετοιμάσετε μια σύντομη παράγραφο (50-70 λέξεων), συνθέτοντας τα συμπεράσματά σας και να τα συγκρίνετε με εκείνα των υπόλοιπων ομάδων.

Ποιο είναι το σχέδιο της σωτηρίας;

Ποιος το ετοιμάζει;

Ποιους αφορά;

Πότε ξεκινάει;

Πώς εξελίσσεται;

Γιατί υπάρχει αυτό το σχέδιο;

Κείμενο 1: «Η Εκκλησία αδιάκοπα οδοιπορεί [...] προς ένα τελικό φτάσιμο. Το τελικό φτάσιμο είναι στην πραγματικότητα ο λόγος για τον οποίο η κτίση δημιουργήθηκε: η μεταποίηση των πάντων σε σώμα Χριστού και κατόπιν η συνάντησή τους με τον Θεό, [...] η μεταμόρφωση των συμπάντων σε πανηγύρι Τριαδικής ζωής, δηλαδή σε Βασιλεία του Θεού...» (Θ. Ν. Παπαθανασίου, *Η Εκκλησία γίνεται όταν ανοίγεται*, εκδ. Εν Πλω, Αθήνα 2009, σ. 32-33).

Θεία Ευχαριστία και Εκκλησία:

Κείμενο 2: «Τώρα πια η κατοικία του Θεού είναι μαζί με τους ανθρώπους. Θα κατοικήσει μαζί τους, και αυτοί θ' αποτελούν τον λαό Του [...]» (Απ. 21, 3)

Κείμενο 3: «[...] Κύριε σκόρπισε τη χάρη Σου στη γη. Δώσε σε όλους τους λαούς να γευθούν την αγάπη Σου, να μάθουν ότι Εσύ μάς αγαπάς σαν μητέρα και ακόμη περισσότερο. Γιατί είναι δυνατόν και η μητέρα να ξεχάσει το παιδί της, αλλά Εσύ ποτέ, γιατί αγαπάς άπειρα το πλάσμα Σου και η αγάπη δεν μπορεί να λησμονήσει [...]» (Αρχ. Σ. Σαχάρωφ, *Ο άγιος Σιλουανός ο αθωνίτης*, εκδ. Ιερά μονή Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ¹⁰2003, σ. 347).

Επιλογή και υπομνηματισμός αποφθεγμάτων: Να επιλέξετε ένα από τα παραπάνω κείμενα και να το σχολιάσετε. Ποια ιδέα κυριαρχεί και γιατί;

Εξατομίκευση: Ποιες σκέψεις και ποια συναισθήματα σάς δημιουργούνται όταν ναυαγούν τα σχέδια και τα όνειρά σας;

Λέξεις σκέψεις στη σειρά:

Να γράψετε σε χαρτιά τις σκέψεις σας ως προς την παρακάτω φράση. Στη συνέχεια, να τα κρεμάσετε σ' ένα προκαθορισμένο μέρος της τάξης σας ώστε να μπορούν να τα διαβάσουν όλοι/-ες και να τα συζητήσουν. «Πόσο θα άλλαζε η ζωή μας, αν πιστεύαμε όλοι οι άνθρωποι ότι ο Θεός είναι πάντοτε δίπλα μας, ακολουθεί τα βήματά μας και πραγματοποιεί ένα σχέδιο για τη σωτηρία μας, ζητώντας να συμμετέχουμε σε αυτό;»

Σύνοψη. Διάγραμμα ροής:

Να τοποθετήσετε στο διάγραμμα ροής τα στάδια της Θείας Οικονομίας.

- 1^ο στάδιο
- 2^ο στάδιο
- 3^ο στάδιο

B) Η αποστολή του προφήτη Ιωνά

Κείμενο 1: «Πήρα τη βάρκα αυτή, σχεδόν την έκλειψα. Έφυγα από το πατρικό μου. Και λείπω σχεδόν ένα μερόνυχτο. "Καλησπερούδια" είπε μια φωνή. "Τι γίνεσαι, φίλε; Έρχεσαι από τον άλλο κόσμο;" [...]» (Α. Παπαδιαμάντη, *Τα ρόδινα ακρογιάλια: και άλλα διηγήματα*, Σπ. Κοκκίνης (επιμ.), εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα, (χ.χ.), σ. 101-105).

Κείμενο 2: «Ο Αντώνης έδινε το σύνθημα κι ένας-ένας σηκώνονταν σιωπηλά και απομακρύνονταν. Και τότε γίνονταν το "ανάστα ο Θεός". Έτρεχαν, πηδούσαν, κατέβαιναν στον δρόμο, σκαρφάωναν στους βράχους, έπεφταν, σηκώνονταν, φώναζαν, δέρνονταν, καβγάδιζαν ή γελούσαν, βουτούσαν στις σκόνες, [...] πετούσαν πέτρες [...] τίποτε [...] δεν έβλεπε ούτε άκουε η δασκάλα» (Π. Δέλτα, *Ο Τρελλαντώνης*, εκδ. Εστία, Αθήνα 2011, σ. 14).

Ιδεοθύελλα: Γιατί πιστεύετε, γινόμαστε ανυπάκουοι/-ες κάποιες φορές; Να καταγράψετε τις σκέψεις σας και να τις συζητήσετε με τους/τις διπλανούς/-ές σας. Στη συνέχεια, να παρατηρήσετε τις ομοιότητές τους και να αναγνωρίσετε αυτές που κυριαρχούν.

Η ιστορία του προφήτη Ιωνά: Α' μέρος της ιστορίας του Ιωνά

Κείμενο: «Ο Κύριος είπε στον Ιωνά, γιο του Αμαθί: «Σήκω να πας στη Νινευή, τη μεγάλη πόλη, και ν' αναγγείλεις την τιμωρία της, γιατί είδα τη φουλοτότητα των κατοίκων της». Ο Ιωνάς ετοιμάστηκε να φύγει, αλλά προς

την αντίθετη κατεύθυνση, δηλαδή προς τη Θαρσείς, επειδή ήθελε να ξεφύγει από τον Κύριο [...] Πλήρωσε τον ναύλο του και επιβιβάστηκε μαζί με το πλήρωμα για να πάει πέρα κει, μακριά από τον Κύριο. Αλλά ο Κύριος σήκωσε ανεμοστρόβιλο στη θάλασσα, τόσο δυνατό, που το πλοίο κινδύνευε να διαλυθεί [...] Οι ναύτες είπαν μεταξύ τους: «Ελάτε να ρίξουμε κλήρο, για να δούμε ποιος είναι η αιτία που μας βρήκε ετούτο το κακό». Έριξαν, λοιπόν, κλήρο κι ο κλήρος έπεσε στον Ιωνά. Ο Ιωνάς τους αποκρίθηκε: [...] «Πάρτε με και ρίξτε με στη θάλασσα, κι αυτή θα ησυχάσει. Το ξέρω πως εγώ είμαι η αιτία γι' αυτή τη μεγάλη καταίγδα που σας βρήκε». Παρ' όλα αυτά, οι ναύτες κωπηλατούσαν μ' όλη τους τη δύναμη για να γυρίσουν πίσω στη στεριά, αλλά δεν τα κατάφερναν, γιατί η θάλασσα γινόταν όλο και πιο άγρια. Τότε άρχισαν να φωνάζουν στον Κύριο και να Τον παρακαλούν: «Αχ, Κύριε, μη μας τιμωρήσεις με θάνατο, που θυσιάζουμε αυτόν τον άνθρωπο. Έπειτα, σήκωσαν τον Ιωνά και τον πέταξαν στη θάλασσα. Κι αμέσως η θαλασσοταραχή σταμάτησε» (Ιων. 1, 1-15).

Εικόνα του προφήτη Ιωνά που ρίχνεται στη θάλασσα. Κατακόμβες του Αγίου Πέτρου και του Αγίου Marcellino, Ρώμη, Ιταλία, (4ος αιώνας)

Μελέτη περίπτωσης: Να φανταστείτε ότι είστε φίλος του Ιωνά και ταξιδεύετε μαζί του. Σας εκμυστηρεύεται την ανυπακοή του. Τι θα τον συμβουλευάτε;

«Η Εκκλησία δεν κρίνει τον κόσμο αλλά σηκώνει τον κόσμο. Τον παίρνει επάνω της, για να τον περάσει ανακαινισμένο στον μέλλοντα αιώνα» (Επισκόπου Διονυσίου Ψαριανού, Μητροπολίτου Σερβίων και Κοζάνης, *Επί πτερύγων ανέμων*, εκδ. Εκκλησιαστικού Γηροκομείου Κοζάνης, Κοζάνη, 1988, σ. 110-111).

Κείμενο 1: «Η περίπτωση του Ιωνά εκφράζει δυο διαφορετικές [...] ιδέες που διαπερνούν την ιουδαϊκή παράδοση, ανάμεσα στις οποίες βρίσκεται ο Ισραήλ. Πρόκειται αφενός για την ιδέα της αποκλειστικότητας της σωτηρίας, ενός περιούσιου, δεμένου με τη Διαθήκη, λαού (ότι δηλαδή, μόνον ο ιουδαϊκός λαός που έχει υπογράψει συμφωνία με τον Θεό, θα σωθεί) και αφετέρου για την ιδέα της απέραντης φιλανθρωπίας του Θεού, που εκτείνεται σε όλους τους ανθρώπους. Ο Ιωνάς [...] αρνείται να εκτελέσει την εντολή». (Ε. Βουλγαράκη – Πισίνα, «Ο Ιωνάς και η αποκλειστικότητα της σωτηρίας», *Ανθίβολα: Ετήσια έκδοση χριστιανικού διαλόγου και πολιτισμού*, τεύχος 1, εκδ. Εν Πλω, Αθήνα 2017, σ. 220 – 224). (διασκευή)

Κείμενο 2: «Ακούστε με, χώρες απομακρυσμένες, προσέξτε μακρινοί λαοί! Ο Κύριος απ' την κοιλιά της μάνας μου με κάλεσε· πριν γεννηθώ πρόφερε τ' όνομά μου. Το στόμα μου καθώς σπαθί το 'κανε κοφτερό και με το χέρι του με προστάτεψε· σαν βέλος μ' έκανε ακονισμένο, μ' έκρυψε στη φαρέτρα του. Και μου είπε: «Εσύ είσαι ο δούλος μου, Ισραήλ, τη δόξα μου μ' εσένα θα τη φανερώσω». Ο Κύριος με ανέδειξε· έγινε ο Θεός μου δύναμή μου. Και μου είπε: «Δεν είναι δα και τίποτε να είσαι δούλος μου για ν' ανορθώσεις μόνο τις φυλές του Ιακώβ και να ξαναφέρεις αυτούς από τον Ισραήλ που διασώθηκαν. Γι' αυτό εγώ θα σε κάνω φως και για τα άλλα έθνη, ώστε να φτάσει η σωτηρία μου στα πέρατα της γης»» (Ησ. 49, 1-6).

Η προσκύνηση των Μάγων η προετοιμασία των εθνών:

Το βιβλίο μάς μιλάει

Ο Θεός παράγγειλε στον προφήτη Ιωνά να πάει στην πόλη Νινευί (σημαντική πόλη της Ασσυρίας), για να διδάξει στους κατοίκους της και να τους προειδοποιήσει ότι θα καταστραφούν, εάν δεν αλλάξουν τρόπο ζωής. Όμως ο Ιωνάς, αντί να κάνει αυτό που του υπέδειξε ο Θεός, πήρε αντίθετη κατεύθυνση πηγαίνοντας στην Ιόπη με σκοπό να πάρει κάποιον καράβι και να πλεύσει προς την πόλη Θαρσείς. Δεν μπορούσε να αποδεχτεί ότι ο Θεός μπορεί να νοιάζεται για ανθρώπους που είναι τόσο σκληροί και τόσο απομακρυσμένοι από το θέλημα Του. Εξάλλου, θεωρούσε τον Θεό «ιδιοκτησία» των Ιουδαίων. Δεν ήθελε να παραδεχτεί ότι ο Θεός δεν είναι εθνικός

αλλά παγκόσμιος που νοιάζεται και φροντίζει για όλους τους ανθρώπους, ανεξάρτητα φυλετικής, εθνικής και κοινωνικής προέλευσης. Γι' αυτό και παράκουσε τη θεϊκή εντολή. Μετά τον ανεμοστρόβιλο και την καταιγίδα που ξέσπασε λίγες ώρες ενώ έπλεαν, ο Ιωνάς ομολόγησε την ανυπακοή του και ζήτησε από τους ναύτες να τον ρίξουν στη θάλασσα, θεωρώντας ότι ο ίδιος είναι η αιτία της μεγάλης καταιγίδας. Έτσι και έγινε.

Η Ασσυρία ήταν αρχαία χώρα (Βασίλειο της Μεσοποταμίας), σημερινό Ιράκ στην κοιλάδα του Τίγρη. Το ασσυριακό κράτος άκμασε τον 9ο - 7ο αι. π.Χ. Καταλύθηκε οριστικά το 612 π.Χ.

Ασσυρία

Μπορείς να βρεις πληροφορίες για τις πόλεις Νινευί και Θαρσείς εδώ:

Σκέψου, Συζήτησε ανά 2 και ανά 4, Μοιράσου: Διαβάζοντας το πρώτο μέρος της ιστορίας του Ιωνά να στοχαστείτε ατομικά και στη συνέχεια να συζητήσετε ανά δύο και ανά τέσσερις τα παρακάτω ερωτήματα. Να μοιραστείτε τα συμπεράσματά σας στην ολομέλεια της τάξης.

- Με ποιες αντικρουόμενες σκέψεις έπρεπε να παλέψει ο Ιωνάς για να καταλήξει αν θα ακολουθούσε ή όχι την εντολή του Θεού;
- Θα συμφωνούσατε ή όχι με την απόφασή του; Να δικαιολογήσετε την άποψή σας.
- Τι ήταν αυτό που σκέφτηκε και ζήτησε από τους ναύτες να τον ρίξουν στη θάλασσα;

Ο κύκλος της συνείδησης: Να χωριστείτε σε δύο ομάδες και να σχηματίσετε δύο ομόκεντρους κύκλους. Ο εσωτερικός κύκλος είναι ο Ιωνάς που βρίσκεται σε δίλημμα. Ο εξωτερικός εκφράζει τις «φωνές της συνείδησης», τις οποίες και ακούν όσοι στέκονται στον εσωτερικό κύκλο. Οι μαθητές/-τριες τού εξωτερικού κύκλου μιλούν ο ένας μετά τον άλλον και στη συνέχεια ταυτόχρονα. Στη συνέχεια, οι δύο ομάδες αλλάζουν θέση και η διαδικασία επαναλαμβάνεται. Ακολουθεί συζήτηση με τα συναισθήματα που βίωσαν οι δυο ομάδες ως «Ιωνάς».

Κείμενο 1: «Μετά τους είπε (ο Χριστός). «Πορευθείτε σ' ολόκληρο τον κόσμο και διακηρύξτε το χαρμόσυνο μήνυμα σ' όλη την κτίση» (Μκ. 16, 15).

Κείμενο 2: «Οι πιστοί που προέρχονταν από τους Ιουδαίους και είχαν έρθει μαζί με τον Πέτρο έμειναν κατάπληκτοι βλέποντας να δίνεται και στους εθνικούς πλούσια η δωρεά του Αγίου Πνεύματος» (Πράξ. 10, 45).

Κολάζ: Να ετοιμάσετε ένα κολάζ με θέμα «Όλοι οι άνθρωποι, μια οικουμένη». Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε φράσεις, λέξεις, χρώματα, σκίτσα, ζωγραφιές, εικόνες, φυσικά υλικά, και ό,τι άλλο μπορείτε.

Εξατομίκευση: Μερικές φορές με πνίγει το άδικο, όταν μοιράζομαι την αγάπη των δασκάλων μου με παιδιά που δεν προσπαθούν όσο εγώ, ούτε έχουν καλή συμπεριφορά. Να εξηγήσετε σε ένα σύντομο κείμενο (50 λέξεων) εάν σας εκφράζει ή όχι η στάση αυτή.

Λέξεις σκέψεις στη σειρά: Να διατυπώσετε σε χαρτιά τη γνώμη σας για το θέμα: «Ο Θεός νοιάζεται και φροντίζει όλους τους ανθρώπους και τους περιμένει κοντά Του». Στη συνέχεια, να τα στερεώσετε σ' ένα σχοινί με μανταλάκια ή εάν είναι αυτοκόλλητα να τα κολλήσετε στον πίνακα. Να συζητήσετε στην ολομέλεια της τάξης τις σκέψεις σας.

Σύνοψη. Ημερολόγιο αναστοχασμού:

Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις λαμβάνοντας υπόψη το σημερινό μάθημα.

-Ποια ήταν τα 3 πιο βασικά πράγματα που έμαθα από αυτό το μάθημα;

-Αυτό που μου άρεσε περισσότερο σ' αυτό το μάθημα ήταν

-Αυτό που δε μου άρεσε καθόλου σ' αυτό το μάθημα ήταν

-Τι ήταν σ' αυτό το μάθημα νέο ή έκπληξη για μένα;

-Ποιο ήταν το πιο ενδιαφέρον πράγμα που διάβασα γι' αυτό το μάθημα; Και γιατί ήταν αυτό το πιο ενδιαφέρον;

-Ένα πράγμα που έμαθα σ' αυτό το μάθημα και μπορεί να το χρησιμοποιήσω στο μέλλον είναι

Γ) Ο προφήτης Ιωνάς, ο Χριστός και η σωτηρία

Αρχή μέση και τέλος:

Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να στοχαστείτε και να περιγράψετε: Αν είναι αυτό το καράβι από το οποίο οι ναύτες έριξαν τον Ιωνά στη φουρτουνιασμένη θάλασσα, ποια θα μπορούσε να είναι η συνέχεια της περιπέτειάς του;

«Πλοίο»

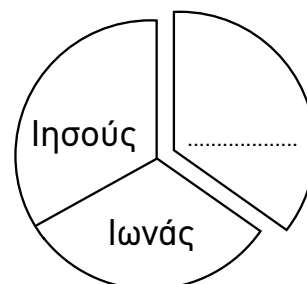

Β' μέρος της ιστορίας του Ιωνά

Κείμενο 1: «Στο μεταξύ ο Κύριος πρόσταξε ένα μεγάλο ψάρι και κατάπιε τον Ιωνά. Κι έμεινε ο Ιωνάς μες στην κοιλιά του ψαριού τρία μερόνυχτα. Από κει προσευχήθηκε στον Κύριο τον Θεό του [...] Την ώρα που ένιωσα να σβήνω, θυμήθηκα εσένα, Κύριε. [...] Θα εκπληρώσω ότι σου 'ταξα, γιατί ο σωτήρας μου είσαι Κύριε Εσύ». Τότε ο Κύριος πρόσταξε το ψάρι να ξεράσει τον Ιωνά στη στεριά» (Ιων. 2, 1-11). «Ο Κύριος είπε για δεύτερη φορά στον Ιωνά: «Σήκω να πας στη Νινευή, τη μεγάλη πόλη, και να τους αναγγείλεις το μήνυμα που εγώ σου ανέθεσα να πεις». Αυτήν τη φορά ο Ιωνάς υπάκουσε στην εντολή του Κυρίου και πήγε στη Νινευή [...] αφού έκανε πορεία μιας μέρας μέσα στην πόλη, στάθηκε και κήρυξε: "Σαράντα μέρες ακόμη και η Νινευή θα καταστραφεί!". Οι κάτοικοι της Νινευή πίστεψαν στην προειδοποίηση του Θεού. [...] Όταν ο Θεός είδε πως οι Νινευίτες άφησαν την κακία τους, μετάνιωσε και δεν τους τιμώρησε όπως τους είχε προειδοποιήσει» (Ιων. 3, 1-10).

Κείμενο 2: «Τότε μερικοί γραμματείς και Φαρισαίοι του είπαν: "Διδάσκαλε, θέλουμε ν' αποδείξεις μ' ένα θαυματουργικό σημάδι την αποστολή Σου". Αυτός τους αποκρίθηκε: "Μια γενιά πονηρή και άπιστη ζητάει να δει θαυματουργικό σημάδι! Άλλο σημάδι όμως δε θα της δοθεί, παρά μόνον εκείνο του προφήτη Ιωνά. Όπως δηλαδή ο προφήτης Ιωνάς ήταν τρεις μέρες και τρεις νύχτες στην κοιλιά του κήτους, έτσι θα είναι κι ο Υιός του Ανθρώπου μέσα στη γη τρεις μέρες και τρεις νύχτες"» (Μτ. 12, 38-40).

Σύγκριση κειμένων: Με τη βοήθεια των παραπάνω κειμένων και, αφού χωριστείτε σε 2-3 ομάδες, να αναγνωρίσετε τη σύνδεση μεταξύ της ιστορίας του Ιωνά και της απάντησης του Ιησού στους γραμματείς και Φαρισαίους. Στη συνέχεια, να συμπληρώσετε το γράφημα, γράφοντας την απάντησή σας στο τετράδιό σας και να το συγκρίνετε με εκείνα των υπόλοιπων ομάδων.

Γ' μέρος της ιστορίας του Ιωνά

Κείμενο: *Ο Ιωνάς είχε βγει από την πόλη κι είχε πάει ανατολικά της Νινευή. Εκεί ήθελε να φτιάξει ένα στέγαστρο από κλαριά και να καθίσει κάτω απ' τον ίσκιο του, ώσπου να δει τι θ' απογίνει η πόλη. Αλλά ο Κύριος, ο Θεός, πρόσταξε να φυτρώσει ένα φυτό και το έκανε να ψηλώσει πάνω από τον Ιωνά και να του κάνει σκιά στο κεφάλι του [...] Ο Ιωνάς χάρηκε πάρα πολύ [...] Νωρίς όμως την άλλη μέρα το πρωί ο Θεός πρόσταξε ένα σκουλήκι ν' αρχίσει να τρώει τις ρίζες του φυτού, κι έτσι το φυτό ξεράθηκε. Όταν βγήκε ο ήλιος, [...] έκαιγε το κεφάλι του Ιωνά [...] Ήθελε να πεθάνει [...]. Ο Θεός όμως τον ρώτησε: «Είναι σωστό, Ιωνά, να θυμώνεις [...] Κι εκείνος απάντησε: "Και βέβαια έχω δίκιο να είμαι θυμωμένος· καλύτερα να πεθάνω!" Τότε ο Κύριος του είπε: "Πρόσεξε, Ιωνά: Εσύ ούτε κοπίσες γι' αυτό το φυτό ούτε το 'κανες να μεγαλώσει. Μόνο του μεγάλωσε μέσα σε μια νύχτα και την άλλη μέρα ξεράθηκε. Κι όμως λυπήθηκες γι' αυτό! Εγώ δεν έπρεπε να λυπηθώ για τη Νινευή, τη μεγάλη πόλη; Σ' αυτήν υπάρχουν περισσότεροι από εκατόν είκοσι χιλιάδες άνθρωποι, που δεν ξέρουν να ξεχωρίσουν το αριστερό τους χέρι από το δεξί. Επίσης εκεί υπάρχουν και πολλά ζώα"» (Ιων. 4, 5-11).*

Ο προφήτης Ιωνάς κηρύττει στους Νινευίτες (1866, Gustave Dore)

Ο Ιωνάς στους Άραβες και τους Μουσουλμάνους

Το βιβλίο μάς μιλάει

Στο βιβλίο του προφήτη Ιωνά, κεντρική θέση έχει η παρουσία του Θεού που νοιάζεται για τη σωτηρία όλων των ανθρώπων αλλά και ολόκληρου του κόσμου.

Στέλνει τον Ιωνά να προειδοποιήσει τους κατοίκους της Νινευή ότι η τιμωρία τους θα είναι παραδειγματική, αν δεν αλλάξουν συμπεριφορά και δε συμμορφωθούν με το θέλημά Του. Ο Ιωνάς δεν υπακούει στον Θεό, παίρνει το μάθημά του και συμμορφώνεται στην εντολή του Θεού. Ο Θεός δίνει δεύτερη ευκαιρία στον Ιωνά να ολοκληρώσει την αποστολή που του έχει αναθέσει. Η παραμονή του Ιωνά στην κοιλιά του κήτους και η θαυμαστή έξοδός του απ' αυτό αποτελούν προεικονίσεις (πράξεις ή γεγονότα που προαναγγέλλουν κάτι μελλοντικό) της τριήμερης ταφής και Ανάστασης του Χριστού. Ο ίδιος ο Χριστός μέσα στο κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο συσχετίζει την περιπέτεια του Ιωνά μέσα στην κοιλιά του κήτους με τη Σταύρωση, την Ταφή και την Ανάστασή Του. Αυτό έγινε, καθώς ορισμένοι που ανήκαν σε θρησκευτικούς κύκλους της εποχής Του, αμφισβήτησαν ότι είναι ο αναμενόμενος Μεσσίας. Ο Χριστός βεβαιώνει ότι το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία, περιλαμβάνει όχι μόνον τους Ιουδαίους αλλά ολόκληρο τον κόσμο.

Εκτίμηση, υποστήριξη, διερώτηση: Ολοκληρώνοντας την ιστορία του Ιωνά:

- Πώς εκτιμάτε την απάντηση του Θεού στη στενοχώρια του;
- Θεωρείτε ότι ήταν αποτελεσματική;
- Σας δημιουργήθηκαν ερωτήματα σχετικά με τη στάση του Ιωνά;
- Με ποια φράση τελειώνει η ιστορία του Ιωνά;
- Ποιες σκέψεις σας δημιουργούνται;
- Έχετε καινούριους προβληματισμούς γύρω από το θέμα της ιστορίας του Ιωνά;

Συλλογικός ρόλος: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, να φανταστείτε ότι είσατε κάτοικοι της αρχαίας Νινευή και ακούτε τον προφήτη Ιωνά να σας προειδοποιεί για τις επιπτώσεις που θα έχει η κακή συμπεριφορά των κατοίκων της πόλης.

- Υποδυθείτε τον ρόλο, εκφράζοντας τα συναισθήματά σας στο άκουσμα της είδησης.
- Ποιες ερωτήσεις θα θέλατε να του κάνετε;
- Τι αποφάσεις θα παίρνατε μετά την ομιλία του προφήτη;
- Σε ποιον θα τις ανακοινώνατε πρώτα;

Εξατομίκευση: Να βάλετε τις λέξεις «εύκολο, δύσκολο, δυσάρεστο, ευχάριστο» στις παρακάτω φράσεις.

Να μοιράζεστε:

Την αγάπη των φίλων
Το πρώτο βραβείο σ' έναν αγώνα
Την εύνοια των εκπαιδευτικών
Μια τιμωρία
Την αυλή του σχολείου σας

Το δωμάτιό σας
Μια συναυλία
Ένα γεύμα
Μια προσδοκία
Έναν φόβο
Μια αποτυχία

Να απαντήσετε με συντομία στις παρακάτω ερωτήσεις:

- Ποιο ήταν το πιο σημαντικό, κατά τη γνώμη σας, που γνωρίσατε από τη συγκεκριμένη ενότητα;
- Τι ήταν έκπληξη για σας;
- Ποιοι προβληματισμοί σας δημιουργήθηκαν;

*Η Ανάληψη του Χριστού
(εικόνα της Κρητικής Σχολής, 15ος αιώνας)*

Σύνοψη: Να βρείτε κατάλληλες φράσεις και να τις γράψετε στο τετράδιό σας για τη στήλη στη Β' στήλη του πίνακα με τέτοιον τρόπο, ώστε να αντιστοιχούν σωστά με εκείνες της Α' στήλης.

Στήλη Α'

Οι πεποιθήσεις που διακρίνονται στο βιβλίο του Ιωνά σχετικά με τον Θεό και τη σχέση του με τους ανθρώπους.
1 Ο Θεός νοιάζεται μόνον για έναν λαό, τον αγαπημένο Του.
2 Ο Θεός φροντίζει για τη σωτηρία του εκλεκτού του λαού.
3 Κανείς άλλος δεν μπορεί να έχει τον Θεό των Ισραηλιτών για δικό του.
4 Μόνον ένας λαός είναι ικανός να δέχεται το μήνυμα του Θεού και να μετανοεί. Οι υπόλοιποι δεν μπορούν να μετανοήσουν

Στήλη Β'

Το βιβλίο του Ιωνά όμως διδάσκει ότι:
α
β
γ
δ

Επίλογος

Ένα συναρπαστικό ταξίδι στον κόσμο των θρησκειών, διαφορετικών πολιτισμών και ποικίλων κοσμοθεωριών έφτασε στο τέλος του. Μαζί ολοκληρώνεται και η πορεία σας στο Γυμνάσιο, όπου είχατε την ευκαιρία να ανακαλύψετε σημαντικές πτυχές από τη ζωή και την ιστορία της Ορθόδοξης Εκκλησίας, των άλλων χριστιανικών παραδόσεων αλλά και των πολλών θρησκειών του κόσμου. Ελπίζουμε μέσα από την πορεία αυτή να ανακαλύψατε βαθύτερες πτυχές του εαυτού σας, να καλλιεργήσατε περαιτέρω τις ικανότητές σας, αλλά και να πήρατε όλα εκείνα τα αναγκαία εφόδια που θα σας βοηθήσουν να ανταποκριθείτε με ενσυναίσθηση, σεβασμό και κριτική σκέψη στις απαιτήσεις του νέου κόσμου που ανοίγεται μπροστά σας, τόσο στη ζωή όσο και στη συνέχιση της μαθητικής σας ζωής στο Λύκειο.

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

Αγιόγραφο: Ο όρος αναφέρεται στο τρίτο μέρος του Ιουδαϊκού Κανόνα των βιβλίων της Παλαιάς Διαθήκης (Προφήτες, Ψαλμοί κ.ά.).

Ανιστορικός λόγος: Ο λόγος που δε λαμβάνει υπόψη του τα ιστορικά γεγονότα.

Αντιμεταρρύθμιση: Η αντίδραση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας στη Μεταρρύθμιση του Λουθήρου τον 16^ο αιώνα.

Αντισημιτισμός: Η προκατάληψη και το μίσος εναντίον των Εβραίων και ό,τι σχετίζεται με αυτούς (κράτος, θρησκεία κ.λπ.). Επινόηθηκε το 1879 από τον Γερμανό δημοσιογράφο Βίλχελμ Μαρ.

Αποικιοκρατική πολιτική: Η δημιουργία και διατήρηση αποικιών σε περιοχές, οι οποίες κατοικούνταν από αυτόχθονες. Η χώρα που ασκεί την πολιτική αυτή έχει άμεσα κυριαρχικά δικαιώματα στις αποικίες, ρυθμίζοντας κάθε πλευρά της ζωής των ανθρώπων.

Αποκρυφισμός: Το σύνολο θεωριών, πρακτικών ή τελετουργιών που βασίζονται στην ύπαρξη και τη γνώση του κόσμου των πνευμάτων και των άγνωστων δυνάμεων του σύμπαντος.

Αρία φυλή: Ονομάζεται η θεωρία που διακρίνει τους ανθρώπους σύμφωνα με τη φυλή τους. Χρησιμοποιήθηκε από τον Αδόλφο Χίτλερ και σήμερα συνδέεται κατεξοχήν με ακροδεξιές και νεο-ναζιστικές ιδεολογίες.

Γαλλικοί Θρησκευτικοί Πόλεμοι (1562-1598): Εμφύλιος πόλεμος στη Γαλλία, μεταξύ Ρωμαιοκαθολικών και Ουγενότων (οπαδών της Μεταρρύθμισης). Τα θύματα υπολογίζονται σε 3-4 εκατομμύρια.

Διαλογισμός (θρησκείες της Ανατολής, λ.χ. Βουδισμός): Πρόκειται για μορφή βαθιάς πνευματικής συγκέντρωσης, που επιτυγχάνεται με την απομάκρυνση από κάθε εξωτερικό ερέθισμα.

Εκστασιασμός (αρχαία ελληνική θρησκεία, θρησκείες της Ανατολής): Η κατάσταση κατά την οποία το πνεύμα αποχωρίζεται πλήρως από τον κόσμο των αισθήσεων, επικοινωνώντας άμεσα με τον Θεό.

Ζωροαστρισμός: Θρησκεία των αρχαίων Περσών, που ιδρύθηκε από τον Ζαρατούστρα.

Θεοσοφισμός (θεοσοφία): Φιλοσοφικό και θρησκευτικό σύστημα που εξετάζει την ενότητα του ανθρώπου με τον Θεό.

Ιερά Εξέταση: Μεσαιωνικός δικαστικός θεσμός της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας που δραστηριοποιήθηκε σε διάφορες χώρες της Ευρώπης (λ.χ. Ισπανία) για την καταδίκη αιρετικών.

Καρολίγγεια Αναγέννηση: Πρόκειται για τα χρόνια της βασιλείας του Καρλομάγνου αλλά και του διαδόχου του Λουδοβίκου του Ευσεβούς (7ος-8ος αιώνας), οπότε και παρατηρείται ανάπτυξη των γραμμάτων και των τεχνών στη βόρεια Ευρώπη.

Μπακτί: Σημαίνει αφοσίωση και χαρακτηρίζει ρεύματα του ινδουισμού που επιχειρήσαν την ανανέωση.

Μποτισάτβα (Μαχαγιάνα Βουδδισμός): Ονομάζεται εκείνος, ο οποίος θα ακολουθήσει το μονοπάτι που οδηγεί σε δύο βασικούς σκοπούς: α) να κατέχεται από συμπόνια προς όλα τα όντα και β) να θέλει να τα βοηθήσει να σωθούν.

Μυσταγωγία: Θρησκευτική τελετή με έντονα μυστηριακό χαρακτήρα. Σημαίνει όμως και μύηση στα μυστήρια.

Μυστικισμός: Φιλοσοφική θεωρία σύμφωνα με την οποία η γνώση του απόλυτου όντος και η ένωση με αυτό γίνεται άμεσα με την έκσταση ή την ενόραση και χωρίς την παρεμβολή των αισθήσεων ή της λογικής.

Νέμεση: Η τιμωρία που επιβάλλεται από μία ανώτερη δύναμη σε όποιον παραβαίνει τους ηθικούς νόμους. Ήταν επίσης αρχαία ελληνική θεότητα, προσωποποίηση της δίκαιης θεϊκής εκδίκησης (θεία δίκη).

Νόμοι Νυρεμβέργης: Νόμοι που αποφασίστηκαν στις 15 Σεπτεμβρίου 1935 στο 7ο Συνέδριο του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος των Γερμανών Εργατών στη Νυρεμβέργη, με τους οποίους τίθενται σε ισχύ απαγορεύσεις για τη συμμετοχή των Εβραίων στη δημόσια ζωή.

Νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου: Αναφέρεται στη σφαγή των Γάλλων οπαδών της Μεταρρύθμισης από τους Ρωμαιοκαθολικούς στο Παρίσι στις 24 Αυγούστου του 1572, ανήμερα της εορτής του Αγίου Βαρθολομαίου.

Οικουμενικές Σύνοδοι: Η ανώτατη έκφραση του συνοδικού θεσμού της Εκκλησίας για θέματα δογματικά και διοικητικά, με τη συμμετοχή των προκαθημένων ή εκπροσώπων της αδιαίρετης Εκκλησίας της πρώτης χιλιετίας. Αναγνωρίζονται εφτά.

Παπαλάνγκι: Οι ιθαγενείς κάτοικοι των νησιών Τιαβέα του Ειρηνικού ονόμασαν έτσι τους λευκούς ιεραποστόλους, οι οποίοι πήγαν εκεί να κηρύξουν τον Χριστιανισμό. Ευρύτερα, ο όρος αναφέρεται στον σύγχρονο άνθρωπο, ο οποίος ζει με έναν τελείως διαφορετικό τρόπο ζωής σε σχέση με τους αρχέγονους πολιτισμούς.

Παράκλητος: Προσωπυμία του Αγίου Πνεύματος, η οποία συναντάται στην Καινή Διαθήκη.

Πνευματοληψία: Η κατοχή (κατάληψη) από ένα πνεύμα.

Πρεσβυγενή Πατριαρχεία: Τα αρχαία Πατριαρχεία της Εκκλησίας που συστήθηκαν κατά τους πρώτους αιώνες του Χριστιανισμού (Ρώμης, Κωνσταντινουπόλεως, Αλεξάνδρειας, Αντιοχείας, Ιεροσολύμων). Μετά το Σχίσμα, η Ρώμη δεν ανήκει στην κατηγορία αυτή.

Σαμάνος: Μάγος σε φυλές της Ασίας, της Αφρικής, της Νότιας Αμερικής κ.λπ. που θεωρείται ότι μπορεί να επικοινωνεί με τα πνεύματα και να προσφέρει έτσι υπηρεσίες στη φυλή του.

Σίσυφος: Μυθικός ήρωας, σύμβολο του μαρτυρίου της διαρκούς και αναποτελεσματικής προσπάθειας.

Στρατόπεδο συγκέντρωσης: Αρχικά, ήταν κυρίως στρατόπεδα εργασίας, ενώ στη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου οδηγήθηκαν εκεί εκατομμύρια άνθρωποι, κυρίως Εβραίοι (αλλά και άλλοι, όπως ομοφυλόφιλοι, Ρομά, Μάρτυρες του Ιεχωβά), με σκοπό να εξοντωθούν.

Συγχωροχάρτι: Επίσημο έγγραφο με το οποίο ένας αμαρτωλός εξαγόραζε τη συγχώρεση για τις αμαρτίες. Υπογράφονταν από τον Πάπα και πωλούνταν στο αντίστοιχο αντίτιμο.

Συνθήκη Βεσφαλίας: Με τη συνθήκη αυτή (1648) τερματίστηκε ο αιματηρός Τριακονταετής Πόλεμος (1618-1648) και ο Ογδοηκονταετής Πόλεμος (1568-1648) μεταξύ της Ισπανίας και της Ολλανδίας.

Τριακονταετής Πόλεμος: Πραγματοποιήθηκε στην Κεντρική Ευρώπη (περίπου στη σημερινή Γερμανία) μεταξύ Ρωμαιοκαθολικών και Προτεσταντών. Διήρκεσε από το 1618 ως το 1648. Τα θύματα υπολογίζονται σχεδόν σε 8 εκατομμύρια ανθρώπους.

Φονταμενταλισμός: Η τάση επιστροφής του ανθρώπου σε ακραία συντηρητικά θρησκευτικά πιστεύω και εμπειρίες, με σκοπό την αντίσταση σε κάθε μορφή αλλαγής.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

Ασπρούλης, Ν., *Η επιστροφή του νοήματος. Η Ορθοδοξία συναντά την ιστορία*, εκδόσεις Ακρίτας, Αθήνα 2021.

Γιαννουλάτος, Α., Αρχιεπισκόπου Τιράνων, *Ίχνη από την αναζήτηση του υπερβατικού*, εκδόσεις Ακρίτας, Αθήνα 2004.

—, *Παγκοσμιότητα και Ορθοδοξία*, εκδόσεις Ακρίτας, Αθήνα 2001.

Γουέαρ, Κ., Επισκόπου Διοκλείας, *Η Ορθόδοξη Εκκλησία* (μτφρ. Ιωσήφ Ροηλίδης), εκδόσεις Ακρίτας, Αθήνα 1996.

Γώγου, Β., Μπάρλου, Απ., Τσιρέβελου, Ν., Φραδέλλου, Χρ., *Από τη σύγκρουση στη συνάντηση: Διδακτικές διαδρομές για την ανάσχεση της βίας, του φανατισμού και της μισαλλοδοξίας*, εκδόσεις Εκδοτική Δημητριάδος, Βόλος 2023.

Γιούλτσης, Β., *Κοινωνιολογία του αθεϊσμού: Θεματικά όρια και προβλήματα*, εκδόσεις Π. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1984.

Ζηζιούλας, Ι., Μητροπολίτης Περγάμου, *Ελευθερία και Ύπαρξη*, εκδόσεις Δόμος, Αθήνα 2018.

—, *Έργα, τόμος Α΄: Εκκλησιολογικά Μελετήματα*, εκδόσεις Δόμος, Αθήνα 2016.

Καπετανάκης, Γ. Δ., Κουγιουμτζής, Γ. Α., Μπίκου, Γ. Δ. (επιμ.), *Σύγχρονες προσεγγίσεις στη Διδακτική των Θρησκευτικών – για το γυμνάσιο και το λύκειο: θεωρία και πράξη*, εκδόσεις Γρηγόρης, Αθήνα 2017.

Λιάγκη-Κουκουνάρα, Μάριου, *Επιστήμες της Παιδαγωγικής και Πρώτη Εφηβεία. Συμβολή στη Διδακτική Μεθοδολογία της Θρησκευτικής Εκπαίδευσης*, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2015.

Ματσούκας, Ν., *Προτεσταντισμός*, εκδόσεις Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη 2016.

Παπαθανασίου, Θ. Ν., *Η Εκκλησία γίνεται όταν ανοίγεται*, εκδόσεις Εν Πλω, Αθήνα 2009.

Χρυσουγής, π. Ιωάννης – Hart, David B. (επιμ.), *Υπέρ της του κόσμου ζωής. Μια Ορθόδοξη χριστιανική προσέγγιση στα φλέγοντα ζητήματα της σύγχρονης ζωής* (μτφρ. Ν. Ασπρούλης), εκδόσεις Ακρίτας, Αθήνα 2024. Διαθέσιμο και στο: <https://bit.ly/3vPlyqH>

